

გურამ ნაჭყებია

ქმედების დანაშაულად
კვალიფიკაციის
ზოგადი თეორია

თბილისი

2010

გურამ ნაჭყებია

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია

(ღამხმარე სახელმძღვანელო)

თბილისი
2010

პურამ ნაჯვობია:

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია.

გვ. 290. საგამომცემლო სახელი „ინოვაცია“, თბილისი, 2010.

ქართული

საგამომცემლო

ნაშრომში მოკლედია გადმოცემული ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია ამ კვალიფიკაციის ეტაპების, სუბიექტებისა და ობიექტების მიხედვით. ამასთან, ნაწვენებია ამ თეორიის მნიშვნელობა და მეთოდოლოგიური საფუძველი.

ნაშრომი დამხმარე სახელმძღვანელოდია განკუთვნილი (მიუხედავად მისი სამეცნიერო-კვლევითი ხასიათისა), თუმცა, მას შეუძლია არსებითი დახმარება გაუწიოს ამ საქმიანობით დაინტერესებულ სხვა პირებსაც.

რეცენზენტები:

ქეთევან მჭედლიშვილი-ჰედრიხი, გერმანიის ფულდერაციული რესპუბლიკის იენის ფრიდრიხ შილერის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სისხლის სამართლის კათედრის თანამშრომელი.

ირინე ბოხაშვილი, თსუ სისხლის სამართლის პროცესის საპროფესოროს ასოცირებული პროფესორი.

რედაქტორი:

მზია ლეკვეიშვილი, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის სრული პროფესორი, უნივერსიტეტის კრიმინალისტიკისა და კრიმინოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის დირექტორი.

გამომცემელი რედაქტორი:

ზაურ ნაჭყებია, ჟურნალისტი, ჟურნალ „ბიზნესი და კანონმდებლობის“ მთავარი რედაქტორი

K243-600

ISBN 978-9941-9139-3-8

სამხრეთეთელის პარკინგის
მრავალპროექტული

ავტორისგან

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში დიდი ხანია ვკითხულობ თავდაპირველად როგორც სპეციალურ კურსს, ხოლო, შემდეგ არჩევით საგნად „ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია.“ 2000 წელს გამოქვეყნდა ჩემი ნაშრომი „ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის შესავალი,“ (ნაწილი პირველი). ნაშრომის მეორე ნაწილის დასრულებაამდე საქართველოში ბევრი რამ შეიცვალა, რამაც თავის მხრივ არსებითად შეცვალა როგორც სოციალურ-პოლიტიკური ვითარება, ისე, საკანონმდებლო სისტემა. ეს ცვლილება შეეხო როგორც საქართველოს კონსტიტუციას, ისე, სხვა ნორმატიულ აქტებსაც – სხვათაშორის, იგი შეეხო სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობასაც ისეთი ხშირი ტემპით, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის თეორიის აკება ამ მხრივ ხარისკოდ იქცა (ეს თეორია ნორმატიული თვალსაზრისით მაკულატურად გადაიქცეოდა). ცვლილებები და დამატებები შევიდა სისხლის სამართლის კანონმდებლობაშიც. ამდენად, აღნიშნული ნაშრომის მეორე ნაწილის დასრულება გათვლისწინებული გეგმის მიხედვით ვერ განხორციელდა. ამასობაში აღნიშნული ნაშრომის პირველი ნაწილი უკვე ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობად იქცა. ამიტომ გადავწყვიტე, აღნიშნული ნაშრომის არსებითი გადაშუშაეებისა და მასში ახალი საკითხების შეტანის გზით შემექმნა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის

ზოგადი თეორია (ესე იგი ერთნაწილიანი ნაშრომი), რომელიც იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის დამზადრე სახელმძღვანელოს ფუნქციას შეასრულებდა, დამზადდა დასახელებული ნაშრომით სხვა დაინტერესებულნი არიან. შეუძლიათ ისარგებლონ. მით უმეტეს, რომ აღნიშნული ნაშრომი ძირითადად მეთოდოლოგიურია და ამ მხრივაც არ ემთხვევა იგი დღემდე გამოქვეყნებულ ტრადიციულ ნაშრომებს. რასაკვირველია, ესარგებლობთ სისხლის სამართლის როგორც ზოგადი, ისე, კერძო ნაწილის სფეროში გამოქვეყნებული ლიტერატურითაც, მაგრამ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია შედარებით დამოუკიდებელია და ამდენად სხვაგვარ მიდგომას მოითხოვს. ეს ბუნებრივია, რადგან, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია არის დანაშაულობათა წინააღმდეგ ბრძოლის პრაქტიკაში სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო სამართლის ნორმების გამოყენებაც. მაშასადამე, საქმე ეხება დანაშაულობათა წინააღმდეგ ბრძოლის პრაქტიკისა და თეორიის განსაზღვრულ ერთიანობას. გასაგებია, რომ მომავალი იურისტი ამ ერთიანობას სტუდენტური მერხიდან უნდა ეზიაროს.

ნაშრომში დასმული პრობლემატიკა რთული და მრავალმხრივია, რის გამოც მისი ამომწურავი ანალიზის პრეტენზია არა მაქვს. მაგრამ რამდენადაც დასახელებული სასწავლო საგნის პრობლემატიკის შერწყვაში პროფესორი შეფარდებით დამოუკიდებელია, იმდენად, იგი პასუხისმგებელია ამ მხრივ თვითნებობა არ გამოიჩინოს. გარდა ამისა, არჩევითი საგნის სწავლების მეთოდოლოგია და მეთოდოლოგია საშუალებას იძლევა, პროფესორის მხრივ მონოლოგიდან სტუდენტთან აქტიურ დიალოგზე გადავიდეთ. ეს იმასაც ნიშნავს, რომ დასახელებული არჩევითი საგნის პრობლემატიკაში გავითვალისწინოთ ის პრობლემატიკაც, რომელიც სტუდენტს, ლექციებზე, ამ საუბრებში სწავლებზე მისი შეკითხვებიდან გამომდინარე, დაინტერესებს. აღნიშნული ნაშ-

რომი, თავისი მეთოდოლოგიური სისტემით და **„ზოგადი/თეორიის სტატუსით, ქართულ ენაზე პირველია, რომელიც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი სტატუსი ეძღვნება. თუმცა, არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ მხრივ ქართულ ენაზე ერთ-ერთი პირველი გახლდათ აღ. კვაშილვას ნაშრომი „დანაშაულის კვალიფიკაციის პრობლემები,“ (თბილისი, 1997). მაგრამ ეს ნაშრომი აგებულია ძველი კანონმდებლობის საფუძველზე, ხოლო, საქართველოს სისხლის სამართლის ახალი (1999 წლის 22 ივლისი) კოდექსით ბევრი რამ შეიცვალა, რაც ახლებურ ანალიზს მოითხოვს. ამ მხრივ საურადღებოა აგრეთვე სამართლის დოქტორების **ნ. ბჰანუშაძისა და მ. ტყეშელაშვილის** ერთობლივი ნაშრომი **„სისხლის სამართლის საქმეზე გადაწყვეტილებათა მიღების მეთოდიკა“** (თბილისი, 2005), თუმცა, ფაქტია, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია ქართულ ენაზე ჯერ კიდევ შემუშავებული არაა. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ე. წ. **„დანაშაულის კვალიფიკაციის“** პრობლემებზე ნაშრომები რუსულ ენაზეც კი მწირია. რაც შეეხება, მაგალითად, გერმანულ ლიტერატურას, აქ რამდენადაც შეგვიძლია განვსაჯოთ, უფრო გავრცელებულია ტერმინი ე.წ. **„სუბსუმცია“**, ანუ, სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების ნიშნებისა და რეალურად ნადენილი ქმედების ნიშნების შედარება მათი გაიგივების მიზნით (იხ. **მ. მკვიციანი, კახუხის ამოხსნის მეთოდიკა სისხლის სამართალში**, თბილისი, 2010), ვიდრე **„კვალიფიკაცია,“** თუმცა ეს ტერმინიც მნიშვნელოვანია იმდენად, რამდენადაც ამ მიმართებით საქმე ეხება ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის წინაპირობას, ხოლო, ეს, თავის მხრივ, სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის საფუძველია. სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტებისა და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის თანაფარდობის პრობლემა წინამდებარე ნაშრომში საგანგებოდ იქნება განხილული (სუბსუმციის შესახებ უფრო დაწვრილებით**

ის. აგრეთვე მ. ტურაშა, სისხლის სამართალი, სიგადი
ნაწილის მიმოხილვა, თბილისი, 2010, გვ. 311-314).

ნაშრომში გამოყენებულია საქართველოს კანონმდებლობის
სამართლოს მიერ გამოცემული „სახელმძღვანელო ქიხუ-
დადებები და რეკომენდაციები სისხლის სამართლის სა-
სამართლო პრაქტიკის პრობლემატურ საკითხებზე“ (თბილი-
სი, 25 ივლისი, 2007), იმის მიუხედავად, რომ მასში ძირითა-
დად გადაწვეტილია სასჯელის დანიშვნის საკითხები,
ზოგჯერ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის საკითხე-
ბზეცაა საუბარი.

ნაშრომი აგებულია ამჟამად მოქმედი (1998 წლის 20
თებერვლის) სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდე-
ბლობის მიხედვით. ხოლო, სისხლის სამართლის ახალი საპ-
როცესო კოდექსი, რომელიც, ზოგიერთი მუხლის გამოკლე-
ბით, ძალაში შევა 2010 წლის ოქტომბრიდან, მოკლედ (და
ზოგიერთი ასპექტით) აქაც იქნება განხილული.

ცხადია, ნაშრომი უნაკლო ვერ იქნება, მაგრამ იმედი
გვაქვს, რომ ახალგაზრდა თაობა ამ მეთოდოლოგიურ
წამოწეებას გაგებით შეხვდება და შემოქმედებით განავი-
თარებს კიდევ.

„დანაშაულის კვალიფიკაციის ტრადიციული ცნება და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის გინგლიზაცია“
კვალიფიკაციის გინგლიზაცია

§1. ტერმინი „დანაშაულის კვალიფიკაცია“
 და მისი საფუძველი

ტერმინი „კვალიფიკაცია“ ლათინური წარმოშობისაა (Qualis - თვისება), (fakio - ვაკეთებ) და ნიშნავს საგნის, ან მოვლენის განსაზღვრას მისი თვისების, თავისებურების მიხედვით; იგი ნიშნავს აგრეთვე „შეფასებას.“ რა არის შეფასება? ამ ცნების დადგენა გულისხმობს იმასაც, რომ საქმე შეეხება შეფასების სუბიექტს – ესე იგი, იმას, თუ ვინაა შემფასებელი; შეფასების ობიექტს – ესე იგი იმას, თუ რა (ვთქვათ, ქმედება) ან, ვინ (ესე იგი პიროვნება) ფასდება; შეფასების საფუძველს, ესე იგი იმას, თუ რის საფუძველზე, რის მიხედვით, ხდება შეფასება; შეფასების შედეგად ობიექტის რა თვისება დადგინდა? რა გადაწყვეტილებას იწვევს შეფასების ობიექტის ეს თვისება? აქ მოკლედ ვიტყვით, რომ ჩვენს შემთხვევაში იგულისხმება, **ჯერ ერთი**, განსაზღვრული ქმედების დანაშაულად სახელმწიფოებრივი კვალიფიკაცია (კრიმინალიზაცია) სისხლის სამართლის კანონში; **მეორეც**, სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების შეფასება, ანუ, კვალიფიკაცია დანაშაულად, **ჯერ ერთი**, სისხლის სამართლის კანონის ნორმათა გამოყენებით; **მეორეც**, სისხლის სამართლის საპროცესო დოკუმენტების ფორმაში თითოეულის სპეციფიკის შესაბამისად.

სამწუხაროდ, როგორც რუსულ, ისე, ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში დღემდე სრულიად უმართებულოდ იყ

ენებენ ტერმინს „დანაშაულის კვალიფიკაცია.“ მართლაც, „დანაშაული“ მიჩნეული იყო შეფასებით ცნებად. ერთხმად ამტკიცებდნენ, რომ დანაშაული არის საზოგადოებრივად საშიში, მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება და დანაშაულიდან გამომდინარე, თუ ქმედება „დანაშაული“ კვალიფიცირებულია ასეთად, ანუ დანაშაულად და ამიტომ მისი, როგორც დანაშაულის, ხელახალი კვალიფიკაცია, თანაც დანაშაულად, სრული უაზრობაა.

გასაკებია, რომ დანაშაულად უნდა დაკვალიფიცირდეს არა თვითონ დანაშაული, არამედ, ქმედება, რომელიც შეიძლება დანაშაულის ელემენტებს (ქმედების შემადგენლობას, ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობასა და სუბიექტის ბრალს) შეიცავდეს და ამიტომ იმსახურებდეს „დანაშაულად“ შეფასებას.

ტრადიციული ტერმინი „დანაშაულის კვალიფიკაცია“ წარმოდგება „დანაშაულის“ და „შემადგენლობის“ გაიგივების საბჭოური ტრადიციიდან. კერძოდ, მიჩნეული გახლდათ, რომ დანაშაულის შემადგენლობა ოთხი ელემენტისგან: დანაშაულის ობიექტის, ობიექტური მხარის, სუბიექტისა და სუბიექტური მხარისგან შედგება. დანაშაულის ობიექტი ნიშნავდა იმ საზოგადოებრივ ურთიერთობას (ესე იგი სამართლებრივ სიკეთეს), რომელსაც ხელყოფს დანაშაულებრივი ქმედება; დანაშაულის ობიექტური მხარეში იგულისხმებოდა დანაშაულის ჩამდენი პირის ნების გარეგანი აქტი, რომელიც ქმედების, შედეგის, ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის, ქმედების ჩადენის ადგილის, დროის და სხვა ამგვარი ობიექტური ნიშნებისგან შედგება; დანაშაულის სუბიექტად მიჩნეული გახლდათ ფიზიკური პირი, რომელიც სათანადო სულიერი ჯანმრთელობითა და ასაკით ხასიათდება და ამდენად, ნეგატიური წესით პასუხს აგებს მის მიერ ჩადენილი დანაშაულისთვის; დანაშაულის სუბიექტურ მხარეში კი გულისხმობდნენ ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი სუბიექტის ფსიქიკურ

დამოკიდებულებას, რომელიც მოტივის, მიზნისა და ბრალის ერთიანობით ვლინდება.

დანაშაულის შემადგენლობის ამგვარი გაგება გაბატონებულია თანამედროვე რუსეთის სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაშიც. რუსეთის ფედერაციის სისხლის სამართლის კოდექსის მე-14 მუხლში ნათქვამია, რომ „დანაშაულად ჩაითვლება ბრალეულად ჩადენილი საზოგადოებრივად საშიში ქმედება, რომელიც ამ კოდექსით სასჯელის გამოყენების მუქართაა აკრძალული.“ დანაშაულის შემადგენლობა კი თანამედროვე რუსეთში გაგებულია, როგორც „ობიექტური და სუბიექტური ელემენტების ერთობლობა, რომელიც საშუალებას გვაძლევს, განსაზღვრული საზოგადოებრივად საშიში ქმედება სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლში მისი აღწერილობის შესატყვისად მივიჩნიოთ“ (Уголовное право, Общая часть, М. 2000, стр. 14).

ფაქტობრივად, ეს არის დანაშაულის ცნებისა და ქმედების შემადგენლობის ცნების სრული გაიგივების ტენდენცია. მართალია, დანაშაულის ცნება, ერთი შეხედვით, ცალკეა გამოყოფილი, როგორც ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროების, მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის ერთიანობა. თუმცა, ხაქმე სწორედ ისაა, რომ საზოგადოებრივი საშიშროება, მართლწინააღმდეგობა და ბრალი ამავე დროს დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნებადაც მიიჩნევა და მიიჩნევათ დღესაც, რის გამოც დანაშაული და შემადგენლობა არსებითად ერთი და იგივეა. ასეთ პირობებში ტერმინი „დანაშაულის კვალიფიკაცია,“ ერთის მხრივ, გარდუვალია, რადგან, მიჩნეულია, რომ, თუ დანაშაულის შემადგენლობა განხორციელდა, მაშინ, დანაშაული უეჭველად ჩადენილია. მეორეს მხრივ კი საკითხავია: თუ ჩადენილი ქმედება, ზემოთდასახელებული ნიშნების მიხედვით, უკვე დანაშაულია, მაშინ, რა საჭიროა მისი კვალიფიკაცია? მართლაც, თუ „შემადგენლობა“ უდრის „დანაშაულს“, მაშინ, შემადგენლობის განხორციელების ყოველი შემთხვევა

უკვე დანაშაულია და, მაშასადამე, მისი დანაშაულად კვალიფიკაცია ზედმეტია.

მიუხედავად ამისა, ერთ-ერთი, ამ მხრივ დაშვებული იყო სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლების (1958 წ.) მე-7, აგრეთვე საბჭოთა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის (1960 წ.) მე-8 მუხლის მეორე ნაწილში მითითებული დებულება ქმედების მცირემნიშვნელობის შესახებ. იგულისხმებოდა, რომ, თუ სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება მცირემნიშვნელოვანია, ესე იგი, არ არის საზოგადოებრივად საშიში, მაშინ, დანაშაულის შემადგენლობის ზემოთ დასახელებული ნიშნები ფორმალურ ხასიათს იძენდა. ეს გარემოება, თავის მხრივ, იმაზე მიუთითებდა, რომ დანაშაული, როგორც შეფასებითი ცნება, მის შემადგენლობაზე, როგორც არაშეფასებით, აღწერილობით, მსჯელობაზე, არ დაიყვანება. გარდა ამისა, ცნობილია, რომ წმინდა იურიდიული თვალსაზრისით, ქმედება დანაშაულია მხოლოდ მაშინ, თუ იგი დადასტურებულია კანონიერ ძალაში შესული გამამტკუნებელი განაჩენით. მაშასადამე, ერთია დანაშაულებრივი ქმედების ფაქტობრივად ჩადენა და მეორეა დანაშაულად მისი იურიდიული კვალიფიკაცია. ამისი გაცნობიერება კი სისხლის სამართლისადმი აქსიოლოგიური მიდგომის პირობებშია შესაძლებელი. სამწუხაროდ, აქსიოლოგიის ძირითადი ცნების-ღირებულების - არასწორი გაგების, ან ნივთის, (საგნის) სასარგებლო თვისებასთან ღირებულების ცნების გაიგივების გამო სისხლის სამართლის საბჭოურ და თანამედროვე რუსეთის მეცნიერებაში ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის აგება შეუძლებელი აღმოჩნდა. ამის საბუთად მოკლედ განხვიხილეთ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ტრადიციული ცნებაც.

როგორც აღინიშნა, ტერმინი „დანაშაულის კვალიფიკაცია“ უაზროა, რადგან, თუ ქმედება დანაშაულია, მაშინ, მას ხელახალი კვალიფიკაცია არ სჭირდება. ვასაგებია, რომ ამ ტრადიციული ტერმინიდან ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ცნების გამოყვანა შეუძლებელია. კერძოდ, გამოვა, რომ „დანაშაულის კვალიფიკაცია“ არის დანაშაულის, ესე იგი, დანაშაულად კვალიფიცირებული ქმედების, კვალიფიკაცია დანაშაულად.“ როგორც ჩანს, მივიღეთ „დანაშაულის დანაშაული“, „კვალიფიკაციის კვალიფიკაცია.“ ცხადია, აქ, საქმის ნამდვილი ვითარების ნაცვლად, ლოგიკურ წრეში ვტრიალებთ. ეს იმითაც აიხსნება, რომ როგორც საბჭოურ, ისე, თანამედროვე რუსეთის სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში დანაშაული ქმედების შემადგენლობაზეა დაყვანილი. ამ დაყვანის ლოგიკაზეა აგებული „დანაშაულის კვალიფიკაციის“ ტრადიციული ცნებაც. კერძოდ, აკად. მ. ბუდრიანის „დანაშაულის კვალიფიკაციის“ ცნებას შემდგენაირად განმარტავს: ეს არის „ჩადენილი ქმედების ნიშნებისა და სისხლის სამართლის ნორმით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნების ზუსტი შესაბამისობის დადგენა და მისი იურიდიული დამაგრება“ (B.H. Кудрявцев, Общая теория квалификации преступлений, М. 1972, стр. 7-8). (ხაზგასმა ავტორისაა - გ. ნ.). ამასვე იმეორებს ავტორი ამ ნაშრომის შედარებით ახალ გამოცემაშიც (1999, გვ. 5).

როგორც ვხედავთ, „დანაშაულის კვალიფიკაცია“ არსებითად ყოფილა ჩადენილი ქმედების ნიშნებისა და სისხლის სამართლის კანონში გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნების ზუსტი შესაბამისობის დადგენა და მისი იურიდიული დამაგრება, ანუ, პროცესუალურ დოკუმენტში, კერძოდ, განსაკუთრებით საბრალდებო დასკვნაში, ხოლო შემდეგ - გამამტყუნებელ განაჩენში, გაფორ-

მებით. წმინდა პროცესუალურად ეს სწორია თუ არა, ამ მიმართებით ისმის რამდენიმე არსებითი კითხვა: ჯერ ერთი, რატომაა, რომ „დანაშაულის კვალიფიკაციის“ ტერმინი უნდა გამოიყენებოდეს თეორიებში სახელმწიფო, როგორც კანონმდებლობით დადგინებული გორც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის უპირველესი სუბიექტი, მოხსენიებულიც არ არის და ამიტომ მთელი ეს დიდი და საკმაოდ რთული საქმე წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლო ორგანოებზეა გადაკისრებული? მეორეც, ამ ტრადიციულ თეორიებში ბრალისა და მისი ფორმების გაიგივების გამო თითქმის შეუძლებელია ამ მხრივ წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლოს საქმიანობის გამოჯენა. კერძოდ, ბრალის ფორმების დადგენის გარეშე „ბრალდებული“ შეუძლებელია, მაგრამ ბრალის ფორმა ბრალი ჯერ კიდევ არაა და ამიტომ ბრალდებული ჯერ კიდევ ბრალეულად ვერ ჩაითვლება. პირიქით, თავისი ობიექტური პროცესუალური მდგომარეობის თანახმად, არაბრალულია. მესამე, ქმედების შემადგენლობაზე, როგორც ფაქტის, ანუ აღწერილობით მსჯელობაზე, დანაშაულის დაყენა ლოგიკურად გამორიცხავს ამ მიმართებით „კვალიფიკაციის“, ანუ, „შეფასების“ ცნების გამოყენებას, რადგან, ქმედების შემადგენლობა, როგორც წესი, აღწერილობითია, ფაქტის მსაჯელობაა, იმის მიუხედავად, რომ ქმედების შემადგენლობის ნიშნებში შეფასებითი ნიშნებიც გვხვდება (მაგალითად, „მნიშვნელოვანი“ ან „არსებითი“ ზიანი). ამიტომ, ქმედების შემადგენლობის დადგენა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ერთ-ერთი აუცილებელი, მაგრამ საკმარისი პირობა როდია. მით უმეტეს, რომ იგი სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის საფუძველია, ხოლო, სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას სრულიადაც არ ამოწურავს. პირიქით, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია არსებითად იწყება მას შემდეგ, როდესაც დადგინდება სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტება, ანუ, ჩადენილ ქმედებაში

დადგინდა ქმედების ის შემადგენლობა, რომელიც სისხლის სამართლის კანონითაა გათვალისწინებული.

გასაგებია, რომ „დანაშაულის კვალიფიკაციის“ უფრო უფრო ტერმინი შემადგენლობაზე დანაშაულის დაყვანის შედეგია. რაკი ქმედების შემადგენლობა, როგორც წესი, აღწერილობითია, ესე იგი არაშეფასებითია, ამ მიმართებით „შეფასების“, ანუ „კვალიფიკაციის“ ადგილი აღარ არის. მაშასადამე, ქმედების შემადგენლობაზე დანაშაულის დაყვანის ლოგიკით ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ცნებისა და თეორიის აგება შეუძლებელია. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია ამ მხრივ არსებითად შეიცვალოს ტერმინი „დანაშაულის კვალიფიკაცია“ სხვა ტერმინით. კერძოდ, ელემენტარული ლოგიკა მოითხოვს იმის თქმას, რომ დანაშაულად უნდა დაკვალიფიცირდეს არა „დანაშაული“, არამედ, ქმედება, რომელიც, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, არის ამ კოდექსით გათვალისწინებული, მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული.

როგორც ჩანს, დანაშაულად შეიძლება დაკვალიფიცირდეს ისეთი ქმედება, რომელიც, ჯერ ერთი, სისხლის სამართლის კანონითაა გათვალისწინებული. ბუნებრივია, თუ ჩადენილი ქმედების ნიშნები სისხლის სამართლის კანონში აღწერილი შემადგენლობის ნიშნების შესაბამისი (იგივეობრივი) უნდა იყოს. მეორეც, ამის შემდეგ უნდა დადგინდეს ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ხოლო, ეს უკანასკნელი შეფასებითი ცნებაა და მისი დადგენა მთელ რიგ რთულ თეორიულ, აქსიოლოგიურ, ლოგიკურ პროცედურებს მოითხოვს. მესამე, კიდევ უფრო რთული და თავსატეხია ბრალის პრობლემა, რომელიც ამ ქმედების ჩამდენი სუბიექტის უარყოფით შეფასებას გამოხატავს და რომლის გარეშე ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია შეუძლებელია.

§ 3. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის სახიზრტი

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის საკუთრივად პრობლემას უფრო დაწვრილებით მოგვიანებით განვიხილავ. ამჯერად მოკლედ აღვნიშნავ, რომ ერთმანეთისგან უნდა განვასხვავოთ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის სამი სახე: **საკანონმდებლო, საგამოძიებო-სასამართლო და დოქტრინალური**. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პირველი სახეა **საკანონმდებლო კვალიფიკაცია**. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის პირველი მუხლის პირველსავე ნაწილში გაცხადებულია, რომ **ეს კოდექსი ადგენს რა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს, „განსაზღვრავს, თუ რომელი ქმედებაა დანაშაულებრივი, და აწესებს შესაბამის სასჯელს ან სხვა სახის სისხლისსამართლებრივ ღონისძიებას.“** საქმე ეხება სისხლის სამართლის კანონშემოქმედებას, რომელსაც საქართველოს პარლამენტი ეწევა. იგულისხმება, რომ კანონმდებელი ამა თუ მეთოდის თუ ხერხის, ფაქტობრივი, თუ ნორმატიული მასალის გამოყენებით განსაზღვრულ ქმედებას, მისი სოციალური საშიშროების ხასიათისა და ხარისხის შესაბამისად, აკვალიფიცირებს დანაშაულად სისხლის სამართლის კანონის ფორმაში. მხედველობაშია როგორც სისხლის სამართლის ახალი კოდექსის შემუშავება და მიღება (მაგალითად, უკანასკნელი 1999 წლის 22 ივლისის კოდექსი), ისე, მიმდინარე საკანონმდებლო ცვლილებები და დამატებანი. ცხადია, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია ხდება განსაზღვრული პოლიტიკური მოტივაციის ზეგავლენითაც. ამჯერად მხოლოდ იმას ვიტყვი, რომ ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაცია გამოიხატება, უპირველეს ყოვლისა, ქმედების შემადგენლობის ნიშნების აღწერით, თუმცა, თავდაპირველად კანონმდებელი წყვეტს იმ საკითხს, თუ რომელი ქმედება (და რატომ) ნაითვალის დანაშაულად, ესე იგი, მართლსაწინააღმდეგოდ და ბრალეულად (ბრალის

ფორმების საკანონმდებლო გადაწყვეტით). მხოლოდ ამ შემდეგ აღწერს იგი ქმედების ამა თუ იმ შემადგენლობას. როგორც წესი, ეს ეხება სისხლის სამართლის ნაწილს, რომელშიც გათვალისწინებულია დამნაშაულის დანაშაულის მოდელი. თუმცა, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის ნორმებში, ჯერ ერთი, დადგენილია დაუმთავრებელი დანაშაულებრივი ქმედების ფორმები, აგრეთვე, დანაშაულში თანამონაწილეობის თავისებურებანი; მეორეც, ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაციის ზოგადი პრინციპებია გამოხატული.

ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაცია ამ მხრივ თეორიული და პრაქტიკული საქმიანობის სინთეზია, რადგან, **ჯერ ერთი**, კანონმდებელი შემოქმედებითად იყენებს თეორიული (ფილოსოფიური, თუ მეცნიერული) საქმიანობის შედეგებს, ხოლო, **თვითონ იგი**, როგორც ასეთი, საზოგადოებრივი პრაქტიკის სუბიექტია (სისხლის სამართლის კანონშემოქმედებითი ურთიერთობის შესახებ უფრო დაწვრილებით იხ. **პ. ნაჭყვიაძე, სისხლის სამართლის მეცნიერების საგანი**, თბილისი, 1998).

ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაცია საგამოძიებო-სასამართლო კვალიფიკაციის საფუძველია, რადგან, როგორც წინასწარი გამოძიების, ისე, სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვის ეტაპზე ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის საკანონმდებლო კვალიფიკაციის შესაბამისად ხორციელდება. ესაა ე. წ. **ლეგალური**, ანუ, **ოფიციალური კვალიფიკაცია**, რომელსაც იურიდიული ძალა და შედეგები აქვს (თუმცა, ამ მხრივ ოფიციალურია ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაციაც). იგულისხმება, რომ **ქმედების დანაშაულად საგამოძიებო-სასამართლო კვალიფიკაცია** ესაა ისეთი შეფასება, რომელსაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სისხლის სამართლის საქმისა და იმ პირისათვის, რომლის გარშემოც ეს სისხლის სამართლის საქმე შედგა. ამჯერად

ვეულისხმობთ იმ გარემოებას, რომ ქმედების დანაშაულად სწორი კვალიფიკაცია სამართლებრიუვად სწორი, კანონიერი, სამართლიანი, დასაბუთებული განაჩენის გამოტანის საფუძველია. მართალია, ქმედების დანაშაულად მისი კვალიფიკაცია ჯერ კიდევ პირობითია და სავარაუდო, ვიდრე ეს სასამართლო კვალიფიკაციის ეტაპზე ხდება, მაგრამ ამ საკითხს შემდგომ უფრო ღრმად და ფართოდ განვიხილავ. ამჯერად კი შევეხები ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მესამე სახეს - **დოქტრინალურს**, რომელიც, რასაკვირველია, არაა სავალდებულო, პრაქტიკულად გადამწყვეტი. როგორც წესი, მისი სუბიექტია **თეორიული ფრონტის იურისტი**. იგულისხმება თეორიული კვლევა-ძიების შედეგად შემუშავებული საკანონმდებლო წინადადებანი, რომელნიც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციასაც მოიცავს. არაა გამორიცხული ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მეთოდოლოგიის შემუშავებისას გამოთქმული მოსაზრებანი, რომელთაც პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვთ, მაგრამ არა იურიდიული ძალა. ამ მხრივ ფრიად საინტერესოა საქართველოს სისხლის სამართლის ახალი საპროცესო კოდექსის 56-ე მუხლი, რომელშიც გათვალისწინებულია ტერმინი „**სასამართლოს შეგობარი**.“ ამ მუხლში ნათქვამია, რომ დაინტერესებულ პირს, რომელიც არ არის ბრალდების, ან დაცვის მხარე, უფლება აქვს მიმართოს სასამართლოს საქმის არსებით განხილვამდე ხუთი დღით ადრე და წარუდგინოს მას საკუთარი წერილობითი მოსაზრება სისხლის სამართლის საქმესთან დაკავშირებით იმ მიზნით, რომ დაეხმაროს სასამართლოს, რათა მან სათანადოდ შეაფასოს ეს საკითხი. თუ ეს წერილობითი განმარტება არ აკმაყოფილებს ამ მოთხოვნებს, სასამართლო მას არც განიხილავს. ამასთან, სასამართლო არაა ვალდებული, ეს წერილობითი მოსაზრება გაიზიაროს. ბოლოს, სასამართლო უფლებამოსილია თავისი ამ მხარეთა ინიციატივით, აგრეთვე წერილობითი აზრის ავტორის თანხმობით, გამოიძახოს იგი ზეპირი განმარტების მისაცემად.

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია არაოფიციალური წესით შეიძლება მოახდინოს ადვოკატმაც, როდესაც იგი ან საერთოდ ასაბუთებს წარდგენილ ბრალდებაზე ბრალდებულის (განსახჯელის) არაბრალეულობას, ან სისხლის სამართლის უფრო მსუბუქი მუხლით ქმედების გადაკვალიფიცირებას. ბოლოს, ქმედების დანაშაულად ამგვარი არაოფიციალური (დოქტრინალური) კვალიფიკაცია შეიძლება მოახდინოს სხვა ჩვეულებრივმა მოქალაქეებმაც, მაგრამ ამგვარ კვალიფიკაციას რაიმე პრაქტიკული მნიშვნელობა არა აქვს.

§ 4. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მნიშვნელობა

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას, უპირველეს ყოვლისა, პრაქტიკული მნიშვნელობა გააჩნია. ტრადიციულად იგულისხმება, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია არის პრაქტიკული პროცესი, ესე იგი ჩადენილი ქმედების მიმართ სისხლის სამართლის კანონის ნორმების შეუარდება (ცხადია, სასჯელის, ან ზემოქმედების სხვა ზომების დანიშვნის გამოკლებით), რომელსაც ახორციელებენ საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოების თანამშრომლები (თემცა, ცალკე განხილვის ღირსია საკითხი – უფარდებს თუ არა ნორმას წინასწარი გამოძიება, თუ ეს უკანასკნელი მხოლოდ სასამართლოს ფუნქციაა?). მართალია, ამ მხრივ სახელმწიფოს საკანონმდებლო საქმიანობასაც განვიხილავ, რადგან, საკანონმდებლო ორგანოს (ესე იგი, საქართველოს პარლამენტის) მიერ ადამიანთა განსაზღვრული ქმედების კრიმინალიზაცია - სხვა არაფერია, თუ არა ამ ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაცია. მით უმეტეს, რომ საგამოძიებო-სასამართლო ორგანოს თანამშრომლებმა

ქმედების კვალიფიკაცია ამ ქმედების საკანონმდებლო კვალიფიკაციას უნდა შეუსაბამონ. მაგრამ ამჯერად ქმედების საგამოძიებო-სასამართლო კვალიფიკაციის **პრაქტიკული მნიშვნელობით ვიფარგლებით.**

ცხადია, დანაშაულობათა წინააღმდეგ ბრძოლაში ყველაზე უფრო ეფექტური მათი თავიდან აცილება იქნებოდა, მაგრამ, რაკი ეს უკანასკნელი ყოველთვის ვერ ხერხდება, ჩვენ იძულებული ვართ, ჩადენილი ქმედება სამართლებრივად შევაფასოთ, რათა შემდგომ მივიღოთ შესაბამისი გადაწყვეტილება ამ ქმედების ჩამდენი პირის მიმართ პასუხისმგებლობის სახისა და ზომის თაობაზე.

პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ შეცდომები ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაში, სამწუხაროდ, იშვიათი არ არის. ამგვარი შეცდომა იმას ნიშნავს, რომ ჩადენილ ქმედებას არასწორი სამართლებრივი შეფასება მიეცა, რის გამოც ამ ქმედების მიმართ სწორი, ობიექტური, ყოველმხრივ დასაბუთებული, გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა შეუძლებელია. როგორც ამ მხრივ დაშვებული შეცდომების თუნდაც მოკლე ანალიზიც გვიჩვენებს, ხშირია შეცდომა როგორც ქმედების ფაქტობრივი მხარის დადგენასა და შეფასებაში, ისე, ამ ქმედების იურიდიული მხარეების გამოვლენასა და მისი შესატყვისის სისხლის სამართლის ნორმის შერჩევასა და შეფარდებაში. ამგვარ შეცდომებს უშვებენ როგორც წინასწარი გამოძიების, ისე, სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვის სტადიაზე (ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის საქმეში დაშვებული დამახასიათებელი შეცდომების შესახებ იხ. В. В. Колосовский, Квалификационные ошибки, Санкт-Петербург, 2006).

ცხადია, ჩადენილი ქმედების არასწორი კვალიფიკაციის გამო ზიანდება არა მარტო კონკრეტული სისხლის სამართლის საქმის ინტერესები, არამედ, მოქალაქეთა ინტერესებიც. მით უმეტეს, რომ ასეთ შემთხვევაში კანონი შეიძლება სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებაში მიცემული პირის

საწინააღმდეგოდ გამრუდდეს. ეს კი მოქალაქეთა უფლებებისა და თავისუფლების უხეში ხელყოფა იქნებოდა. ასეთ პირობებში ზიანი ადგება სახელმწიფოსაც, რომელსაც გორც პოლიტიკურმა და საერთაშორისო სამართლის ექტმა, მოქალაქეთა უფლებები და თავისუფლება აქტიურად უნდა დაიცვას. მაშასადამე, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას უადრესად დიდი იდეოლოგიურ-პოლიტიკური მნიშვნელობაც აქვს.

დავას არ უნდა იწვევდეს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის უადრესად დიდი თეორიული მნიშვნელობაც. კერძოდ, ამ მხრივ საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის დიდი გამოცდილების, ან ამ სფეროში ტიპური შეცდომებისა და მათი მიზეზების განზოგადება უადრესად მნიშვნელოვანია იმისათვის, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეფექტური, მეცნიერულად დასაბუთებული, თეორია აიგოს. ამგვარი თეორია კი ხელს უწყობს არა მარტო ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრაქტიკის გაუმჯობესებას, არამედ, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დახვეწა-გაუმჯობესებასაც.

ფრიად საყურადღებოა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის უადრესად დიდი მეთოდოლოგიური მნიშვნელობაც. უკვე ითქვა, რომ ტერმინი „კვალიფიკაცია“ ნიშნავს „შეფასებას“, ხოლო, შეფასების ცნების, შეფასების სუბიექტის, ობიექტის, საფუძვლის და ა. შ. საკითხები აქსიოლოგიური მიდგომით გადაწყდება. აქსიოლოგია არის ღირებულების ფილოსოფია, რომელსაც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის აგებაში უადრესად დიდი მეთოდოლოგიური მნიშვნელობა უნიჭება. საქმე ეხება ნორმის, როგორც ქცევის წესის, ღირებულებით შინაარსს, ესე იგი, ნორმის ადრესატისადმი მიმართულ მოთხოვნას, მის ხასიათს, რომელიც ნორმის ადრესატის საქციელის შეფასების საფუძველია. გარდა ამისა, ყოველგვარი ობიექტური შე-

ფასება შეფასების ობიექტის თუ საგნის თვისების შემუცნების გარეშე შეუძლებელია. შემუცნება კი გნოსეოლოგიის, როგორც ფილოსოფიური სისტემის შემადგენელი ნაწილის, საგანია. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის განსაზღვრის გიურ მიდგომასაც მოითხოვს. კერძოდ, უკვე ითქვა, რომ სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის ნიშნებისა და ჩადენილი ქმედების ნიშნების სრული შესაბამისობის (იგივეობის) დადგენა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა. ამ პოზიციიდან იგულისხმება სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენა, რამდენადაც ქმედების შემადგენლობა, ესე იგი, სტრუქტურა, აღწერილობითია, ფაქტის მსჯელობაა. ქმედების მართლწინააღმდეგობა კი, პირიქით, არის შეფასებითი, ღირებულებითი, მსჯელობა. აქედან გამომდინარე, ქმედების შემადგენლობის ფაქტიდან მის მართლწინააღმდეგობაზე პირდაპირ-ლოგიკური გადასვლა შეუძლებელია. იგულისხმება, როგორც სილოგისტური, ისე, დეონტური (ნორმათა) ლოგიკა. ბოლოს, ქმედების მართლწინააღმდეგობიდან სუბიექტის ბრალზე გადასვლა ხომ მით უმეტეს ამ სუბიექტის შეფასებას მოითხოვს! გასაგებია, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის სასამართლო ეტაპზე უნდა მოხდეს სისხლის სამართლის საქმეზე დადგენილი ჭეშმარიტებისა და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის სინთეზი, რომელიც გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველია.

საგანგებო აღნიშვნის ღირსია ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის სასწავლო-მეთოდური მნიშვნელობაც. უკვე ითქვა, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის ათვისება სტუდენტს აძლევს ისეთ ცოდნას, რომელსაც იგი სისხლის სამართლის ტრადიციული თეორიის ფარგლებში ვერ იღებს. იგულისხმება მთელი რიგი მეთოდოლოგიური ხასიათის ცოდნა (მაგალითად, შემუცნება, შეფასება, ღირებულება, ჭეშმარიტება, არსი, ჯერარსი და

ა. შ. ფილოსოფიური ტერმინებისა და ცნებების განხილვა, რომლის გარეშე ქმედების დანაშაულად ზოგადი თეორია ვერ აიგება. მით უმეტეს, რომ სადღესოდ უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, სამწუხაროდ, სავალდებულო არ არაა ფილოსოფიისა და ფსიქოლოგიის სწავლება, მაშინ, როდესაც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია ამ თეორიულ სისტემებს, მათ შორის, **მოტივისა და მიზნის** ფსიქოლოგიურ ცნებებსაც გვერდს ვერ აუკლის.

ჩემის აზრით, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის ათვისება ხელს შეუწყობს იმას, რომ სტუდენტმა დოკმატურად აუცილებელ ცოდნას თან დაურთოს კრიტიკული ხედვისა და ახალი ცოდნის მიღების განწყობა. ყოველივე ეს კი ფართო თვალსაწიერის მქონე იურისტის მომზადების ერთ-ერთი ხელშემწყობ ფაქტორია.

§ 5. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის ადგილი ცოდნის სისტემაში

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია არნევიითი ხასიათის სასწავლო დისციპლინაა, რომელიც დამოუკიდებელ მეცნიერულ სისტემას არ წარმოადგენს. ამდენად იგი მხოლოდ პირობითი აზრით შეიძლება იწოდებოდეს ზოგად თეორიად. მით უმეტეს, რომ იგი სრულიად არაერთგვაროვან და სხვადასხვა დონის საკითხებს აერთიანებს. ამის გამო თეორიული ცოდნის სისტემაში მისი ადგილის დადგენა ადვილი საქმე არ არის. ბუნებრივია ვიფიქროთ, რომ იგი სისხლის სამართლის თეორიის ნაწილია, რადგან საქმე ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას ეხება, ხოლო, დანაშაულის ცნება სისხლის სამართლის თეორიის ერთ-ერთ ფუნდამენტურ ცნებას წარმოადგენს. თუმცა, ისიც ფაქტია, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია ჩადენილი

ქმედებისადმი სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდების პრაქტიკული პროცესის ნაწილია. ამ თვალსაზრისით ბუნებრივად იკვეთება სამართლის ზოგადი თეორიის **ეკონომიკური პრობლემა**, რომელიც სამართლის ნორმის შეფარდების დამატებითი მისი მეთოდების ერთიანობას ეხება. მაშასადამე, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია სამართლის თეორიის ნაწილადაც გამოიყურება. თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრაქტიკული პროცესი სისხლის სამართლის პროცესუალური ფორმის გამოყენებას მოითხოვს, ამ მხრივ საქმე კიდევ უფრო რთულდება.

თეორიული ცოდნის სისტემაში ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის ადგილის შესახებ თავის დროზე მსჯელობდა **მ. კუდრიანცევი**. მისი აზრით, საბჭოურ სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში ყურადღება გამახვილდა სისხლის სამართლის კერძო ნაწილით გათვალისწინებულ ცალკეულ ქმედებათა კვალიფიკაციაზე, მაშინ, როდესაც უფრო აქტუალურია ამ მხრივ ზოგადი თეორიული პრობლემების დამუშავება (იხ. **მ. კუდრიანცევის** დასახელებული ნაშრომი, გვ. 36).

ავტორის ეს დებულება სწორია, მიუხედავად იმისა, რომ ცალკეულ ქმედებათა დანაშაულად კვალიფიკაციაც ფრიად აქტუალური საქმეა. მართლაც, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის შექმნა უფრო ლოგიკური და აქტუალურია. ამ მხრივ **მ. კუდრიანცევი** მართლაც გამორჩეულია, რადგან, ყოფილ საბჭოთა კავშირში მან პირველმა შექმნა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია. ამ ნაშრომმა დიდი გამოხმაურება გამოიწვია და სპეცკურსის სახით მისი პირველი წამკითხველი პროფესორ-მასწავლებლებისთვის სამაგიდო წიგნიც კი გახდა. იგი ამ სტატუსს დღესაც ინარჩუნებს, რადგან, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგად თეორიაში ნაშრომების რიცხვი გასაოცრად მცირეა. მსგავსი ზოგადი თეორია შექმნა **ბ. კუდრიანცევი** და

ისიც მოგვიანებით (Б.А. Куринов, Научные основы квалификации преступлений, М. 1984). უახლოეს ხანებში გამოქვეყნდა ზოგერთი ნაშრომი (მაგალითად, Н. Г. Кандинов, Квалификация преступлений. Теория и практика. М. 1999). მართალია, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი საკითხები ხშირადაა გადმოცემული სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის სახელმძღვანელოებში, მაგრამ, იმდენად მოკლედ და სქემატურად, რომ იქიდან რაიმე სერიოზული თეორიული დასკვნის გამოტანა შეუძლებელია.

სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის სახელმძღვანელოებში ამ საკითხის განხილვის ტრადიცია, ალბათ, მიგვანიშნებს იმაზე, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის სტრუქტურადაა მიჩნეული. **3. კულრიაცენი** სწორედ ამ დასკვნას აკეთებს (**3. კულრიაცენის** დასახელებული ნაშრომი, გვ. 38). ცხადია, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი თეორიულად წამყვანია, კერძო ნაწილის ფუნდამენტი. მითუმეტეს, რომ მოძღვრება დანაშაულისა და ქმედების შემადგენლობაზე სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის სისტემაში მუშავდება. თუმცა, განა სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის გარეშე შესაძლებელია ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის თუნდაც ზოგადი თეორიის აგება? მაგალითად, დაუმთავრებელი დანაშაულის ცნება და სახეები (საქ. სსკ მე-18 და მე-19 მუხლები), აგრეთვე დანაშაულში თანამონაწილეობის ცნება (საქ. სსკ 23-ე მუხლი) უშუალოდ სისხლის სამართლის ზოგად ნაწილშია განხილული, მაგრამ პრაქტიკაში მომზადებად, ან მცდელობად ქმედების კვალიფიკაცია მოითხოვს მითითებას კერძო ნაწილის იმ მუხლზე, რომელიც დამთავრებულია დანაშაულის შემადგენლობას ითვალისწინებს. იგივე ითქმის დანაშაულში თანამონაწილეობად ქმედების კვალიფიკაციის შესახებაც, რადგან, ცალკეულ ქმედებათა შემადგენლობანი, რომელთა პრაქტიკული განხორციელება თანამონაწილე-

ობის ფორმითაც შეიძლება, გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კერძო ნაწილში. აქ ამჯერად არაფერს ვამბობთ ე. წ. აუცილებელ თანამონაწილეობაზე, რადგან სისხლის სამართლის კანონის კერძო ნაწილში გათვალისწინებულია ისეთი ქმედებაც, რომელიც მხოლოდ თანამონაწილეობის ფორმით ხორციელდება (მაგალითად, ბანდიტიზმი - საქ. სსკ 224-ე მუხლი), თუმცა, იგი დანაშაულში თანამონაწილეობის წესით არ კვალიფიცირდება.

საძიებელი საკითხის ასპექტით ყურადღებას იქცევს პროფ. **ზ. ვულაიას** მცდელობა, მოკლედ, მაგრამ არსებითად, განიხილოს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ცნება, მნიშვნელობა, ზოგიერთი წესი (მაგალითად, ნორმათა კონკურენციისას), არასწორი კვალიფიკაციის შედეგები და ზოგიერთი სხვა სწორედ სისხლის სამართლის კერძო ნაწილში (იხ. **ზ. ვულაია**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, მეორე გამოცემა, თბილისი, 2006, გვ. 15-18), თუმცა, ავტორს სპეციალურად არ გამოუთქვამს აზრი ცოდნის სისტემაში ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის ადგილის შესახებ.

არსებობს, ასე ვთქვათ, ზეპირი და მოარული აზრი, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის კერძო ნაწილს განეკუთვნება და ამიტომ იგი ამ ვედიტ უნდა დამუშავდეს და წაეკითხოს სტუდენტ ახალგაზრდობას. ვფიქრობ, ეს მოარული აზრი უსაფუძვლოა. ამ მხრივ ვერც **მ. კუპრიაშვილის** მოსაზრებას დავეთანხმები, რადგან, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია სისხლის სამართლისგან მოწყვეტით შეუძლებელია, მაგრამ იგი სისხლის სამართლის თეორიის ფარგლებში ვერ ეტევა და ამდენად, ვერც ზოგად ნაწილს განეკუთვნება და ვერც კერძო ნაწილს. **ჰერბერტი**, უკვე ითქვა, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სამართლის ნორმათა შეფარდების ზოგადი თეორიისა და მეთოდოლოგიის გათვალისწინებას მოითხოვს. **მეორეც**, აღნიშნული თეორია სისხლის სამართლის საპრო-

ცესო სამართლის გარეშე ვერ აიგება. მით უმეტეს, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო სამართლის გამოყენების გარეშე შეუძლებელია გაიმიჯნოს ამ მხრივ წინასწარი განმარტება და სასამართლოს საქმიანობა. **მესამე**, ქმედების დანაშაულებად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია სრულად და სწორად ვერ აიგება, ვიდრე, თავდაპირველად არ იქნება საგანგებოდ განხილული ქმედების დანაშაულებად საკანონმდებლო კვალიფიკაციის თეორია. საქმე იმაშია, რომ ქმედების დანაშაულებად საკანონმდებლო კვალიფიკაცია, რომელიც სისხლის სამართლის კანონშია გამოხატული, ქმედების დანაშაულებად სასამართლო კვალიფიკაციის ერთ-ერთ აუცილებელ კრიტერიუმს წარმოადგენს. ეს კი იმაზე მიანიშნებს, რომ ქმედების დანაშაულებად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის აგება სახელმწიფო ხელისუფლებათა განაწილების ზოგად თეორიას მოითხოვს, ხოლო, ეს, თავის მხრივ, სახელმწიფოს ფილოსოფიური თვალსაზრისით განხილვას აპირობებს. **მეოთხე**, უკვე ითქვა, რომ ქმედების დანაშაულებად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის აგება ფილოსოფიური ცნებებისა და კატეგორიების (შემეცნება, ჭეშარიტება, ღირებულება, შეფასება და სხვა) გამოყენების გარეშე შეუძლებელია. ეს გამოყენება იმას ნიშნავს, რომ ქმედების დანაშაულებად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია არსებითად მეთოდოლოგიურ თეორიას წარმოადგენს და, ცხადია, სისხლის სამართლის მეცნიერების, როგორც კერძომეცნიერული ცოდნის სისტემას, სცილდება. მითუმეტეს, სცილდება სისხლის სამართლის მეცნიერების სფეროს ქმედების დანაშაულებად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის დოგიკური ასპექტი, რადგან, ამ ასპექტით იგულისხმება როგორც ფორმალური, ანუ, სილოგისტური, ისე, დეონტური, ანუ, ნორმების დოგიკა.

ყოველივე ეს გვაძლევს საფუძველს გავაკეთოთ დასკვნა, რომ ქმედების დანაშაულებად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია არის სისხლის სამართლის თეორიისგან შეფარდებით დამოუკიდებელი მეთოდოლოგიური თეორია, რომელიც დან-

აშაულობათა წინააღმდეგ სამართლებრივი ბრძოლის პრაქტიკის მოთხოვნებითაა განპირობებული.

ეს დასკვნა სრულიადაც არ კრძალავს იმას, რამდენიმე სამართლის კერძო ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებათა დანაშაულად კვალიფიკაციის საკითხი დაისვას და სტუდენტ ახალგაზრდობას კერძო ნაწილის ვეგით წაეკითხოს კიდევ (მაგალითად, მკვლელობის, სამეწარმეო საქმიანობის სფეროში ჩადენილი ქმედების, ტერორიზმის და სხვა სისხლის სამართლის საქმეთა დანაშაულად კვალიფიკაციის წესით გადაწყვეტის ხერხები და მეთოდები). მაგრამ, როგორც კი ამ და სხვა მსგავს სისხლის სამართლის საქმეთა კვალიფიკაციაში ზოგად თეორიული და მეთოდოლოგიური საკითხი დადგება, პრობლემა კვლავ სისხლის სამართლის მეცნიერების ფარგლებს გარეთ აღმოჩნდება.

§ 6. ძველების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის სისტემა

უკვე ითქვა, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია დამოუკიდებელი მეცნიერული დისციპლინა კი არაა, არამედ, ერთსემესტრიანი, არჩევითი ხასიათის, სასწავლო დისციპლინა, რომელიც თავისებური სისტემით ხასიათდება. ეს სისტემა გულისხმობს პროფესორის (ლექტორის) მიერ სტუდენტთა აუდიტორიებში წახაკითხი საკითხების დოგიკური თანმიმდევრობით დალაგებას ამ საგნის წინასწარ შემუშავებული სილაბუსის მიხედვით. ბუნებრივია, ამ მიმართებით ბევრი რამ პროფესორის (ლექტორის) შემოქმედებით უნარზეც არის დამოკიდებული. იგულისხმება მის მიერ ამა თუ იმ პრობლემატიკის შერჩევა და მისი პრიორიტეტულობის დასაბუთება, თუმცა ეს მის თვითნებობაში არ უნდა გადაიზარდოს. აქვე უნდა აღინიშნოს,

რომ არანაკლებ ორჯერ მაინც უნდა ჩატარდეს ამ თემაზე სპეცსემინარი. პირველი სპეცსემინარით ნაწილობრივ მაინც მოწმდება განვლილი მასალის ათვისების დონე (ანუ სპეცსემინარის მასალის ნახვერის გავლის შემდეგ) და ამ მხრივ წარმოქმნილი პრობლემების ხასიათი. მეორე სპეცსემინარი კი უროაკადემიური ხასიათის უნდა იყოს და მეტად გამორჩეული სტუდენტის წახალისებას უნდა ემსახურებოდეს. (მაგალითად, სტუდენტთა სამეცნიერო კონფერენციისთვის მომზადებას). თუ ეს არჩევითი საგანი მაგისტრატურის მსმენელებს წაეკითხათ, მაშინ, მიზანშეწონილია ამ არჩევით საგანში სამაგისტრო ნაშრომებისთვის სათანადო თემატიკის შერჩევა და მისი რეკომენდაცია სტუდენტის სამეცნიერო ინტერესისა და შესაძლებლობის გათვალისწინებით.

ჩემის აზრით, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია შემდეგი სისტემით შეიძლება იქნეს წარმოდგენილი:

1. შესავალი ნაწილი („დანაშაულის კვალიფიკაციის“ ტრადიციული ტერმინისა და ცნებად წარმოდგენილი ფორმის კრიტიკა, მისი თეორიული საფუძვლის - დანაშაულის ცნებისა და მისი შემადგენლობის გაიგივების - დადგენა და მისი კრიტიკა; ტერმინი „ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია“ და მისი საფუძველი; ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის მნიშვნელობა და ადგილი ცოდნის სისტემაში);

2. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ცნება და სუბიექტები (ტერმინი „კვალიფიკაციის“ აქსიოლოგიური საფუძველი; სახელმწიფო ხელისუფლებათა განაწილების თეორია და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია);

3. სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა, როგორც სისხლის სამართლის ნორმისა და მართლწესრიგის კავშირის ფორმა და როგორც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ერთ-ერთი ნორმატიული საფუძველი;

4. დანაშაულის ცნება და ელემენტები ქმედების დანა-

შაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის მიხედვით; დანაშაულის ცნების ელემენტები და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპები; ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის ერთიანობის საკითხისათვის;

5. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარის ნიშნების (მოქმედების, უმოქმედობის, შედეგის, ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის, ქმედების ჩადენის ადგილის, დროის, ხერხის, საშუალების, ვითარების) მიხედვით;

6. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტზე ხელყოფის მიხედვით; ხელყოფის სუბიექტების, სუბიექტური მხარის, ანუ, მოტივისა და მიზნის მიხედვით; ბრალის ფორმები და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია; საბრალდებო დასკვნა და მისი სტრუქტურა; ბრალის ცნება და ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაცია; დაუმთავრებელი დანაშაულისა და დანაშაულში თანამონაწილეობის კვალიფიკაციის თავისებურებანი;

7. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის ნორმათა კონკურენციის მიხედვით;

8. ქმედების შემადგენლობიდან მის მართლწინააღმდეგობაზე გადასვლის ლოგიკა (დეონტური ლოგიკის, აგრეთვე ინდუქციური და დედუქციური დასკვნის მიხედვით). სისხლისსამართლებრივი უმართლობის ცნება და მნიშვნელობა;

9. სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენისა და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის სინთეზური ერთიანობა, როგორც გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველი; გამამტყუნებელი განაჩენის სტრუქტურა.

10. შემაჯამებელი დასკვნები.

შენიშვნა: არჩევითი საგნის სისტემა შეიძლება შეიცვალოს შემდგომი კვლევისა და სტუდენტთა ინტერესების გათვალისწინებით.

**ქვეყნის დანაშაულად
კვალიფიკაციის ეტაპები**

**§ 1. ქვეყნის დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპები
რუსული ტრადიციის მიხედვით**

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპების საკითხი გულისხმობს იმის დადგენას, თუ რა ძირითად პროცესუალურ ფორმებში ხორციელდება ჩადენილი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის რთული და მრავალმხრივი პროცესი. გასაკვებია, რომ საქმე ეხება წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლო საქმიანობის ძირითად ეტაპებს. წინასწარი გამოძიება საქართველოშიც არც თუ ისე შორეულ წარსულში იწყებოდა სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის მომენტიდან, ხოლო, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაბი და საფუძველი გულისხმობდა ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარის ნიშნების დადგენას. ქმედების შემადგენლობის სუბიექტური მხარის ნიშნებზე კი სისხლის-სამართლებრივი დევნა აღიძვრებოდა. ამის შესაბამისად ხდებოდა სათანადო ლიტერატურაში ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპების დადგენა. მაგალითად, **მ. კუდრიანცევი** ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპების განხილვას იწყებს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის პროცესუალური წესიდან, რადგან, თანამედროვე რუსეთში ამ ეტაპზე ტრადიციულად იგულისხმება არა მარტო რაიმე ფაქტობრივ გარემოებათა დადგენა, არამედ, მითითება სისხლის სამართლის იმ ნორმაზეც, რომელიც ამ ქმედებას სავარაუდოდ ითვალისწინებს. მართალია, წინასწარი გამოძიების გადრმავეების კვალობაზე ეს სავარაუდო და წი-

ნასწარი კვალიფიკაცია, ანუ, ვერსია შეიძლება შეიცვალოს, მაგრამ მთავარი ამ მხრივ მაინც ისაა, რომ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა ყოფილ საბჭოთა კავშირში ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პირველ ატმის კუთვნილებას და გამოხატავს თანამედროვე რუსეთშიც (მ. კულრიაშინის დასახელებული ნაშრომი, გვ. 291).

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მეორე ეტაპად მ. კულრიაშინის დასახელებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის თაობაზე დადგენილების გამოტანას. ეს დადგენილება ეფუძნება სათანადო მტკიცებულებებს იმის თაობაზე, თუ ვის ედება ბრალი სისხლის სამართლის ამა თუ იმ მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენაში. ამასთან, ამ ეტაპზე, როგორც ეს რუსული სისხლისსამართლებრივი ტრადიციიდან გამომდინარეობს, დგება დანაშაულის შემადგენლობის ოთხივე ელემენტის (ობიექტის, ობიექტური მხარის, სუბიექტისა და სუბიექტური მხარის) დადგენის პრობლემა. მ. კულრიაშინის ხაზს უსვამს იმ გარეშობებსაც, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ამ მეორე ეტაპზე, ზოგად ხაზებში მაინც, მოწმდება ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის თაობაზე პირველი ვერსიის სისწორე, ან ეს ვერსია იცვლება ახალი, უფრო სრული და სწორი, კვალიფიკაციით (დასახელებული ნაშრომი, გვ. 203).

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მესამე ეტაპი მ. კულრიაშინის განმარტებით, მთავრდება საბრალდებო დასკვნის შედგენით. ავტორი იმოწმებს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობას, რომლის თანახმად, საბრალდებო დასკვნაში გადმოიცემა სისხლის სამართლის საქმის არსი; დანაშაულის ჩადენის ადგილი და დრო, ხერხი, მოტივები, შედეგები და სხვა არსებითი გარემოებანი, აგრეთვე, პირისთვის წარდგენილი ბრალდების ფორმულირება და მითითება სისხლის სამართლის იმ ნორმაზე, რომელიც ამ დანაშაულებრივ ქმედებას ითვალისწინებს. ავტორი აღნიშნავს

ნავს, რომ საბრალდებო დასკვნაში გამოიხატება ჩადენილი ქმედების სოციალური და იურიდიული შეფასება, როგორც წინასწარი გამოძიების ორგანოების საქმიანობის შედეგად, სასამართლოსთვის კი იგი, ავტორის აზრით, გამოკვლევის მხოლოდ ამოსავალი პუნქტია. ავტორი აღნიშნავს, რომ სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმის განხილვის საწყის ეტაპზე ახალი ფაქტების დადგენა არ ხდება, მაგრამ, არაა გამორიცხული გამწესრიგებულ სხდომაზე კვალიფიკაციის შეცვლა, წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ამ მხრივ დაშვებული შეცდომების გასწორება (დასახელებული ნაშრომი, გვ. 207).

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მეხუთე ეტაპი, **3. კუღრიაშცეპის** მიხედვით, არის სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვა, თუ ეს საქმე გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანით მთავრდება. ამ ეტაპზე უფრო ღრმად და სრულად ხდება ფაქტების დადგენა და ანალიზი, ამ ფაქტებს ეძლევა საბოლოო სოციალური და იურიდიული შეფასება. გამამტყუნებელი განაჩენით გამოხატული კვალიფიკაცია ქმედებისა დანაშაულად – ესაა გამოძიების ორგანოების, პროკურორისა და სასამართლო საქმიანობის შედეგი. მაგრამ, როგორც **3. კუღრიაშცეპი** აღნიშნავს, არაა გამორიცხული ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის შემდგომი დაზუსტება, ან შეცვლა საკასაციო და საზედამხედველო ინსტანციებში. ყოველივე ეს, ავტორის დასკვნით, ნიშნავს სისხლის სამართლის საქმის ღრმა და ყოველმხრივ განხილვას, სათანადო მტკიცებულებების საფუძველზე ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ყოველ ეტაპზე ახალი ფაქტებისა და სისხლის სამართლის საქმეზე ჰუმანიტარული დადგენას, რაც ჩადენილი ქმედების სწორი სოციალურ-პოლიტიკური და იურიდიული შეფასების საფუძველია.

როგორც ვხედავთ, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპების საკითხში **3. კუღრიაშცეპის** მოსაზრებანი

თავისებურად საინტერესოა, მაგრამ საქმე ის განხილეთ, რომ ამ სქემიდან არ ჩანს, თუ რა არსებითი სხვაობა აქ მხრივ წინასწარი გამოძიების საქმიანობასა და სასამართლო საქმიანობას შორის? მართალია, ავტორი წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სასამართლოსთვის მხოლოდ ამოსავალი პუნქტია, მაგრამ ეს სიტყვიერი განცხადება ავტორის ნაზრევში სათანადოდ დახაზუთებული არ არის. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპების შესახებ თავისებური მოსაზრება გამოთქვა ბ. ბუზინოვი. მისი აზრით, თავდაპირველად უნდა დადგინდეს სამართლებრივი ურთიერთობის ტიპი - ესე იგი, უნდა გაირკვეს, ჩადენილი ქმედება დანაშაულია, თუ გადაცდომა. თუ სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა იქნა დადგენილი, ესე იგი, ჩადენილ ქმედებაში დანაშაულის ნიშნები არსებობს, ამ შემთხვევაში, ავტორის მტკიცებით, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია მეორე ეტაპზე ინაცვლებს. ამ ეტაპზე ხდება ქმედების გვარობითი ნიშნების დადგენა, ესე იგი იმ საკითხის გადაწყვეტა, თუ სისხლის სამართლის კოდექსის რომელ თავშია გათვალისწინებული ჩადენილი ქმედება. ამ მიმართებით იგულისხმება დანაშაულის გვარობითი ობიექტის, აგრეთვე, დანაშაულის სპეციალური სუბიექტის დადგენა (Б. А. Куринов, научные основы квалификации преступлений, М., 1984, стр. 56). ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მესამე ეტაპზე კი, ავტორის დასკვნით, ხდება ქმედების სახეობითი ნიშნების დადგენა. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეს სამი ეტაპი მჭიდროდ უკავშირდებიან ერთმანეთს. ამის დასამტკიცებლად ავტორი ასე მსჯელობს: „ასე, მაგალითად, გამოძიებულს არ შეუძლია შემოიფარგლოს მხოლოდ იმ ზოგადი დასკვნით, რომ ჩადენილი ქმედება დანაშაულებრივი ქმედების კატეგორიას განეკუთვნება. სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში პირის მისაცემად უნდა დასრულდეს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მთელი პროცესი. აუცილებლ-

ლია დანაშაულის ჩადენაში პირის ბრალეულობის დადგენა (იხ. ბ. კურთხევის დასახელებული ნაშრომი, გვ. 57).

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპის დასრულება ახებ ბ. კურთხევის ეს მოსაზრებანი ფრიად საეჭვოა. ჯერ ერთი, როგორც ჩანს, ავტორი იზიარებს მოსაზრებას, რომ სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა დანაშაულის ჩადენის გამო წარმოიშობა, მაშინ, როდესაც, პირიქით, სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა სისხლის სამართლის კანონის ძალაში შესვლის მომენტიდან იქმნება, რადგან სწორედ ამ მომენტიდან ხდებიან ვალდებულნი ფიზიკური და განსაზღვრული კატეგორიის იურიდიული პირები, მოქმედებდნენ მართლზომიერად. დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში კი სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა კი არ წარმოიშობა, არამედ, სისხლის სამართლის საპროცესო ურთიერთობა, რომლის ფორმაში ხდება კიდევ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია და ქმედების ჩამდენი პირის პროცესუალური მდგომარეობის დადგენა. მეორე, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისთვის სრულიად არაა საკმარისი იმისი დადგენა, გათვალისწინებულია თუ არა ეს ქმედება სისხლის სამართლის კანონის რომელიმე თუნდაც კონკრეტული ნორმით, რადგან, ამ ასპექტით იგულისხმება ქმედების შემადგენლობის, როგორც, დანაშაულის პირველი ელემენტის, დადგენა, მაშინ როდესაც ამის შემდეგ საჭიროა დანაშაულებრივი ქმედების კიდევ ორი ელემენტის - ქმედების მართლწინაღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის - უტყუარად დადასტურება. მესამე, რაც მთავარია, ამ ავტორის კონცეფციაშიც არაა გათვალისწინებული ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციის არსებითი თავისებურება. კერძოდ, ავტორი ამბობს, რომ სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში პირის მისაცემად ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მთელი პროცესი უნდა დასრულდეს. ამ ასპექტით ავტორი სუბიექტის ბრალის დადგენაზეც საუბრობს. სუბიექტის ბრალს კი ადგენს

სასამართლო, ხოლო, სისხლისსამართლებრივ პასიხისგებაში მიცემა ხდება წინასწარი გამოძიების სტადიაზე. ცხადია, რომ ამ სტადიაზე ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის არ შეიძლება დასრულდეს, რადგან, ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციის გარეშე ქმედება დანაშაულად ვერ ჩითვლება. მართალია, ბრალთან რაიმენაირი შეხების გარეშე პირი არ შეიძლება სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიეცეს, მაგრამ არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის ეტაპზე პირი, თავისი პროცესუალური მდგომარეობის თანახმად, მაინც არაბრალეულია.

გასაგებია, რომ ამ მიმართებით დგას არაერთი რთული პრობლემა, რომელიც გზადაგზა უფრო დაკონკრეტდება. ამჟერად კი ამ საკითზე კიდევ ერთი რუსი ავტორის მისახრებას გავეცნოთ. კერძოდ, ნ. კაღნიძოშმა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემებს სპეციალური ნაშრომი მიუძღვნა. იგი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპების საკითხსაც შეეხო. ავტორი უპირატესობას ანიჭებს თვალსაზრისს, რომლის თანახმად, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პროცესი ექვს სტადიას გაივლის. პირველ ეტაპზე ხდება ჩადენილი ქმედების ზოგადი ანალიზი, დანაშაულის შემადგენლობის პირველადი ნიშნების (როგორც წესი, ობიექტისა და ობიექტური მხარის) დადგენა. ავტორი ამ ეტაპზე გულისხმობს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის, ან აღძვრაზე უარის თქმის საფუძველს. მით უმეტეს, რომ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის ეტაპზე ხდება მითითება იმ ნორმაზე, რომელიც მოცემულ ქმედებას ითვალისწინებს (Н. Г. Кандинов, Квалификация преступлений. Теория и практика, М. 1999, стр. 13).

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მეორე ატაპად ავტორი მიიჩნევს ჩადენილი ქმედების ნიშნების ანალიზსა და სინთეზს იმის დასახუესტებლად, თუ, კონკრეტულად, რომელი დანაშაულებრივი ქმედებაა ჩადენილი. ამ

ეტაპზე სათანადო მტკიცებულებებზე დაყრდნობით ხდება ბრალდებულის სახით სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის შესახებ დადგენილების გამოცხადება (გვ. 15). აღნიშნული საქმიანობის **მესამე ეტაპზე** იჭრება ანია ბრალდების წარდგენიდან დაწყებული საბრალდებო დასკვნით დამთავრებული საქმიანობა. **კანონიერად** სწორად აღნიშნავს, რომ **საბრალდებო დასკვნა** - ეს წინასწარი გამოძიების ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი დოკუმენტია. მაგრამ მისი მტკიცება, რომ „საბრალდებო დასკვნაში უთითებენ ქმედების დანაშაულად საბოლოო კვალიფიკაციაზე“ (გვ. 15) - უბრალოდ არასწორია, რადგან, ქმედების დანაშაულად საბოლოო კვალიფიკაცია გამამტყუნებელი განაჩენის ფორმაში ხდება და არა საბრალდებო დასკვნის ფორმაში. მით უმეტეს, რომ ავტორი ხაზგასმით აღნიშნავს ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციას გამამტყუნებელ განაჩენში, რომელიც თურმე ქმედების საბოლოო იურიდიულ შეფასებას გამოხატავს. საკითხავია: რომელ პროცესულ დოკუმენტში ხდება ქმედების დანაშაულად საბოლოო კვალიფიკაცია - საბრალდებო დასკვნაში, თუ გამამტყუნებელ განაჩენში? ამ კითხვაზე ზუსტი პასუხი დღემდე არაა გაცემული იმის მიუხედავად, რომ ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციის ფაქტი სადავო არაა. გაუგებარი კი ისაა, თუ რა ბუნებისაა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია საბრალდებო დასკვნის ფორმაში და რით განსხვავდება ეს უკანასკნელი ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციისგან გამამტყუნებელი განაჩენის ფორმით? ცხადია, იგულისხმება არა საბრალდებო დასკვნისა და გამამტყუნებელი განაჩენის განმასხვავებელი ნიშნები, რაც ისედაც ცნობილია, არამედ, ჩადენილი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ბუნება, როგორც წინასწარი გამოძიების, ისე, ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციის ეტაპზე.

მართალია, ავტორი მოკლედ აღნიშნავს ქმედების და-

ნაშაუღად სასამართლო კვალიფიკაციის შეცვლის შესაძლებლობას საკაცაციო და საზუღამხედველო ინსტანციებში, მაგრამ ჩვენთვის ეს ამჯერად არაა მთავარი. მთავარია დანაშაულის ცნებისა და დანაშაულის შემადგენლობის ცნების მიმართების შესახებ საბჭოური და პოსტსაბჭოური ტრადიცია არ იძლევა იმის საფუძველს, რომ ქმედების დანაშაუღად კვალიფიკაციის ძირითადი ეტაპების პრობლემა სწორად გადაწყდეს.

§ 2. ქმედების დანაშაუღად კვალიფიკაციის ეტაპები სამართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის მიხედვით

როგორც აღვნიშნეთ, ქმედების დანაშაუღად კვალიფიკაციის ეტაპების პრობლემა ამ ნაშრომში უფრო დაზუსტებით, გზადაგზა იქნება განხილული. ამჯერად კი მოკლედ შევეხები ქმედების დანაშაუღად კვალიფიკაციის ეტაპებს საქართველოს სისხლის სამართლის მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობის მიხედვით. ამ მხრივ, უპირველეს ყოვლისა, უნდა ითქვას, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონი სისხლის სამართლის საქმის აღძვრას, როგორც პროცესის დამოუკიდებელ სტადიას, უკვე არ ითვალისწინებს. ეს, ერთის მხრივ, გასაგებია, რადგან, ამ სტადიას არ იცნობენ ინგლისურ-ამერიკული და რომანულ-გერმანული სამართლებრივი სისტემები (იხ. ზ. მუშარბიშვილი, ცხოვრება და კანონი, თბილისი, 2007, გვ. 48). მაგრამ, მეორეს მხრივ, ყოფილ საბჭოთა კავშირში სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაბისა და საფუძველის დადგენის მოთხოვნა ამ საქმეში გარკვეულწილად კანონიერების გარანტიასაც ქმნიდა. თუმცა, ისიც აღსანიშნავია, რომ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე პირველადი

მასალების შემოწმების ათდღიანი ვადა წინასწარ გამოძიებას სერიოზულ პრობლემებს უქნიდა (იქვე გვ. 49).

აქედან გამომდინარე, სისხლის სამართლის საქმის მოვლა, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, იწყება წინასწარი გამოძიებით. კერძოდ, პირველი პროცესუალური დოკუმენტი, რომელიც ჩადენილი ქმედების დანაშაულად სავარაუდო შეფასებას გამოხატავს, არის დადგენილება ეჭვმიტანილად პირის ცნობის შესახებ. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 72-ე მუხლის თანახმად, თუ არსებობს საფუძველი ეჭვისათვის, რომ პირმა ჩადინა დანაშაული, მაგრამ ეს არ არის საკმარისი მისთვის ბრალდების წარსადგენად, გამოძიებელი პროკურორის თანხმობით, ან პროკურორი სცნობს მას ეჭვმიტანილად, რის შესახებაც გამოაქვს დადგენილება. ცხადია, იგულისხმება, რომ, **ჯერ ერთი**, უნდა დადგინდეს ქმედების ნიშნები და მისი ჩადენის გარემოებანი, რაც ქმედების შემადგენლობაზე მიანიშნებდა. **მეორეც**, სავარაუდოდ მიეთითება სისხლის სამართლის კოდექსის ის მუხლი, რომელიც ამ ქმედებას ითვალისწინებს. **მესამე**, იგულისხმება, რომ აღნიშნული ქმედების ჩადენაში ეჭვმიტანილი პირი არსებობს და ეს ეჭვი გარკვეულწილად გამყარებულია ფაქტებითა და სათანადო მტკიცებულებებით. (თუ იგი დაკავებული არ არის, თუ დაკავებულია – მაშინ დაკავების ოქმით) (იხ. საქ. სსსკ 114-ე მუხლი). აღსანიშნავია ისიც, რომ დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილად პირის ცნობა აბსტრაქტულ და ზოგად ვარაუდებზე კი არ აიგება, არამედ, უფრო კონკრეტულ გარემოებებზე. ეს დასტურდება ეჭვმიტანილი პირის დაკავების იმ საფუძვლებით, რაც საქ. სსსკ 142-ე მუხლშია ჩამოთვლილი (მაგალითად, თუ პირს წაასწრეს დანაშაულის ჩადენისას, თვიმხილველები მასზე, როგორც დანაშაულის ჩამდენზე, მიუთითებენ და სხვა). მაგრამ საქმე ისაა, რომ დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილად პირის ცნობას შეიძლება წინ უსწრებდეს ჩადენილი

ქმედების წინასწარი გამოძიება. მისი დაწვევის საფუძველზე ცნობები დანაშაულის ჩადენის შესახებ (საქ. სსსკ 263-ე მუხლი), ხოლო, ეს ცნობები შეიძლება შემოვიდეს ჩვირდობიდან ან ზეპირად და ამ უკანასკნელის გამო დედას ჩადენილი ოქმი. ასე, რომ, დანაშაულის ჩადენის შესახებ წერილობითი განცხადება, ან ზეპირი განცხადებისას ოქმი, საქ. სსსკ 265-ე მუხლის შესამე ნაწილის თანახმად, **სისხლის სამართლის საქმის პირველადი დოკუმენტია**. არაა გამორიცხული, რომ ამ პირველად დოკუმენტებში სავარაუდოდ იყოს მითითებული სისხლის სამართლის კოდექსის იმ ნორმაზე, რომელიც ამ ქმედებას (ესე იგი, განცხადებაში აღნიშნულს) ითვალისწინებს. მაგრამ რამდენადაც ქმედების დანაშაულად ოფიციალურ კვალიფიკაციას ეწვეა არა კერძო პირი, რომელსაც დანაშაულის შესახებ განცხადება შემოაქვს, არამედ, გამოძიებელი, პროკურორი და მოსამართლე. ამდენად, დანაშაულის ჩადენის შესახებ წერილობითი განცხადება, ან ზეპირი განცხადებისას ოქმი, როგორც სისხლის სამართლის საქმის პირველადი დოკუმენტები, ამავე დროს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პირველად დოკუმენტებადაც ვერ ჩაითვლება. (ამგვარი პირველადი დოკუმენტი შეიძლება იყოს ე.წ. ფორმა №1).

ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, პირველი პროცესუალური დოკუმენტი, რომელიც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პირველ ეტაპს გამოხატავს, არის დადგენილება დანაშაულის ჩადენაში პირის ეჭვიმტანილად ცნობის შესახებ.

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მეორე ეტაპი გამოიხატება დადგენილებით სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში პირის მიცემის შესახებ. ეს ეტაპი უკვე ფრიად სერიოზულია და სათანადოდაა კიდევ გადაწვევტილი საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 75-ე მუხლში. კერძოდ, ამ მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად,

ბრალდებულად ითვლება პირი, რომლის მიმართაც გამოტანილია გამოძიების, ან პროკურორის დადგენილება. მისი ბრალდებულად პასუხისგებაში მიცემის შესახებ მითითებულია, რომ აღნიშნული დადგენილება უნდა შეიცავდეს იმ ქმედების აღწერას, რომლის ჩადენა ბრალდებულს პირს და მის სისხლისსამართლებრივ კვალიფიკაციას. ამ მუხლის მეორე ნაწილში კი ნათქვამია, რომ ბრალდებულად პასუხისგებაში ბრალდებულის სახით პირის მიცემის შესახებ დადგენილების გამოტანა შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს მტკიცებულებები, რომლებიც შესაძლებლობას იძლევა აღბათობის მაღალი ხარისხით დამტკიცდეს, რომ პირმა დანაშაული ჩაიდინა. ეს საკითხი უფრო კონკრეტულადაა მოწვესრიგებული საქ. სსსკ XXXV თავში. კერძოდ, 281-ე მუხლში ნათქვამია, რომ ბრალდების წაყენების საფუძველია იმ მტკიცებულებათა ერთობლიობა, რომლებიც საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდისათვის, რომ კონკრეტულმა პირმა ჩაიდინა დანაშაული. ამავე კოდექსის 282-ე მუხლში კი აღნიშნულია, თუ რა უნდა ჩაიწეროს დადგენილებაში ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში პირის მიცემის შესახებ. აქ ყურადღებას იქცევს დებულება, რომ ამ დადგენილებაში, სხვა კომპონენტებთან ერთად, უნდა აღინიშნოს ბრალდების ფორმულირება, მაგრამ, სამწუხაროდ, ტერმინში „ბრალდების ფორმულირება“ ბრალი, ან მისი ფორმები კი არაა გამოხატული, არამედ, ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარის ნიშნები. კერძოდ, აქ ნათქვამია: „ბრალდების ფორმულირება, ესე იგი ინკრიმინირებული ქმედების აღწერა, მისი ჩადენის ადგილის, დროის, ხერხისა თუ საშუალების, იარაღის, აგრეთვე ამ ქმედებით გამოწვეული შედეგის მითითებით.“ ცხადია, ბრალდების ფორმულირებისთვის ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარის ეს ნიშნები აუცილებელია, მაგრამ საკმარისი არ არის, რადგან, საჭიროა იმ ცნების, თუ ტერმინის დადგენაც, თუ რას ნიშნავს „ბრალდება“ და შესაბამისად

- „ბრალდების ფორმულირება“. ეს საკითხი ბრალისა და მისი ფორმების საკითხთან კავშირში იქნება განხილული. ამჯერად კი იმას აღვნიშნავ, რაც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას უშუალოდ შეეხება. კერძოდ, მხრებში მუხლის „კ“ პუნქტში მითითებულია, რომ დადგენილება ბრალდებულის სახით პირის პასუხისგებაში მიცემაზე უნდა ემყარებოდეს მტკიცებულებებს, რომლებიც საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდისთვის, რომ აღნიშნული დანაშაული ამ პირმა ჩაიდინა. ამავე მუხლის „დ“ პუნქტში კი ნათქვამია, რომ დადგენილებაში ბრალდებულის სახით პირის პასუხისგებაში მიცემაზე უნდა შეიცავდეს მითითებას სისხლის სამართლის კოდექსის იმ მუხლზე, მუხლის ნაწილზე, ან ქვეპუნქტზე, რომლითაც გათვალისწინებულია ეს დანაშაული. ასევე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, სისხლის სამართლის კოდექსის სხვადასხვა მუხლით, მუხლის ნაწილით, ქვეპუნქტით გათვალისწინებული რამდენიმე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში ცალ-ცალკე უნდა იქნეს მითითებული თითოეული ამ დანაშაულის კვალიფიკაცია.

ამ მხრივ საყურადღებოა პროკურორის შუამდგომლობა საპროცესო შეთანხმების შესახებ (საქ. სსსკ 679²-ე მუხლი). წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ბრალდება, საქ. სსსკ 285-ე მუხლის თანახმად, შეიძლება შეიცვალოს, ან პირს ახალი ბრალდება წარედგინოს, ანდა სისხლისსამართლებრივი დევნა საერთოდ შეწყდეს კიდევ, ხოლო, ყოველივე ეს ქმედების სათანადო კვალიფიკაციის გარეშე შეუძლებელია.

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მესამე ეტაპად უნდა ჩაითვალოს საბრალდებო დასკვნის შედგენა. რასაკვირველია, ბრალდების წარდგენიდან საბრალდებო დასკვნის შედგენამდე მთელი რიგი საგამოძებო მოქმედება (დაკითხვა, ჩხრეკა, ამოღება, დათვალიერებანი, ექსპერტიზები და სხვა) უნდა ჩატარდეს (ამის შესახებ უფრო დაწვრილებით იხილეთ სისხლის სამართლის პროცესი, თბილისი, 2008). მაგრამ რამდენადაც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია

ჩვენ სისხლის სამართლის საპროცესო დოკუმენტების მიხედვით გვაინტერესებს, ამდენად, ამ ასპექტით საბრალდებო/დასკვნის ფორმა-შინაარსის საკითხებს შევეხებოდეთ. [სსსკ 411] საქ. სსსკ 409-ე მუხლის თანახმად, საბრალდებო-დასკვნა არის ბრალდებულისადმი წაყენებული ბრალდების მოკლე წერილობითი აღწერა. საბრალდებო დასკვნაში მითითებული უნდა იქნეს მონაცემები ბრალდებულისა და ქმედების ამა თუ იმ მუხლით (მუხლების, ან მუხლის ნაწილებით) კვალიფიკაციის შესახებ; დანაშაულის გარემოებანი, მტკიცებულებანი, რომლებიც ადასტურებენ ბრალდებულის ბრალეულობას, პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებანი (საბრალდებო დასკვნისა და სხვა პროცესუალური დოკუმენტის შესახებ იხილეთ O. ბაბისონია, ბ. შალიაშვილი, მოკვლევისა და გამოძიების საპროცესო დოკუმენტების ნიმუშები, თბილისი, 2001).

საბრალდებო დასკვნას ადგენს და ხელს აწერს პროკურორი, რომელმაც საბრალდებო დასკვნის შედგენამდე, საქ. სსსკ 412-ე მუხლის თანახმად, უნდა გადაწყვიტოს მთელი რიგი საკითხები, მათ შორის, სწორია თუ არა ქმედების ის კვალიფიკაცია, რაც გამოძიებელმა მისცა ბრალდებულის მიერ ჩადენილ ქმედებას. გარდა ამისა, პროკურორს უფლება აქვს, დააბრუნოს სისხლის სამართლის საქმე დამატებითი გამოძიებისთვის სათანადო წერილობითი მითითებებით, ან საერთოდ შეწყვიტოს კიდევ სისხლისსამართლებრივი დევნა (საქ. სსსკ 413-ე მუხლი). ცხადია, პროკურორს შეუძლია შეცვალოს, ან შეაგოს ბრალდება უშუალოდ საბრალდებო დასკვნაში, ესე იგი, სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებაში პირის მიცემაზე ახალი დადგენილების გამოტანის გარეშე (საქ. სსსკ 415-ე მუხლი). ყოველივე ეს კი ქმედების დანაშაულად სათანადო კვალიფიკაციის გარეშე შეუძლებელია.

თუ კარგად დავაკვირდებით, მაშინ აშკარა ხდება, რომ ბრალდებულად პირის ცნობის პროცესუალურ აქტში (დადგენილებაში) ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია ჯერ

კიდევ სავარაუდოა, თუმცა, საქ. სსსკ 75-ე მუხლის თანახმად, აღნიშნული დადგენილების გამოტანა შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს მტკიცებულებები, რომლებიც შესაძლებლობას იძლევა აღბათობის დასადასტურებლად ხარისხით დამტკიცდეს, რომ პირმა ჩაიდინა დანაშაული. ამრიგად, ლაპარაკია აღბათობის, ანუ, ვარაუდის იმ მაღალ ხარისხზე, რომ ჩადენილი ქმედება დანაშაულია და რომ იგი სწორედ ბრალდებულმა ჩაიდინა. საბრალდებო დასკვნაში კი ამგვარ ვარაუდზე, თუ, აღბათობაზე ლაპარაკი არ არის. აქედან გამომდინარე, იგულისხმება, რომ საბრალდებო დასკვნაში წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ქმედებას დანაშაულად საბოლოო კვალიფიკაცია ეძლევა. ამაზე მეტყველებს მტკიცების საგნის ცნება და ელემენტები. კერძოდ, საქ. სსსკ 112-ე მუხლში მტკიცების საგნად, სხვა გარემოებათა შორის, დასახელებულია ქმედება, მისი მართლწინააღმდეგობა და სუბიექტის ბრალი, ესე იგი დანაშაულის ის ელემენტები, რაც გათვალისწინებულია საქ. სსკ მე-7 მუხლის პირველ ნაწილში. საკითხავია: თუ საბრალდებო დასკვნაში ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ასპექტით უკვე არაფერია სავარაუდო და მტკიცების საგნის აღნიშნული სტრუქტურა წინასწარ გამოძიებაზეც ვრცელდება, მაშინ, რა განსხვავებაა ქმედების დანაშაულად საგამოძიებო და სასამართლო კვალიფიკაციას შორის? იმის მიუხედავად, რომ პროკურორი დარწმუნებულია სისხლის სამართლის საქმის სწორად წარმართვაში, ის მაინც მოქმედებს ქმედების შემადგენლობის ფარგლებში, ხოლო ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის საკითხი მაინც სხვაა.

ამ საკითხის ნათელყოფის მიზნით მოკლედ გავეცნოთ ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციას საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით. კერძოდ, პროკურორის მიერ საბრალდებო დასკვნის შედგენიდან არა უგვიანეს 48 საათისა საქმე განსჯადო-

ბის მიხედვით უნდა გადაეცეს შესაბამის სასამართლოს (საქ. სსსკ 416-ე მუხლის შესამე ნაწილი). სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვისათვის საქმის პერიფერულ სტანციის სასამართლოში იქმნება სასამართლო უკუგზავნის (ხოლო რაიონულის დონეზე სისხლის სამართლის საქმეს იხილიავს მოსამართლე ერთპიროვნულად) ხოლო, სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოებში – პალატა (საქ. სსსკ 437-ე მუხლი). სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმის განხილვა ხდება ბრალდებისა და დაცვის პოლემიკის სახით ანუ, შეჯიბრობითობის პრინციპის თანახმად. სასამართლო კი მიუკერძოებელია და არაა უფლებამოსილი შემაჯამებელი გადაწყვეტილების გამოტანამდე გამოთქვას აზრი განსახჯელის ბრალეულობის, ან არაბრალეულობის შესახებ (საქ. სსსკ 439-ე მუხლის მე-5 ნაწილში კანონმდებელი იყენებს არაიურიდიულ ტერმინს „დამნაშავე“ ან „უდანაშაულო,“ რაც არასწორია. (მაგრამ ამ ასაკითხს უფრო ღრმად მოგვიანებით განვიხილავ). ამჯერად მოკლედ შევეხები საკითხს სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვის ფარგლების შესახებ. კერძოდ, საქ. სსსკ 450-ე მუხლის თანახმად, საქმის სასამართლო განხილვა ტარდება განსახჯელის მიმართ მხოლოდ იმ ბრალდების ფარგლებში, რომლითაც განსახჯელი სამართალში მისცევს (უფრო ზუსტად, სასამართლოში წარდგენილი საბრალდებო დასკვნის ფარგლებში), გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა პროკურორმა ბრალდება შეცვალა განსახჯელის სასარგებლოდ, ანდა მოხსნა ბრალდების ნაწილი ან ეპიზოდი. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში იგულისხმება ბრალდების შეცვლა შემამსუბუქებელ გარემოებებზე ქმედების გადაკვალიფიცირებით, ან ბრალდების მოხსნა ზემდგომ პროკურორთან შეთანხმებით (საქ. სსსკ 446-ე მუხლის მე-5 ნაწილი). სხვა ტიპიურ შემთხვევებში სასამართლოში განსახჯელს წარედგინება ის ბრალდება, რაც საბრალდებო დასკვნაში მტკიცების საგნის მიხედვით იყო ჩამოყალიბებული.

სასამართლო გამოძიების მიზანი კი ისაა, რომ სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტება დადგინდეს და ქმედებას მიეცეს ზუსტი სამართლებრივი კვალიფიკაცია. სასამართლო გამოძიების დამთავრების შემდეგ იმართდება მსჯელობა კამათი, როცა მხარეებს უფლება აქვთ, კიდევ ერთხელ გაართქვან აზრი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისა და განაჩენში გადასაწყვეტ სხვა საკითხებზე (საქ. სსსკ 490-ე მუხლის მესამე ნაწილი). განაჩენში კი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ასპექტით უნდა გადაწყდეს შემდეგი სამი საკითხი: 1. ჩაიდინა თუ არა განსასჯელმა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება. 2. არის თუ არა განსასჯელის ქმედება მართლსაწინააღმდეგო. 3. შეერაცხება თუ არა განსასჯელს ბრალად მის მიერ ჩადენილი ქმედება. ამ კითხვებზე დადებითი პასუხის შემთხვევაში სასამართლოს გამოაქვს გამამტყუნებელი განაჩენი. ხოლო უარყოფითი პასუხის შემთხვევაში გამამართლებელი განაჩენი, რომლის ორი საფუძველი არსებობს: ა) განსასჯელს არ ჩაუდენია სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება; ბ) განსასჯელის ქმედება არაა მართლსაწინააღმდეგო (საქ. სსსკ 504-ე მუხლი).

ამრიგად, ირკვევა, რომ მტკიცების საგნის (საქ. სსსკ 112-ე მუხლი) პირველი სამი საკითხი (ქმედება, მისი მართლწინააღმდეგობა და სუბიექტის ბრალი) განაჩენშიც უნდა გადაწყდეს. როგორც საქ. სსსკ 503-ე მუხლის მეორე ნაწილშია აღნიშნული, გამამტყუნებელ განაჩენს არ შეიძლება საფუძველად დაედოს ვარაუდი. იგი დგინდება მხოლოდ იმ პირობით, თუ სასამართლო განხილვის დროს დამტკიცდა განსასჯელის მიერ დანაშაულის ჩადენა უტყუარ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით (განაჩენისადმი წარდგენილი მოთხოვნების შესახებ იხილეთ **0. ბაბისონია**, სისხლის სამართლის საქმეთა განხილვა სასამართლოში, თბილისი, 2002, გვ. 236-238). ეს დებულება, განსაზღვრული სპეციფიკით, ვრცელდება იურიდიულ პირების მიერ ჩადენილი ქმედების

სასამართლო კვალიფიკაციაზეც (საქ. სსსკ 679¹⁹ - ე მუხლი).

როგორც ვხედავთ, მტკიცების საგნის პირველ სამ კითხვაზე (ნადენილია თუ არა ქმედება, არის თუ არა მტკიცებულების საფუძვლიანი და ბრალეული?) პასუხი ბრალდებულის წარდგენის ეტაპზე სავარაუდოა. მართალია, ამ მიმართებით აღბათობის მაღალ ხარისხზეცაა ლაპარაკი, მაგრამ ბრალდების უტყუარობა ამ ეტაპზე, ცხადია, ჯერ კიდევ დამტკიცებულ არ არის. საბრალდებო დასკვნაში კი ხსენებული სამი საკითხის მიმართ ვარაუდზე, ან თუნდაც აღბათობის მაღალ ხარისხზე ლაპარაკი არ არის. მართალია, საბრალდებო დასკვნაში (საქ. სსსკ 409-ე მუხლი) ქმედების მართლწინააღმდეგობაზე პირდაპირ არაა საუბარი, მაგრამ რამდენადაც ამ მუხლში ლაპარაკია ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაზე და ბრალდებულის ბრალეულობის დამამტკიცებელ მტკიცებულებებზე, ქმედების მართლწინააღმდეგობა დადგენილად იგულისხმება. თუმცა, ამ მიმართებით კვლავ დგება ზემოთ უკვე არაერთგზის დასმული საკითხი: კატეგორიულად წყდება თუ არა საბრალდებო დასკვნაში ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და ბრალდებულის ბრალის საკითხი? თუ ამ კითხვაზე დადებითი პასუხი გავეცით, მაშინ არანაირი საფუძველი არა გვაქვს იმისათვის, რომ ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაცია საგამოძიებო კვალიფიკაციისგან განვასხვავოთ და სისხლის სამართლის საქმეზე მართლმსაჯულების განხორციელების თავისებურებაზე ვისაუბროთ. უფრო მეტიც, საქმის ვითარება ისე გამოიყურება, რომ სასამართლო ქმედების დანაშაულად საგამოძიებო კვალიფიკაციას იმეორებს, ოღონდ, უფრო დამტკიცებულად და დასაბუთებულად. სინამდვილეში კი, ვფიქრობთ, წინასწარი გამოძიების სტადიაზე, ჯერ ერთი, ქმედების მართლწინააღმდეგობა მხოლოდ საავარაუდოდ თუ იქნება დადგენილი. ამის მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს დებულება, რომ ქმედების შემადგენლობიდან, როგორც ფაქტის მსჯელობიდან, ქმედების მართლწინააღ-

მდებარე პირდაპირი ლოგიკური დასკვნა (გადასული) შეუძლებელია და ამიტომ ეს დასკვნა წინასწარი გამოძიების სტადიაზე მხოლოდ სავარუდოა. მეორეც, ბრალდებულის სახით პასუხისმგებლობაში პირის მისაცემად, ქმედების გენდობის ობიექტური მხარის ნიშნების დადგენის გარდა, დასადგენია ბრალის ფორმებიც, ხოლო, ბრალის ფორმა ჯერ კიდევ ბრალი არაა და ამიტომ წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ბრალდებული ჯერ კიდევ არაბრალეულია. ეს პრობლემები მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით საგანგებოდ შემდგომ იქნება განხილული. ამჯერად კი მოკლედ შევეხები ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას შემდგომ სასამართლო ინსტანციებში.

ამ მხრივ მოკლედ შევეხები აპელაციის წესით რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს განაჩენებისა და სხვა გადაწყვეტილებათა გასაჩივრებას, თუ, აპელანტის აზრით, განაჩენი ან სხვა გადაწყვეტილება დაუსაბუთებელია, ანუ, საქმის ფაქტობრივი გარემოებანი არაა დამტკიცებული, ან სადავოა განაჩენის კანონიერება (საქ. სსსკ 509-ე მუხლი). გასაგებია, რომ სააპელაციო საჩივრის ერთ-ერთი საგანი შეიძლება იყოს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაც, ესე იგი ის საკითხი, სწორად არის თუ არა გამოყენებული მატერიალური სისხლის სამართლის, ან სხვა რომელიმე კანონი (O. ბაბისონია, სისხლის სამართლის საქმეთა განხილვა სასამართლოში, გვ. 285). აპელაციის წესით ხდება საქმის ხელახალი და არსებითი განხილვა, მტკიცებულებათა ამა თუ იმ სისრულთ ხელახალი განხილვა და შეფასება უშუალოდისა და ზეპირობის პრინციპების შესაბამისად. გასაგებია, რომ სააპელაციო სასამართლოს გამოაქვს ახალი განაჩენი, რომელიც, საქ. სსსკ 535-ე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, ცვლის პირველი ინსტანციის მიერ გამოტანილ განაჩენს. მაშასადამე, გამორიცხული არ არის, რომ სააპელაციო სასამართლოს (სააპელაციო წესით სისხლის სამართლის საქმეთა განხილვის თავისებურებათა შეს-

ახებ იხილეთ **0. ბონაშვილის** ფრიად საინტერესო ნაშრომი, **აპელაცია სისხლის სამართლის პროცესში**, თბილისი, 2004) განაჩენმა შეცვალოს ქმედების ის სისხლისსამართლებრივი კვალიფიკაცია, რომელიც მას მიეცა პირველი ინსტანციის სასამართლოს განაჩენით. ამასთან, საუარესოდ შებრუნება, ანუ, სააპელაციო სასამართლოში სისხლის სამართლის უფრო მძიმე მუხლის გამოყენება დასაშვებია, თუ პროკურორმა, დაზარალებულმა, ბრალდების მხარის წარმომადგენელმა პროცესის სხვა მონაწილემ შეიტანა სააპელაციო საჩივარი სწორედ ამ მოთხოვნით და თუ მათ ასეთი პოზიცია ეკავათ პირველი ინსტანციის სასამართლოში (საქ. სსსკ 540-ე მუხლის მეორე ნაწილი). გარდა ამისა, გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა გამამართლებელის ნაცვლად დასაშვებია, თუ სააპელაციო სასამართლომ სასამართლო გამოძიება სრული მოცულობით ჩაატარა (საქ. სსსკ 540-ე მუხლის მე-5 ნაწილი).

სააპელაციო სასამართლოს განაჩენი, მათ შორის, მსჯავრდებულის ქმედების დანაშაულად არასწორი კვალიფიკაცია, შეიძლება საკასაციო წესით გასაჩივრდეს. ამ საჩივარს განიხილავს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის პალატა. თუმცა, ამ უკანასკნელს მიტივირებული განჩინებით შეუძლია საქმე გადასცეს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდ პალატას, რომელიც იხილავს განსაკუთრებით რთული კატეგორიის საქმეებს. აღსანიშნავია, რომ საკასაციო საჩივრის ერთ-ერთი საგანი – სისხლის სამართლის, ან სხვა მატერიალური კანონის არასწორი გამოყენება – საქ. სსსკ 564-ე მუხლში განმარტებულია შემდეგნაირად: ა) არ იყენებს კანონს, რომელიც უნდა გამოყენებინა; ბ) იყენებს კანონს, რომელიც არ უნდა გამოყენებინა; გ) სწორად არ განმარტავს კანონს. გასაგებია, რომ ამ მიმართებით, როგორც წესი, იგულისხმება ქმედების არასწორი სისხლისსამართლებრივი კვალიფიკაცია, რაც საკასაციო ინსტანციის გან-

ჩინებით შეიძლება გასწორდეს. მაგალითად, საქართველოს უზენაეს სასამართლოს საკასაციო პალატამ მთელი რიგი მტკიცებულებების ახლებური ანალიზისა და შეფასების საფუძველზე ქმედება, რომელიც სააპელაციო რეგისტრში დააკვალიფიცირა, როგორც განზრახი მკვლელობა (საქ. 1960 წლის სსკ 105-ე მუხლი), გადააკვალიფიცირა, როგორც მკვლელობა აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით (იმავე კოდექსის 107-ე მუხლი). სააპელაციო პალატამ მიუთითა, რომ ქ. თბილისის საოლქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სააპელაციო პალატამ სწორად ვერ დაადგინა ფაქტები, ხოლო, დადგენილ ფაქტებს სწორი იურიდიული შეფასება ვერ მისცა (საკასაციო პალატის აზრით, დ. შუ-ძის ჩვენება, რაც ასაბუთებს მის მიერ დ. გ-იას მკვლელობას აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით, არაფრით არაა გაბათილებული სასამართლო განაჩენში), რის გამოც ჩადენილი ქმედება სწორად ვერ დააკვალიფიცირა (იხილეთ საქართველოს უზენაეს სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სისხლის სამართლის საქმეებზე, ივნისი, 2002, № 6.). ბოლოს, ისიც საინტერესოა, რომ 564-ე მუხლში კანონის არასწორ განმარტებაზეც არის საუბარი, ესე იგი, კანონის სწორი განმარტება ქმედების დანაშაულად სწორი კვალიფიკაციის ერთ-ერთი მეთოდოლოგიური წინამძღვარია. საკასაციო სასამართლოს უფლება არა აქვს გამოიყენოს სისხლის სამართლის კოდექსის უფრო მკაცრი მუხლი. ბოლოს, საკასაციო ინსტანციამ შეიძლება სისხლის სამართლის საქმე ხელახალი სასამართლო განხილვისთვის დააბრუნოს სააპელაციო სასამართლობისთვის სავალდებულო მითითებებით, ხოლო, ეს შეიძლება სისხლის სამართლის საქმის სხვა, უფრო მსუბუქი, მუხლით გადააკვალიფიცირებას ნიშნავდეს, თუმცა ზემოთ უკვე იყო საუბარი იმის შესახებ, რომ სსსკ 540-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული საფუძველების არსებობისას საქმე საუ-

არესოდ შეიძლება შემობუნდეს. ესე იგი, ქმედება უფრო მძიმე მუხლით, ან მუხლის ნაწილით დაკვალიფიცირდეს, ვიდრე, ეს სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოში დაკვალიფიცირდა.

სისხლის სამართლის საქმის ახალი კვალიფიკაცია შეიძლება მოხდეს ახლად აღმოჩენილ და ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამოც (ამის შესახებ უფრო დაწვრილებით იხილეთ **0. ბაბისონია, სისხლის სამართლის საქმეთა განხილვა სასამართლოში**, გვ. 420-428). საქმე ეხება განაჩენის, ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვას. ახლად აღმოჩენილ გარემოებებს განეკუთვნება, მაგალითად, ის, თუ განაჩენით დადგენილია, რომ ყალბია მოწმის ჩვენება, ექსპერტის დასკვნა, ან სხვა მტკიცებულება, რომელიც საფუძვლად დაედო განაჩენს, ან განჩინებას. ახლად გამოვლენილ გარემოებებს კი განეკუთვნება, მაგალითად, თუ განაჩენის, ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების დადგენისას გამოყენებული იქნა კანონი, რომელიც საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით შემდგომ იქნა ცნობილი ანტიკონსტიტუციურად. (საქ. სსსკ 593-ე მუხლი). გარდა ამისა, საქ. სსსკ 593-ე მუხლის „ბ“ პუნქტში დაპარაკია იმაზე, რომ განაჩენის, ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ გამოიცა ახალი სისხლის სამართლის კანონი, რომელიც აუქმებს, ან ამსუბუქებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას (ესე იგი, იგულისხმება სისხლის სამართლის კანონის უკუძალა).

მე დაწვრილებით არ განვიხილავ ამ გარემოებათა გამო სისხლის სამართლის საქმეთა გადასინჯვის პროცესუალურ საკითხებს, რადგან, ძირითადად ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპები მაინტერესებს. აღვნიშნავ მხოლოდ იმას, რომ ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა არსებობისას სისხლის სამართლის საქმის გადასინჯვის შესახებ დასკვნას ამტკიცებს საქართველოს მთავარი პროკურორი, რომელიც წარდგინებით მიმართავს საქართველოს უზენაეს

სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატას.
ამრიგად, ირკვევა, რომ საქართველოს ამჟამად მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია შეიძლება ეტაპის განსაზღვრის პირველი სამი ეტაპი (ეჭვიტანილად ცნობისა და ბრალდების სახით პასუხისგებაში მიცემის აქტები; საბრალდებო დასკვნა) წინასწარი გამოძიების ეტაპზე მიიღება. სასამართლო ეტაპზე ხდება რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს მიერ განაჩენის დადგენა; შემდეგ – სააპელაციო სასამართლოში საქმის განხილვა პირველი ინსტანციის კანონიერ ძალაში შეუსვლელ გადაწყვეტილებებზე; საკაცო ინსტანციაში განიხილება როგორც პირველი, ისე საკაცო ინსტანციის ძალაში შესული გადაწყვეტილებანი; ბოლოს, ახლად აღმოჩენილ და ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო სისხლის სამართლის საქმეთა გადასინჯვა ხორციელდება.

სულ სხვაა ამ მხრივ საქართველოს 2009 წლის 9 ოქტომბრის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, რომელიც აქ შედარებისთვის მოკლედ იქნება განხილული (შეითხველს შევახსენებ, რომ დროთა განმავლობაში შეტანილი ცვლილებებითა და დამატებებით დღემდე მოქმედებს საქართველოს 1998 წლის 20 თებერვლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, რომელიც ძალაში შევიდა 1999 წლის მაისიდან).

აქ კი მოკლედ აღვნიშნავ, რომ ამ ახალ საპროცესო კოდექსში, ჯერ ერთი, არსებითადაა შეცვლილი წინასწარი გამოძიება, რომელსაც უბრალოდ ჰქვია „გამოძიება“, ესე იგი, უფლებამოსილი პირის მიერ ამ კოდექსით დადგენილი წესით განხორციელებულ მოქმედებათა ერთობლიობა, რომლის მიზანია დანაშაულთან დაკავშირებულ მტკი ცვლებათა შეგროვება (იხ. მე 3 – ე მუხლი, რომელშიც მოცემულია ამ კოდექსში გამოყენებულ ტერმინთა განმარტება). აქედან გამომდინარე, ამ ახალი კოდექსის თანახმად, გამოძიებას

უკვე არ გაანხია ისეთი შემაჯამებელი დოკუმენტი, რა გორიცაა: **საბრალდებო დასკვნა**. ეს ბუნებრივია, რადგან, სისხლის სამართლის საქმეზე გამოძიების მიერ ქმედებულ-
ლი ყველა მტკიცებულება წარედგინება სასამართლოსსა და მაგიეროდ, სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებისა და შეწყვეტის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას პროკუ-
რორი სარგებლობს დისკრეციული უფლებით, საჯარო ინ-
ტერესების შესაბამისად (საქ. სსსკ მ-16 მუხლი). ამავე კოდექსის მე-17 მუხლის თანახმად კი, პირს ბრალდება წარედგინება, თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მან დანაშაული ჩაიდინა. ცხადია, იგულისხმება დანაშაულის ცნება და მისი ელემენტები, რაც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის პირველი ნაწილითაა გათვალისწინებული (ქმედების შემადგენლობა, ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობა და სუბიექტის ბრალი). ეს არის კიდევ მტკიცების საგანი, რომელიც ამ ახალ კოდექსში პირდაპირ არაა გათვალისწინებული (იხ. მე-X თავი), მაგრამ დანაშაულის აღნიშნული ცნების ორი ნიშანი ნეგატიური წესითაა გადმოცემული 105-ე მუხლში. კერძოდ, გამოძიება უნდა შეწყდეს, ხოლო, სისხლისსამართლებრივი დევნა არ უნდა დაიწყოს, ან შეწყდეს, თუ არ არსებობს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება, ან თუ ეს ქმედება არაა მართლსაწინააღმდეგო.

ცხადია, ბრალდების წარდგენა, გარდა ინკრიმინირებული ქმედების ობიექტური მხარის ნიშნების დადგენისა, გულისხმობს ბრალის ფორმების დადგენასაც, რაც ბრალის დადგენას ჯერ კიდევ არ ნიშნავს, რადგან, ფორმიდან შინაარსზე გადასვლა ინდუქციურია. მით უმეტეს, რომ ბრალის დადგენა გამამტყუნებელი განაჩების ფორმით მხოლოდ სასამართლოს პრეროგატივაა. ამაზე მეტყველებს ხსენებული კოდექსის მე-12 მუხლი, რომელშიც მტკიცებულებათა შეფასებაზეა ლაპარაკი. კერძოდ, მტკიცებულება უნდა შეფასდეს სისხლის სამართლის საქმესთან მისი რელევან-

ტურობის, დასაშვებობისა და უტყუარობის თვალსაზრისით. მუორეც, მტკიცებულებას წინაწარ დადგენილი ძალა არა აქვს. და, ბოლოს, გამამტყუნებელი განაჩენით პირის დაშლას შავედ (ბრალეულად - გ.ნ.) ცნობისთვის საჭიროა ვინაიდან აღნიშნული ეჭვს მიღმა არსებული შეთანხმებულ მტკიცებულებათა ერთობლიობა.

თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ გამოძიება იწყება დანაშაულის შესახებ. ინფორმაციის მოპოვებისთანავე, ცხადია, იგულისხმება ჩადენილი ქმედების დანაშაულად სავარაუდო კვალიფიკაცია, რომელიც უფრო ზუსტდება სისხლისსამართლებრივი დევნის აღძვრის მომენტისთვის. მით უფრო, რომ ბრალდების წარდგენა, როგორც უკვე ითქვა, ბრალის ფორმების დადგენის გარეშე შეუძლებელია. ამის შემდეგ ხდება ბრალდებულის პირველი წარდგენა სამართლოში მისთვის აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების, აგრეთვე საპროცესო შეთანხმების შესაძლებლობისა და სხვა საკითხებისთვის (იხ. მე-X თავი). საპროცესო შეთანხმება კი საქმის არსებითი განხილვის გარეშე განაჩენის გამოტანის საფუძველია (საქ. სსსკ 209-ე მუხლი). იგულისხმება საპროცესო შეთანხმება ბრალზე (როცა პირი აღიარებს მის ბრალს ჩადენილ ქმედებაში) ან, სასჯელზე, როცა, იგი ამ მხრივ ეთანხმება პროკურორის შემოთავაზებას. მაგრამ ჩვენ ამჯერად გვინტერესებს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის საკითხები. კერძოდ, საპროცესო შეთანხმებისას, **ჯერ ერთი**, აღწერილია სუბიექტისთვის ინკრიმინირებული ქმედება; **მეორეც**, საქმეში არსებული მტკიცებულება საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდისთვის, რომ აღნიშნული დანაშაული ამ პირმა ჩაიდინა (საპროცესო შეთანხმება ახალი საპროცესო კოდექსამდე იყო შემოღებული).

აღნიშნულ კოდექსში საგანგებოდაა გათვალისწინებული სისხლის სამართლის საქმის არსებითი განხილვის პროცესუალური წესები, გამამტყუნებელი განაჩენის დადგენის საფუძველი (თავი XXIII-ე), როგორც ჩვეულებრივი სა-

სამართლო წესით, ისე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში ბუნებრივია, აქ უკვე დგას საკითხი ქმედების დანაშაულად სრული მოცულობით კვალიფიკაციის შესახებ (ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში სადისკუსიოდ ცალკე პარაგრაფად მაქვს განხილული). აქ კი მხოლოდ იმას ვიტყვი, რომ სასამართლოს განაჩენი უნდა იყოს კანონიერი, დასაბუთებული და სამართლიანი (საქ. სსსკ 259-ე მუხლი). მით უფრო, რომ განაჩენის გამოტანისას სასამართლომ უნდა დაადგინოს: 1. ჩაიდინა თუ არა ბრალდებულმა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება? 2. არის თუ არა ბრალდებულის ქმედება მართლსაწინააღმდეგო? 3. შეერაცხება თუ არა ბრალდებულს ბრალად მის მიერ ჩადენილი ქმედება? ამ სამ კითხვაზე დადებითი პასუხი (რაც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისთვის საკმარისია) საფუძველია იმისა, რომ სასამართლომ გამოიტანოს გამამტყუნებელი განაჩენი. გამამტყუნებელ განაჩენს არ შეიძლება საფუძველად დაედოს ვარაუდი (საქ. სსსკ 269-ე მუხლის მეორე ნაწილი). ამის შემდეგ სისხლის სამართლის საქმე შეიძლება განხილულ იქნეს აპელაციის წესით (იხილეთ XXV-ე თავი). თუ არსებობს სათანადო საფუძველი, აპელაციის წესით გამოტანილი განაჩენი შეიძლება გასაჩივრდეს საკასაციო ინსტანციაში, ხოლო, ბოლოს სისხლის სამართლის საქმე (განაჩენი) შეიძლება იქნეს გადასინჯული ახლადგამოვლენილ გარემოებათა გამო (იხილეთ XXVI-ე თავი). აქვე მოკლედ მოვიხსენიებთ იურიდიული პირის ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას, (თავი XXIV-ე), რომელიც იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თავისებურებითაა გაპირობებული, თუმცა, იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრობლემა ცალკე და უფრო ღრმა განხილვას მოითხოვს.

ამრიგად, საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ამჟამად მოქმედი საპროცესო კოდე-

ექსისგან არსებითად განსხვავდება ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის თუნდაც ზოგადი თეორიის პროცედურული ფორმის თვალსაზრისით. ამ ახალ კოდექსში მხოლოდ ვად იმისა, რომ მასში ძირითადად აქცენტს ტრადიციულ სასამართლოზე, გამოძიების ეტაპზე მაინც რჩება ქმედების წინასწარი, საერაულ კვალიფიკაცია, რომელიც უფრო ზუსტდება სისხლისსამართლებრივი დევნის აღძვრისა და ბრალდების წარდგენის ეტაპზე. სრული მოცულობით კი ქმედებას დანაშაულად აკვალიფიცირებს სასამართლო. რთულია ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმის განხილვის პროცედურა და ხასიათი. შემდეგ ქმედება შეიძლება ახლებურად დაკვალიფიცირდეს აპელაციის წესით, საკასაციო წესით და, ბოლოს, - ახლადგამოვლენილ გარემოებაა გამო, რომელთა ჩამონათვალი მოცემულია ამავე კოდექსის 310-ე მუხლში.

ქვეყნის დანაშაულად კვალიფიკაციის, საფუძველი და სუბიექტები

§ 1. ტერმინი „კვალიფიკაცია“ და მისი აბსოლუტური საფუძველი

უკვე ითქვა, რომ ტერმინი „კვალიფიკაცია“ ნიშნავს „შეფასებას.“ შეფასება, თავის მხრივ, მეტად რთული საქმიანობაა და გულისხმობს შესაბამის კომპონენტებს: შეფასების საფუძველს, სუბიექტს, ობიექტს, შედეგს, ამის გამო მიღებულ გადაწყვეტილებას, რომელსაც ეს შეფასება იწვევს. საქმე იმაშია, რომ ამ მიმართებით იგულისხმება გარესინამდვილისადმი ადამიანის პრაქტიკულ-ღირებულებითი დამოკიდებულება. ადამიანი, უპირველეს ყოვლისა, საზოგადოებრივი პრაქტიკის სუბიექტია და მისი პრაქტიკული საქმიანობა ბუნებრივად უკავშირდება მთელ რიგ შეფასებებთან ცნებებს, მაგალითად, კეთილი, ბოროტი, მშვენიერი, მახინჯი, დანაშაული და ა. შ. მით უმეტეს, რომ საზოგადოებრივი პრაქტიკა მოწვესრიგებულია ისეთი ნორმატიული სისტემებით, როგორიცაა: ზნეობა, რელიგია, ხელოვნება, პოლიტიკა, სამართალი და ზოგიერთი სხვა. ამ ნორმატიულ სისტემებში შეფასებებს გადაწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება. როგორც თავის დროზე სწორად შენიშნვდა პროფ. ო. ჯიომეძო, „ადამიანს მარტო ცხოვრება კი არ უნდა, არამედ კმაყოფილი უნდა იყოს თავისი ცხოვრებით. ადამიანი აფასებს თავის არსებობას, არსს, შეფასება კი ჯერარსის მიხედვით განხილვავა, ხოლო ჯერარსი არსის საშუალებაზე არ დაიყვანება“ (ო. ჯიომეძო, კულტურა და საზოგადოებრივი ურთიერთობა, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკა-

დემიის „მაცნე“, ფილოსოფიისა და ფსიქოლოგიის სერია, 1980, №1, გვ. 11-12). საქმე ისაა, რომ ტერმინი „ჯერარსი“ სიტყვა-სიტყვით ნიშნავს ჯერ არარსებულს, შემდეგ არსებულს, ესე იგი იმას, რაც ჯერ არსებობდა და არ არის რეალობაში განხორციელებული, თუმცა, რამდენადაც იგი განხორციელების ღირსია, უნდა განხორციელდეს კიდევ. ჯერარსი არის ღირებულების არსებობის ფორმა. მაგალითად, მსჯელობა, „ადამიანი კეთილი უნდა იყოს“, ჯერარსულია. ჯერ ერთი, სიკეთე უმაღლესი ეთიკური ღირებულებაა, რომელიც განხორციელების ღირსია. მეორეც, ადამიანი თავისი მოწოდებით კეთილი უნდა იყოს და პრაქტიკულ ცხოვრებაში სიკეთეს უნდა ამკვიდრებდეს. სამწუხაროდ, რეალურ ცხოვრებაში ბოროტი ადამიანებიც არიან და ამდენად აზრი აქვს მოთხოვნას, რომ ადამიანი კეთილი უნდა იყოს! სიკეთე, მშვენიერება, სიყვარული, სიამაგაცე, თავისუფლება და ა. შ. ღირებულებებია, იდეალურად რომ არსებობს და არა რეალურად. მით უმეტეს, რომ ღირებულება შესაბამის სფეროში იდეალსაც განასახიერებს. მაგალითად, სამართლის ფილოსოფიაში სამართალი განიხილება არა მარტო პიზიტიური (მოქმედი) სამართლის მიხედვით, არამედ, მისი იდეალის მიხედვითაც. ესე იგი, იმის მიხედვით, თუ როგორი უნდა იყოს სამართალი. ღირებულება კი არის აქსიოლოგიის, როგორც ღირებულების ფილოსოფიის, ძირითადი ცნება. ირკვევა, რომ ადამიანი თავის პრაქტიკულ საქმიანობაში ხელმძღვანელობს არა მარტო მატერიალური ინტერესებით, არამედ იდეალებითაც და ესაა ადამიანის თავისუფლების არსებითი ნიშანი. როგორც პროფ. ო. ჯიომევი წერდა, „ადამიანის მოქმედება იმით განსხვავდება ბუნებრივი აქტებისაგან, რომ მისი განმსაზღვრელი არსებითად არის ღირებულება, ადამიანის მიერ აღიარებული ღირებულება“ (დასახელებული ნაშრომი, გვ. 10). ავტორი ადამიანს აქსიოლოგიურ, ანუ შემფასებელ არსებადაც აცხადებს და ეს განსაზღვრული აზრით, სწორია. მაგრამ ამჯერად

შეფასების საფუძველზეც ვიმსჯელოთ. კერძოდ, შეფასებას მისი სუბიექტი, ანუ, ადამიანი ეწევა, ხოლო, ეს კერძო მხრივ, იმას ნიშნავს, რომ შეფასება სუბიექტური იკულისხმება შეფასების ობიექტისადმი შემფასებელი სუბიექტის დამოკიდებულება. მაგალითად, მსჯელობა „ეს ვარდი მშვენიერია,“ გამოთქვამს როგორც მშვენიერებისადმი, ისე, ამ კონკრეტული ვარდისადმი სუბიექტის დამოკიდებულებას. მაგრამ, მეორეს მხრივ, შეფასება უნდა იყოს ობიექტური. ვარდი მშვენიერებად შეიძლება მხოლოდ ამ ერთ, კონკრეტულ, სუბიექტს ეხვეწებოდეს, მაშინ, როდესაც შეფასების ობიექტურობა ინტერსუბიექტურია. შეფასების ობიექტურობისთვის საჭიროა მისი კრიტერიუმი. ამ თვალაზრისით გადამწყვეტია შეფასების საფუძველი, ესე იგი, ის, თუ რისი მიხედვით და საფუძველზე ხდება შეფასება. მშვენიერება ის საფუძველია, რომლის მიხედვით ვარდი შეფასდა. მშვენიერება კი ესთეტიკური ღირებულებაა. აქედან გამომდინარე, შეფასების საფუძველი საზოგადოდ არის ღირებულება, რომელიც განსაზღვრული ნორმის ფორმაში არსებობს. ნორმის ცნება კი, როგორც ჩანს, ნაწარმოებია „ნორმალურის“ ცნებიდან, რომელიც, თავის მხრივ, ორი უკიდურესობიდან მესამე ანუ, საშუალოა. მხედველობაში გვაქვს პროფ. ბერონტი შუშანაშვილის მიერ არიტოტელეს ფილოსოფიის მეტად საინტერესო ანალიზი. საქმე ეხება სათნოების ცნებას არისტოტელეს ფილოსოფიაში. კერძოდ, ირკვევა, რომ არსებობს ადამიანის სამი სულიერი მდგომარეობა. აქედან ორი მანკიურია- ერთი მეტისმეტი სიჭარბის, ხოლო, მეორე, პირიქით, მეტისმეტი ნაკლებობის გამო. მესამე კი არის საშუალო, ანუ, სათნოება, რომელიც ამ ორ უკიდურესობებს უპირისპირდება. მაგალითად, არსებობს ადამიანი, რომელიც ლაჩარია, მაგრამ არსებობს თავზხეველადებული ადამიანიც. ცხადია, სათნოებად არც ერთი არ ჩაითვლება. სილანრე რომ საძაგელია,- დამატებით ახსნას არ საჭიროებს. თავზხეველადებულობა კი გაბედულობის ინ-

დენად უკუდურესი ხარისხია, რომ უკუნური ხიფათის და სრულიად გაუმართლებელი მსხვერპლის წყაროდ შეიძლება აღმოჩნდეს. ამ ორ უკიდურესობებს შორის სექსუალური არისტოტელეს სიტყვებით რომ ვთქვათ, სათნოებრივი ნორმალური მდგომარეობა, არის სიმამაცე. იგი არის ერთ-ერთი ეთიკური ღირებულება, რომელიც ნორმის, როგორც ჯარარსის, ფორმაში არსებობს. პროფ. ბ. შუშანაშვილი ასკვნის, რომ არისტოტელეს მიხედვით „ზნეობრივი ღირებულება მიეწერება იმას და უპირატესად იმას, რომელიც საშუალოა უკიდურესობათა შორის“ (ბ.შუშანაშვილი, ნორმალურობა და ღირებულება, „ფილოსოფიური ძიებანი,“ ტ. V, თბილისი, 2001, გვ. 184).

ამრიგად, ადამიანი (ვთქვათ, ჯარისკაცი) არ უნდა იყოს არა მარტო ლაჩარი, არამედ, თავზეხელადღებულცი. ჯარისკაცი უნდა იყოს მამაცი, რადგან, სიმამაცე ერთ-ერთი ეთიკური ღირებულებაა, რომელიც ნორმის, ანუ, ქცევის წესის ფუნქციასაც ასრულებს. ნორმის ცნება კი ნორმალურობის ცნებიდან მომდინარეობს. როგორც პროფ. ბერონტი შუშანაშვილი აღნიშნავს, ნორმალურობის ცნება ფილოსოფიაში სამი მნიშვნელობით გაიგება: 1. ნორმალურობა, როგორც ჩვეულებრივი, ბუნებრივი მდგომარეობა; 2. ნორმალურობა, როგორც ნორმისეულობა, ნორმასთან შესაბამისობა; 3. ნორმალურობა, როგორც ღირებულება.

ავტორის მსჯელობა ასეთია: ნორმალურობის პირველი მნიშვნელობა ბუნებრივ მდგომარეობას აღნიშნავს. არაბუნებრივი და არანორმალური იქნებოდა, თუ, მაგალითად, მუხას რკოს ნაცვლად კიტრი გამოესხა, ან მგელს ლეკვების ნაცვლად ბატყები დაეუარა. მაგრამ ავტორი მაინც ფიქრობს, რომ ნორმალურობის ასეთი ცალსახა დაკავშირება საგნის არსთან სწორი არ უნდა იყოს. ავტორის დასკვნით, „თუ კი რაიმეს არსობრივი გარკვეულობა ამ რაიმეს გარკვეულობაზე უშუალოდ მიანიშნებს, მაშინ სიგიჟე, მკვლელობა, ქურდობა, აგრეთვე ნორმალურად უნდა ჩაგვეთვალოს, რაკი

თითოეულ მათგანს თავისი არსი გააჩნია“ (გვ. 187). აქედან ავტორი, თავის მხრივ, ასევე, რომ არსისთვის ნორმალურობის მიწერა აუცილებელია, მაგრამ საკმარისი ნორმალურობა არის არსებითად გონითი სინამდვილის ფენომენი. მხოლოდ ადამიანს, როგორც გონით არსებას, შეუძლია არ იყოს ისეთი, როგორც არის. აქედან გამომდინარე, ადამიანის ნორმალურობა, ავტორის სიტყვებით რომ ვთქვათ, დარღვევის მუდმივი საფრთხის წინაშეა.

ნორმალურობა მეორე მნიშვნელობით არის ნორმასთან რაიმეს შესაბამისობა. მაგალითად, ზნეობრივი საქციელი ზნეობრივი ნორმის შესაბამისია. ამორალური ქმედება ამ აზრით ნორმალური არ არის, მაგრამ ამ მიმართებით „არანორმალური“ ფსიქიატრიის, ან ფსიქოლოგიის სფეროში არაა, არამედ, აქსიოლოგიის სფერო, სადაც ღირებულებათა წესრიგზეა (იერარქიაზე) ლაპარაკი. კერძოდ, ამორალური ქმედება დაბალი, ან სუბიექტური (ან ორივე მათგანის) ღირებულების არჩევის შედეგია და იგი ფსიქიატრულ შემთხვევას სრულიად არ წარმოადგენს. ბოლოს, ნორმალურობა ნიშნავს ღირებულებას. სიმამაცე ის ღირებულებაა, რომელიც ადამიანის შესაძლო არანორმალურ მდგომარეობას (სილაჩრესა და თავზეხელარებულობას) შორის მოსაშუალებს და ამ აზრით ნორმალურია, ესე იგი, ნორმის, როგორც ქცევის წესის, იდეალურ შინაარსს შეადგენს. ავტორი ასევე, რომ „ადამიანის ნორმალურობას ემუქრება დარღვევის მუდმივი ხიფათი და ამ ხიფათის ავტორი თვითონ ადამიანია“ (იქვე, გვ. 189). ამ დებულების სახარგებლოდ მეტყველებს თუნდაც ის ფაქტი, რომ ჩვენ ვცდილობთ შევქმნათ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია, რომელიც ადამიანთა ერთი ნაწილის დანაშაულებრივი არანორმალურობის თავისებურ დასტურს წარმოადგენს. თუმცა, აქ მოკლედ მაინც არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ ღირებულება, როგორც იდეალი და იდეალური ფენომენი, რომელიც შეფასების საფუძველია, არც

თუ იშვიათადაა დაკვირვებული „სარგებლიანობის“ ცნებაზე ღირებული სასარგებლოს ხინონიმად იქნა გავრცელებული, მაგალითად, ზოგიერთ რუსულ იურიდიულ ლიტერატურულ ნაშრომში (C. Алексеев, Социальная ценность. Права в советском обществе, М. 1971). ამ პოზიციიდან სამართალი შეფასდა მისი საარგებლო თვისებების მიხედვით, როგორც ერთ-ერთი ინსტრუმენტალური ღირებულება. ცხადია, რომ ამ თვალსაზრისით ფასდება სამართალი მისი ეფექტურობის მიხედვით, ესე იგი, თუ რამდენად შეაქვს სამართალს წესრიგი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. მაგრამ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაში საქმე ვხვება არა იმდენად სამართლის შეფასებას (მით უმეტეს, მისი ეფექტურობის მიხედვით), რამდენადაც ქმედების სამართლებრივ შეფასებას. ცხადია, ფილოსოფიურად სამართალიც უნდა შეფასდეს, რათა დადგინდეს, არის თუ არა სამართლის ესა თუ ის სისტემა ღირსი, იყოს ადამიანთა ქმედების შეფასების საფუძველი (ფაშისტური რეჟიმის კანონი მხოლოდ ფორმალურად განასახიერებდა სამართალს, თუმცა, ამ მხრივ არც კომუნისტური რეჟიმის სამართალი ბრწყინავდა, რომ არაფერი ვთქვათ სრულიად გაუმართლებელ, უკანონო, მასობრივ რეპრესიებზე). მაგრამ როგორც წესი, საქმე შეეხება ქმედების სამართლებრივ შეფასებას. ამ შემთხვევაში შეფასების საფუძველია სამართლის ნორმა, როგორც ქცევის განსაზღვრული წესი და სამართლებრივი ღირებულების არსებობის ფორმა. სამართლებრივი შეფასების საფუძველია სამართლის ნორმის ფორმაში მოქცეული ღირებულება, რომელიც მართლზომიერი საქციელის მოთხოვნაში გამოიხატება. სამართლებრივი შეფასების მიხედვით ქმედება შეიძლება იყოს მართლზომიერი, როდესაც ეს ქმედება სამართლებრივი ნორმის მოთხოვნას ასრულებს და ქმნის მართლწესრიგს; ქმედება შეიძლება იყოს მართლსაწინააღმდეგოც, თუ იგი არღვევს მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებას და ხელყოფს მართლწესრიგს (თუმცა, შესაძლებელია ისეთი ქმედებაც,

რომელიც არც მართლზომიერია და არც მართლსაწინააღმდეგო, მაგალითად, ქმედების შემადგენლობა). მაშასადამე, აქსიოლოგიის არასწორი გაგების, ანუ, სარგებლიანობისა და ღირებულების გაიგივების საფუძველზე ფასდება სამართალი და ქმედების საკუთრივ სამართლებრივი შეფასება, ანუ კვალიფიკაცია ამ პოზიციიდან არ ხდება. აქედან გამომდინარე, ამ თვალსაზრისით ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის აგება შეუძლებელია. უფრო მეტიც, ღირებულებისა და სარგებლიანობის გაიგივების ნიადაგზე ღირებულება ყოველთვის დადებითია და ამიტომ არ არსებობს უარყოფითი ღირებულება. თუ უარყოფითი ღირებულება არ არსებობს, მაშინ, არც უარყოფითი შეფასება არსებობს. ამ ლოგიკით კი გამოდის, რომ ქმედება ფასდება როგორც მხოლოდ მართლზომიერი, რადგან, სასარგებლო სწორედ მართლზომიერი ქმედებაა. ქმედების უარყოფითი შეფასება, როგორც მართლსაწინააღმდეგო, ამ პოზიციიდან შეუძლებელია, რადგან, უარყოფითი ღირებულება, როგორც შეფასების საფუძველი, არ არსებობს. თუ უარყოფითი შეფასება არ არსებობს, მაშინ, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია შეუძლებელია. მაშასადამე, სარგებლიანობისა და ღირებულების გაიგივება დაუშვებელია. (ამ გაიგივების შედეგებს ჩვენ შემდგომაც შევეხებით).

ამრიგად, ირკვევა, რომ ადამიანი არსებითად შემფასებელი არსებაა, ხოლო, შეფასება ღირებულების, როგორც იდეალური არსის საფუძველზე ხორციელდება. ღირებულება არის შეფასებისა და ორიენტაციის იდეალური საფუძველი (ამის შესახებ უფრო დაწვრილებით იხილეთ ვ. შვანაბია, ვ. ნადირაშვილი, დ. ბეჭვაია, ვ. ზეიძე, ღირებულება და განწყობა, „სოციოლოგიური ნარკვევები,“ თბილისი, 1969, ტვ. 46). სამწუხაროდ, ტერმინი „ღირებულება“ დღემდე არაა ბოლომდე გარკვეული. მაგალითად, ვ. შვანაბია საკვებით მართებულად წარმოაჩენს აქსიოლოგიის, როგორც ღირებულების ფილოსოფიის, წარმოშობისა და განვითარების ეტა-

პებს, მაგრამ ღირებულების ცნება ავტორის უნდა იყოს საკმაოდ დამაბნეველია. მართლაც, ავტორი, ერთის მხრივ, ღირებულებად მიიჩნევს ყველაფერს, რაც უნდა იქნება არსებობს, რის მიმართაც ადამიანი გარკვეულწილად ამჟღავნებს. ასეთ საგნებად ავტორი კვების პროდუქტებსაც და ჩაცმის საშუალებებსაც კი მიიჩნევს (В. Н. Жуков, Введение в юридическую аксиологию (Вопросы Методологии), „Государство и право,“ 2009, № 6, стр. 21). ამით იქმნება იმისი საფრთხე, რომ ღირებულება, როგორც აქსიოლოგიის ძირითადი ცნება, სარგებლიანობის ცნებას დაემთხვეს და მაშინ ჩვენ იძულებული ვიქნებით „ქურთუკის ღირებულებაზე“ ვისაუბროთ, რაც აქსიოლოგიის, როგორც ღირებულების ფილოსოფიის უარყოფას გამოიწვევდა. მეორეს მხრივ, ავტორი სუბიექტურ ღირებულებებად აცხადებს ნორმებს, აკრძალვებს, მოთხოვნებს, რომლებიც ღირებულებას იდეალური ფორმით შეიცავენ (იქვე). ავტორი სწორად უსვამს ხაზს იმ გარემოებას, რომ ღირებულების აქსიოლოგიური ანალიზი არსისა და ჯერარსის მიმართებით განხილვას მოითხოვს. მისი აზრით, სახელმწიფო და სამართალი, ერთის მხრივ, არსის სფეროს განეკუთვნებიან და მიზეზ-შედეგობრივ კავშირთაგან ერთგვარად განსხვავდებიან. მაგრამ ჯერარსის პოზიციიდან სამართალი საზოგადოებრივი ცნობიერების იმპერატიული სფეროა, რომელიც, ავტორის მტკიცებით, მნიშვნელოვნადაა მოწყვეტილი სოციოლოგიურ კანონებს და რომელსაც აქვს უნარი ამ კანონებში მნიშვნელოვანი კორექტივი შეიტანოს (იქვე, გვ. 22). დამახასიათებელია, რომ ხსენებული ავტორი, როგორც პროფესიით ფილოსოფოსი, როგორც ჩანს, უკეთ ხედავს სამართლის აქსიოლოგიური პრობლემატიკის სპეციფიკას, როცა ის აცხადებს, რომ სამართალი არსებითად ნორმატიული ბუნებისაა, რადგან, მას ადამიანთა ურთიერთობებში ნორმატიული წესრიგი შეაქვს (В. Н. Жуков, Право как ценность, „Государство и право,“ 2010, № 1, стр. 28). ამ პოზიციიდან

აშკარაა, რომ ღირებულება ჯერარსის, ანუ, ნორმის ფორ-
მაში არსებობს, რის გამოც ნორმა, როგორც ქცევის წესი,
თავის მხრივ, ნორმატიული შეფასების საფუძველზე ნაწილ-
სებობს უთიკური, ესთეტიკური, რელიგიური, პედაგოგიური
სამართლებრივი და ა. შ. ნორმები. ამ ნორმების სპეციფი-
კა თითოეულის სფეროში შეფასების სპეციფიკას გამოხ-
ატავს. ეს ქმედების სისხლისსამართლებრივ შეფასებას,
ანუ, კვალიფიკაციასაც ეხება. სისხლისსამართლებრივად
ქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს როგორც მართლზო-
მიერი და ეს ადამიანის ნორმალურობის მინიმალური მდ-
გომარეობაა, რადგან, სისხლის სამართალში ნორმატიული
მოთხოვნის მინიმუმიამ გამოხატული. სისხლის სამართლის
კანონის ძალაში შესვლისა და ამ მოთხოვნის საფუძ-
ველზე ყალიბდება დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო
სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა სახელმწიფოსა და
პიროვნებას შორის, აგრეთვე, სახელმწიფოსა და ზოგიერთი
კატეგორიის იურიდიულ პირს შორის. ეს ურთიერთობა, თა-
ვის მხრივ, არის სახელმწიფოს წინაშე პიროვნებისა და
ზოგიერთი კატეგორიის იურიდიული პირის პოზიტიური
პასუხისმგებლობის გამოხატვის იურიდიული ფორმა. იგუ-
ლისხმება სახელმწიფოს წინაშე პოზიტიური პასუხისმგე-
ბლობა მართლზომიერი ქმედების ჩადენისათვის, რადგან,
სისხლის სამართლის სუბიექტი (მათ შორის იურიდიული
პირის ფორმაში მოსაქმეც) დანიშნულია მართლზომიერი
ქმედებისთვის და მოწოდებულია მართლზომიერი ქმედების
ვაღდებულებას მოეკიდოს პასუხისმგებლურად. ამ პოზი-
ციიდან ისიც გასაგებია, რომ სამართლებრივი ურთიერთ-
ობა ღირებულებითი ურთიერთობის ნაისახეობაა. ამიტომაც,
სწორედ სამართლებრივი ურთიერთობის საფუძველზე ყალ-
ბდება იურიდიული აზროვნების წესი და მისი ლოგიკური
ფორმები (იურიდიული ხასიათის ცნებები და კატეგორიები,
როგორცაა, მაგალითად, „მართლზომიერი,“ „მართლსაწი-
ნაადმდეგო,“ „პასუხისმგებლური,“ „უპასუხისმგებლო, ანუ,

ბრალეული,“ „დანაშაული“ და ა.შ). მართლაც, როგორც ცნობილია, ადამიანთა გარკვეული კატეგორია ნორმატიული მოთხოვნის ამ მინიმუმსაც აღარ ასრულებს და არღვევს მართლზომიერი საქციელის ვალდებულებას. უკვე არც ქმედება კი ფასდება უარყოფითად, როგორც მართლსაწინააღმდეგო, რომელიც ადამიანის ნორმატიულად არანორმალურ მდგომარეობას გამოხატავს. ცხადია, მართლსაწინააღმდეგო ქმედება შეიძლება შეურაცხადმაც ჩაიდინოს, ხოლო, ბრალეული ქმედება შეურაცხადი სუბიექტის სახელმწიფოს წინაშე უპასუხისმგებლობის შედეგია და მისი ეს არანორმალურობა (ქმედების მართლწინააღმდეგობა და ბრალეულობა, როგორც შეფასებითი ცნებები) სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების დანაშაულად შეფასების, ანუ, კვალიფიკაციის საფუძველია. როგორც ვთქვი, მართლზომიერია ქმედება, რომელიც ჩადენილია სამართლებრივი ურთიერთობის ფორმასა და ფარგლებში და რომელიც ქმნის მართლწესრიგს. მართლსაწინააღმდეგოა ქმედება, რომელიც არღვევს მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებას და ხელყოფს მართლწესრიგს; ნაცვლად იმისა, რომ სისხლის სამართლის სუბიექტი სახელმწიფოს წინაშე პასუხისმგებლურად მოჰკიდებოდა მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებას, ის, პირიქით, მოიქცა უპასუხისმგებლოდ, ანუ, ბრალეულად. ქმედების დანაშაულად სრული და საბოლოო კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის საქმის განხილვის სასამართლო სტადიაზე ხდება, მაგრამ ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციის ნამდვილი ბუნების დასადგენად თავდაპირველად ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაციის ზოგიერთი საკითხი მაინც უნდა განვიხილოთ.

„ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის“, მინის, ცნებად გაფორმების პრობლემატიკაში არსებითია ამ კვალიფიკაციის სუბიექტების პრობლემაც. ტრადიციულად მიღებულია მტკიცება, რომ ქმედებას დანაშაულად აკვალიფიცირებენ გამოძიებელი, პროკურორი და მოსამართლე (ცხადია, თითოეულის საქმიანობის სპეციფიკის გათვალისწინებით). მით უმეტეს, რომ სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების ნიშნებისა და ჩადენილი ქმედების ნიშნების ზუსტი შესაბამისობის დადგენა, უპირველეს ყოვლისა, წინასწარი გამოძიების საქმეა. თუმცა, რომ ეს ჯერ კიდევ არაა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია. მართლაც, ქმედება დანაშაულად მხოლოდ მაშინ შეიძლება დაკვალიფიცირდეს, როდესაც დანაშაული უკვე ჩადენილია. იურიდიული თვალსაზრისით დანაშაული ჩადენილია მხოლოდ მაშინ, როდესაც იგი დადასტურებულია გამამტყუნებელი განაჩენით. აქედან ლოგიკურად გამომდინარეობს დაკვნა, რომ, ჯერ ერთი, ერთმანეთისგან უნდა განვასხვავოთ დანაშაულის ფაქტობრივად ჩადენა და მისი იურიდიული კვალიფიკაცია დანაშაულად. მეორე, ქმედებას დანაშაულად სრული მოცულობით აკვალიფიცირებს მხოლოდ სასამართლო. თუ ეს ასეა, მაშინ ამ მიმართებით რაში მდგომარეობს წინასწარი გამოძიების ფუნქცია? საქსსკ 112-ე მუხლის თანახმად, მტკიცების საგნის სტრუქტურაში შეტანილია ბრალიც. თუ იმას ვიტყვით, რომ წინასწარი გამოძიება ქმედებას დანაშაულად აკვალიფიცირებს, მაშინ მას სისხლის სამართლის საქმეზე მართლმსაჯულების განხორციელების ფუნქცია უნდა მიეწეროს, რაც დაუშვებელია, რადგან, „მართალი მსაჯულების“ ფუნქცია მხოლოდ სასამართლოს მიეწერება.

წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ქმედების დანაშაულად

კვალიფიკაციის დაკანონება არსებითად ეწინააღმდეგება ქმედების ჩამდენი პირის სამართლებრივ (პროცესუალურ) მდგომარეობას. კერძოდ, „დანაშაული“ ბრალის გარეშე არსებობს. თუ ქმედებას დანაშაულად წინასწარი განიხილება აკვალიფიცირებს, მაშინ, ლოგიკურია დასკვნაც, რომ წინასწარი გამოძიება ადგენს პირის ბრალეულობას. ტერმინი „ბრალდებულის ბრალეულობა“ წინააღმდეგობრივი ტერმინია და იგი არსებითად ეწინააღმდეგება ბრალდებულის ობიექტურ პროცესუალურ მდგომარეობას და უხეშად არღვევს ბრალდებულის უფლებას. საქმე ის გახლავთ, რომ წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ქმედების შემადგენლობის განმახორციელებელი პირი შეიძლება ცნობილ იქნეს ბრალდებულად, მაგრამ იგი ჯერ კიდევ არაა ბრალეული. ბრალდება ბრალის ფორმებს ეყრდნობა, ხოლო ბრალის ფორმა ჯერ კიდევ ბრალი არ არის, ისევე როგორც ფორმა ჯერ კიდევ შინაარსს არ გამოხატავს. არსებობს არაბრალეულობის პრეზუმფციის კონსტიტუციური პრინციპი, რომლის თანახმად, ბრალდებული, თავისი ობიექტური პროცესუალური მდგომარეობის თანახმად, არაბრალეულია სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაში მანამ, სანამ მისი ბრალეულობა არ იქნება დადასტურებული გამამტყუნებელი განაჩენით. ამ პრინციპს საფუძვლად უდევს დანაშაულის ცნება, რომელიც, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, არის სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება. ესაა დანაშაულის ცნების გერმანული მოდელი, რომლის მიხედვით, ქმედების მართლწინააღმდეგობა და სუბიექტის ბრალი ქმედების შემადგენლობის სრულყოფილებაში არ შედის. ბუნებრივია, თუ ჩადენილ ქმედებაში სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის ნიშნების დადგენა არც ქმედების მარ-

თლწინააღმდეგობის ადგენს და არც სუბიექტის ბრალს. ქმედების მართლწინააღმდეგობა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მეორე ეტაპზე ივარაუდება. ბრალი კი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის შესაძვე, ანუ, სასამართლო ეტაპზე უნდა დადგინდეს. რაც შეეხება წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ბრალეულობის საკითხს, მას შემდგომ უფრო დრმად განვიხილავთ.

ამრიგად, დანაშაულის ცნების გერმანული მოდელი ბრალდებულის არაბრალეულობის პრეზუმფციის საფუძველია. ამიტომ, შეცდომაა ამ პრინციპის წარმოდგენა მხოლოდ სისხლის სამართლის საპროცესო სამართლის პრინციპად, მისი მატერიალურ-სისხლისსამართლებრივი საფუძველები-სგან მოწყვეტით. სხვანაირად რომ ვთქვათ, არაბრალეულობის პრეზუმფციის პრინციპი სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის პროცესის ერთიანობას გამოხატავს, რადგან, ვიმეორებთ, ქმედების მართლწინააღმდეგობა და სუბიექტის ბრალი ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში არ შედის. მაშასადამე, ქმედების მართლწინააღმდეგობა და სუბიექტის ბრალი დანაშაულის ელემენტებია და არა დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტები.

გასაგებია, რომ დანაშაულის ცნების რუსულ მოდელში, რომელშიც დანაშაულის ელემენტები (საზოგადოებრივი საშიშროება, მართლწინააღმდეგობა და ბრალი) ქმედების შემადგენლობის ელემენტებსაც წარმოადგენს, დანაშაული და მისი შემადგენლობა ერთი და იგივეა. ამ ლოგიკით, სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის განხორციელება უდრის დანაშაულის ჩადენას. შემადგენლობა, ისევე როგორც დანაშაული, საზოგადოებრივად საშიში, მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეულია. ამიტომ, არც ქმედების მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი და არც ბრალის გამომრიცხავი გარემოებანი არსებობს. შემთხვევითი არც ისაა, რომ რუსი კრიმინალისტები იძულებული არიან მაინც ილაპარაკონ ამ გარემოებებზე, რომელსაც უწო-

დებენ „ქმედების დანაშაულებრიობის გამომრიცხავ გარემოებებს“ (Обстоятельства, исключаящие преступность деяния). თუ ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში ბრალიც იკავს მნიშვნელოვან ადგილს, როგორც ეს შემადგენლობის ცნების რუსულ მნიშვნელობაშია, მაშინ, ქმედების შემადგენლობის განმარტებული პირი იმთავითვე ბრალეულია და, მაშასადამე, არაბრალეულობის პრეზუმფციის პრინციპის მატერიალური (სისხლის სამართლებრივი) საფუძველი არ არსებობს. ამიტომაც, რომ რუსი კრიმინალისტები და პროცესუალისტები არაბრალეულობის პრეზუმფციის პრინციპს ლოგიკური წინააღმდეგობის გარეშე ვერ ასაბუთებენ, თუმცა, ამ მიმართებით დამატებით სიძნელეს ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიაც ქმნის. კერძოდ, ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი ფსიქიკური დამოკიდებულება, როგორც ბრალის სინონიმი, ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში იაზრება და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის სფეროში წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლოს საქმიანობის გამოიჯენა შეუძლებელია. უფრო მეტიც, „დანაშაულად კვალიფიკაციის“ ტრადიციულ თეორიაში სახელმწიფო, როგორც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის უპირველესი სუბიექტი, როგორც წესი, სათანადოდ არც განიხილება, მაშინ, როდესაც სადავო არ არის, რომ ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის კანონში ქმედების დანაშაულად სახელმწიფოებრივი კვალიფიკაციის შესაბამისი უნდა იყოს. **0. დემიდოვი** სავსებით მართებულად აღნიშნავდა, რომ „სისხლის სამართლის კანონი ადგენს მოცემული ტიპის ცალკეულ დანაშაულთა ზოგად ნიშნებს, ამ ნიშნების სისტემასთან აკავშირებს დანაშაულთა ზოგად სახელმწიფოებრივ შეფასებას. სასამართლო, რომელიც ჩადენილ ქმედებაში ადგენს მოცემულ ნიშანთა სისტემას, ვალდებულია ამ ამ დანაშაულს მისცეს მისი საკანონმდებლო შეფასების შესაბამისი შეფასება“ (Ю. А. Демидов, Социальная ценность и оценка в уголовном праве, М. 1975, стр. 149).

ამასთან დაკავშირებით ფრიად საინტერესოდ ვკვლევთ
ბა 6. ბაბოის მოსაზრება, რომ სისხლის სამართლის კანონის აგებისას კანონმდებელმა ქმედების დაჯიქვების კვალიფიკაციის ინტერესები უნდა გაითვალისწინოს იმის აზრით, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ლოგიკური წესების გათვალისწინება სისხლის სამართლის კანონის აგების პროცესში საშუალებას მოგვცემდა, მიგველო ლოგიკურად სწორი ერთადერთი დასკვნა იმის შესახებ, რომ ესა თუ ის ქმედება გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსის ამა თუ იმ ნორმით. მაგრამ ირკვევა, რომ ამ მხრივ კითხვები ბევრია. ამის ერთ-ერთ მაგალითად ავტორი ასახელებს სისხლის სამართლის ნორმათა კონკურენციას მთელისა და ნაწილის მიხედვით. კერძოდ, თუ კონკურენციის ამ წესს გამოვიყენებთ ყანაღური თავდასხმით ნადენილი მკვლელობის კვალიფიკაციის დროს, დავინახავთ, რომ აქ არის დანაშაულთა ერთობლიობა რუსეთის ფედერაციის სისხლის სამართლის კოდექსის 105-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ზ“ პუნქტით და 162-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ვ“ პუნქტით (ესე იგი, დაზარალებულისთვის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანების მიყენებით). ავტორი ასე მსჯელობს: მკვლელობა ყანაღობის შემადგენლობაში არ შედის. მაგრამ თეორიასა და პრაქტიკაში გამყარდა აზრი, რომ მკვლელობა ყანაღობაში შედის ნაწილობრივ. ამიტომ მკვლელობა როგორღაც კვალიფიცირდება ორჯერ: ერთი, რომელიც ყანაღობაში შედის ნაწილობრივ და მეორე, რომელიც ყანაღობაში არ შედის. უფრო სწორად, გამოდის, რომ ერთი და იგივე დაზარალებული არის მოკლული და ამავე დროს მძიმედ დაჭრილი. მაგრამ, - მსჯელობს ავტორი, - იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მკვლელობას საერთოდ გამოვიტანთ ყანაღობიდან და ვიტყვი, რომ მკვლელობა შთანთქავს ყანაღობას, მაინც ღიად რჩება ყანაღობის დროს ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანების მიყენების გარემოებათა შერაცხვის საკითხი (Н. Бабий, Принципы построения

уголовного законв и квалификация преступлений, „Уголовное
Право,“ 2006, № 3, стр. 4.). ავტორი აგრძელებს: ჯანმრთელო-
ბის განზრახ მძიმე დაზიანება, რომელსაც გაუფრთხილებლობით მოჰყვა დაზარალებულის სიკვდილი და კვალიფიცირდეს III-ე მუხლის მე-4 ნაწილით და და 162-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „კ“ პუნქტით. აქედან ავტორი ასკვნის: „თუ შევეცდებით იმის გარკვევას, თუ რომელ ობიექტურ გარემოებებს ასახავს აღნიშნული კვალიფიკაცია, მაშინ ასეთი სურათი მიიღება: ყანალობის დროს მძიმედ დაჭრილ დაზარალებულს მის ჯანმრთელობას დამატებით ადგება ზიანი, რის შედეგადაც ის გარდაიცვალა, ესე იგი, ერთსა და იმავე დაზარალებულს ორჯერ ადგება ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, რომელთაგან ერთ-ერთ მათგანს გაუფრთხილებლობით მოჰყვა დაზარალებულის სიკვდილი“ (იქვე, გვ. 5). აქედან გამომდინარე, ავტორი ასკვნის, რომ ქმედების ამგვარი კვალიფიკაცია ქმედების ფაქტობრივ გარემოებებს სწორად არ ასახავს და ეწინააღმდეგება ერთი და იგივე ქმედებისთვის ორჯერ შერაცხვის დაუშვებლობას (იქვე).

ავტორი ამ მხრივ სხვა მაგალითებსაც იშველიებს. ამჯერად მოკლედ შევჩერდები იმ დასკვნაზე, რომელსაც ავტორი აყალიბებს. კერძოდ, ავტორი ფიქრობს, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ტრადიციული თეორია უნდა გადაისინჯოს იმ მხრივ, რომ მას უფრო სერიოზული და ღრმა აზრი უნდა მიენიჭოს. მისი მტიცებით, „ამგვარი მიდგომის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ დანაშაულთა სწორი კვალიფიკაციის მეცნიერულად დასაბუთებულ წესებს აუცილებელია ამავე დროს მიენიჭოთ სისხლის სამართლის კანონის აგების პრინციპების მნიშვნელობაც. ამ წესებისა და პრინციპების ერთიანობა საშუალებას მოგვცემს შევქმნათ სისხლის სამართლის ნორმების მწყობრი სისტემა, რომელიც ლოგიკურად გაითვალისწინებს და შეიცავს მისი გამოყენების წესების შესახებ ძირითად დებულებებს“ (იქვე, გვ. 6).

აზრი საყურადღებოა, მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლისა (მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში), 179-ე მუხლის (ყაჩაღობა) შეპირისპირებით ანაზღაურება პრობლემებს არ ქმნის: თუ ყაჩაღური თავდასხმის დროს ნადენილი იქნა მკვლელობა, მაშინ, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ პუნქტით (მკვლელობა ანგარებით, ან შეკვეთით) და 179-ე მუხლით (ყაჩაღობა), რადგან, 109-ე მუხლი ყაჩაღური გზით მკვლელობას არ ითვალისწინებს.

როგორც ვხედავთ, ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციის ობიექტურობის კრიტერიუმი ამ ქმედების საკანონდებლო კვალიფიკაცია უნდა იყოს. გარდა ამისა, ამ საქმეში წინასწარი გამოძიების საქმიანობის ადგილი და წესიც უნდა გაირკვეს. ყოველივე ეს კი სახელმწიფო ხელისუფლებათა განაწილების პრობლემას უკავშირდება. მოკლედ განვიხილოთ ეს საკითხიც.

§ 3. სასამართლებრივი სახელმწიფოს იდეა და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია

პასუხი კითხვაზე, აკვალიფიცირებს თუ არა სახელმწიფო რაიმე ქმედებას დანაშაულად, პირდაპირაა გაცემული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის პირველხავე მუხლში. კერძოდ, ამ მუხლის პირველ ნაწილში ნათქვამია: „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ადგენს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს, განსაზღვრავს, თუ რომელი ქმედებაა დანაშაულებრივი, და აწესებს შესაბამის სასჯელს ან ხვა სახის სისხლისსამართლებრივ ღინისძიებას.“

ამ მუხლიდან ჩანს, რომ სახელმწიფო, როგორც კანონ-

მდებელი, ადგენს დანაშაულის ელემენტებს; იგი განსაზღვრავს, თუ რომელი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულად სისხლის სამართლის კანონში. უკვე ჩამოყალიბდა იდანი გასაგებია, რომ ქმედების დანაშაულად დასაჯებისთვის ციის უპირველესი სუბიექტი არის სახელმწიფო, როგორც კანონმდებელი (საქართველოს პარლამენტი), რომელიც ამ კვალიფიკაციას სისხლის სამართლის კანონში გამოხატავს. ამ აზრით იგულისხმება კრიმინალიზაციის, ანუ, ადამიანთა განსაზღვრული ქმედების დანაშაულად სახელმწიფოებრივი კვალიფიკაციის შედეგი. როგორც ბ. კორობაევი აღნიშნავდა, „კრიმინალიზაცია არის ინდივიდუალური ქცევის საზოგადოებრივად საშიში ფორმების გამოვლენის, მათთან სისხლისამართლებრივი ბრძოლის დაშვების, შესაძლებლობისა და მიზანშეწონილობის, სისხლის სამართლის კანონში დანაშაულად მათი აღიარებისა და სისხლისამართლებრივ ქმედებათა სახით მათი ფიქსაციის პროცესი“ (А. И. Коробеев, Уголовная наказуемость общественно опасных деяний, Хабаровск, 1986, стр. 28).

ისიც გასაგებია, რომ სისხლის სამართლის კანონში განსაზღვრულ ქმედებათა დანაშაულად სახელმწიფოებრივი კვალიფიკაცია პოლიტიკურ აქტსაც წარმოადგენს, რადგან, ამა თუ ქმედების დანაშაულად სახელმწიფოებრივი კვალიფიკაცია პოლიტიკური მოტივაციის გარეშე არ ხდება. იგულისხმება, რომ სახელმწიფოს ოფიციალური პოლიტიკა დანაშაულობათა წინააღმდეგ ბრძოლის სფეროშიც ვლინდება. მაგრამ ამჯერად ყურადღებას მივაქცევთ იმ გარემოებას, რომ ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაცია, როგორც უკვე ითქვა, ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაციის შესაბამისად უნდა ხდებოდეს. ჯერ კიდევ ჩუბარბ ბეკარია ამოდიოდა იმ მოთხოვნიდან, რომ კანონმდებელი ამავე დროს არ შეიძლება მოსამართლედ იყოს. იგი ამ მხრივ ქმედების სასამართლო კვალიფიკაციის იდეას ასაბუთებს. მისი აზრით, სასამართლო მოწოდებულია

დაადგინოს, ჩაიდინა თუ არა ვინმემ კანონსაწინააღმდეგო
ქმედება. ყოველი დანაშაულის გამო, - ასკნის ავტორი, -
მოსამართლე ვალდებულია, ააგოს სწორი დასკვნა და დასკვნა
ნამძღვარი - ზოგადი კანონი; მცირე წანამძღვარზე ქმედებას
რომელიც ეწინააღმდეგება, ან ეთანხმება კანონს; დასკვნა:
თავისუფლება, ან სასჯელი (Ч. Беккария, О преступлениях и
наказаниях, М. 1939, стр. 206).

როგორც ვხედავთ, ნუზარე ბეკარიამ მისთვის დამახა-
სიათებელი სიცხადით გამოხატავს ქმედების დანაშაულად
კვალიფიკაციაში ხელისუფლებათა განაწილების იდეას
საკანონმდებლო და სასამართლო ხელისუფლებად. ავტორი
ლოგიკური თვალსაზრისით გამოთქვამს ქმედების დანაშაუ-
ლად სასამართლო კვალიფიკაციის მოთხოვნას. ცხადია,
ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისთვის ფორმალურ-
ლოგიკური წესების (სილოგიზმის) გამოყენება საკმარისი
არ არის, მაგრამ ეს საკითხი ამჯერად არ გვაინტერესებს.
ამ მიმართებით მთავარია, რომ „ქმედების დანაშაულად
კვალიფიკაციის“ ცნება ხელისუფლებათა განაწილების
პრინციპს გამოხატავს საკანონმდებლო და სასამართლო
ხელისუფლებად. თუ სამართლებრივი სახელმწიფოს ერთ-
ერთი პრინციპი ხელისუფლებათა განაწილებაში მდგო-
მარეობს (საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართ-
ლო ხელისუფლებად), მაშინ, სამართლებრივი სახელმწი-
ფოს იდეა სისხლის სამართლის სფეროშიც ვლინდება.
ეს, თავის მხრივ, იმაზე მეტყველებს, რომ სახელმწიფო
სამართლებრივად ორგანიზებული და მოწყობილი ინსტი-
ტუტია. სახელმწიფო, როგორც სოციალური წარმონაქმნი
და საზოგადოების პოლიტიკურ-ეკონომიკური ორგანიზაცია,
ცხადია, ყოფიერების სფეროა და ამ თვალსაზრისით ის სო-
ციალური ფილოსოფიის, სოციოლოგიის, პოლიტოლოგიის,
ეკონომიკური თეორიის და ა. შ. მეცნიერებათა ინტერესის
საგანია. გასაგებია, რომ იურიდიული მეცნიერება სახელმ-
წიფოს სწვდება სამართლებრივი მოწყობის, კანონშემოქ-

მედებისა და მართლწესრიგის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით.

თუ სახელმწიფო იურიდიული თვალსაზრისით ტელებრივად ორგანიზებული და მოწყობილ მხარეებში მაშინ სახელმწიფოზე სამართლის ბატონობა საზოგადო მოვლენაა და, მაშასადამე, სამართლებრივი სახელმწიფო, როგორც რაღაც განსაკუთრებული მოვლენა, შეუძლებელი ნახს. ამ მოსაზრებას თავისებური არგუმენტაციით გამოთქვამს კიდევ მ. პოზდნიაკოვი. მისი აზრით, სამართლებრივი სახელმწიფოს იდეა არის არა სამართლებრივი თეორიის, არამედ, იდეოლოგიურ-პოლიტიკური სფერო, რომელიც საზოგადოების რევოლუციური გარდაქმნის მოთხოვნებს ეხმიანება. აქედან ავტორი ასკვნის, რომ "სამართლებრივი სახელმწიფო ბუნებაში არ არსებობს და არც შეიძლება არსებობდეს" (Э. А. Поздняков, Философия государства и права, М. 1995, стр. 167. ავტორი ფიქრობს, რომ სახელმწიფო, მაშინაც კი, როდესაც მას დესპოტის ნება განსაზღვრავს, სამართლებრივია, რადგან, „იგი იმანენტურად შეიცავს სამართლისა და მართლწესრიგის ცნებებს“ (იქვე, გვ. 188). ავტორი ამ მხრივ სამართლებრივი სახელმწიფოს იდეასაც აკრიტიკებს. „თუ წარმოვიდგენთ სახელმწიფოს, - აღნიშნავს ავტორი, - რომელშიც არსებობს სამი დამოუკიდებელი ხელისუფლება, რომელთაგან ერთი ქმნის კანონებს, მაგრამ უძლურია აიძულოს სასამართლოები და ადმინისტრაცია შეასრულონ ისინი; მეორე ასამართლებს, როგორც მას მოესურვება, მაგრამ უძლურია, თავისი გამოცდილება გადასცეს კანონმდებლობას, ასევე აიძულოს სისრულეში მოიყვანოს თავისი დადგენილებანი და განაჩენები; მესამე კი მოქმედებს პირველი ორისგან სრულიად დამოუკიდებლად, მაშინ, ჩვენ მივიღებთ შემთხვევითად სახლის სრულ სურათს, რაც ზოგიერთ ჩვენს სამართლისმცოდნეს სურს იხილოს რუსეთში“ (იქვე, გვ. 188-189).

ცხადია, ავტორი მართლაც ხატავს თავისებურ „შემთხვევითად სახლს“, რომელშიც ერთმანეთს არავენ არაფერს

კითხება და ერთმანეთისგან არც არაფერს შიშობენ. ამგვარი ვითარება, თუ ის შეიქმნა, — მართლაც დაანგრევს სახელმწიფოს. მაგრამ ოდნავ დემოკრატიულ სახელმწიფოში წარმოუდგენელია მოქმედი კანონმდებლობისგან წინააღმდეგობა. ღო ხელისუფლების იმგვარი დამოუკიდებლობა, რომ იგი თვითნებურად ეწეოდეს ადამიანთა გასამართლებას. სადავო არ უნდა იყოს ის დებულება, რომ სასამართლო დამოუკიდებელია და მხოლოდ კანონს ემორჩილება. მეორეს მხრივ, სასამართლოს ხელს არაფერი უშლის, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაში თავისი ყოველდღიური პრაქტიკული გამოცდილება კანონმდებელს გაუზიაროს. განა შემთხვევითია, რომ კანონშემოქმედების წარმატებისთვის სასამართლო პრაქტიკის განზოგადების შედეგებს უდრესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება? მით უმეტეს, რომ **მ. პროდნიპოვში** სრულიადაც არ უარყოფს ხელისუფლების ცალკეულ შტოებში ძალაუფლების უზურპაციის შესაძლებლობას, როდესაც ერთი უკანონოდ ითვისებს მეორის ფუნქციას. ამდენად, ავტორს სახელმწიფო ხელისუფლების კომპეტენციისა და სპეციალიზაციის გატარება გარდუვალად მიაჩნია. მისი აზრით, ხელისუფლების უმაღლესი ორგანო სპეციალიზაციას არ ექვემდებარება. ეს რომ მოხდეს, მაშინ ის თავის „ძალასა და არსებობას დაკარგავდა, როგორც ერთიანი წარმმართველი ძალა“ (იქვე, გვ. 169). ცხადია, სახელმწიფო ხელისუფლება ერთიანი და განუყოფელია, მაგრამ ეს არ გამოირიცხავს ხელისუფლების ცალკეულ შტოებს შორის სრულიად განსხვავებულ კომპეტენციას. ეს, ჩვენს შემთხვევაში ანუ, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის თეორიაში, ნიშნავს იმას, რომ ამ საქმეში ხელისუფლების სამივე შტო (საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო) თავისებურად და თავისი კომპეტენციის ფარგლებში მონაწილეობს. საქართველოს პარლამენტი ქმნის სისხლის სამართლის კანონს, რომელშიც ადამიანთა განსაზღვრული ქმედება კვალიფიცირებულია დანაშაუ-

ლად; წინასწარი გამოძიება, თუმცა, იგი, როგორც სწორად მიუთითებდა პროფ. **ი. ბაბისონიძე**, კლასიკური გაგებით არაა „აღმასრულებელი“ ორგანო (იხ. მისი „ქვეყნის მართვის სტატუსი საზღვარგარეთ და საქართველოში“ (თბილისი, 1999), ადგენს კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობას და განსაზღვრულ პირობებში ვარაუდობს ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის არსებობას, თუ მოცემულ შემთხვევაში არ არსებობს მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის გამომრიცხავი გარემოებანი. მაგალითად, თუ სახეზეა სხვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის ფაქტი, მაშინ, საკითხავია: ხომ არაა აქ აუცილებელი მოგერიება? თუ აუცილებელი მოგერიება არ იყო, მაშინ, ივარაუდება, რომ ქმედება მართლსაწინააღმდეგოა. თუ სუბიექტი შეურაცხადი არ იყო, მაშინ ივარაუდება, რომ სუბიექტის ბრალი გამომრიცხავი არ არის. ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციის ეტაპზე კი დასკვნა ქმედების შემადგენლობის, მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის შესახებ კატეგორიულია და არა სავარაუდო, რადგან, სავარაუდო დასკვნებზე განაჩენის დამყარება დაუშვებელია.

ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სამართლებრივი სახელმწიფოს იდეას მოითხოვს. მითუმეტეს, რომ ქმედების სწორი სამართლებრივი კვალიფიკაცია ადამიანთა უფლებებისა და თავისუფლების დაცვის თავისებური გარანტიაა. პროფ. **ბ. იმედაშვილი** თავის დროზე სწორად შენიშნავდა, რომ, „სამართლებრივი სახელმწიფოს ერთ-ერთი დამახასიათებელი ნიშანი, კანონის უზენაესობისა და მისი აღსრულების აუცილებლობის გარდა, მოქალაქეთა უფლებების, თავისუფლებისა და კანონიერი ინტერესის დაცვაა“ (ბ. იმედაშვილი, იურიდიული მეცნიერება და საქართველოს სახელმწიფოებრივი მოწყობის კონსტიტუციური საფუძვლები, „სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში“, თბილისი, 1996, გვ. 21).

სამართლებრივი სახელმწიფოს ეროვნული კონცეფცია საინტერესოა ნათელყოფილი პროფ. ბ. სავანაძის ნაზრევშიც. ავტორი სხვათაშორის ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ერი, რომელსაც შეუძლია სახელმწიფო სამართლებრივი მოაწიოს, - „უძლეველი და სიცოცხლისუნარიანია“ (ამავე კრებულში იხილეთ მისი „ხელისუფლებათა განაწილების პრინციპი და ადამიანის უფლებათა დაცვის კონსტიტუციური გარანტიები“, გვ. 25). სამართლებრივი სახელმწიფოს იდეა აუცილებელია თუნდაც იმ თვალსაზრისით, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის თეორიის აგებისას სისხლის სამართლის კანონის ფორმალური გაგების ტყვეობაში არ აღმოჩნდეთ და უნებლიედ არ გავამართლოთ, მაგალითად, ფაშისტური რეჟიმის მიერ მისი საკანონმდებლო შემადგენლობის შესაბამისი ქმედების ფორმალური კვალიფიკაცია დანაშაულად. ამ უაღრესად საშიში და ფორმალისტური დასკვნის თავიდან ასაცილებლად საჭიროა იმის ხაზგასმა, რომ, მართალია, სახელმწიფოს საკანონმდებლო საქმიანობას პოლიტიკური მიდგომაც განსაზღვრავს, მაგრამ სამართლებრივ სახელმწიფოში, სახელმწიფოს სამართლებრივი მოწყობის იდეის შესაბამისად, სამართალი წინ უწრებს სახელმწიფოს. ამიტომაც, რომ კანონი სამართალს მეტ-ნაკლები სიზუსტით გამოხატავს. კანონი სამართლის ერთ-ერთი ძირითადი ფორმაა, ანუ, წყაროა. როგორც პროფ. ბ. ხუბუა აღნიშნავს, კანონსა და სამართალს შორის თვისებრივი ხასიათის განსხვავება ჩანს თუნდაც იქიდან, რომ ძველი კანონი „კვდება“ გაცილებით უფრო ადრე, მის იფიციალურ გაუქმებამდე, ახალი სამართალი ჩნდება უფრო ადრე, ვიდრე, იგი გარანტირებული იქნება ახალი კანონით“ (იხ. მისი „კანონი სოციალისტურ სამართლებრივ სახელმწიფოში“, „საბჭოთა სამართალი“, 1989, №5, გვ. 60).

ამრიგად, კანონის უზენაესობა შინაარსობრივი თვალსაზრისით სახელმწიფოზე სამართლის პრიმატს გამოხატავს, რადგან, გამორიცხული არ არის შემთხვევა, როდესაც

კანონი მოწვევტილია სამართალს და ანტისამართლებრივად. ამიტომ, უზუნაესობის ღირხია არა ყოველი კანონი, არამედ, სწორედ ისეთი, რომელიც დემოკრატიული წესითაა მიღებული და მასში საზოგადოების აბსოლუტური ნების ნებაა გამოხატული. ამ მხრივ საქართველოს სამართლის კანონის სამართლებრივი ბუნება და კრიტერიუმი გამოხატულია დებულებით, რომ „ეს კოდექსი შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციას, საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს“ (საქ. სსკ პირველი მუხლის მეორე ნაწილი).

საკითხავია: სახელმწიფო, როგორც კანონმდებელი, რა კრიტერიუმით ხელმძღვანელობს, როდესაც იგი ქმედებას დანაშაულად აცხადებს? თუ სისხლის სამართლის კანონი საზოგადოების უმრავლესობის ნებას გამოხატავს, მაშინ, ქმედებას დანაშაულად, უპირველეს ყოვლისა, საზოგადოება უნდა აკვალიფიცირებდეს, ხოლო, სახელმწიფო ითვალისწინებდეს ქმედების ამ საზოგადოებრივ შეფასებას და თავისი პოლიტიკური მოტივაციის გათვალისწინებით იღებდეს საბოლოო საკანონმდებლო გადაწყვეტილებას. ამ თვალსაზრისით უპრიანი იქნებოდა ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროების კრიტერიუმი. მაგრამ საინტერესოა, რომ, პროფ. ბ. ხორნაბუჯელმა (ხარაზიშვილმა) ეს კრიტერიუმი მისი აბსტრაქტულობისა და გაურკვეველობის საბაბით უარყო და აღიარა დანაშაულებრივი ქმედების ამორალურობა. ბ. ხორნაბუჯელი (ხარაზიშვილი) მიუთითებდა, რომ დანაშაული სწორედ ის ქმედებაა, რომელიც საზოგადოების მიერ უკვე შეფასებულია ამორალურად. მისი აზრით, „იქამდე, ვიდრე კანონმდებელი აღიარებს მოვლენას დანაშაულად, ის საზოგადოების მიერ უკვე შეფასებულია როგორც საზოგადოებრივად შეუთავსებელი (შეურიგებელი), ამორალური და ასეთი შეფასება არსებობს, როგორც ობიექტური ფაქტი. ქმედების საზოგადოებისათვის შეუთავსებელი ამორალურობა მისი სტაბილურობის სახით—დანაშაულის აუცილებე-

ლი ელემენტია“ (ბ. ვ. Хорнабуджელი, Психологическая сторона вины, Тбилиси, 1981, стр. 10-11)

როგორც ვხედავთ, საზოგადოება თავიდანვე რწმუნდა, რად მიიხნევს განსაზღვრულ ქმედებას, რომელიც წესქეზს სამართლის კანონში დანაშაულად კვალიფიკაციას იმსახურებს. ეს მოსაზრება საინტერესოა თუნდაც იმ თვალსაზრისით, რომ მასში პირდაპირაა გამოხატული ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაში საზოგადოებისა და სახელმწიფოს თანაფარდობა. სისხლის სამართლის კანონშემოქმედებაში საზოგადოებისა და სახელმწიფოს თანაფარდობა (ურთიერთობა) სისხლის სამართლი მეცნიერების საგანია (იხილეთ უფრო დაწვრილებით ბ. ნაჭყვამია, სისხლის სამართლის მეცნიერების საგანი, თბილისი, 1998). მაგრამ საკმარისია თუ არა ქმედების ამორალურობა მისი დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაციისათვის? ჩემის აზრით, არ არის საკმარისი. ამაზე მეტყველებს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის მეორე ნაწილი, რომლის თანახმად, მცირემნიშვნელოვანი ქმედება, რომელიც ზიანს არ აყენებს სისხლის სამართლის კანონით დაცულ სიკეთეს, ან არ ქმნის ასეთი ზიანის მიყენების საფრთხეს, დანაშაულად არ ჩაითვლება. აშკარაა, რომ ტერმინი „საფრთხე“ ქმედების სოციალურ საშიშროებაზე მიანიშნებს. სამწუხაროდ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის პირველ ნაწილში დანაშაულის ცნება განმარტებულია წმინდა ფორმალურად, როგორც სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება. დანაშაულის ცნების ამ წმინდა ფორმალური განსაზღვრებიდან გამომდინარე, სრულიად გაუგებარი ხდება ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაციის კრიტერიუმი. ქმედების ამორალურობა ამ მხრივ, როგორც უკვე ითქვა, საკმარისი არ არის. ზნეობა საზოგადოებრივი ცხოვრების იმდენად ფაქიზი სფეროა და ადამიანს იმდენად მაღალ მოთხოვნას წარუდგენს, რომ ამ

პოზიციიდან მცირე მნიშვნელოვანი ქმედებაც კი ამორალურია. ამდენად, ღვება ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაციის კრიტერიუმის პრობლემაა. უფიქრობთ, ქმედების სოციალური საშიშროება ამ მხრივ ყურადღების ღირსია. მართალია, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაში საზოგადოებრივი საშიშროების ცნებას გადამწყვეტად საბჭოურ სისხლის სამართალში მიიჩნევდნენ, რასაც იდეოლოგიური დატვირთვაც აქონდა, მაგრამ ამის გამო მისი სრული უგულვებლყოფა სწორი არ უნდა იყოს. დანაშაულის წმინდა ფორმალური განსაზღვრების პოზიციიდან შეუძლებელია, მაგალითად, ყაჩაღობისა და ძარცვის გამიჯვნა. მართლაც, ცნობილია, რომ მართლწინააღმდეგობას, როგორც ქმედების უარყოფითი სამართლებრივი შეფასებას, არავითარი მეტ-ნაკლებობის, ანუ, ხარისხის თვისება არა აქვს. არ შეიძლება ითქვას, რომ, მაგალითად, ყაჩაღობა უფრო მართლსაწინააღმდეგოა, ვიდრე ძარცვა, რადგან, ერთიც მართლსაწინააღმდეგოა და მეორეც. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის პირველ ნაწილში კი ყაჩაღობა განმარტებულია, როგორც თავდასხმა სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, ჩადენილი სიცოცხლისთვის, ან ჯანმრთელობისთვის საშიში ძალადობით ან ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით. ძარცვა კი შეიძლება ჩადენილ იქნეს ძალადობის გარეშეც, მაგრამ თუ იგი ძალადობით განხორციელდა, მაშინ ეს ძალადობა, საქსკ 178-ე მუხლის მეხამე ნაწილის თანახმად, სიცოცხლის, ან ჯანმრთელობისთვის საშიში არ უნდა იყოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ქმედება დაკვალიფიცირდება ყაჩაღობად და არა ძარცვად. გარდა ამისა, მხოლოდ მართლწინააღმდეგობის ამარა როგორ გინდათ გადაწყვიტოთ დანაშაულთა კატეგორიზაციის პრობლემა? მართლწინააღმდეგობას, როგორც უკვე ითქვა, არავითარი ხარისხობრივი საზომი არა აქვს, მაშინ, როდესაც საქართველოს სისხლის სამართლის

კოდექსის მე-12 მუხლში დანაშაულებრივი ქმედება, მისი სიმძიმის მიხედვით, იყოფა ნაკლებად მძიმე, მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიად. ცხადია, აქ დანაშაულებრივი ქმედების სოციალური საშიშროების მეტ-ნაკლები ხარისხი იგულისხმება. უფრო მეტიც, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილში მითითება ქმედების საშიშროებაზე, ან მის მიერ საფრთხის შექნაზე საკმაოდ ხშირია. მაგალითად, საფრთხის შემქმნელ დელიქტებში ლაპარაკია სიცოცხლისთვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენებაზე (საქ. სსკ 127-ე მუხლი); იმაზე, ვინც სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში იმყოფებოდა (განსაცდელში მიტოვება - 128-ე მუხლი) და სხვა. ასეთივე საშიშროებაზეა ლაპარაკი, მაგალითად, საქ. სსკ XXX თავში((დანაშაული საზოგადოებრივი უშიშროებისა და წესრიგის წინააღმდეგ). ამიტომ, ვფიქრობთ, რომ საზოგადოებრივი საშიშროების კრიტერიუმის უგულებელყოფა გაუგებარს ხდის ქმედების დანაშაულად როგორც საკანონმდებლო, ისე სასამართლო კვალიფიკაციის თავისებურებას. ცხადია, ტერმინი „საშიში“ ხშირ შემთხვევაში აღნიშნავს ობიექტურ ვითარებას, მაგრამ ეს იმას სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ იგი შეფასებითი არ არის და ამიტომ საზოგადოებრივი საშიშროება ქმედების საზოგადოებრივ შეფასებას არ გამოხატავს. პირიქით, თუ მცირემნიშვნელოვანი ქმედება დანაშაულად არ შეიძლება ჩაითვალოს, მაშინ, ბუნებრივია, საზოგადოებრივი საშიშროება ქმედების ის მნიშვნელობაა, რომელიც მოცემულ საზოგადოებაში, მასში მოქმედი ტრადიციის, ჩვეულების, თუ სამართლებრივი ნორმების შესაბამისად, ამა თუ იმ ქმედებას ენიჭება. ამიტომ, ვფიქრობ, კანონმდებელი ამა თუ იმ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის დროს, სხვა ფაქტორებთან ერთად (მაგალითად, ამ თუ იმ ქმედების გავრცელებულობა, მისი ზრდის, თუ შემცირების ტენდენცია) მხედველობაში იღებს ამ ქმედების საზოგადოებრივ ღირებულებასაც, მნიშვნელობასაც(რეზონანსაც). მით უმეტეს, რომ ამ მიმართებით მართლწინააღმდეგობა,

როგორც ქმედების უარყოფითი სამართლებრივი შეფასება, ქმედების საზოგადოებრივ შეფასებასთან (საზოგადოებრივ საშიშროებასთან) მიმართებაში მეორეულია. კანონმდებელი მხედველობაში იღებს ამა თუ იმ ქმედების საზოგადოებრივ შეფასებას, თავისი პოლიტიკური ამოცანების კვალობაზე აფასებს მას ვითარც მართლსაწინააღმდეგოს და მხოლოდ ამის შემდეგ აღწერს ამ ქმედების შემადგენლობას სისხლის სამართლის კანონში. აღსანიშნავია, რომ სსსკ 28-ე მუხლში ჩამოთვლილია სისხლისსამართლებრივი დევნისა და წინასწარი გასმოძიების შეწყვეტის საფუძვლები, „ლ“ პუნქტად დასახელებულია ვითარების შეცვლა, რომლის შედეგად ქმედება აღარ არის საზოგადოებრივად საშიში (ხაზგასმა ჩვენია - გ. ნ.). იგულისხმება, რომ ვითარების შეცვლამდე ქმედება საზოგადოებრივად საშიში იყო.

შესაძლებელია ვიფიქროთ, რომ ქმედების ბუნებას, მისი მეტ-ნაკლები სიმძიმის მიხედვით, გამოხატავს უმართლობის ცნება, როგორც ქმედების შემადგენლობისა და ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობის ერთიანობა. უმართლობის სტრუქტურაში ბრალი არ შედის, მაგრამ ბრალის ფორმებისგან მოწყვეტით უმართლობის ტიპიზაცია შეუძლებელია. მაგალითად, მკვლელობის ცნება განისაზღვრება, როგორც სხვა ადამიანის სიცოცხლის მართლსაწინააღმდეგო და განზრახი მოსპობა. მაშასადამე, შეურაცხადი პირის მიერ სხვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა მართლსაწინააღმდეგოა, მაგრამ მკვლელობის უმართლობად იგი ვერ ჩაითვლება, რადგან, შეურაცხადი პირი განზრახ ვერ იმოქმედებს. მკვლელობის უმართლობა უფრო მძიმეა, ვიდრე, ვთქვათ, ქურდობისა. უმართლობის ცნება, როგორც ჩანს, ქმედების მეტ-ნაკლები სიმძიმის გამოხატულებაა და ეს მეტად მნიშვნელოვანია, მაგრამ სოციალური საშიშროებისაგან მოწყვეტით იგი მაინც არ არსებობს. მით უმეტეს, რომ უმართლობა კრიმინალისა-ციის, ანუ, ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაციის ერთადერთ კრიტერიუმად არ გამოდგება.

ყოველივე აქედან ის დასკვნაც გამოძინარვობს, რომ სასამართლო, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისას, დანაშაულის ცნების ფორმალური განსაზღვრებით ვერც შეიძლება ფარგლება. იგი ქმედებას უნდა აძლევდეს ისეთივე უმჯობესი როგორც ამ ქმედებას, მისი საზოგადოებრივი შეფასების კვალობაზე, მისცა კანონმდებელმა. ამაზე მეტყველებს სასჯელის დანიშვნის ზოგადი საწყისების საკანონმდებლო გადაწყვეტაც. ქმედების სწორი სასამართლო კვალიფიკაცია სასჯელის დანიშვნის აუცილებელი წინაპირობაა. ამ მხრივ ყურადღებას იქცევს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლის შესამე ნაწილი, რომლის თანახმად, სასჯელის დანიშვნის დროს სასამართლო ითვალისწინებს დამნაშავის პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ და დამამძიმებელ გარემოებებს, მოვალეობათა დარღვევის ხასიათსა და ზომას, ქმედების ხერხს, ბრალეულის წარსულ ცხოვრებას, პირად ეკონომიკურ მდგომარეობას და ა.შ., რომელთა დადგენა, ცხადია, მართლწინააღმდეგობის, როგორც ქმედების წმინდა სამართლებრივი შეფასების ფარგლებში შეუძლებელია (ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროებისა და მართლწინააღმდეგობის თანაფარდობის შესახებ იხილეთ **თ. წერეთელი**, თბილისი, 2006).

შეიძლება მოგვეჩვენოს, რომ წინასწარი გამოძიებისთვის, როგორც წესი, საკმარისია ქმედების მართლწინააღმდეგობის თაობაზე სავარაუდო დასკვნა და ამდენად ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროებაზე მსჯელობა ყოველთვის როდია აუცილებელი. მაგრამ რეალურად ეს ასე არ არის. ქმედების საზოგადოებრივი საშიშროება საჭიროა, მაგალითად, აღკვეთის ღონიძიების შერჩევისას (თუმცა, ახალ საპროცესო კოდექსში ეს საკითხი წყდება სასამართლოში). ჩვენ უკვე დავასახელეთ საქ. სსკ 28-ე მუხლის „ღ“ პუნქტი, რომელშიც სისხლისსამართლებრივი დევნისა და წინასწარი გამოძიების შეწყვეტის ერთ-ერთ საფუძვლად დასახელებულია ვითარების შეცვლა, რომლის შედეგად ქმედება აღარ

არის საშიში. გარდა ამისა, 112-ე მუხლის “კ” პუნქტის თანახმად, წინასწარმა გამოძიებამ ვალდებულია დაადგინოს დანაშაულის შედეგად მიყენებული ზიანის ოდენობა და ხასიათი. ბუნებრივია, რომ აქ იგულისხმება წინასწარმოქმედების შეფასება მისი მატერიალური, თუ მორალური პოლიტიკური შედეგების მიხედვით, ხოლო, ეს ქმედების სოციალური საშიშროების ხასიათისა და ხარისხის ცნებებს ბუნებრივად მოითხოვს.

§ 4. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემა

უკვე ითქვა, რომ წინამდებარე ნაშრომი ძირითადად ემყარება ამჟამად მოქმედ (1998 წლის 20 თებერვლის) საპროცესო კანონმდებლობას, მაგრამ ამ მხრივ გაკეთდა ზოგიერთი გამონაკლისი, ამჯერად მოკლედ მაინც შევეხები ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმეთა განხილვის თავისებურებებს. ამ მხრივ ყურადღებას იქცევს საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს **კ. წ. ვერდიქტის** ბუნება. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო დაწესებულია 2009 წლის 9 ოქტომბრის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით, რომელიც ძალაში შედის 2010 წლის ოქტომბრიდან. ამ საკითხის მოკლედ მაინც განხილვა ზედმეტი არ იქნება, იმის მიუხედავად, რომ ამ პრობლემას ვრცელი მონოგრაფიული ნაშრომი უძღვნა სამართლის დოქტორმა **ი. ბაბინონიამ** (იხილეთ **ნაფიც მსაჯულთა, მაგისტრატთა და მომრიგებელი სასამართლოები**, თბილისი, 2008). საქმე იმაშია, რომ საქართველოს სინამდვილეში ამ ფრიად არსებითი სიახლის დანერგვის პრობლემა მხოლოდ სისხლის სამართლის ახალი საპროცესო კოდექსის შემუშავებითა და მიღებით არ ამოიწურება. საკითხავია იხიც, თუ რამ-

დენად შეესაბამება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს დაწესების იდეა დანაშაულის ცნების სამწვეროვან დაყოფას, რომელიც დანაშაულის ცნების აგების გერმანულ სისტემაში ციას გამოხატავს (ქმედების შემადგენლობა, მისი მართლწინააღმდეგობა და სუბიექტის ბრალი - ხაქ. სსკ მე-7 მუხლის პირველი ნაწილი).

დანაშაულის ცნების ეს სამწვეროვანი დაყოფა პასუხობს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის განსაზღვრულ ეტაპებს, რომელთა შესახებაც ზემოთ მოკლედ მაინც ვიმსჯელებთ. ამ მხრივ განსაკუთრებით ბუნდოვანია ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის სფეროში წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლოს საქმიანობის გამოჯენა. კერძოდ, დანაშაულის ცნების ამ მოდელის თანახმად, თავდაპირველად უნდა დადგინდეს იქნეს ქმედების შემადგენლობა, რომელიც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსით; მეორე ეტაპზე - ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობა და მესამეზე - სუბიექტის ბრალი. საკითხავია: როგორ გადანაწილდება დანაშაულის ეს ელემენტები ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში სუბიექტის უდანაშაულობის თუ დანაშაულის თაობაზე ე. წ. ვერდიქტის შესაბამისად? ეს საკითხი ბუნებრივად იხმის, რადგან, საყოველთაოდაა მიღებული მტკიცება, რომ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვერდიქტი იფარგლება სისხლის სამართლის საქმეზე ე. წ. ფაქტის საკითხით. კერძოდ, საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 261- მუხლში (ნაფიც მსაჯულთა ვერდიქტი), მის პირველსავე დებულებაში ნათქვამია, რომ „ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო განსჯის და იღებს გადაწყვეტილებას ფაქტების შესახებ.“ მაგრამ, სამწუხაროდ, ამ მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, „ნაფიცმა მსაჯულებმა თითოეულ წარდგენილ ბრალდებაზე უნდა გადაწყვიტონ უდანაშაულობის ან ბრალეულობის საკითხი.“ ცხადია, რომ პირის ბრალეულობა, თუ არაბრალეულობა „ფაქტის“ საკითხს სრულიადაც არ წარმოადგენს, რადგან,

ბრალი ქმედებისა და მისი ჩამდენი პირის შეფასებას სობ-
თეზურად გამოხატავს. საკითხი იმის თაობაზე, ბრალეუ-
ლია თუ არა სუბიექტი, ქმედების შემადგენლობის, როგორც
ფაქტის მსჯელობის, ფარგლებში ვერ გადაწყვეტა. როგორც
ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში ბრალი არ შედის
და შეფასების, ანუ, „ნორმის“ პრობლემატიკაში ინაცვლებს.

ეს ბუნებრივია, რადგან, ბრალი ქმედების მართლწინააღმე-
გობის გარეშე არ არსებობს, ხოლო მართლწინააღმდეგობა
არის ქმედების უარყოფითი სამართლებრივი შეფასება და
ამიტომ ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში არ შედის.
ბოლოს, ბრალი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენი
პირის უარყოფით შეფასებას (გაკიცხვას) გამოხატავს და,
მაშასადამე, ქმედების შემადგენლობის, როგორც ფაქტის
მსჯელობის, სტრუქტურული ელემენტი სრულიადაც არ
არის.

ამრიგად, ქმედების მართლწინააღმდეგობა და სუბი-
ექტის ბრალი ქმედების შემადგენლობის, როგორც ფაქტის
მსჯელობის, სტრუქტურაში არ შედის. აქედან გამომდინ-
არე, საკითხავია, თუ როგორ ხდება ქმედების დანაშაულად
კვალიფიკაცია, ან ვის მიერ, ან, ბოლოს და ბოლოს, ხდება
თუ არა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაში პროფე-
სიონალი მისამართლის ჩარევა, თუ ეს უკანასკნელი მხ-
ოლოდ სასჯელის დანიშვნის საკითხით იფარგლება?

ამრიგად, საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა სასამართ-
ლოს დაწესება ქმნის არსებით მეთოდოლოგიურ პრობ-
ლემებს, განსაკუთრებით „ფაქტისა და ნორმის“ მიმართების
პრობლემატიკიდან. ეს პრობლემატიკა აქსიოლოგიური მიდ-
გომის გარეშე ვერ გადაწყდება, რადგან, საქმე ეხება, ერთის
მხრივ, ფაქტობრივ, რეალურ, სინამდვილეს ისე, როგორც
ის არის, ხოლო, მეორეს მხრივ- ღირებულებას, რომელიც
იდვალურად არსებობს (მაგალითად, სიკეთე, როგორც
უმაღლესი ეთიკური ღირებულება). სიკეთე უნდა განხორ-
ციელდეს, რადგან ადამიანთა შორის ბოროტება ჯერ კიდევ

არსებობს. ფაქტისა და ნორმის მიმართების პრობლემა ნებისმიერი იურისტის სწორი იურიდიული აზროვნების ერთგვარი სასინჯი ქვაა. კერძოდ, სამართალმცოდნეობის ადამიანთა ქცევის წესების, ანუ, ნორმების ერთობლიობა, არსებობს და ამ აზრით ის ერთგვარი, (იდეალური), ფაქტია, მაგრამ სამართალი ამ მხრივ მაინც განსხვავდება ფაქტიურობის იმ გაგებისგან, რომლის თანახმად, ფაქტი ჩვეულებრივ აღიქმება, როგორც უკვე არსებული, განხორციელებული, ისტორიული. პროფ. ბ. ნანაიშვილი ამ პრობლემას გერმანელი ფილოსოფოსის კუსმარლის ფენომენოლოგიური მეთოდის გამოყენებით მიუდგა და, მიუხედავად ამ ფენომენოლოგიური მეთოდოლოგიის ნაკლოვანებისა, ამ მხრივ მისი ნააზრევი ფრიად საინტერესოა. კერძოდ, მან გამოიყენა ნამდვილობის ცნება, რომელიც სამართალთან მიმართებაში მნიშვნელობის, ანუ, მოქმედების მანევრებელია. სხვანაირად რომ ვთქვათ, „ნამდვილი სამართალი“ – ესაა მოქმედი სამართალი. უფრო სწორად- პოზიტიური, ანუ, მოქმედი სამართალი არის სამართლის აზრის ნამდვილობა (იხილეთ ბ. ნანაიშვილი, სამართლის ნამდვილობა და ცდა ნორმატიული ფაქტების დასაბუთებისა, „სამართლის ფილოსოფიის საკითხები“, თბილისი, 1992, გვ. 64). ავტორი სამართლის ნამდვილობას ადარებს ფაქტის ნამდვილობასთან და ასკვნის, რომ ფაქტი ყოველთვის რაღაც უკვე მომხდარია, მაშინ, როდესაც ნამდვილ სამართალს სულ სხვა ტენდენცია აქვს. მისი მტკიცებით, „ფაქტი მიზეზობრივად გამოწვეულია და იგი ყოველთვის თვით იწვევს რაღაცას, რაც არსებითად სხვა არის, ვიდრე, თვით გამომწვევი ფაქტი. ამიტომ, ამ შემთხვევაში ის, რაც მომხდარია, როგორც აბსოლუტურად რეალიზებული, სავსებით და მთლიანად ინდივიდუალურია და, მაშასადამე, ისტორიულიცაა“ (იქვე, გვ. 48).

ამ დებულებაში გამოხატულია არა მარტო წმინდა ფაქტის იდეა, არამედ, ქმედების შემადგენლობის არსებითი დახასიათებაც. კერძოდ, ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ დანაშაულის

ნადენა ხდება ქმედების შემადგენლობის განხორციელების გზით, ხოლო, ქმედების ყოველი შემადგენლობაც და მისი განხორციელებაც მკაცრად ინდივიდუალურია. მაგალითად, საქ. სსკ 177-ე მუხლის პირველ ნაწილში ქურდობის წესი სხვა შემადგენლობაა გათვალისწინებული, ვიდრე ამ მუხლის სხვა ნაწილებში, იმის მიუხედავად, რომ ქურდობის, როგორც დანაშაულის, ცნება ერთია. გარდა ამისა, ირკვევა, რომ ფაქტი აბსოლუტურადაა რეალიზებული, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქმედების შემადგენლობის ნიშნების დადგენა სისხლის სამართლის საქმეზე აბსოლუტური ჰუმმარიტების დადგენის საფუძველია. მით უფრო, რომ ქმედების შემადგენლობის განხორციელება უკვე ისტორიულ წარსულზე მიუთითებს, რადგან, სისხლის სამართლის საქმე უკვე ნადენილი ქმედების გამო დგება. აქედან გამომდინარე, შეიძლება დაეასკვნათ, რომ ნაფიც მსაჯულთა ვერდიქტი სწორედ რომ ქმედების შემადგენლობის, როგორც ფაქტის მსჯელობის დადგენით იფარგლება? ამ კითხვაზე რაიმენაირი პასუხის გასაცემად მოკლედ მაინც აღვნიშნავ, რომ „ფაქტის“ ცნება კიდევ ორი მნიშვნელობით გამოიყენება. ჯერ ერთი, არსებობს იურიდიული ფაქტის ცნება და მისი კლასიფიკაცია ხდომილებებისა და მოქმედებების სახით. მაგრამ ამ მხრივ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ასპექტით რაიმე საგანგებო პრობლემა არ იქმნება. გაცილებით უფრო რთულია ე. წ. **ნორმატიული ფაქტის** პრობლემა, რომელსაც პროფ. **ბ. ნანაიშვილი** თავის ზემოთდასახელებულ ნაშრომში განიხილავს. მაგალითად, დაპირება, ერთის მხრივ, ფაქტია, ხოლო, მეორეს მხრივ, მას ნორმატიული ბუნება აქვს, რადგან, დანაპირები უნდა შესრულდეს. მაგრამ აქ დასმული პრობლემის ასპექტით არა ნორმატიული ფაქტი გამოდგება. ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში კი, როგორც უკვე ითქვა, არც ქმედების მართლწინააღმდეგობა შედის და არც სუბიექტის ბრალი. საკითხავია, ვინ აკვალიფიცირებს ქმედებას დანაშაულად?

როგორც ვხედავთ, ქმედების დანაშაულად კვალითაა
 კაცობის სუბიექტის საკითხი, სისხლის სამართლის იმ საქ-
 მეებზე, რომელთაც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლომ უკვე
 ნიხილავს, გართულდა. ასეთია დანაშაულის ცნების სერ-
 მანული მოდელის, ანუ, სამწვეროვანი დაყოფის იდეიდან
 გამომდინარე დასკვნა. იქნებ ამიტომაც არის, რომ გერ-
 მანიის ფედერა ციულ რესპუბლიკაში ნაფიც მსაჯულთა
 სასამართლო დაწესებულები არაა დანაშაულის ცნების რუ-
 სული მოდელი, ანუ, დანაშაულის შემადგენლობის ოთხწვე-
 როვანი დაყოფა (დანაშაულის ობიექტი, ობიექტური მხარე,
 სუბიექტი და სუბიექტური მხარე), ერთი შეხედვით, არ ქმ-
 ნის რაიმე დაბრკოლებას, რომ სისხლის სამართლის საქმე
 ნაფიც მსაჯულთა სასამართლომ განიხილოს. მაგრამ, თუ
 ქმედების შემადგენლობის განხორციელება უკვე უდრის და-
 ნაშაულის ჩადენას, როგორც, ეს დანაშაულის ცნების ამ
 მოდელიდან გამომდინარეობს, მაშინ, დანაშაულის ცნების
 ამ სტრუქტურაში ფაქტისა და ნორმის გამოყოფა შეუძლე-
 ბელია. ამიტომ, არსებითად გაუგებარია, დანაშაულის ამ
 მოდელში როგორ უნდა გამოიყოს ე. წ. „ფაქტის“ საკითხი,
 როგორც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ვერდიქტის სა-
 ვანი?

ამ მხრივ უფრო მარტივად დგას საკითხი, მაგალითად,
 ინგლისში. აქ, როგორც აღნიშნულია, დანაშაულის ცნება
 გაშლილად არაა ჩამოყალიბებული, მაგრამ დანაშაული
 მაინც წარმოდგენილია ობიექტური (ლათინური ტერმინით
 (actus reus) და სუბიექტური მხრივ (აგრეთვე ლათინური ტერ-
 მინით (mens rea). ობიექტური მხრივ უნდა დამტკიცდეს, რომ
 ჩადენილია ქმედება (მოქმედება, უმოქმედობა, შედეგი და
 ა.შ.), ხოლო სუბიექტური მხრივ - ის, რომ არსებობს სუბი-
 ექტის დანაშაულებრივი ნება (ესე იგი mens rea), ამ ობიექტუ-
 რი მხარის ნიშნებისადმი სუბიექტის ბრალეული დამოკიდე-
 ბულება. (ამის შესახებ უფრო დაწვრილებით იხილეთ
 Уголовное право зарубежных государств, часть Общая, М. 2001,

სტრ. 24-26). დანაშაულის ცნების ამ მოდელში მართლია, შეიძლება გამოიყოს ქმედების ფაქტობრივი მხარე, ანუ, ფაქტის საკითხი იმგვარად, რომ ნაფიც მსაჯულთა ქვეყნულ თავის კომპეტენციას არ გასცდეს. მაგრამ, რეგულაციის მიხედვით, ფაქტისა და ნორმის (სამართლის) გამოჯენა ურობლემო არც ინგლისშია. კერძოდ, ინგლისის ნაფიც მსაჯულთა სასამართლომ სისხლის სამართლის ერთ-ერთ საქმეზე, როცა ექიმი ერთ-ერთი ოპერაციის დროს პაციენტს გამოურთო სახუნთქი აპარატი, რის გამოც პაციენტი დაიღუპა, დაადგინა, რომ ექიმი ცნობილ იქნეს ბრალეულად მარტივი მლკლელობის ჩადენაში. სააპელაციო სასამართლომ ეს გადაწყვეტილება უცვლელად დატოვა. საჩივარი განუხილველად დატოვა ღორდთა პალატამაც (იხილეთ Г. А. Есаков, Н. Е. Крылова, А. В. Серебрякова, Уголовное право зарубежных стран, Учебное пособие, М. 2009, стр. 133).

მიუხედავად ამისა, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს საქმიანობა უფრო ადვილად საბუთდება სამართლის სოციოლოგიის ტრადიციის ქვეყნებში, რომელთაც თავად დიდი ბრიტანეთი განეკუთვნება. ამ პოზიციიდან ურთად საყურადღებოა **თ. ჩარკვიანი**ს მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს ინსტიტუციონალიზაციის პრობლემა არსებითია სამართლის სოციოლოგიის კონტექსტში. ამ მიმართულების მიხედვით, სამართალი, როგორც საზოგადოებრივი წარმონაქმნი, ყალიბდება პიროვნებაზე საზოგადოების ზემოქმედების შედეგად, საზოგადოებრივი ურთიერთობებისა და სამართლებრივი ცნობიერების ფორმებში. ავტორის მართებული დასკვნით, „სამართლის სოციოლოგიის კვლევის სფეროს განეკუთვნება სოციუმის სამართლებრივი ნორმების ღირებულებებისა და საზრისების გენერალიზება და ანალიზი“ (თ. ჩარკვიანი, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შესახებ საქართველოში არსებული დისკუსიები, ჟურნალი „კამათელი“, 2009, № 2, გვ. 102). ცხადია, სამართლის ნორმატიული ბუნება არც სამართლის

სოციოლოგიაშია უკუღებელყოფილი, მაგრამ ამ მიმართულებაში წამყვანი მაინც სოციალური ფაქტებია, ხოლო ამ პოზიციიდან ნაფიც მსაჯულთა ვერდიქტის ფაქტობრივად არანორმატიული, მხარე უფრო გამოკვეთილია. როგორც ჩანს, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს კომპეტენციის დადგენა და დანაშაულებრივი ქმედების მხოლოდ ფაქტობრივი მხარით შემოსაზღვრა ერთობ პირობითია. ამ გარემოებაზე მეტყველებს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წინაშე დასმული საკითხების ანალიზი. მაგალითად, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს რუსულ მოდელში მიღებული პრაქტიკის თანახმად, ნაფიც მსაჯულებს პროფესიონალი მოსამართლე მიმართავს შემდეგი კითხვებით: 1) ნამდვილად ჰქონდა თუ არა ადგილი ქმედებას? 2) დამტკიცებულია თუ არა, რომ ეს ქმედება ჩაიდინა განსასჯელმა? 3) დამნაშავეა თუ არა განსასჯელი ამ ქმედების ჩადენაში?

თითქმის ასეთივეა ინგლისში დამკვედრებული პრაქტიკა, ოღონდ იმ განსხვავებით, რომ აქ ნაფის მსაჯულებს უსვამენ ერთ ასეთ შემაჯემებელ კითხვას: დამნაშავეა თუ არა განსასჯელი შერაცხული დანაშაულის ჩადენაში? (ამის შესახებ უფრო დავწრილებით იხილეთ O. ბაბისონი, ზემოთ დასახელებული ნაშრომი, გვ. 270- 271). ამ და სხვა სახის სიმნელებმა დასახელებული ავტორი მიიყვანა იმ ფრიად ლოგიკურ და მართებულ დასკვნამდე: მეტისმეტად პირობითი, არაზუსტი და უმართებულოა იმისი კატეგორიული მტკიცება, რომ „სინამდვილეში ნაფიცი მსაჯულები იხილავენ და წყვეტენ მხოლოდ წმინდა ფაქტობრივ, არასამართლებრივ საკითხებს“ (იქვე, გვ. 279). ავტორი ხავეებით მართებულად სვამს კითხვას იმის თაობაზე, რომ ნაფიც მსაჯულთა წინაშე დასმული კითხვა: „დამნაშავეა თუ არა განსასჯელი შერაცხული დანაშაულის ჩადენაში“ - განა “ არ გულისმობს, როგორც მინიმუმი, განსასჯელის ბრალეულობა-არაბრალეულობის საკითხის გადაწყვეტას, რომელიც, როგორც ცნობილია, სწორედ სამართ-

ლებრივი, ამასთან, სისხლის სამართლის ერთ-ერთი (გან-
ტრალურ, ურთულეს პრობლემათაგანია?" (იქვე, გვ. 279).
ერთი სიტყვით, ბრალეულია თუ არა განსასჯელად, უნდა დას-
დასკვნით, „ფაქტის“ საკითხში ვერ ჯდება და ფინანსური
დანაშაულად კავლიფიკაციის საკითხებსაც უკავშირდება.
ფრიად საყურადღებოა ავტორის დასკვნა: აღნიშნული და
სხვა, უფრო კონკრეტული საჭირობორტო, მაგრამ, უპასუხო
კითხვების კორპუსი, „როგორც ამ წიგნიდანაც ჩანს, ნაფიც
მსაჯულთა ინსტიტუტის მიმართ თითქმის ისეთივე ძველია,
როგორც თავად ეს ინსტიტუტი, ისეთივე წინააღმდეგობრივი
და დილემურია, როგორც ამ ინსტიტუტის “ბიოგრაფია,” აწ-
მყო და სამერმისო პერსპექტივები!!!“ (იქვე, გვ. 230).

პროფ. ი. ბაბისონიას ამ მართებულ და საინტერესო
დასკვნის ძირები კვლევის ფილოსოფიურ ნააზრევშიც
შეიძლება აღმოვაჩინოთ. ჰეგელი, როგორც „სამართლის
ფილოსოფიის“ ერთ-ერთი გამორჩეული ავტორი, ნაფიც
მსაჯულთა ინსტიტუტს უყურადღებოდ არ დატოვებდა.
მართლაც, ჰეგელი იხილავს ბრალდებულის ქმედების
შემადგენლობის თაობაზე დარწმუნების ორ მომენტს. ერთის
მხრივ, როცა ეს დარწმუნება ემყარება გარემოებებს და სხ-
ვათა მოწმობებს (ესე იგი, მტკიცებულებებს - ბ. ნ.), ხოლო,
მეორე მხრივ, საქმე ეხება ბრალდებულის მიერ მისივე და-
ნაშაულის აღიარებას. კვლევი ასკვნის, რომ „ამით შევეხე-
ბით მთავარ პუნქტს ე. წ. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს
საკითხში. აქ, - ხაზს უსვამს ავტორი, - არსებითია ის, რომ
სასამართლოსმიერი გადაწყვეტილების ორივე შემადგენელი
ნაწილი- მსჯელობა ფ ა ქ ტ ო ბ რ ი ვ მ ხ ა რ ე ზ ე
და მსჯელობა მისდამი კ ა ნ ო ნ ი ს მ ი ყ ე ნ ე ბ ა
ზ ე (ხაზგასმები ჰეგელისაა - გ. ნ.) - რამდენადაც ეს, თა-
ვისთავად, ორი სხვასხვა მხარეა, სრულდებოდეს როგორც
ო რ ი ს ხ ვ ა და ს ხ ვ ა ფ უ ნ ქ ც ი ა“ (კვლევი,
გონის ფილოსოფია, თბილისი, 1984, გვ. 304).

ამრიგად, ფაქტისა და ამ ფაქტისადმი კანონის მიე-

ენების, ანუ, შეფარდების საკითხს ჰეგელიც განაწესებდა. მაგრამ საინტერესო ისაა, რომ ჰეგელი ამ ორი ფუნქციის დაპირისპირების წინააღმდეგია. მისი აზრით, ბრალდებულის მიერ თავისი ბრალის აღიარება ნაფიც მსაჯულთა დამარწმუნებლად მოქმედებს, მაგრამ ნაფიც მსაჯულთა ეს დარწმუნებულობა ტექმარიტებისგან განუყოფელი უნდა იყოს, როგორც ხდომილების უეჭველად დადგომის მწვერვალი, თუმცა, ეს დარწმუნებულობა მაინც სუბიექტურია. ამიტომ, ჰეგელის აზრით, ბრალდებულს უფლება აქვს, ნაფიც მსაჯულთა დასარწმუნებლად დანაშაულის აღიარებას მიმართოს. ცხადია, ეს მომენტი, ავტორის აზრით, არასრულია, მაგრამ „კიდევ უფრო არასრულია მეორე მომენტი, თუ მასაც ამდენადვე აბსტრაქტულად განვიხილავთ, - მტკიცება, მარტოოდენ გარემოებებიდან და მოწმეთა ჩვენებებიდან ამოსვლით. მსაჯულები ხომ, არსებითად, მოსამართლეები არიან და განაჩენიც მათ გამოაქვთ“ (იქვე, გვ. 305).

ჰეგელი, როგორც ჩანს, მხედველობაში იღებს მოსამართლეთა იმ რწმენას, რომელსაც საქმეში არსებული მტკიცებულება ქმნის. აქედან გამომდინარე, ჰეგელი ასკვნის, რომ „ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო შეიცავს ობიექტური მტკიცებისა და სუბიექტური, ე. წ. მორალური დარწმუნებულობის აღრევასა და ვერგარჩევას“ (რაც, კაცმა რომ თქვას, ამბობს იგი, - ბარბაროსობიდან მომდინარე ვითარებაა). აქედან ჰეგელი ასკვნის, რომ მარტოოდენ სახელის ასე გამოკიდება საქმის არსში ჩახედვის გარეშე ადვილი რამეა, თუმცა, დიდი ზერელობაა. საქმის არსი კი, მისი აზრით, იმაში მდგომარეობს, რომ აქ ორი რამეა ერთმანეთისგან განსხვავებული. ერთის მხრივ, ობიექტური მტკიცება, იმ აბსოლუტური უეჭველობის გამოყენებით, რომელიც ბრალდებულის მიერ დანაშაულის აღიარებაში ძვეს, და მეორეს მხრივ მტკიცება ამ მომენტის გარეშე (იქვე, გვ. 305).

ჰეგელის ამ მსჯელობათა შეფასებისთვის აქ მოკლედ აღვნიშნავთ, რომ ჰეგელი ნებისყოფას აზროვნების წესად

აცხადებს და, როგორც ჩანს, ინტელექტს უმორჩილებს. მკორენაირად რომ ვთქვათ, კვამლთან ნება ინტელექტზე დაყვანილი. ამიტომაც, რომ ჰეგელთან იძულებულ ვიქნეთ გიური დასაბუთება შეუძლებელია, რადგან, [ინტელექტული] შეიძლება იყოს ნება და არა ინტელექტი. ამიტომ ჰეგელს სხვა არაფერი რჩება, თუ არა დანაშაულის ჩამდენი პირის მიერ მისი დანაშაულის აღიარება, რაც, როგორც ცნობილია, პრაქტიკაში იშვიათია. ამიტომ ჰეგელის ამ ნააზრევის შეფასება თვით ჰეგელის ფილოსოფიური სისტემის პოზიციიდან უნდა მოხდეს. აქ კი საბოლოოდ დავასკვნით, რომ სისხლის სამართლის საქმის განხილვა ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში მიღებული წესით არსებითადაა დამოკიდებული დანაშაულის ცნების მოდელზე და მისი ელემენტების სისტემაზე. მაგრამ ამჯერად მოკლედ შევეხები სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდების პრობლემას.

§ 5. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია და სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდების პრობლემა

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდების ნაწილია. ამ თვალსაზრისით სადავო არაა, რომ სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდება სასამართლოს კომპეტენციაა, რადგან, ეს პროცესი გულისხმობს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელის საკითხების გადაწყვეტასაც. სადავოა ის საკითხი, ახორციელებს თუ არა სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდებას წინასწარი გამოძიება? უფრო კონკრეტულად რომ ვთქვათ, არის თუ არა საბრალდებო დასკვნა სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდების აქტი? ამ კითხვაზე ზუსტი პასუხი დღემდე არ არსებობს. (ამ საკითხს ვიხილავთ იმის მიუხედავად, რომ საქართველოს სისხლის სამართ-

ლის ახალ საპროცესო კოდექსში საბრალდებო დასკვნა, როგორც წინასწარი გამოიების საქმიანობის შემადგენელი აქტი, უკვე გათვალისწინებული არაა).

პროფ. **მ. აბაშმაძე**, რომელმაც სამართლის საბრალდებო შეფარდების პრობლემას სპეციალური ნაშრომი მიუძღვნა, საბოლოოდ მიდის დასკვნამდე, რომ „კომპეტენტური ორგანოების მიერ სამართლის შეფარდების აქტები წარმოადგენს სპეციფიკურ იურიდიულ ფაქტებს, რომლებიც იწვევენ კონკრეტულ პირთა შორის სამართლებრივი ურთიერთობის წარმოშობას, შეცვლას ან შეწყვეტას“ (მ. აბაშმაძე, საბჭოთა სამართლის ნორმის შეფარდება, თბილისი, 1972, გვ. 61). საკითხავია: არის თუ არა საბრალდებო დასკვნა ისეთ იურიდიული ფაქტი, რომელიც ახალ საპროცესო ურთიერთობას შექმნიდა? საეჭვოა, რადგან საბრალდებო დასკვნა ქმედების დანაშაულად საბოლოო კვალიფიკაციას არ გამოხატავს. მით უმეტეს, რომ საბრალდებო დასკვნაში ქმედების მართლწინააღმდეგობა და სუბიექტის ბრალი სავარაუდოდაა მინიშნული. ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ, რომ მოქმედებს არაბრალეულობის პრეზუმფციის კონსტიტუციური პრინციპი, რომლის თანახმად, ბრალდებული თავისი ობიექტური პროცესუალური მდგომარეობით ჯერ კიდევ არაბრალეულია, მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაში, ვიდრე, მისი ბრალი არ იქნება დადასტურებული გამამტყუნებელი განაჩენით. სამწუხაროდ, იურიდიულ ლიტერატურაში ამ მხრივ ხშირია, ასე ვთქვათ, წაჯექ-უკუჯექობა. როდესაც წინასწარი გამოძიებისა და ხასამართლოს საქმიანობა მკვეთრად არაა გამოიჯნული. მაგალითად, **ბ. პავლოვი** წერს, რომ „დანაშაულის სუბიექტის ბრალეულობის დადგენა – ეს ხასამართლოს პრეროგატივაა, თუმცა დანაშაულის ჩამდენი პირის ბრალეულობას ადგენს გამომძიებელიც“ (В.Г. Павлов, Субъект преступления и уголовная ответственность, С-Петербург, 2000, стр.17).

გასაკებია, რომ ამგვარი ანლოგიზმის ვითარებაში დას-

მული პრობლემის მართებული გადაჭრა შეუძლებელია. არსებითად სწორია დებულება, რომ სამართლის ნორმის შეფარდებას სახელმწიფოებრივი ბრძანების ხასიათი აქვს (3. აბაშმაძე, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 61).
რომ „სამართლის ნორმის შეფარდების მიერ მიღებული ინდივიდუალურ-კონკრეტული დადგენილება სავალდებულოა არა მარტო ამ კონკრეტული პირისათვის, ვისი მისამართითაც იგი გამოცემულია, არამედ ყველასათვის“ (3. აბაშმაძე, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 61-62).

ძნელი არაა იმისი მიხვედრა, რომ ამგვარი ბუნებით ხასიათდება სწორედ სასამართლო განაჩენი და არა საბრალდებო დასკვნა, რომელიც სისხლის სამართლის საქმის განმხილველი სასამართლოსთვის უპირობოდ სავალდებულო სრულიადაც არაა. აქედან ის დასკვნა გამომდინარეობს, რომ საბრალდებო დასკვნა სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდების აქტს არ წარმოადგენს. მაგრამ, სამწუხაროდ, იურიდიულ ლიტერატურაში ეს საკითხი ასე ცალსახად არაა გადაწყვეტილი. მაგალითად, აკად. ვ. კუპრიაშვილი ხაზს უსვამს იმას, რომ „სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდების უფრო ნიშნულოვანი აქტი არის სასამართლო განაჩენი, რომელშიც ჩადენილ ქმედებას სახელმწიფოს სახელით ეძლევა შეფასება. მხოლოდ სასამართლოს განაჩენით შეიძლება პირი ცნობილ იქნეს ბრალეულად და ნაშაულის ჩადენაში და დიასჯოს“ (3. კუპრიაშვილის დასახელებული ნაშრომი, გვ. 15). მაგრამ, სამწუხაროდ, ავტორი იქვე ამტკიცებს, რომ სისხლის სამართლის ნორმას მხოლოდ სასამართლო როლი უფარდება. მისი აზრით, „სისხლის სამართლის ნორმებს იყენებენ როგორც მოკვლევის ორგანოები, ისე, გამომძიებელიც, პროკურორიც და მოსამართლეც“ (იქვე, გვ. 15). ირკვევა, რომ სასამართლო სისხლის სამართლის ნორმას იყენებს სრული მოცულობით, ესე იგი, იყენებს ნორმის სანქციასაც, ხოლო, სხვა ორგანოები, მაგალითად, გამომძიებელი, იყენებს სისხლის

სამართლის ნორმის დისპოზიციას და არა სანქციას. ავტორის დასკვნით, სისხლის სამართლის ნორმაზე მითითება იწვევს გან საზღვრულ პროცესუალურ შედეგებს, მიუხედავად, დადგენილება თანამდებობის პირის სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის თაობაზე, აუცილებლობის შემთხვევაში, იწვევს თანამდებობიდან მის გადაყენებას (იქვე, გვ. 15).

რასაკვირველია, წინასწარ გამოძიებას ყოველივე ამისი უფლება აქვს, მაგრამ დადგენილება სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში პირის მიცემის შესახებ ან თანამდებობიდან მისი გადაყენების თაობაზე სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდების აქტს არ წარმოადგენს. მართლაც, **ჯერ ურთი**, სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემა მხოლოდ პროცესუალური აქტია და სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობას არ უტოლდება. **მეორეც**, თანამდებობიდან პირის გადაყენება სისხლის სამართლის ნორმის საფუძველზე ხდება, მაგრამ ეს აქტი მხოლოდ პირობითია, რადგან, გამორიცხული არაა, რომ აღნიშნული პირი სასამართლომ გაამართლოს. **ს. ალექსეევი**, ჩემის აზრით, სწორად შენიშნავდა, რომ სისხლის სამართლის საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილებას იღებს სასამართლო და რომ ეს გადაწყვეტილება ტარდება ცხოვრებაში (იხ. С. С. Алексеев, *Общая теория права*, М. 1982, стр. 330). ასეთივე დასკვნას აკეთებდა **О. მოტოვილოვკერი**, თუმცა, ავტორი არ სცნობდა იმ განსხვავებას, რაც არსებობს სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტებასა და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას შორის. მისი აზრით, „**თუ სისხლის სამართლის საპროცესო საქმიანობა შემეცნებითია, მაშინ, უნდა მივიდეთ იმ დასკვნამდე, რომ გამოძიებისა და სასამართლოს ყველა მსჯელობის მიმართ გამოიყენება ჭეშმარიტობის (მცდარობის) კატეგორია**“ (Я. О. Мотовиловкер, *Основной вопрос уголовного дела и его компоненты*, Воронеж, 1984, с тр. 73). ავტორი, როგორც ჩანს, იმდენდ თავდაჯერებული გნოსეოლოგისტია, რომ იუ-

რიდიულ შეფასებათა ჭეშმარიტებაზეც კი ლაპარაკობს, მაშინ, როდესაც შეფასება უნდა იყოს ობიექტური, ესე იგი **ინტერსუბიექტური** და არა **ჭეშმარიტი** ან **მცდარი**. ამიტომ უნდა ვწინადა გნოსეოლოგიური გაგებით. ქმედების დასაქმებულებს კვალიფიკაციისა და სისხლის სამართლის საქმეებზე მართლმსაჯულების გამხორციელების სფეროში შეფასებათა უგულებელყოფა დაუშვებელია, რადგან, იგი იურისპრუდენციაში ოდოთგანვე ცნობილი მეთოდოლოგიური პრინციპის - **ფაქტისა და ნორმის** - მიმართების უგულებელყოფას წარმ ოადგენს. ასეთ პირობებში ქმედების შემადგენლობის, ფაქტის მსჯელობის, სტრუქტურაში ქმედების მართლწინააღმდეგობაც და ბრალიც უნდა მოვიაზროთ, როგორც ეს დანაშაულის შემადგენლობის რუსულ მოდელშია მიღებული, და მაშინ ჩვენ ვერასოდეს ვერ გავემიჯნავთ ერთმანეთისგან სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტებას და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას, როგორც გარესინამდვილისადმი ადამიანის დამოკიდებულების ორ განსხვავებულ სფეროს, თუმცა, საბოლოო ჯამში ერთიანს და განუყოფელს. ცხადია, ყოველი ერთიანობა დაპირისპირებულითა ერთიანობით ვლინდება, მაგრამ ამჯერად კვლავ სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდების პრობლემას დავუბრუნდებით.

უკვე ითქვა, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია რამდენიმე ეტაპს გაივლის. უპირველეს ყოვლისა, საქმე ეხება ფაქტობრივ გარემოებათა დადგენას, რაც, ერთის მხრივ, ხდება წინასწარი გამოძიების სტადიაზე, ხოლო, მეორეს მხრივ, მათი ხელახალი გადამოწმება ხდება სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმის საბოლოო განხილვის ეტაპზე. ამიტომ იქმნება შთაბუჭდილება, რომ სისხლის სამართლის ნორმას წინასწარი გამოძიებაც იყენებს. უფრო მეტიც, ზოგჯერ ყურადღებას არ აქცევენ სამართალშეფარდებითი აქტის იურიდიულ ბუნებას და ამ აქტს მიაკუთვნებენ ნებისმიერ პროცესუალურ დოკუმენტს,

რომელიც შეიძლება შეადგინოს წინასწარმა გამოძიებამ მაგალითად, შედარებით უახლოეს ლიტერატურაშიც კი არაა გარკვეული იურიდიული კვალიფიკაციის სუბიექტების საკითხი. მხედველობაში გვაქვს ა. ივანოვის ნაშრომები, რომელიც სამართლის ზოგადი თეორიის პოზიციიდან ეხება იურიდიული პასუხისმგებლობის ინდივიდუალიზაციის პრობლემას. მისი აზრით, „სამართალდარღვევის ნიშნები – ეს პირველია, რითაც უნდა ხელმძღვანელობდეს სამართლის შემფარდებელი.“ და რომ სამართლებრივი კვალიფიკაციის პროცესში ხდება კონკრეტული ადამიანური საქციელის საზოგადოებრივი საშიშროების (მავნეობის) მოცულობისა და ხილრმის შეფასება“ (А. А. Иванов, Индивидуализация уголовной ответственности, М. 2000, стр. 117). ავტორი იხე მსჯელობს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაზე, აღკვეთის ღონისძიების, თუ სასჯელის შეფარდებაზე, რომ ამ საქმიანობებს სუბიექტების მიხედვით არც განასხვავებს.

ამ მხრივ მეთოდოლოგიურად უფრო საყურადღებოა ა. ჩერდანცევის პოზიცია, როცა იგი ერთმანეთისგან განასხვავებს საქმის ფაქტობრივ გარემოებებს და მათ დადგენას, ნორმის შერჩევას და საქმეზე მიღებულ გადაწყვეტილებას. ამ მხრივ განსაკუთრებით საინტერესოა სამართალშეფარდებითი აქტების ბუნებისა და მათი კლასიფიკაციის საკითხი.

ავტორის აზრით, სამართალშეფარდებითი აქტები იყოფიან წარმომადგენლობითი, მმართველობის, სასამართლო და საკონტროლო-სახელმძღვანელო ორგანოების აქტებად (იხ. А. Ф. Черданцев, Теория государства и права, М. 1999, стр. 249).

როგორც ჩანს, სამართალშემფარდებელ ორგანოთა ამ კლასიფიკაციაში აშკარადაა გამოკვეთილი ნორმის ისეთი შეფარდება, როცა საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილება მიღებული და იგი სავალდებულოა შესასრულებლად. ეს, ცხადია, ეხება სასამართლო განაჩენს, როგორც სისხლის სამართლის საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების პროცესუალურ ფორმას და არა წინასწარი გამოძიების აქტებს

(ვთქვით, საბრალდებო დასკვნას). ამიტომ, ვერ დავეუბნებ-
მები პოზიციას, როცა სამართლის ნორმის შეფარდების
აქტებად დასახელებულია არა მარტო სასამართლო განა-
ხენი, არამედ, საქმის მასალებზე რეზოლუციაზე დაფუძნებ-
ბიც, მათ შორის პროკურორის მიერ საბრალდებო დასკვნის
დამტკიცებაც (იხილეთ Теория государства и права, М.
2000, стр. 401-405).

იმისათვის, რომ დასმული საკითხი სწორად გადავჭრათ,
საჭიროდ მიმაჩნია რამდენიმე მეთოდოლოგიური საკითხის
განხილვა. **ჯერ ერთი**, ქმედების შემადგენლობის დადგენა
ისე ვერ მოხდება, თუ კონკრეტულად არ იქნა მითითებული
სისხლის სამართლის იმ ნორმაზე, რომელიც ქმედების ამ
შემადგენლობას ითვალისწინებს. მაგრამ ამ მიმართებით
სისხლის სამართლის ნორმაზე მითითება ქმედების მარ-
თლწინააღმდეგობის დადგენის მიზნით კი არ ხდება, არ-
ამედ, ქმედების შემადგენლობის დადგენის მიზნით, რაც
სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების შინაარსში
შედის, რადგან, ჭეშმარიტია ის, რომ, მაგალითად, ქურდო-
ბის მარტივი შემადგენლობა გათვალისწინებულია საქ. სსკ
177-ე მუხლის პირველ ნაწილში. ნიშნავს თუ არა ეს გა-
მომძიებლის მიერ სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდე-
ბას? ცხადია, არა, რადგან, ამ ეტაპზე ქმედება ჯერ კიდევ
არაა შეფასებული დანაშაულად და ამიტომ ქმედებისადმი
ამ ნორმის შეფარდებაზე ლაპარაკიც კი არ ღირს. **მეორეც**,
ქმედების შემადგენლობის დადგენა - ესა ფაქტის დადგენა,
ხოლო, ფაქტიდან ნორმაზე, ანუ, ქმედების შემადგენლო-
ბიდან მის მართლწინააღმდეგობაზე პირდაპირ ლოგიკური
გადასვლა შეუძლებელია და ამიტომ სავარაუდოა. **მესამე**,
სავარაუდოა სუბიექტის ბრალეულობის საკითხიც, რადგან,
ბრალი უტყუარად მხოლოდ სასამართლო განაჩენით უნდა
დადგინდეს. **მეოთხე**, სისხლის სამართლის ნორმის შე-
ფარდების პრობლემა იმიტომ დგება, რომ დანაშაულებრი-
ვი ქმედების შედეგად სუბიექტი (ფიზიკური პირი, აგრეთვე,

ზოგიერთი კატეგორიის იურიდიული პირი) არღვევს სახელმწიფოსთან იმ ურთიერთობას, რომელიც დანაშაულის ჩადენამდე არსებობდა. მეორეხარად რომ ვთქვათ, რატი სუბიექტი ნებაყოფლობით არ ასრულებს სისხლის სამართლის ნორმის მოთხოვნას, მას აიძულებენ, იგი შეასრულოს. ბუნებრივია, რომ ამ იძულების ერთადერთი პროცესუალური ფორმა გამამტყუნებელი განაჩენია, როგორც სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდების აქტი. როგორც სწორად მიუთითებს ბ. სავანელი, სამართლის ზოგადი ნორმით გათვალისწინებული ქმედების ფაქტობრივი განხორციელება იმდენად ინდივიდუალურია, რომ ამ უკანასკნელის მიმართ ზოგადი ნორმის გავრცელება საკმაოდ რთულია. მისი დასკვნით, „სწორედ აქ იწყება კონკრეტული ნორმის გამომუშავების პროცესი, სამართლის კონკრეტული აზრის წვდომა, რაც გამოიხატება სამართლის ნორმის შეფარდების აქტებში (გადაწყვეტილება, დადგენილება, განაჩენი და ა.შ.). ესაა კონკრეტული საზოგადოებრივი ურთიერთობის ინდივიდუალური სა მართლებრივი რეგულირების სფერო, ზოგადიდან კონკრეტულ-სამართლებრივ ჯერარსში ინდივიდუალური აზროვნების გადართვის სამყარო“ (ბ. სავანელი, სამართლის თეორია, თბილისი, 1997, გვ. 178).

ამ მსჯელობის სისწორეს ადასტურებს ის გარემოება, რომ ქმედების შემადგენლობა, რომელიც სისხლის სამართლის ნორმის ჰიპოთეზაშია აღწერილი, რეალურად ყოველთვის მკაცრად ინდივიდუალური წესითა და ფორმით ხორციელდება. ამიტომაც, რომ ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობასთან ამ ინდივიდუალური ქმედების იგივეობის დადგენა საკმაოდ რთულია, მაგრამ არა შეუძლებელი. გარდა ამისა, ქმედების ზოგად საკანონმდებლო შემადგენლობასა და და მის ინდივიდუალური წესით განხორციელებას შორის არის ისეთი კავშირი, რომელიც ზოგადისა და კერძოს ერთიანობას გამოხატავს. ეს იმას ნიშნავს, რომ სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენი,

ერთი მხრივ, ემყარება სისხლის სამართლის ნორმებს/ როგორც აკრძალული ქცევის წესს, რომლის მოქმედება ამ კონკრეტული ქმედების მიმართ შეჩერდა, ხოლო მეორე მხრივ, მკაცრად პერსონალური, ინდივიდუალური ხასიათის აქტია. ამიტომაც, რომ გამამტყუნებელი განაჩენი დანაშაულის ჩამდენ პირს იძულებითი წესით ადადგენს სახელმწიფოსთან იმ ობიექტურ კავშირში, რომელშიც ის იმყოფებოდა მის მიერ დანაშაულის ჩადენამდე. მეორეს მხრივ, გამამტყუნებელი განაჩენი სუბიექტის ბრალის, როგორც სახელმწიფოს წინაშე მისი უპასუხისმგებლობის, დადგენით ადასტურებს, რომ სუბიექტი სახელმწიფოსთან სუბიექტურ კავშირშიც იმყოფებოდა, ესე იგი, ვიდრე იგი დანაშაულს ჩაიდენდა, მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებას, როგორც წესი, ეკიდებოდა პასუხისმგებლურად. მაგრამ ამ კავშირის აღდგენა სახელმწიფოსთან მის სისხლისსამართლებრივ ურთიერთობაში აღდგენას სრულადაც არ ნიშნავს, რადგან, სისხლის სამართლის ნორმა ქცევის ზოგადი წესია და ამდენად, ქმნის სახელმწიფოსთან სუბიექტის სისხლისსამართლებრივ ურთიერთობის მოდელს, რომლის მიზანია დანაშაულთა თავიდან აცილება (საქ. სსკ პირველი მუხლის მესამე ნაწილი). გამამტყუნებელი განაჩენი კი ინდივიდუალური სასამართლო აქტია, რომელიც სისხლისსამართლებრივ ურთიერთობას კი ადადგენს, არამედ ქმნის სახჯელადსრულებით სამართლებრივ ურთიერთობას(თუ, რასაკვირველია, გამამტყუნებელი განაჩენით სახჯელი დაინიშნა).

ამრიგად, დანაშაულებრივი ქმედება იწვევს ამ კონკრეტული ქმედების მიმართ (და არა საერთოდ) სისხლის სამართლის ნორმის მოქმედების შეჩერებას იმგვარად, რომ ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ნორმა, როგორც ქცევის ზოგადი წესი, მართლწესრიგად ვერ გარდაიქმნება. ეს კი იმას ადასტურებს, რომ სახელმწიფოსთან სუბიექტის კავშირი დაირღვა, რაც მოუთმენელია, რადგან, სახელმწიფო სუბიექტთან კავშირის გარეშე არ არსებობს. **სისხლის სამართ-**

ლის ნორმის შეფარდება კი ნიშნავს ამ კონკრეტული დანაშაულებრივი ქმედების მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის ინდივიდუალურ ფორმაში სისხლის სამართლის ნორმის სავალდებულობის გავრცელებას, როდესაც დანაშაულის ჩამდენი პირი იულებითი წესით აღსდგება სახელმწიფოს-თან ობიექტურ კავშირში.

აქედან შეიძლება გაკეთდეს რამდენიმე დასკვნა. **ჯერ ერთი**, სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდების აქტს მხოლოდ გამამტყუნებელი განაჩენი წარაადგენს. მაშასადამე, ქმედების დანაშაულად საბოლოო კალიფიკაციას მხოლოდ სასამართლო ახორციელებს. **მეორეც**, თუ გამამტყუნებელი განაჩენი სუბიექტის ბრალის დადგენის გარეშე გამოტანილი ვერ იქნება, ხოლო, ბრალეულობის საკითხს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო წვევტს, მაშინ, ქმედების მართლწინააღმდეგობის საკითხიც მანვე უნდა დადაწვევტოს, რაკი ქმედების მართლწინააღმდეგობის გარეშე სუბიექტის ბრალი არ არსებობს. მესამე, ქმედების შემადგენლობის, მისი მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის დადგენის საქმეში პროფესიონალი მოსამართლე არ მონაწილეობს და მაშინ ამ უკანასკნელის როლი მხოლოდ სასჯელის შეფარდებით უნდა შემოიფარგლოს. თუმცა, ეს საკითხი შემდგომ მსჯელობას მოითხოვს.

**დანაშაულის ჩაღნის მექანიზმი და ქმედების
დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემა**

**§ 1. სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის იდეა და
ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია**

ჩვენ უკვე მოკლედ მაინც განვიხილეთ ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაცია, როგორც ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციის საფუძველი. ცხადია, სიხლის სამართლის კანონი, რომელშიც კანონმდებელი განაზღვრულ ქმედებებს დანაშაულად აკვალიფიცირებს, ძალაში უნდა შევიდეს და პრაქტიკულად ამოქმედდეს. მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძლება დადგეს ქმედების დანაშაულად საგამოძიებო და სასამართლო კვალიფიკაციის პრობლემა. იგულისხმება, რომ განსაზღვრული ქმედება ჩადენილია და ამიტომ საჭმე შეეხება მის დანაშაულად კვალიფიკაციას. მაგრამ ამ მიმართებით დგება საკითხი იმის შესახებ, ქმნის თუ არა სისხლის სამართლის კანონის პრაქტიკული ამოქმედება რაიმე ურთიერთობას? ამ კითხვაზე რუსულ იურიდიულ ლიტერატურაში, საბჭოურიდან დღემდე გაცემულია მტად უცნაური პასუხი: დიას, წარმოიშობა სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა, ოღონდ, დანაშაულის ჩადენის გამო. ამ თემაზე არსებული ვრცელი ლიტერატურიდან დავასახელებთ მხოლოდ ზოგიერთს (მაგალითად, А. А. Пионтовский, Правоотношение в уголовном праве, „Правоведение“, 1962, №2; Н. А. Огурцов, Правоотношение и ответственность в советском уголовном праве, Рязань, 1976). ეს მოსაზრება, როგორც წესი, ვრცელდება თანამედროვე რუსეთის სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაშიც (Уголовное

право Российской Федерации, Общая часть, М. 1996, стр. 65)
მოკვიანებით თანამედროვე რუსი კრიმინალისტები დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის შესახებაც ალაპარაკდნენ, მაგრამ სისხლისსამართლის ჩადენის გამო სისხლისსამართლებრივ ურთიერთობასაც, როგორც პირველადს, დღესაც აღიარებენ (Уголовное право, Общая часть, М. 2000, стр. 12-13).

ამრიგად, ირკვევა, რომ სისხლის სამართლის კანონის ძალაში შესვლა ქმნის სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობას, რომელსაც, თავის მხრივ, იწვევს დანაშაულის ჩადენა. თითქმის გაბატონდა დებულება, რომ დანაშაული ის იურიდიული ფაქტია, რომელიც ქმნის სისხლისსამართლებრივ ურთიერთობას სახელმწიფოსა და დანაშაულის ჩამდენ პირს შორის (В. П. Божьев, Уголовно-правоотношени, М. 1975, стр. 12). საკითხავია, რომელი უსწრებს რომელს: სისხლის სამართლის კანონი დანაშაულს, თუ, პირიქით, დანაშაული სისხლის სამართლის კანონს? ცხადია, სისხლის სამართლის კანონს წინ უწრებს ქმედება, რომელიც შეიძლება კანონმდებელმა დანაშაულად დააკვალიფიციროს, როგორც კრიმინალიზაციის ობიექტი. მაგრამ ეს ხომ ჯერ დანაშაული არ არის? ჯერ ერთი, ვიდრე იგი სისხლის სამართლის კანონში არ იქნება გათვალისწინებული და, მეორეც, ვიდრე მისი საკანონმდებლო შემადგენლობის შესაბამისი ქმედება არ იქნება ჩადენილი, იურიდიული თვალსაზრისით ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის საკითხი პრაქტიკულად არც დადგება. თუ დანაშაული ქმნის სისხლისსამართლებრივ ურთიერთობას, მაშინ გამოდის, რომ დანაშაული წინ უსწრებს სისხლის სამართლის კანონს. ამ პოზიციიდან სრულიად გაუგებარია, თუ როგორ ხდება ჩადენილი ქმედების მიმართ სისხლის სამართლის კანონის გამოყენება? თუ სისხლის სამართლის კანონს დანაშაული უსწრებს, მაშინ, როგორაა შესაძლებელი, რომ დანაშაული ამავე დროს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული და მართლსაწინააღმდეგო

ქმედება იყოს? მართლაც, დანაშაულს, როგორც სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებულ მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეულ ქმედებას, წინ უსწრებს სისხლის სამართლის კანონი. ჯერ ერთი, სისხლის სამართლის კანონის თავის ადრესატებს მართლზომიერი ქმედების ვალდებულება უნდა დააკისროს, რათა ამ ვალდებულების დარღვევა შეფასდეს, როგორც მართლსაწინააღმდეგო. მეორე მხრივ, სისხლის სამართლის ნორმის ადრესატები (ფიზიკური და იურიდიული პირები) მოწოდებულნი არიან, მართლზომიერი ქმედების მოვალეობას სახელმწიფოს წინაშე პოზიტიური პასუხისმგებლობის გრძნობით მოეკიდონ, რათა მართლსაწინააღმდეგო ქმედება ამ ადრესატების უპასუხისმგებლობის, ანუ, ბრალის მიზეზად ჩაითვალოს. გარდა ამისა, საიდან ვიცით, რომ ჩადენილი ქმედება უკვე დანაშაულია? თუ ეს უკვე ვიცით, მაშინ ჩადენილ ქმედებას, როგორც დანაშაულს, არავითარი დამატებითი კვალიფიკაცია არ სჭირდება, რაკი დანაშაულის დანაშაულად კვალიფიკაცია უაზროა. თუ დანაშაული სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედებაა, მაშინ, ნუთუ ლოგიკური არ არის მტკიცება, რომ თავდაპირველად მოქმედებას იწყებს სისხლის სამართლის კანონი და მხოლოდ ამის შემდეგ დგება ამ კანონით გათვალისწინებული ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემა? თუ თავდაპირველად სისხლის სამართლის კანონი იწყებს მოქმედებას, მაშინ ნუთუ ელემენტარული ლოგიკა არ მოითხოვს იმის მტკიცებას, რომ სისხლის სამართლის კანონის ადრესატი არის პირი, რომელიც ვალდებულია მოქმედებდეს მართლზომიერად? საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით კი სისხლის სამართლის კანონის ადრესატია იურიდიული პირიც. მაშასადამე, სისხლის სამართლის კანონის ძალაში შესვლის მომენტიდან როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი, ხდება ვალდებული მოქმედებდეს მართლზომიერად და ქმნიდეს მართლწერივს. ეს იმას ნიშნავს, რომ სისხლის

სამართლის კანონის ძალაში შესვლის მომენტიდან იქნება არა დანაშაულის ჩადენის გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა, არამედ, პირიქით, **დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა** დებულება მე ჯერ კიდევ 1997 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში დავასაბუთე (ამის შესახებ უფრო დავწერილებით იხილეთ ბ. ნაბჟეშია, სისხლის სამართლის საგანი, თბილისი, 1997). ამ დებულების სისწორეს ადასტურებს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის პირველი მუხლის მეხამე ნაწილი, რომლის თანახმად, „ამ კოდექსის მიზანია დანაშაულებრივი ხელყოფის თავიდან აცილება და მართლწესრიგის დაცვა.“ (ხაზგასმა ჩემია).

იგულისხმება, რომ სახელმწიფო სისხლის სამართლის კანონს დანაშაულთა თავიდან აცილების მიზნით აამოქმედებს და მიმართავს საზოგადოების დელიქტუნარიან წევრებზე (საქართველოში აგრეთვე იურიდიულ პირებზე), რომლებიც სისხლის სამართლის კანონის ძალაში შესვლის მომენტიდან ხდებიან ვალდებული მოქმედებდნენ მართლზომიერად და ქმნიდნენ მართლწესრიგს. საქმე ისაა, რომ სისხლის სამართლის კანონის ნორმა, როგორც მართლზომიერი ქცევის წესი, ჯერარსულია, ესე იგი მოითხოვს მართლზომიერ ქმედებას, ხოლო სისხლის სამართლის ნორმის ადრესატების მართლზომიერ ქმედებას სისხლის სამართლის ნორმა მართლწესრიგში გადააქვს. ცხადია, სისხლის სამართლის ნორმის სანქცია, **მართის მხრივ**, შეიცავს დანაშაულებრივი ქმედებისთვის დასჯის მუქარას, ხოლო, **მეორეს მხრივ**, მიმართულია მოსამართლეზე, რათა სასჯელი ამ სანქციის ფარგლებში დანიშნოს. მაგრამ საქმე ისაა, რომ სასამართლოს საქმიანობა მოწესრიგებულია არა სისხლის სამართლის კანონით, არამედ, სისხლის სამართლის საპროცესო კანონით. სახელმწიფოსა და სისხლის სამართლის სუბიექტის ურთიერთობა კი მოწესრიგებულია სისხლის სამართლის კანონით. მაშახადამე, **სისხლის**

სამართლის კანონის ძალაში შესვლის მომენტიდან იქმნება დანაშაულებრივი ურთიერთობა სახელმწიფოსა და სისხლის სამართლის ნორმის ადრესატებს შორის. ეს ურთიერთობის სამართლის ნორმისა და მართლწესრიგის კავშირის იურიდიული ფორმაა. ბუნებრივია, თუ ეს ურთიერთობა მართლზომიერი ქმედების იურიდიულ ფორმასაც წარმოადგენს. ესაა ღირებულებითი ურთიერთობის ნაირსახეობა, რომელიც ქმედების სამართლებრივი შეფასების (კვალიფიკაციის) საფუძველია. ამიტომ, რომ ქმედება, რომელიც ამ ურთიერთობის ფორმასა და ფარგლებში ხორციელდება, მართლზომიერია და ქმნის მართლწესრიგს. ესაა ქმედების დადებითი შეფასება, ანუ, კვალიფიკაცია, რომლის საფუძველს, როგორც უკვე ჩანს, დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო არსებული ურთიერთობა წარმოადგენს. გასაკებია, რომ სისხლის სამართლის ადრესატი თავდაპირველად უნდა მოქმედებდეს მართლზომიერად, ესე იგი, ურთიერთობაში უნდა იყოს სახელმწიფოსთან, მაგრამ არა დანაშაულის ჩადენის, არამედ, პირიქით, დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო. სისხლის სამართლის ნორმის ადრესატის ვალდებულება, მოქმედებდეს მართლზომიერად, დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლის სამართლებრივი ურთიერთობის ელემენტია. ბუნებრივია ვიფიქროთ, რომ ქმედების მართლწინააღმდეგობა სხვა არაფერია, თუ არა მართლზომიერი ქმედების ვალდებულების დარღვევა, ესე იგი, ამ ქმედების გამო და ფარგლებში პირი გადის სახელმწიფოსთან სისხლის სამართლებრივი ურთიერთობის ფარგლებს გარეთ. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ დანაშაულის ჩადენა სახელმწიფოს იდეის უარყოფაა, ხოლო ეს, თავის მხრივ, დანაშაულის საზოგადოებრივ საშიშროებაზე მიუთითებს, რადგან დანაშაული საზოგადოებას ტოვებს სახელმწიფოს გარეშე. მაშასადამე, დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლის სამართლებრივი ურთიერთობა ქმედების, როგორც

სოციალური, ისე სამართლებრივი (მართლზომიერების, ან მართლწინააღმდეგობის თვალსაზრისით) ქმედების შეფასების საფუძველია. ამდენად, გასაკვირი არ უნდა იყოს ის გარემოება, რომ რუსულ სისხლისსამართლებრივ სისტემაში ერთპირაში მართლწინააღმდეგობის პრობლემა არსებითად არც დამდგარა, რადგან, რუსი კრიმინალისტიკისთვის დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის იდეა, როგორც წესი, უცხოა. დანაშაულის ჩადენის გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის იდეიდან კი ლოგიკურად გამომდინარეობს დასკვნა, რომ ჯერ დანაშაულია, ხოლო შემდეგ - სისხლის სამართლის კანონი. ამ ლოგიკით კი დანაშაულებრივი ქმედება ვერც სისხლის სამართლის კანონით იქნება გათვალისწინებული და ვერც მართლსაწინააღმდეგო.

დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა არის არა მარტო ქმედების მართლზომიერებისა თუ მართლწინააღმდეგობის, არამედ, სახელმწიფოს წინაშე სისხლის სამართლის ნორმის ადრესატების პოზიტიური პასუხისმგებლობის გამოხატვის იურიდიული ფორმაც. იგულისხმება, რომ მართლზომიერ ქმედებას, როგორც წესი, მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური დამოკიდებულება განაპირობებს. ამ პასუხისმგებლობას სუბიექტი სახელმწიფოს წინაშე კისრულობს. აქედან ის დასკვნაც გამომდინარეობს, რომ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება განაპირობებს. ეს უპასუხისმგებლობა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის სუბიექტური მიზეზია. აქედან ლოგიკურად გამომდინარეობს დასკვნა: დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის ფორმასა და ფარგლებში დანაშაულის ჩადენა შეუძლებელია. დანაშაულის ჩადენის შექანიზმის პრობლემა კი ქმედების დანაშაულად კვალი-

§ 2. დანაშაულის ჩაღენის მემანიჰმის მსოფლმხედველობრიჰი დასაბუთებრისთჰის

უკვე აღენიშნე, რომ სისხლის სამართლის კანონის ძალაში შესვლის მომენტრიდან სისხლის სამართლის ნორმის აღრესატები ხდებრან ვაღდებუღი მოქმედებდნენ მართლზომიერად. ისინი მოწოდებულნი არიან იმისათვის, რომ მართლზომიერი საქციელის მოვალეობას სახელმწიფოს წინაშე პოზიტიური პასუხისმგებლობით, ანუ, ამ მოვალეობის შესრულების განწყობით მოუკიდონ. მართლზომიერი ქმედების მოვალეობის დარღვევა ქმედების მართლწინააღმდეგობაზე მიუთითებს, ხოლო, თუ სუბიექტმა ეს დარღვევა სახელმწიფოს წინაშე უპასუხისმგებლობის მიზეზით გამოიწვია, მაშინ, იგი მოქმედებს ბრალეულად.

გასაკებია, რომ მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული, ანუ, დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენა დანაშაულთა თავრიდან აცილების გამო წარმოშობიღი სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის ფარგლებში შეუძლებელია. ამ ქმედების ჩადენას მისი ჩამდენი პირი გაჰყავს როგორც მართლზომიერი ქმედების ვაღდებუღების, ისე, ამ ვაღდებუღებისადმი პასუხისმგებლური დამოკიდებუღების, ანუ, ხსენებუღი სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობისა და პოზიტიური პასუხისმგებლობის ერთიანობის ფარგლებს გარეთ. ეს იმას ნიშნავს, რომ დანაშაულის ჩამდენი პირი, მის მიერ ჩადენიღი ქმედების გამო და ფარგლებში, გადადის სამართლებრივად თავისუფალ სივრცეში, სადაც ეს პირი არც ვაღდებუღია (არ არის ვაღდებუღი გამოცხადდეს) და არც უფლებამისიღი (მას არც მიმალვის უფლება აქვს). ამ

სამართლებრივად თავისუფალ სივრცეში ამ პირის სამართლებრივი სტატუსი, ანუ, მდგომარეობა არ არსებობს. ეს იმასაც ნიშნავს, რომ ეს პირი ამ ვითარებაში „დამნაშავე“ არ არის(ეს ქმედება დანაშაულად არაა დაკვალიფიცირებული); მაგრამ არც „უდანაშაულო“, რადგან მან განახორციელა ქმედება, რომელიც შეიძლება დანაშაული აღმოჩნდეს.

თუ ვიტყვით იმას, რომ ადამიანები დანაშაულს სჩადიან, ჩვენ აქ მხოლოდ პირობითად ემსჯელობთ და ვუშვებთ, რომ დანაშაულის, როგორც ასეთის, ჩადენა თითქოს მართლაც არის შესაძლებელი. ტრადიციულ თეორიებში დანაშაულის ჩადენის მექანიზმი ფსიქოლოგიური და კრიმინოლოგიური თვალსაზრისით განიხილება. იგულისხმება ქცევის ფსიქოლოგიური ფორმები, მოტივაცია, მიზნის დასახვა, გადაწყვეტილების მიღება და მისი აღსრულება. კრიმინოლოგიური თვალსაზრისით კი მხედველობაშია დანაშაულებრივი ქმედების მიზეზობრივი გაპირობება, მოტივაციის პროცესთან დანაშაულებრივი ქმედების მიზეზისა და ხელშემწყობი პირობის კავშირი(ამის შესახებ იხილეთ ბ. ხარაზიშვილი, კრიმინალისტიკა, თბილისი, 1969, გვ. 496-512). ყოველივე ეს მართლაც მნიშვნელოვანია, მაგრამ, სამწუხაროდ, ამ მიმართებით ტრადიციულ თეორიებში არ არის გათვალისწინებული მთავარი - გარესნამდვილისადმი ადამიანის დამოკიდებულების ფორმების მსოფლმხედველობრივი თავისებურება. ამ პოზიციიდან „დანაშაულის ჩადენის“ ტრადიციული ტერმინი უსაფუძვლოა.

მართლაც, ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ ადამიანი, უპირველეს ყოვლისა, საზოგადოებრივი პრაქტიკის სუბიექტია. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია, სასჯელის დანიშვნა, მისი აღსრულება და სხვა ამგვარი საქმიანობა საზოგადოებრივ პრაქტიკაში ხდება. ბუნებრივია ვიფიქროთ, რომ დანაშაულს ჩადენაც საზოგადოებრივი პრაქტიკის სფეროა. მაგრამ ისიც ცნობილია, რომ ადამიანი მარტოოდენ საზოგადოე-

ბრივი პრაქტიკით არ შემოიფარგლება. ამ პრაქტიკის დეკორატიული ეფექტურობისთვის იგი მიმართავს მეცნიერებას, რომელიც გარესინამდვილისადმი ადამიანის შემეცნებით, თეორიულ დამოკიდებულებას გამოხატავს. ეს დამოკიდებულება ტიკულთან მიმართებაში მქორეულია, რადგან ეს უკანასკნელი პრაქტიკის მოთხოვნებითაა პირობადებული (ამის შესახებ უფრო დაწვრილებით იხილეთ ნ. კვარაცხელია, ადამიანი, როგორც შემეცნებელი სუბიექტის პრობლემა, თბილისი, 1985, გვ. 1987, გვ. 187). ამისი დადასტურება ჩვენს შემთხვევაშიც შეიძლება: ჩვენ ვცდილობთ თეორიულად გამოვხატოთ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრაქტიკა, რათა ეს უკანასკნელი უფრო ეფექტური და მეცნიერულად დასაბუთებული იყოს.

ამრიგად, ირკვევა, რომ გარესინამდვილისადმი ადამიანი ამყარებს, უპირველეს ყოვლისა, პრაქტიკულ მიმართებას, რომელიც ამ სინამდვილისადმი თეორიული მიმართების საფუძველია. თუ საზოგადოებრივი პრაქტიკა ლაპარაკობს ნორმის, როგორც ქცევის წესის, ენაზე, ესე იგი საზოგადოებრივი პრაქტიკა მოწესრიგებულია სოციალური (მორალური, პოლიტიკური, სამართლებრივი და ა.შ.) ნორმებით, თეორიის ენას ცნება თუ კატეგორია წარმოადგენს, რადგან, გარესინამდვილისადმი ადამიანის შემეცნებითი, თეორიული დამოკიდებულება ცნების, თუ კატეგორიის ლოგიკურ ფორმაში გამოიხატება. არსებობს დანაშაულის ცნება, როგორც თეორიული აზრის ლოგიკური ფორმა. იგი, როგორც უკვე არაერთხელ აღვნიშნეთ, განმარტებულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის პირველ ნაწილში, როგორც სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება. ესაა დანაშაულის ზოგადი ცნება, რომელიც მიღებულია როგორც წმინდა ემპირიული ფაქტების, იხე, ცალკეულ დანაშაულთაგან აბსტრაქციის ანუ განყენების გზით.

იხილეთ დადგენილია, რომ გარესინამდვილისადმი ადამიანი

მიანის თეორიული მიმართება პრაქტიკულ მიმართებაზე არ დაიყვანება. ამიტომ გასაგები უნდა იყოს, რომ დანაშაულის ზოგადი ცნება, რომელიც გარესინამდვილისადმი ადამიანის თეორიულ დამოკიდებულებას გამოხატავს, პრაქტიკულად განხორციელებული ვერ იქნება. მეორენაირად რომ ვთქვათ, დანაშაულის, როგორც ასეთის, ჩადენა პრაქტიკულად შეუძლებელია. მართლაც, როგორ შეიძლება „ზოგადი დანაშაულის“, ან დანაშაულის ჩადენა ზოგადად? შეუძლებელია ჩადენილი იქნეს დანაშაული და ის არ იყოს მკვლელობის, ქურდობის, ყაჩაღობის და ა. შ. შემადგენლობის გზით განხორციელებული.

ამრიგად, დანაშაულის ზოგადი ცნების, ანუ, დანაშაულის, როგორც ასეთის, ჩადენა შეუძლებელია. ერთი შეხედვით, შესაძლებელია მხოლოდ ცალკეულ დანაშაულთა ჩადენა. მაგრამ ეს მოჩვენებითობაც ქრება, როდესაც საქმის უითარებას ამ მხრივაც უფრო ღრმად გაეცნობიერებთ. კერძოდ, არსებობს ცალკეულ დანაშაულთა ცნებებიც, რომელიც ამ ასპექტითაც გამოხატავს გარესინამდვილისადმი ადამიანის თეორიულ დამოკიდებულებას. მაგალითად, არსებობს მკვლელობის ცნება, როგორც სხვა ადამიანის სიცოცხლის მართლსაწინააღმდეგო და განზრახი მოსპობა. მკვლელობის, როგორც ასეთის, ანუ, მისი ზოგადი ცნების, პრაქტიკული განხორციელება შესაძლებელი რომ იყოს, მაშინ, მკვლელობის ამდენი შემადგენლობა (მარტივი - 108-ე მუხლი; კვალიფიციური - 109-ე; პრივილეგირებული, ანუ, პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ გარემოებებში ჩადენილი- 110-114 მუხლები) ზედმეტი იქნებოდა. დასმულ საკითხში უფრო მეტი სიცხადის შეტანის მიზნით მოკლედ გავეცნოთ მკვლელობის დამამძიმებელ გარემოებებს საქ. სსკ 109-ე მუხლის მიხედვით. ეს მუხლი დაყოფილია სამ ნაწილად. თითოეულ ნაწილში მკვლელობის სხვადასხვა დამამძიმებელი გარემოებაა გათვალისწინებული. მაგალითად, ამ მუხლის პირველ ნაწილში გათვალისწინებულია

მკვლევლობა: ა) მსხვერპლის ან მისი ახლო ნათესავის სამსახურებრივ საქმიანობასთან, ან, საზოგადოებრივ მოვალეობასთან დაკავშირებით; ბ) მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით; გ) ისეთი საშუალებით, რომელთა გამოყენებით უქმნის საფრთხეს სხვათა სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას; დ) სხვა დანაშაულის დაფარვის, ან მისი ჩადენის გაადვილების მიზნით. ნუთუ გასაგები არაა, რომ შეუძლებელია არა თუ მთელი მკვლევლობის, როგორც ასეთის, ჩადენა, არამედ, მკვლევლობის ამ ოთხი დამამძიმებელი გარემოებით ერთბაშად ჩადენაც კი. მკვლევლობა მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით ამ სახის მკვლევლობის ერთი შემადგენლობაა, სხვა დანაშაულის დაფარვის, ან მისი ჩადენის გაადვილების მიზნით- მფორეა და ა. შ.

გასაგები უნდა იყოს, რომ პრაქტიკულად დანაშაულის არც ზოგადი ცნება ხორციელდება და არც ცალკეული დანაშაულის ცნება(ამის შესახებ უფრო დაწვრილებით იხილეთ ბ. ნაზაშვილი, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის შესავალი, თბილისი, 2000). ეს ბუნებრივია, რადგან ცნება, როგორც თეორიული აზრის ლოგიკური ფორმა, გარეხინამდვილისადმი ადამიანის თეორიულ დამოკიდებულებას გამოხატავს, ხოლო, ეს თეორიული დამოკიდებულება პრაქტიკულ დამოკიდებულებაზე არ დაიყვანება. მკვლევლობის, როგორც ასეთის, ჩადენა კი არ ხდება, არამედ, პრაქტიკულად ხორციელდება მკვლევლობის ცალკეული შემადგენლობანი. მაგალითად, მარტივი მკვლევლობის შემადგენლობა ერთ შემთხვევაში ხორციელდება ექვიანობის, მფორეში - შურისძიების, მესამეში - სისხლის აღების ნიადაგზე და ა. შ. იგულისხმება, რომ პრაქტიკულად ხორციელდება, უპირველეს ყოვლისა, სისხლის სამართლის კანონით გათვლისწინებული ქმედების შემადგენლობა, რომელიც ჯერ კიდევ არ უდრის დანაშაულის ჩადენას. ამ მიმართებით ბუნებრივად დგება „დანაშაულის“ და „შემადგენლობის“ ცნებათა გამოჯენის პრობლემა, რადგან სხვა-

ნაირად დანაშაულის ჩადენის მექანიზმისა და ქმედების და-
ნაშაულად კვლიეფიკაციის ცნების სწორი დადგენა შეუძლებელია.
ბელია.

§ 3. დანაშაულის ცნება და ქმედების შემაღენლობა

უკვე საეჭვო არ უნდა იყოს დებულება, რომ პრაქტიკულად ხორციელდება არა დანაშაული, როგორც ასეთი, ან ცალკეული დანაშაული ზოგადად, არამედ, სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების კონკრეტული შემადგენლობა. ქმედების ეს შემადგენლობა მთელ დანაშაულს კი არ უდრის, არამედ, იგი დანაშაულის პირველი და ერთ-ერთი აუცილებელი ელემენტია. სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის განხორციელების გარეშე დანაშაულის ჩადენაზე ლაპარაკიც კი გამორიცხებულია. მაგრამ ამ შემადგენლობის განხორციელება დანაშაულის ჩადენას ჯერ კიდევ არ უდრის. თუ დადგინდა, რომ სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების შესაბამისი ქმედება მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეულია, მაშინ, დანაშაული ჩადენილად უნდა ჩაითვალოს. მაშასადამე, ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში არც მართლწინააღმდეგობა შედის და არც ბრალი. ამიტომ, დგას დანაშაულის ცნებისა და ქმედების შემადგენლობის ცნების გამოჯენის საკითხი.

უპირველეს ყოვლისა, დასადგენია ტერმინოლოგიური საკითხიც. კერძოდ, რომელი ტერმინი უფრო მისაღებია: „დანაშაულის შემადგენლობა“ თუ „ქმედების შემადგენლობა“? პირველი ტერმინი გაბატონებულია რუსულ, ხოლო, მეორე - გერმანულ სისხლისსამართლებრივ, ლიტერატურაში. ცხადია, ამ ორ მიდგომას შორის არის საერთოც. ესაა ტერმინი „ქმედება.“ უპირველეს ყოვლისა, იგულისხმება

ადამიანის ნების გარეგანი აქტი მოქმედების, ან უმოქმედობის სახით, რადგან შემადგენლობა შეიძლება განხორციელდეს არამარტო აქტიური მოქმედებით, არამედ უმოქმედობითაც. ესე იგი, სავალდებულო მოქმედებებს უმჯობესობა ბლობით. ქმედება, თავის მხრივ, ასე მარტივი არ არის. იგულისხმება ქმედების სტრუქტურა, მისი ობიექტური და სუბიექტური ნიშნები. ცნობილია, რომ დანაშაულის ცნების კლასიკურ მოდელში (ლისტ-ბელინგის მოძღვრება) შემადგენლობა მხოლოდ ობიექტური ნიშნებით იყო წარმოდგენილი, რადგან, ამ დროისათვის გაბატონებული გახლდათ ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია, ხოლო, ბრალი ქმედების შემადგენლობის ფარგლებს გარეთ იქნა გატანილი. ცხადია, ქმედების შემადგენლობის ასეთი წმინდა ობიექტური გაგება ობიექტივიზმია, რადგან, რაიმე სუბიექტური ელემენტის (თუნდაც მოტივის, ან მიზნის) გარეშე „შემადგენლობა“ პრაქტიკულად გამოუსადეგარია. მაგალითად, წმინდა ობიექტური ნიშნების მიხედვით შეუძლებელია ქურდობის შემადგენლობა როგორც სხვისი მოძრავი ნივთის ფარული დაუფლება მისი მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით. ამიტომ ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურა მისი სუბიექტური ელემენტის გარეშე არ არსებობს. გარკვეული პირობითი აზრით იყენებენ ტერმინს „ობიექტური შემადგენლობა“ ან „სუბიექტური შემადგენლობა“ ქმედების ობიექტური და სუბიექტური მხარის აღსანიშნავად, მაგრამ ეს მხოლოდ შემადგენლობის ბუნების დადგენის ანალიზური ხერხია, მაშინ როდესაც სინთეზში შემადგენლობის ობიექტური და სუბიექტური მხარეების ერთიანობა იგულისხმება. სამწუხაროდ, ამ მხრივ მეორე უკიდურესობა, ანუ, სუბიექტივიზმი განვითარდა, როდესაც ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში ბრალი იქნა შეტანილი. ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში მართლწინააღმდეგობა არ შედის, ხოლო, ასეთ პირობებში ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში ბრალის შეტანა ლოგიკურად იმასაც ნიშნავს, რომ

ბრალი ქმედების მართლწინააღმდეგობის გარეშე წარმოდგენილი, მაშინ, როდესაც ბრალი ქმედების მართლწინააღმდეგობის გარეშე შეუძლებელია.

ამრიგად, „**ქმედების**“ სტრუქტურაში იგულისხმება მისი სუბიექტური მხარეც, ოღონდ, ბრალისა და მისი ფორმების გარეშე. ამ მიმართებით იგულისხმება ქცევის ფსიქოლოგიური ბუნება. მაგრამ ამ საკითხს უფრო ღრმა განხილვა სჭირდება და მას მოგვიანებით განვიხილავთ. ამჯერად მხედველობაში გვაქვს ტერმინი „**ქმედების შემადგენლობა**.“ ეს ტერმინი სისხლის სამართლის ზოგად ნაწილში დავას არ იწვევს, როგორც დანაშაულის პირველი ელემენტი (მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გარეშე). მაგრამ რამდენადაც სისხლის სამართლის კერძო ნაწილში გადმოცემულია დამთავრებული დანაშაულის ცნება და მისი ცალკეული შემადგენლობანი, ტერმინი „**დანაშაულის შემადგენლობა**“ აუცილებელი ხდება. მაგალითად, ერთია ქურდობის ცნება და მეორეა მისი შემადგენლობა. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 177-ე მუხლის პირველ ნაწილში ქურდობა განმარტებულია, როგორც „**სხვისი მოძრავი ნივთის ფარული დაუფლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით**.“ ეს, ერთი მხრივ, არის ქურდობის, როგორც ცალკეული დანაშაულის, ცნებაც და მისი მარტივი შემადგენლობაც. მაგრამ ქურდობის შემადგენლობა ქურდობის ცნებაზე მეტია და მრავალფეროვანი. ამაზე მეტყველებს 177-ე მუხლის არა მარტო მეორე, მესამე და მეოთხე ნაწილი, არამედ ამ მუხლის შენიშვნის მეორე ნაწილში ჩამოთვლილი მუხლებიც, რომელიც **ქურდობის არაერთგზისობაზე** მიაჩნებებს. განა ცხადი არაა, რომ, როგორც წესი, ქურდობის, როგორც ასეთის, ჩადენა კი არ ხდება, არამედ, ქურდობის სხვადასხვა შემადგენლობის განხორციელება. სამწუხაროდ, ამ მიმართებით დაშვებულ იქნა ლოგიკური შეცდომაც, როდესაც დანაშაულის ცნება და მისი შემადგენლობის ცნება გააიგივეს. მაგალითად, ა. პიონტიკოვსკი

წერდა, რომ დანაშაულის მატერიალური ცნება სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში დანაშაულის შემადგენლობის ფორმით კონკრეტიზირდება. „დანაშაულის შემადგენლობა - წერდა ავტორი, - რომელიც მითითებულია სისხლის სამართლის კანონში, არის ამ დანაშაულის ცნება“ (Курс советского уголовного права в шести томах, т. 2. М. 1970, стр. 91). მისი აზრით, „დანაშაულის ყოველი შემადგენლობა, როგორც განსაზღვრული საზოგადოებრივად საშიში ქმედებისთვის დამახასიათებელი ნიშნების ერთობლიობა, არის განსაზღვრული დანაშაულის იურიდიული ცნება“ (იქვე, გვ. 94). ამრიგად, გამოდის, რომ დანაშაულის ზოგადი ცნება სისხლის სამართლის კერძო ნაწილში დანაშაულის შემადგენლობის ცნების ლოგიკური ფორმით გამოიხატება. ეს დებულება ლოგიკურად სწორი იქნებოდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც დანაშაულის ცნება და მისი შემადგენლობის ცნება ერთი და იგივეა. ამ იგივეობის პირობით შეიძლება ვამტკიცოთ, რომ დანაშაულის ზოგადი ცნება სისხლის სამართლის კერძო ნაწილში დანაშაულის შემადგენლობის ცნებით გამოიხატება. სინამდვილეში, ჯერ ერთი, ქმედების შემადგენლობა დანაშაულის ერთ-ერთი ელემენტია და არა მთელი დანაშაული; მეორეც, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილში ცალკეული დანაშაულის ცნება ამ დანაშაულის შემადგენლობას სრულიადაც არ ამოწურავს. აქედან გამომდინარე, ბ. პონტკოვსკის აღნიშნული მხედლობა ლოგიკური შეცდომაა. სამწუხაროდ, ამ საქმეში ა. პონტკოვსკი მარტო არ ყოფილა. ამტკიცებდნენ, რომ „დანაშაულის ზოგადი ცნება გამოხატავს ყველა დანაშაულის ზოგად თვისებას, რომლის იურიდიული ცნება კანონმდებლის მიერ გამოხატულია ამა თუ იმ დანაშაულის შემადგენლობაში“ (Курс советского уголовного права, часть Общая, т. 1, ЛГУ. 1968, стр. 252).

სამწუხაროდ, თითქმის ანდოგიურ მოსაზრებას გამოთქვამენ რუსეთის ფერერაციის სისხლის სამართლებრივ

ლიტერატურაშიც. ამტკიცებენ, რომ „ადამიანის საზოგადოებრივად საშიში ქმედება – ეს რეალური სინამდვილეა, ხოლო შემადგენლობა – მისი იურიდიული ცნება“ (Уголовное право Российской Федерации, Общая часть, М. 1996, §37)

ვერ ვიტყვი, იმას, რომ რუსი კრიმინალისტები დანაშაულის ცნებისა და შემადგენლობის ცნების გამოიყენას არ ცდილობდნენ, მაგრამ ამ საქმეში ბოლომდე თანმიმდევრული არ იყვნენ და არ არიან. მაგალითად, ბ. ტრაბინინი საკსებით სწორად აღნიშნავდა, რომ მკვლელობა ერთიანია, „ხოლო მკვლელობის შემადგენლობა – სხვადასხვა“ (А. Н. Трайнин, Состав преступления по советскому уголовному праву, М. 1951, стр.22). სამწუხაროდ, ავტორი ლოგიკურად თანმიმდევრული არ ყოფილა, რადგან, ის ამტკიცებდა, რომ „ერთია 1947 წლის 7 ივლისის ბრძანებულებით გათვალისწინებული სოციალისტური საკუთრების გატაცების შემადგენლობა, რომელიც რიგ დანაშაულს – ქურდობას, გაფლანგვას, ხელისუფლების ანგარებით გამოყენებას და ა. შ. შეიცავს“ (იქვე, გვ. 172). გამოდის, რომ ქონების გატაცების ზოგადი შემადგენლობა აპირობებს ცალკეულ დანაშაულს, მაშინ, როდესაც გატაცების, როგორც ასეთის, პრაქტიკული განხორციელება შეუძლებელია.

ხსენებული თვალსაზრისით ყურადღებას იქცევს პროფ. ნ. კუზნეცოვას პოზიციაც. ავტორი გვეკითხება: „მართლაც ერთია თუ თერთმეტია დანაშაულის შემადგენლობა რსფსრ სსკ 102-ე მუხლში?“ (იგულისხმება მკვლელობის დამამძიმებელი გარემობანი). ამ კითხვაზე ავტორის პასუხი ასეთი გახლდათ: არსებობს ერთი შემადგენლობა ალტერნატიული ნიშნებით, თუ ერთიანია ქმედება - მკვლელობა, გატაცება და ა. შ. (Н. Ф. Кузнецова, Преступление и преступность, М. 1969, стр. 118). გამოდის, რომ, მაგალითად, საქ. სსკ 109-ე მუხლში გათვალისწინებულია მკვლელობის არა ცალკეული შემადგენლობანი, არამედ, ერთი შემადგენლობა ალტერნატიული ნიშნებით. თუ დანაშაულის ჩადენა მხოლოდ შემადგენლო-

ბის განხორციელების გზით ხდება, მაშინ გამოდის, რომ მკვლევლობის ერთი შემადგენლობის განხორციელება უდრის მკვლევლობის ყველა დამაძძიებელი გარემოების ჩარჩოში ჩადენას, რაც შეუძლებელია. აქედან გამომდინარე, მკვლევარს არსებობს მკვლევლობის საკმაოდ ბევრი შემადგენლობა, რომლის ცალ-ცალკე განხორციელების გზით ხდება მკვლევლობის ჩადენა (თუმცა, ერთდროულად შესაძლებელია მკვლევლობის რამოდენიმე შემადგენლობის განხორციელება).

დანაშაულის ცნებისა და ქმედების შემადგენლობის ცნების მიმართებაზე მსჯელობდა **3. კუდრიანცვიც**, თუმცა, მისი ეს მსჯელობა კატეგორიული არ იყო და ავტორი ამას ამ საკითხის დაუშუშაველობით ხსნიდა. მისი აზრით, თუ შემადგენლობის ალტერნატიული ნიშნების ცნებაზე უარს ვიტყვით, მაშინ, მოგვიწევს იმის აღიარება, რომ, მაგალითად, საკუთრებაზე ხელყოფის საკმაოდ ბევრი შემადგენლობა არსებობს. მკვლევლობის მიმართ კი იგი შემადგენლობის ალტერნატიულ ნიშნებზე ამახვილებდა ყურადღებას (იხილეთ მისი ნაშრომი დანაშაულის კვალიფიკაციის საკითხებზე, გვ. 82). მოუხედავად ამგვარი გაურკვევლობისა, **3. კუდრიანცვიც** მაინც მივიდა დასკვნამდე, რომ, მაგალითად, ქურდობა ხორციელდება არა ზოგადად „მოქმედების“ გზით, არამედ სრულად განსაზღვრული მოქმედებით - „ქონების ფარული გატაცებით“ (იქვე, გვ. 151). ამ უკანასკნელ მსჯელობაში ავტორი, როგორც ჩანს, იმ მოსაზრებას გამოთქვამს, რომ დანაშაულის ჩადენა ხდება არა ზოგადად, როგორც ასეთი, არამედ, ამა თუ იმ კონკრეტული შემადგენლობის განხორციელების გზით. ეს კი დანაშაულის ჩადენის მექანიზმის მსოფლმხედველობრივ დასაბუთების საჭიროებაზე მიუთითებს, თუმცა, **3. კუდრიანცვიც** ეს საკითხი უშუალოდ არ დაუსვამს.

რაც შეეხება შემადგენლობის ე. წ. ალტერნატიულ ნიშნებს, ის ყურადღებას იქცევს იმდენად, რამდენადაც დანაშაულის ჩადენის არაერთ ვარიანტს გამოხატავს. ამ ნიშნებს

კანონმდებელი ხშირად იყენებს ერთნაწილიან მუხლში, როცა იგი ცდილობს გაითვალისწინოს დანაშაულის ჩადენის ყველა შესაძლო ვარიანტი. მაგალითად, სექსუალური შეხვედრის მუხლში გათვალისწინებულია კანონიერი საქმიანობისთვის ხელის შეშლის რამდენიმე ვარიანტი: დაუსაბუთებელი უარი რეგისტრაციაზე; ასეთივე უარი დი-ცენზიის გაცემაზე; საწარმოს ეკონომიკური საქმიანობის უფლების ან თავისუფლების შეზღუდვა; მის საქმიანობაზე კონტროლის კანონმდებლობის დარღვევა; მის საქმიანობაში ჩარევა, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია. აქ ჩამოთვლილი ალტერნატიული შემადგენლობანი იმაზე მიანიშნებს, რომ პრქტიკულად ხორციელდება კანონიერი სამეწარმეო საქმიანობისთვის ხელის შეშლა არა ზოგადად ან როგორც ასეთი, არამედ, ალტერნატიული ვარიანტებით, რაც, თავის მხრივ, ამ დანაშაულის ჩადენის სხვადასხვა შესაძლებლობაზე (ხერხზე) მიუთითებს.

§ 4. ქმედების უმადგენლობა, როგორც კატეგორია

უკვე ითქვა, რომ არსებობს დანაშაულის ზოგადი ცნება, მაგრამ არსებობს ცალკეული დანაშაულის ცნებაც. ამ მიმართებით იგულისხმება ზოგადისა და კერძოს ლოგიკური კავშირი. დანაშაულის ზოგად ცნებას სისხლის სამართლის კერძო ნაწილში ლოგიკურად შეესაბამება ცალკეული დანაშაულის ცნება და არა ამ დანაშაულის მთელი შემადგენლობა. მაგალითად, 177-ე მუხლის პირველ ნაწილში ქურდობის ცნება ქურდობის მარტივი შემადგენლობის აღწერის გზითაა გადმოცემული, მაგრამ ქუდობის შემადგენლობა და ქურდობის ცნებაზე უფრო მდიდარი და მრავალფეროვანია. ეს იმასაც ადასტურებს, რომ ერთია დანაშაულის ცნების საგანი და მეორეა ქმედების შემადგენლობის, როგორც კატ-

ეგორის, საგანი. როგორც **დ. ქაბუაძე** აღნიშნავს, „ცნების უდიდესი მეცნიერული ღირებულება იმაში მდგომარეობს, რომ ის საგანთა არსს გამოხატავს. აზრი, რომელიც საგანთა არსს არ გამოხატავს, არ შეიძლება ცნებად აღიქვამოდეს“ (**დ. ქაბუაძე, ცნების თეორიის საკითხები, თბილისი, 1967. გვ. 196**). აქედან გამომდინარე, ქმედების შემადგენლობას, როგორც თეორიული აზრის კატეგორიულ ფორმას, ესე იგი კატეგორიას, დანაშაულისგან განსხვავებული საგნობრივი საფუძველი აქვს. ამ თვალსზრისით ყურადღებას იპყრობს **მ. შარვაშიძის** მოსაზრება. მისი აზრით, „დანაშაულის შემადგენლობა თავისებური, უნიკალური ტერმინია, რომლის მსგავსი არც ერთმა მეცნიერებამ არ იცის.“ ავტორის მტკიცებით, „დანაშაულის შემადგენლობას საერთოდ არა აქვს გვარი, იგი არ შედის რომელიმე სხვა ცნებაში. დანაშაულის შემადგენლობა უკიდურესად ფართო ცნებაა, სისხლის სამართლის კატეგორიაა“ (**В. А. Жеребкин, Содержание понятий права, Автореферат докторской дисс. Харьков, 1980, стр. 19**). ავტორი მართალია იმაში, რომ დანაშაულის შემადგენლობას არა აქვს გვარი. მისი განსაზღვრება უახლოესი გვარისა და სპეციფიკური სახის მიხედვით (როგორც ეს ხდება ცნების განსაზღვრებისას) შეუძლებელია. პროფ. **ს. შარვაშიძე** წერდა: „ცნების განსაზღვრების ფორმალურ-ლოგიკური ძირითადი წესები ეხება გვარეობით-სახეობით დამოკიდებულებაში მყოფ ცნებებს, რომელთაც აქვთ უახლოესი გვარი და სპეციფიკური ნიშანი. სწორედ ამ მიმართებათა დადგენა ითვლება ცნების განსაზღვრებად. კატეგორიას კი არც გვარი აქვს და არც სახე“ (**ს. შარვაშიძე, დიალექტიკური ლოგიკა, თბილისი, 1965, გვ. 387**). ამრიგად, დანაშაულის შემადგენლობას მართლაც არა აქვს გვარი და ამიტომ იგი კატეგორიალური ბუნებისაა, რადგან, ცნების განსაზღვრების წესით არ განისაზღვრება. მაგრამ არის თუ არა იგი საკუთრივ სისხლის სამართლის კატეგორია? ჩემის აზრით, არსებობს ტერმინი „ქმედების შემადგენლო-

ბა," რომელიც სჭირდება ეთიკას, რელიგიას, სამართალს იგი თავის გამოხატულებას სამართლის თეორიაშიც კარგად ახსნის. „ქმედების შემადგენლობა“ უზოგადეს კატეგორიულად აღნიშნავს, ხოლო ეს უზოგადესი კატეგორია მსგავსად რად ვლინდება სამართლის ცალკეულ დარგებში, მათ შორის, ცხადია, სისხლის სამართალშიც. დანაშაულის ცნება აიგება სამი კატეგორიის - ქმედების შემადგენლობის, ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორიის, - საფუძველზე (ამის შესახებ უფრო დაწვრილებით იხილეთ ბ. ნაჭყვამიძე, სისხლის სამართლის მეცნიერების მეთოდოლოგიური ანბანი, თბილისი, 2006).

ამრიგად, „ქმედების შემადგენლობა“ უფრო აქტუალურად არის სამართლის ზოგადი თეორიის კატეგორია, რომელიც სპეციფიკურად ვლინდება სისხლის სამართალშიც. მართებულია ავტორის მტკიცება, რომ დანაშაულის შემადგენლობა ლოგიკურ მიმართებაშია არა ცალკეული დანაშაულის ცნებასთან, არამედ, ცალკეული დანაშაულის, ვთქვათ, ქურდობის, შემადგენლობის ცნებასთან (იხ. ურბეკინის დასახ. ნაშრომი, გვ. 18).

ქმედების შემადგენლობა რომ კატეგორიული ბუნებისაა, სხვა გზითაც შეიძლება დავადასტუროთ. კერძოდ, არსებობს ისეთი კატეგორიაც, რომელიც აუცილებელი კავშირის ფორმას წარმოადგენს. ქმედების შემადგენლობა არის მართლზომიერი და მართლსაწინააღმდეგო ქმედებებს შორის კავშირის ფორმა. ეს იმას ნიშნავს, რომ მართლზომიერი ქმედება თავის დაპირისპირებულში, ანუ, მართლსაწინააღმდეგოში პირდაპირი ლოგიკური გზით კი არ გადადის, არამედ, ქმედების შემადგენლობის განხორციელების გზით. მართლზომიერი ქმედება თავის დაპირისპირებულში, ანუ, მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაში პირდაპირი ლოგიკური გზით რომ გადადის, მაშინ, მართლზომიერი ქმედება მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ლოგიკური მოხსნა იქნებოდა. ამგვარ ვი-

თარებაში მართლსაწინააღმდეგო ქმედების სამართლებრივი ბუნება გაუგებარი აღმოჩნდება. ტერმინი „მართლზომიერი,“ როგორც ქმედების დადებითი შეფასება, ნიშნავს მართლზომიერი მოვალეობის შესრულებას. ტერმინი „მართლსაწინააღმდეგო“ ნიშნავს მართლზომიერი ქმედების მოვალეობის დარღვევას, ხოლო ეს დარღვევა ხდება ქმედების კონკრეტული შემადგენლობის განხორციელების გზით. ქმედების შემადგენლობის განხორციელება მართლზომიერი აქტი არ არის, რადგან, ეს ქმედება უკვე სცილდება დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის ფარგლებს, მაგრამ იგი ამავე დროს არც მართლსაწინააღმდეგოა. ამიტომ, ჩვენ ვერ დავეთანხმებით თითქმის გაბატონებულ დებულებას, რომ იურიდიული მნიშვნელობის ქმედება შეიძლება იყოს მხოლოდ მართლზომიერი, ან მართლსაწინააღმდეგო (А. Ф. Черданцев, Теория государства и права, М. 1999, стр. 305). ქმედების შემადგენლობა სწორედ ისაა, რომელიც, ერთი მხრივ, ემიჯნება მართლზომიერ, ხოლო, მეორე მხრივ, მართლწინააღმდეგო ქმედებას. ეს არის სასაზღვრო, ანუ, შუალედური ე. წ. მარგინალური ქმედება. სამწუხაროდ, ამგვარი მარგინალური ქმედება საბოლოოდ მაინც მართლზომიერადაა მიჩნეული (იქვე, გვ. 307). ცხადია, ეს მტკიცება შეცდომაა, რადგან, ქმედების შემადგენლობა არც მართლზომიერია და არც მართლსაწინააღმდეგო. ეს იმის თქმაც არის, რომ ქმედების შემადგენლობა შეფასებითი არ არის. მართალია, სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობა შეფასებით ნიშნებსაც შეიცავს (მაგალითად, გარყვნილი ქმედება, არსებითი ზიანი და სხვა), მაგრამ ეს მაინც არ გვაძლევს იმის საფუძველს, რომ ქმედების მართლწინააღმდეგობა შემადგენლობაზე დავიყვანოთ.

სამწუხაროდ, ვ. შარბაძის ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მთელ თავისებურებას ლოგიკური ხერხებით ამოწურავს. მისი აზრით, „დანაშაულისა და დანაშაულის

შემადგენლობის თანაფარდობის საკითხი – ეს ლოგიკური პრობლემაა“ (იხილეთ შპრპპკიანი დასახელებული ნაშრომი, გვ. 48). იგი არ ითვალისწინებს იმ გარემოებას, რომ „დანაშაული“ შეფასებითი ცნებაა, ხოლო, ქმედების შემადგენლობა, როგორც უკვე ითქვა, აღწერილობითია, ფაქტის მსჯელობაა. ამ მიმართებით კი ბუნებრივად დგება ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის აქსიოლოგიური პრობლემაც.

§ 5. დანაშაულის ცნება და ქმედების შემადგენლობა აქსიოლოგიური თვალსაზრისით

უკვე ითქვა, რომ სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობა არც მართლზომიერია და არც მართლსაწინააღმდეგო. დანაშაულის ჩადენა ხდება ამა თუ იმ ქმედების შემადგენლობის განხორციელებით, ხოლო, ქმედების შემადგენლობის განხორციელება არც მართლზომიერია და პირდაპირი ლოგიკური გზით არც მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაში გადადის. აქედან გამომდინარე, ქმედების შემადგენლობა შეფასებითი არ არის. კერძოდ, იმის გამო, რომ ქმედების შემადგენლობის განხორციელება უკვე სცილდება დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო არსებული სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის ფარგლებს, იგი მარლზომიერი აქტი აღარ არის; იმის გამო, რომ ქმედების შემადგენლობიდან ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობაზე პირდაპირი ლოგიკური დასკვნა შეუძლებელია, - ქმედების შემადგენლობის განხორციელების ფაქტი ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობაზე ჯერ კიდევ არ მიუთითებს. პროფ. თ. წარბაქიანი ლოგიკური თვალსაზრისით სავსებით მართებულად წერდა, რომ „დანაშაულის შემადგენლობა არ შეიძლება წარმოადგენდეს დანაშაულის ზოგადი ცნების სახეობით ცნებას. დანაშაულის ზოგადი

ცნების სახეობითი ცნება იქნება ცალკეული დანაშაულის (მაგალითად, მკვლელობის, ქურდობის, ყაჩაღობის და სხვა) ცნება და არა "შემადგენლობის" (ესე იგი განსაზღვრული დანაშაულის აღწერის) ცნება (თ. წარეთელი, გ. ტყეშელაშვილი, აბმ, მოძღვრება დანაშაულზე, თბილისი, 1969, გვ. 109-110).
გასაგებია, რომ ქმედების შემადგენლობა აღწერილობითი ბუნებისაა, ე. წ. ფაქტის მსჯელობაა, რადგან, როგორც უკვე ვთქვით, იგი ქმედების არც დადებით, და არც უარყოფით შეფასებას გამოხატავს. ეს დებულება კი უფრო აღქმავტურად შეიძლება გაგებულ და დასაბუთებულ იქნეს აქსიოლოგიური მეთოდის, ანუ, ღირებულების ფილოსოფიის პოზიციებიდან. ჩვენ უკვე ვახსენეთ აქსიოლოგია, როგორც ღირებულების ფილოსოფია შეფასების საფუძვლისა და ნორმის ცნებასთან კავშირში. კერძოდ, ადამიანი შემფასებელი არსებაა, ხოლო, შეფასება ღირებულების, როგორც შეფასების საფუძვლის, მიხედვით ხორციელდება. ნორმა, როგორც ქცევის წესი, ღირებულების არსებობის ფორმაა. მეორეაირად რომ ვთქვათ, ნორმა, როგორც ქცევის წესი, ჯერარსულია და შეფასების საფუძველიც. **ბ. ნანაიშვილი** სამართლიანად წერდა: „წარმოუდგენელია სამართლის ნორმა ღირებულებითი მომენტის გარეშე, აგრეთვე გაუგებარი იქნებოდა, როგორ შეუძლია სამართლის ნორმას სხვა რამ გამოხატოს, თუ არა ჯერარსობა“ (ბ. ნანაიშვილი, სამართლის ნამდვილობა და ცდა ნორმატიული ფაქტების დასაბუთებისა, თბილისი, 1929, გვ. 18).

ამრიგად, ადამიანის საქციელი სამართლის ნორმის, როგორც სამართლებრივი ღირებულების ფორმის, საფუძველზე ფასდება, ვითარც „მართლზომიერი,“ როდესაც ეს ქმედება ნორმის მოთხოვნას ასრულებს და ქმნის მართლწესრიგს. სულ სხვა მდგომარეობა იქმნება დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის შემთხვევაში. კერძოდ, დანაშაულის ჩადენა ხდება ქმედების შემადგენლობის განხორციელების გზით, ხოლო, ქმედების შემადგენლობა თავისი ბუნებით

აღწერილობითია, ფაქტის მსჯელობაა. ამ მხრივ უკრძაღუ-
ბას იქცევა პროფ. **ბ. ტყეშელიაძის** მოსახრებანი ქმედების
შემადგენლობისა და მისი მართლწინაათდეგობის შესახებ
ფარდობის შესახებ. მისი მტკიცებით, ადამიანის მიერ მოქმედ-
ბით დადგენილ საქმიანობაში ადგენს ფაქტებს ისე, როგორც ისინი
სინამდვილეში არის. მაგრამ ადამიანს სრულიად არ აკ-
მაყოფილებს ფაქტობრივად არსებული სინამდვილე და იგი
ცდილობს ამ სინამდვილის გარაქმნას ისე, როგორც მას
იდეალში წარმოუდგენია. ფაქტების დადგენის წესით აიკვება
ე. წ. დესკრიფციული, ანუ, აღწერილობითი მსჯელობები. გა-
რესინამდვილისადმი ადამიანის ღირებულებითი დამოკიდე-
ბულების ვითარებაში კი „**ლაპარაკია ობიექტისადმი სუბი-
ექტის ღირებულებით დამოკიდებულებაზე**, **ე. ი. სუბიექტი**
აქ არ გამოდის, როგორც ფაქტების, შოვლენების პასიური
რეგისტრატორი“ (Г. Т. Ткешелиадзе, Судебная практика и
уголовный закон, Тбилиси, 1975, стр. 49). მეორეხარადა და ხვე-
ნი ამოცანების კუთხით რომ ვთქვათ, ქმედების დანაშაუ-
ლად კვალიფიკაცია, უპირველეს ყოვლისა, არის სისხლის
სამართლის კანონით გათვლისწინებული ქმედების შემად-
გენლობის დადგენა, მაგრამ იგი ამის შემდეგ საჭიროებს
სულ მცირე ორი შეფასებითი ცნების (ამ ქმედების მართლ-
წინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის) დადგენას. ამისთ-
ვის კი საჭიროა გარესინამდვილისადმი ადამიანის ღირე-
ბულებითი დამოკიდებულება. ამგვარი დამოკიდებულების
ერთ-ერთი სახეა სამართლის ნორმა, რომელიც ქმედების
სამართლებრივი შეფასების საფუძველია. ცხადია, სისხ-
ლის სამართლის ნორმაში ქმედების შემადგენლობაც არის
აღწერილი, მაგრამ იგულისხმება ამ ქმედების შეფასებაც.
ასე, რომ, სისხლის სამართლის ნორმა აღწერილობითი
და შეფასებითი მსჯელობების სინთეზს წარმოადგენს (**ბ.**
ტყეშელიაძე, გვ. 51). ავტორი მიდის დასკვნამდე, რომ
შემადგენლობა **დესკრიპციულია**, ხოლო, მართლწინააღმდე-
გობა, პირიქით, - **შეფასებითი**. მისი მტკიცებით, „**შეფასების**

საგანია ქმედება, მაგრამ შეფასება, რასაკვირველია, არათვითონ ქმედება. აქედან გამომდინარეობს, რომ მარტოქმედობა, ნაადმდეგობა, როგორც ღირებულებითი, შეფასებული მსჯელობა, არ შეიძლება გათვალისწინებული შემადგენლობის, როგორც აღწერილობითი მსჯელობის, ნიშნად ჩაითვალოს“ (ბ. ტყეშელაძე, გვ. 54).

ამრიგად, სისხლის სამართლის ნორმაში იგულისხმება ქმედების არწერილობისა და მისი შეფასების სინთეზური ერთიანობა (ამის შესახებ იხ. ბ. ტყეშელაძე, ღირებულების პრობლემა და სამართალი, „საბჭოთა სამართალი,“ 1981, № 2). ეს იმას ნიშნავს, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას ქმედების შემადგენლობის დადგენა ვერ ამოწურავს, რადგან, დანაშაული ქმედების მართლწინააღმდეგობის გარეშე არ არსებობს, ხოლო, მართლწინააღმდეგობა შეფასებითი მსჯელობაა და შემადგენლობის, როგორც აღწერილობითი, ფაქტის მსჯელობის, ნიშანს თუ ვლემენტს არ წარმოადგენს. მაშასადამე, ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში მართლწინააღმდეგობის შეტანა მეთოდოლოგიური შეცდომაა, რომელიც ფაქტის მსჯელობაზე ღირებულებითი მსჯელობის დაყვანის შედეგია. ესაა ქმედების შემადგენლობაზე დანაშაულის ცნების დაყვანის ტენდენცია, რომლის მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს აქსიოლოგიის, როგორც ღირებულების ფილოსოფიის, უკულებელებოფა, როდესაც უკულებელებოფილია ნორმატიული თავალსაზრისი, ესე იგი, სამართლის ნორმა, როგორც ქცევის წესი, ქმედების შემადგენლობის, როგორც ფაქტის მსჯელობის, სტრუქტურაშია შეტანილი. უფრო აქსიოლოგიურად რომ ვთქვათ, ამ მიმართებით ჯერარსი არსზეა დაყვანილი, რის გამოც შეფასების მთელი მექანიზმი (ჯერარსული პოზიცია) მოხსნილად უნდა ჩაითვალოს.

აქედან გამომდინარე, „დანაშაული“, როგორც შეფასებითი ცნება, ქმედების შემადგენლობაზე, როგორც აღწერილობით მსჯელობაზე, არ დაიყვანება. მ. შერეპიძე თავის

სხვა ნაშრომში წერდა, რომ „დანაშაული“ სავსებით უნიკალური მოვლენაა. თუ სხვა მეცნიერების ცნებებს აქვს გვარუბოთი ნიშანი და სახეობრივი განსხვავება, ხიზნალოვანი სამართალში საქმე სხვაგვარდაა. კერძოდ, იმ ნიშნების საფუძველზე, რომელიც ქმნის დანაშაულის ცნების ძირითად შინაარსს, ჯერ კიდევ არ შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ ჩადენილი ქმედება Q არის დანაშაული. ქმედების დანაშაულისადმი მიკუთვნების ფუნქციას „დანაშაული“ აქ აღარ ასრულებს. აქედან ავტორი ასკვნის, რომ, მაგალითად, გაძარცვის ნიშნების დადგენიდან “ ჯერ კიდევ შეუძლებელია, რომ ქმედებას სამართლებრივი შეფასება მიეცეს (В. А. Жеребкин, Логический анализ понятий права, Киев, 1976, стр. 20).

როგორც ჩანს, ავტორი იმ მოსაზრებას გამოთქვამს, რომ დანაშაულის საკანონმდებლო შემადგენლობის ნიშნებისა და ჩადენილი ქმედების ნიშნების ზუსტი შესაბამისობის დადგენა ქმედების დანაშაულად კვლიფიკაციას ჯერ კიდევ არ ნიშნავს. სამწუხაროდ, **მ. შერბიძე** 1960 ლოგიკის სფეროში ნაიკეტა და ამიტომ იგი იძულებული გახდა, უკან დაეხია. კერძოდ, მისი მტკიცებით, „თუ ჩადენილი ქმედება არის განზრახი, ფარული, რაც სხვისი ქონების გატაცებას წარმოადგენს, თუ იგი ჩადენილია 14 წლის ასაკს მიღწეული პირის მიერ, მაშინ, ასეთი ქმედება არის საზოგადოებრივად საშიში და მართლსწინააღმდეგო (В. А. Жеребкин, Логическая структура состава преступления, Харьков, 1974, стр. 36).

სამწუხაროდ, ირკვევა, რომ ავტორის ეს მსჯელობა მხოლოდ ფორმალურ-ლოგიკური თვალსაზრისით შეიძლება გამართლდეს, მაშინ, როდესაც აქსიოლოგიურად გაუმართლებელია, რადგან, მცირემნიშვნელოვანი ქმედება, თუმცა ქმედების შემადგენლობის ყველა ნიშანს შეიცავს, მაგრამ დანაშაულად ვერ ჩაითვლება. მართალია, ავტორი ამ წინააღმდეგობას აცნობიერებს, მაგრამ ლოგიკის სფეროში ნაიკეტის გამო პრობლემა გადაუჭრელი დარჩა. ამას ადას-

ტურებს ის ფაქტი, რომ ავტორი რუსულ იურიდიულ ტრადიციურაში გაბატონებულ დებულებას დაუბრუნდა ავტორის დასკვნით, „დანაშაულის შემადგენლობა ერთადერთი ბათა სამართლებრივი შეფასების ერთადერთი საფუძველი და დანაშაულის კვალიფიკაციის ერთადერთი საფუძველი და სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი“ (B. A. Жеребкин, Содержание понятий права, стр. 22).

საკითხავია: თუ ქმედების შემადგენლობა აღწერილობითია, მაშინ, როგორ შეიძლება იგი ქმედების დანაშაულად შეფასების (კვალიფიკაციის) საფუძველად, ანუ, ღირებულებად ჩაითვალოს? გარდა ამისა, თუ მცირემნიშვნელოვანი ქმედება, მიუხედავად ამ შემთხვევაში შემადგენლობის ნიშნების ფორმალურად არსებობისა, დანაშაულად არ შეიძლება ჩაითვალოს, მაშინ, როგორ შეიძლება, რომ ქმედების შემადგენლობა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ერთადერთ საფუძველად ჩაითვალოს?

ამრიგად, სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების ნიშნებისადმი ჩადენილი ქმედების ნიშნების თუნდაც ზუსტი, მაგრამ მხოლოდ ფორმალური, მისადაგება ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას ჯერ კიდევ არ წარმოადგენს, რადგან მცირემნიშვნელოვანი ქმედება დანაშაულად არ შეიძლება ჩაითვალოს. ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ სისხლის სამართლის ნორმა, ერთი მხრივ, ითვალისწინებს ქმედების შემადგენლობას, როგორც ფაქტის მსჯელობას, ხოლო, მეორეს მხრივ, - ამ ქმედების შეფასებას მისი მართლწინააღმდეგობის თვალსაზრისით. პროფ. ბ. ხუბუა მართებულად აღნიშნავს, რომ „ნორმა აღგენს იმას, რაც “უნდა იყოს.” ნორმის შინაარსს აყალიბებს ჯერარსი-სამართლის ნორმა არის პიპოთეტიური ჯერარსული წინადადება. სამართლის ნორმა გაპირობებული, კერძოდ, ფაქტობრივი შემადგენლობით გაპირობებული ჯერარსული წინადადებაა“ (ბ. ხუბუა, სამართლის თეორია, თბილისი, 2004, გვ. 50). მეორეაზრად რომ ვთქვათ, სისხლის სამართლის ნორმა არის

ქმედების შემადგენლობისა და მისი მართლწინააღმდეგობის სინთეზური ერთიანობა, თუ მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში ქმედება არაა მცირემნიშვნელოვანი და არ არსებობს ქმედების მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავი რამდენიმე გარემოება. ეს იმასაც ადასტურებს, რომ „ასეთი ქმედება ტიპიურად საზოგადოებრივად საშიშია, მაგრამ ზოგჯერ, განსაკუთრებული გარემოებისას, არ იქნება საზოგადოებრივად საშიში“ (ო. ბამჟრელიძე, სისხლისსამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, თბილისი, 1989, გვ. 132). ასეთ შემთხვევაში სისხლის სამართლის ნორმაში ქმედების შემადგენლობა იარსებებს მხოლოდ ფორმალურად, მისი მართლწინააღმდეგობის გარეშე. თუ ქმედება საზოგადოებრივად საშიშია, მაშინ, სისხლის სამართლის ნორმა ქმედების შემადგენლობისა და მისი მართლწინააღმდეგობის ერთიანობის ლოგიკურ-აქსიოლოგიური საფუძველია. მაგრამ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემატიკაში დგას კიდევ ერთი მეთოდოლოგიური პრობლემა - რა ტერმინით უნდა გამოვხატოთ ჩადენილი ქმედების ნიშნების მიმართება მისი საკანონმდებლო შემადგენლობის ნიშნებთან - „შესაბამისობით“ თუ „იგივეობით“? მოკლედ განვიხილოთ ეს საკითხიც.

§ 6. ჩადენილი ქმედების ნიშნებისა და სისხლის სამართლის კანონით ბათვალისწინებული ქმედების ნიშნების იგივეობის საკითხისათვის

უკვე არაერთგზის ითქვა, რომ ჩადენილი ქმედების ნიშნები ზუსტად უნდა შეესაბამებოდეს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის ნიშნებს. ამ შესაბამისობის დადგენა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა. მაგრამ ამ

მიმართებით დგას მეთოდოლოგიური საკითხი იმის თაობაზე, თუ რომელი ტერმინია ამ მხრივ უფრო გამართლებული - „შესაბამისობა“ თუ „იგივეობა“?

„დანაშაულის კვალიფიკაციის“ ტრადიციულ ტერმინში ამ მხრივ გამოყენებულია ტერმინი „შესაბამისობა“ იმის აღსანიშნავად, თუ როგორია მიმართება ფაქტობრივად ჩადენილი ქმედების ნიშნებისა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების ნიშნებთან. ამ მხრივ განსხვავებული პოზიცია დაიკავეს ბ. ნაუმოვმა და ბ. ნოვიჩენკომ. მათი აზრით, ტერმინი „შესაბამისობა“ უფრო მათემატიკური და ბუნებისმეტყველურია და რაიმესი ფუნქციონალურ დანიშნულებას გამოხატავს. მაგალითად, ქიმიაში მინდობა ჩამოაყალიბა პერიოდულობის კანონი იმის საფუძველზე, რომ მან დაადგინა ელემენტების ინდივიდუალური თვისებებისა და მათი ატომური წონის ფუნქციონალური შესაბამისობა. აქედან გამომდინარე, ავტორები ფიქრობენ, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის თეორიაში გამოყენებული უნდა იქნეს ქმედებისა და მისი საკანონმდებლო ნიშნების არა „შესაბამისობა“, არამედ „იგივეობა“, როგორც დიალექტიკური მეთოდისა და ლოგიკის ერთიანობის სპეციფიკური გამოხატულება (А. В. Наумов, А. С. Новиченко, Закон логики при квалификации преступлений, М. 1978, 11-15). ამ დებულებას იმით ასაბუთებენ, რომ იურიტი, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისას, აცნობიერებს სამართლის ნორმას მთელი თავისი საკანონმდებლო ცნებებით და მისი ნიშნებით. ეს უკანასკნელი მიესადაგება ჩადენილი ქმედების ტიპურ, დამახასიათებელ, ნიშნებს სწორედ იგივეობის მიხედვით (იქვე, გვ. 16). ცხადია, იგულისხმება, რომ ჩადენილ ქმედებაში არის ისეთი ნიშნები, რომელიც აღწერილია ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობაში. მაგალითად, ჩადენილია კამენის ქურდობა საქონლის სადგომში შეღწევით იმ პირის მიერ, ვინც ორჯერ იყო ნასამართლვეი გამოძალვისათვის. ასეთ შემთხვევაში ჩადენილი ქმედების (ქურ-

დობის) ნიშნები უნდა გაიგივდეს, **ჯერ ერთი**, საქ. სსკ 177-ე მუხლის პირველი ნაწილის ნიშნებთან (ქურდობის ზოგადი შემადგენლობის ნიშნებთან); **მეორეც**, ამავე მუხლის მეორე ნაწილის „ბ“ პუნქტის იმ ნიშანთან, რასაც კანონმდებელი ფიციურებს, როგორც ქურდობას „**სადგომში ან სხვა საცავში უკანონო შეღწევით**.“ ამ შემთხვევაში გაიგივებისათვის საკმარისია „სადგომში შეღწევა“, რადგან იგულისხნება, რომ კამეჩი საქონლის სადგომში (გომურში) იდგა; **მესამეც**, ამავე მუხლის მეოთხე ნაწილის „გ“ პუნქტთან, რომელშიც მითითებულია გამოძალვისათვის ნასამართლებრივი პირი.

ამრიგად, ამ მაგალითიდანაც კი ჩანს, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ცნებაში ტერმინი „იგივეობა“ მართლაც შეიძლება გამოვიყენოთ. მით უმეტეს, რომ იგივეობის კანონი ლოგიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კანონია. პროფ. ძ. ბაძრაძე აღნიშნავდა, რომ „**აზრი მიაკუთვნებს საგნებს ერთ კლასს არა იმიტომ, რომ ეს საგნები აბსოლუტურად იგივეობრივი არიან, არამედ, იმიტომ, რომ ამ საგნებს იგივეობრივი ნიშნებიც ახასიათებს**“ (ძ. ბაძრაძე, რჩეული ფილოსოფიური თხზულებანი, IV, ლოგიკა, თბილისი, 1978, გვ. 400). ამით ისაა ნათქვამი, რომ იგივეობა გულისხმობს განსხვავებასაც. როგორც პროფ. ს. **წერეთელი** წერდა, „იგივეობის ცნება აუცილებლობით გულისხმობს განსხვავების ცნებას; იგივეობრივს აზრი აქვს განსხვავებულთან მიმართებაში; იგივეობა და განსხვავება ფარდობითი კატეგორიებია“ (ს. წერეთელი, დიალექტიკური ლოგიკა, გვ. 142).

იგივეობის ცნება მოითხოვს იმას, რომ, **ჯერ ერთი**, ზუსტად უნდა იქნეს გაგებული სისხლის სამართლის კანონში გამოყენებული ტერმინი თუ ცნება, რათა მოხდეს მისი იდენტიფიკაცია პრაქტიკულად ჩადენილი ქმედების ნიშნებთან. **მეორეც**, ცხადია, **ერთია** სისხლის სამართლის ნორმა, როგორც იდეალური არსი, და **მეორეა** რეალური ქმედება, მაგრამ იგივეობას ქმნის ის ნიშნები, რომელიც არწერილია სისხლის სამართლის კანონში და ამავე დროს ახასიათებს

რეალურად ჩადენილ ქმედებას. როგორც პროფ. **ზ. წულაბია** აღნიშნავდა, „**აუცილებელია აიხსნას, რომ ჩადენილი ქმედების ნიშნები ზუსტად, და არა მიახლოებით, მოცულობით, შეესატყვისებინა ნიშნებს, რომლებიც წერილია სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის ნორმაში. შესატყვისობის სიზუსტე აღნიშნავს იგივეობას მომხდარ ფაქტსა (ჩადენილსა) და კანონში აღწერილ ქმედობას (მოქმედებასა და უმოქმედობას) შორის“ (ზ. წულაბია, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, პირველი ტომი, მეორე გამოცემა, თბილისი, 2003, გვ. 10). ქმედების ნიშნებისა და სისხლის სამართლის კანონში აღწერილი ქმედების ნიშნების დამთხვევის შესახებ თავისებურად მსჯელობს პროფ. **მ. ლეკვეიშვილი** (იხილეთ სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, თბილისი, 2006, გვ. 18). ამრიგად, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისას დადგენილი უნდა იქნეს, უპირველეს ყოვლისა, სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების ნიშნებისა და რეალურად ჩადენილი ქმედების ნიშნების ლოგიკური იგივეობა. იდენტიფიკაციას (გაიგივებას) სასამართლო-საგამოძებო საქმიანობაში დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს. მაგალითად, ამოცნობა სხვა არაფერია, თუ არა პირის იდენტიფიკაცია იმ პირთან, რომელიც წარედგინება მოწმეს, დაზარალებულს, ან ბრალდებულს ამოსაცნობად, ან მკვლელობის იარაღის თავის თავთან იდენტიფიკაცია, იმის დასადგენად, რომ გასროლა სწორედ ამ იარაღიდან მოხდა და სხვა (В. И. Кирилов, А. А. Страченко, Логика, Учебник для юридических вуз, М. 1987, стр. 118-121).**

დანაშაულებრივი ქმედების გენეზისის პრობლემა ფრიად საინტერესო, მაგრამ მარვალმხრივად რთულია. იგი საინტერესოა იმ თვალსაზრისით, თუ რა განაპირობებს დანაშაულებრივ ქმედებას, როგორია ამ ქმედების ჩადენის მექანიზმი და ამ მექანიზმის რომელი ელემენტი იქცევა განსაკუთრებულ ყურადღებას. საიდან, რომელი ელემენტიდან, დაიწყო ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია და რომელით დავამთავროთ? ეს საკითხი დასვა და თავისებურად გადაჭრა კიდევ **3. კუდრიავცევა**. მისი აზრით, დანაშაულის გენეზისის საწყისი ელემენტია **სუბიექტი**, ესე იგი შერაცხადი და განსაზღვრულ ასაკს მიღწეული პირი; ამ პირის თავისებურების ზეგავლენით ყალიბდება დანაშაულებრივი ქმედების **სუბიექტური მხარე**; განზრახვის, გაუფრთხილებლობის, მოტივისა და მიზნის კვალობაზე იქმნება დანაშაულის შემადგენლობის ისეთი ორი ელემენტი, როგორცაა **ობიექტური მხარე და ობიექტი** (В. Н. Кудрявцев, Взаимосвязь элементов преступления, „Вопросы борьбы с преступностью“, Вып. 25, М. 1976, стр. 55-56). აქედან გამომდინარე, ავტორი ასკვნის, რომ ჩადენილი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია უნდა დაიწყოთ უკუთანმიმდევრულად, ესე იგი ობიექტიდან, გადავიდეთ ობიექტურ მხარეზე, სუბიექტურ მხარეზე და, ბოლოს, სუბიექტზე (იქვე, გვ. 60). **3. კუდრიავცევის** აღნიშნული იდეა, რომ დანაშაულებრივი ქმედების გენეზისური მოდელი საპირისპირო, ანუ, უკუთანმიმდევრობით გახდეს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტალონი, უაღრესად საყურადღებოა. კერძოდ, ამ ლოგიკით, გენეზისურად დანაშაულებრივი ქმედების პირველი ელემენტი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ბოლო ეტაპზე აღმოჩნდება. ავტორის სქემაში ესაა **სუბი-**

ექტი, რომელიც იწყებს დანაშაულებრივ ქმედებას და რომელიც გამამტყუნებელი განაჩენით ხდება მსჯავრდებული. ერთი შეხედვით, ვ. კუჭრიასვიძის მიერ მოტანილი სქემა მოდელი თითქოს სწორია. მაგრამ რა ვუყოთ იმას, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, დანაშაული არის სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული, მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება? გამოდის, რომ ბრალი დანაშაულებრივი ქმედების მესამე, ესე იგი, ბოლო, ელემენტია და ამიტომ იგი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ბოლო ეტაპზე უნდა იქნეს დადგენილი. მაგრამ მაშინ ბრალი გენეზისურად დანაშაულებრივი ქმედების საწყისი უნდა იყოს, რათა იგი კვალიფიკაციის სასრულ ეტაპზე მოექცეს. ისმის საკითხი: როგორ შეიძლება ბრალი დანაშაულებრივი ქმედების საწყისი ელემენტი გახდეს? მითუმეტეს, თუ ბრალი ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი ფსიქიკური დამოკიდებულებაა და მეტი არაფერი, მაშინ სუბიექტური იდეალიზმის აღიარება იქნებოდა იმისი თქმა, რომ ბრალი, როგორც ფსიქიკური დამოკიდებულება, დანაშაულებრივი ქმედების საწყისი ელემენტია. ამ საკითხს მოგვიანებით გავაღრმავებთ. აქ კი იმას ვიტყვით, რომ იურიდიულ ლიტერატურაში, სამწუხაროდ, აქცენტი, როგორც წესი, გადატანილია მართლსაწინააღმდეგო ქმედების მექანიზმზე, მაშინ, როდესაც დიალექტიკის ანბანური მოთხოვნის მიხედვით, თავდაპირველად გაგებული უნდა იქნეს სწორედ მართლზომიერი ქმედების მექანიზმი, რადგან, ამ პოზიციიდან მართლსაწინააღმდეგო ქმედების მექანიზმი მარლზომიერი ქმედების მექანიზმის შებრუნებული ვარიანტი იქნება. მატერიალისტური ფილოსოფიის პოზიციიდან ბუნებრივია ვიფიქროთ, რომ ადამიანის ქმედება, მისი მორალურ-სამართლებრივი თვისების მიუხედავად, გარკვეული მიზეზიდან აღმოცენდება. უმიზეზო არაფერია და ბუნებრივია, თუ ამ მხრივ გამონაკლისად არც დანაშაულებრივი ქმედება ჩაითვლება.

„მიზეზი.“ თავის მხრივ, ობიექტურია, ადამიანის ნებისა და მოუქიდებლად არსებობს და საფუძვლად ედება ადამიანის ქცევის ფსიქოლოგიურ მხარეს- მოტივაციას, მიზნებს დასახვას, გადაწყვეტილების მიღებას, მის აღსრულებას. ისიც ბუნებრივია ვიფიქროთ, რომ მიზეზი, როგორც ადამიანის ქცევის ობიექტური, გარეგანი, დეტერმინანტი, ამ ქცევას, როგორც წესი, პირდაპირი ლოგიკური გზით არ აღძრავს, არამედ, **ადამიანის ფსიქიკური სამყაროთი გაშუალების გზით.** უფრო მეტიც, ცნობილია, რომ ცოცხცალი ორგანიზმების აქტიუობის წყარო არის მოთხოვნილება. თუ ცხოველში მოთხოვნილება უშუალოდ გადადის მოქმედებაში, ადამიანში, პირიქით, მოთხოვნილება მოქმედებაში უშუალოდ, როგორც წესი, არ გადადის. ასეთი გადასვლა მოთხოვნილებისა მოქმედებაში ადამიანთან ხდება **მხოლოდ იმპულსური ქცევისას,** როდესაც მოქმედება ხორციელდება მოთხოვნილებისა და მისი დაკმაყოფილების სიტუაციის ურთიერთდამთხვევის ნიადაგზე, ცნობიერების საგანგებო ხარვეის გარეშე, ანუ, არაცნობიერად. მაგალითად, თამბაქოს წვეის მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას, რომელიც არაცნობიერად, იმპულსურად, ხდება, შეიძლება თან ახლდეს აქტიური შემოქმედებითი აქტი, მაგალითად, მეცნიერული კვლევა-ძიება (ამის შესახებ უფრო დაწრილებით იხ. **დ. შინაძე,** ზოგადი ფსიქოლოგია, თბილისი, 1998). ამრიგად, იმპულსური ქცევა ფიქოლოგიურად მოთხოვნილებისა და მისი დაკმაყოფილების სიტუაციის დამთხვევის ნიადაგზე, არაცნობიერად, ხორციელდება. **სულ სხვაა ამ მხრივ ნებელობითი ქცევა, ანუ, ქცევა ნებისყოფისა და ინტელექტის ერთიანობის ნიადაგზე.** მოთხოვნილებისაგან მოწვევით არც ეს ქცევა ხორციელდება, მაგრამ ნებელობითი ქცევის დროს მოთხოვნილება ქცევაში უშუალოდ კი არ გადადის, როგორც ეს ხდება იმპულსური ქცევისას, არამედ გაშუალებულია მოტივაციისა და მიზნის დასახვის ფსიქიკური პროცესით. ასეთ შემთხვევაში მიზეზი, როგორც ადა-

მიანის ქცევის ობიექტური დეტერმინანტი, აპდრობებს მთ-
ტივაციას და მიზნის დასახვას, მაგრამ მიზეზი, როგორც
ობიექტური, მოტივში, როგორც სუბიექტურში, ქორდატორი
ლოგიკური გზით არ გადადის. ეს ბუნებრივია, რადგან ქცევა
მიანის ფსიქიკური ქცევა გარეხინამდვილისადმი მისი მსო-
ფლმხედველობრივი დამოკიდებულებისგან მოწყვეტით ვერ
აიხსნება. ამ მიმართებით იგულისხმება ამა თუ იმ ადამიანის
მოფლმხედველობრივი პრინციპები, მისი ღირებულებების
სისტემა, რომლითაც იგი პრაქტიკულად ხელმძღვანელობს.
ამ მიმართებით იგულისხმება აგრეთვე ნორმატიულად დად-
გენილი მოვალეობისადმი სუბიექტის დამოკიდებულების
ბუნება და ხასიათი.

გასაგებია, რომ ადამიანი, რომელიც თავის პრაქტიკულ
ცხოვრებაში ღირებულებათა მაღალი სისტემით ხელმძღ-
ვანელობს, დანაშაულს პრინციპულად არ ჩაიდენს. დანა-
შაულს არ ჩაიდენს ის პირიც, რომელიც თავის ნორმატიულ
მოვალეობას პასუხისმგებლობით ეკიდება. ამიტომ პრინ-
ციპული ხასიათის შეცდომაა, როდესაც დანაშაულებრივი
ქცევის მექანიზმი იურიდიულ ლიტერატურაში, როგორც
წესი, ფსიქოლოგიური თავალსაზრისითაა წარმოდგენილი.
ადამიანის მთლიანობა ხომ ფილოსოფიური პრობლემაა?
მით უმეტეს, შეუძლებელია ადამიანის საქციელის გაგება-
შეფასება თავისუფლების სათანადო გაგების გარეშე. თავის-
სუფლება კი პოზიტიური პასუხისმგებლობისგან მოწყვეტით
სუბიექტის თვითნებობაში შეიძლება გადაიზარდოს. პოზი-
ტიური პასუხისმგებლობა, ერთი მხრივ, არის მართლზომიერი
ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური
დამოკიდებულება, რომელსაც საფუძვლად ედება მართლ-
ზომიერი ქმედების მოვალეობის აღსრულების მთლიან-
პიროვნული განწყობა; მეორეს მხრივ, თავისუფლებისა და
აუცილებლობის კავშირის ფორმა. ეს ბუნებრივია, რადგან,
თავისუფლება აუცილებლობაში (მორალურ, თუ მართლზო-
მიერ ქმედებაში) პოზიტიურ პასუხისმგებლობას გადააქვს.

პოზიტიური პასუხისმგებლობა, თავის მხრივ, სათანადო ურთიერთობას მოითხოვს, რადგან სუბიექტი პოზიტიურად პასუხისმგებელია სათანადო ინსტანციის (მაგალითად, სახელმწიფოს) წინაშე. სახელმწიფოსა და სისხლის სარეზერვუარის ნორმის ადრესატების (ფიზიკური და იურიდიული პირების) ურთიერთობა სისხლისსამართლებრივია და დანაშაულთა თავიდან აცილების მიზანს ემსახურება. ეს ურთიერთობა იურიდიული ფორმაა, რომლის სოციალურ შინაარსს სახელმწიფოს წინაშე პოზიტიური პასუხისმგებლობა შეადგენს. უკვე ითქვა, სისხლის სამართლის ნორმის ადრესატები ვალდებული არიან, მოქმედებდნენ მართლზომიერად და მოწოდებული, სახელმწიფოს წინაშე პოზიტიური პასუხისმგებლობის ვითარებაში აღასრულონ სისხლის სამართლის ნორმის მოთხოვნა, შექმნან მართლწესრიგი. მეორეაირად რომ ვთქვათ, ისინი მოწოდებული არიან, მართლზომიერი ქმედების მოვალეობას მისი აღსრულებისთვის სახელმწიფოს წინაშე პოზიტიური პასუხისმგებლობით მოეციონ.

საკითხავია: რა შეიძლება იყოს მართლზომიერი ქმედების მექანიზმში მთავარი, გადამწყვეტი, რომლის გარეშე არ არსებობს თავისუფლება და პასუხისმგებლობა? ცხადია, მართლზომიერი ქმედება არაა მოწყვეტილი არც თავის ობიექტურ წინაპირობას, მიზეზობრიობის ჯაჭვს, არც სათანადო მოთხოვნილებას, არც ნებას და ცნობიერებას, მაგრამ ამ მხრივ მთავარი ამ ელემენტებში ჯერ კიდევ არ ჩანს. უფრო მეტიც, ისე ჩანს, რომ მართლზომიერი ქმედების სუბიექტური მიზეზი თითქოს არის ამ ქმედების მართლზომიერების შეგნება. გვეჩვენება, რომ თუ სუბიექტს მისი ქმედების მართლზომიერება შეგნებული აქვს, მაშინ ის მართლზომიერ ქმედებას უეჭველად ჩადენს. თუ ქმედების მართლზომიერების შეგნება მართლზომიერი ქმედების ჩადენის საკმარისი პირობაა, მაშინ, მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შეგნებული, ანუ განზრახი ჩადენა შეუძლებელია. მეორეაირად რომ ვთქვათ, სუბიექტს რომ ხცოდნოდა, მისი ეს ქმედება

მართლსაწინააღმდეგოა, მაშინ ის ამ ქმედებას არ ჩივდა და ეს კი ბრალის განზრახი ფორმის უარყოფის ტოლფასია.

ამრიგად, მართლზომიერი ქმედების მოვალეობა ნება მართლზომიერი ქმედების ჩადენის ერთ-ერთი პირობაა. მაგრამ საკმარისი პირობა არ არის. მართლზომიერი ქმედების ჩასადენად აუცილებელი და საკმარისია, რომ მართლზომიერი ქმედების მოვალეობას სუბიექტი მისი აღსულების განწყობით, ანუ, პოზიტიური პასუხისმგებლობის გრძნობით მოეკიდოს. შეიძლება ითქვას, რომ მართლზომიერი ქმედების ჩადენის სუბიექტური მიზეზია მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური დამოკიდებულება. არაა გამორიცხული ისეთი მართლზომიერი ქმედებაც, რომელიც შესაძლო დანაშაულისათვის მოსალოდნელი სასჯელის მუქარის ზეგავლენითაა ჩადენილი, მაგრამ ეს ამ პირს მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისაგან სრულიად არ ათავისუფლებს. იგი ამ პირს არც იმ მოწოდებისაგან ათავისუფლებს, რომ მართლზომიერი ქმედების მოვალეობას პოზიტიური პასუხისმგებლობის გრძნობით მოეკიდოს. თუ მართლზომიერ ქმედებას მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი პასუხისმგებლური დამოკიდებულება იწვევს, მაშინ შებრუნებულ ვარიანტში მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება უნდა იწვევდეს. საქმე ისაა, რომ პოზიტიური პასუხისმგებლობა, ანუ, პასუხისმგებლობა მართლზომიერი ქმედებისთვის, როგორც პასუხისმგებლობა მომავლისათვის, გარკვეულწილად უპირისპირდება პასუხისმგებლის ნეგატიურ ასპექტს, როგორც პასუხისმგებლობას წარსულში ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედებისთვის. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში იგულისხმება, რომ სუბიექტმა მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი პასუხისმგებლური დამოკიდებულების ნაცვლად, პირიქით, უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება გამოიჩინა. საქმე ისაა,

რომ პასუხისმგებლობის პოზიტიური ასპექტი, როგორც პასუხისმგებლობა მომავლისათვის, ნეგატიურ პასუხისმგებლობაში პირდაპირი ლოგიკური გზით არ გადადის. პასუხისმგებლობის ეს ორი ასპექტი ერთმანეთს უკავშირდება უკავშირდებიან მდგომარეობით, რომელიც პოზიტიური პასუხისმგებლობის საპირისპიროა, ანუ, უპასუხისმგებლობაა. ეს პასუხისმგებლობის ამ ორი ასპექტის კავშირის ფორმაა. დაპარაკია ბრალის კატეგორიაზე, რადგან უპასუხისმგებლობა ერთის მხრივ, უარყოფს ან უგულვებელყოფს პოზიტიურ პასუხისმგებლობას, ხოლო, მეორეს მხრივ, ნეგატიურ პასუხისმგებლობას აფუძნებს. ამიტომაც, რომ ბრალი არის სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, როგორც პასუხისმგებლობის პოზიტიური და ნეგატიური ასპექტების კავშირის ფორმა, რადგან, პასუხისმგებლობა საზოგადოდ სოციალური ფილოსოფიის კატეგორიას წაარმოადგენს (ამის შესახებ უფრო დაწვრილებით იხილეთ ბ. ნაჭყეძია, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, თბილისი, 2001). მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება კი ბრალეული დამოკიდებულების სინონიმია (იხილეთ ბ. ნაჭყეძია, მართლზომიერი ქმედების მექანიზმის შესახებ, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის „მაცნე“, 2005, №1).

ბრალის საკითხზე შემდგომაც ვიმსჯელებ. ამჯერად სწორედ იმისი თქმა მინდოდა, რომ რაკი მართლზომიერ ქმედებას, როგორც წესი, მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური დამოკიდებულება იწვევს, მაშინ, მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება უნდა იწვედეს. ეს უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება კი ბრალეული დამოკიდებულების სინონიმია. სუბიექტი ან შეგნებულად უარყოფს სახელმწიფოს წინაშე პოზიტიურ პასუხისმგებლობას და მოქმედებს ბრალის განზრახი ფორმის საფუძველზე, ან

უკულებელყოფს ამ პასუხისმგებლობას და მოქმედების გაუფრთხილებლობით. მაშასადამე, ბრალი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების სუბიექტური მიზეზია, ესე იგი დანაშაულის გენეზისში პირველია, რომელიც ამ პირებს ქმედების შემადგენლობის მართლსაწინააღმდეგოდ განხორციელებას; ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია კი იწყება ქმედების შემადგენლობის დადგენით. თუ მართლსაწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი რომელიმე გარემოება მოცემულ შემთხვევაში არ არსებობს, მაშინ, წინასწარი გამოძიება ვარაუდობს, რომ ჩადენილი ქმედება მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეულია, თუმცა, ბრალდებული, თავისი ობიექტური პროცესუალური მდგომარეობით, მაინც არაბრალეულია, ვიდრე, მისი ბრალი არ იქნება დადგენილი გამამტკუნებელი განახებით.

ამრიგად, ბრალი, როგორც დანაშაულის გენეზისში პირველი, მართლსაწინააღმდეგო ქმედების სუბიექტური მიზეზი, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაში ბოლოა, რომელიც სასამართლო საქმიანობის აუცილებელი წინაპირობაა. მართალია, მიზეზი, როგორც წესი, ობიექტურია, მაგრამ არაა გამომრიცხველი „მიზეზის“ როლში მოგვედინოს სუბიექტურიც. მაგალითად, აქსიოლოგიაში (ღირებულების ფილოსოფიაში) ღირებულება ობიექტურია, ესე იგი არსებობს ღირებულებათა ობიექტური წესრიგი (უმაღლეს და შედარებით დაბალი რანგის თირებულებათა ობიექტური თანაფარდობა), მაგრამ არსებობს „სუბიექტური ღირებულების“ ცნებაც, როცა სუბიექტი ირჩევს არა უმაღლეს ღირებულებას (ვთქვათ, სიკეთეს), არამედ იცეკვა ანგარებით, როცა სუბიექტი მოქმედების მისი ვიწრო, სუბიექტური, ინტერესით ანუ სუბიექტური ღირებულებით. გარდა ამისა, ცნობილია, რომ ქართულ ენაზე „მიზეზი“ ზოგჯერ „ბრალის“ სინონიმადაც გამოიყენება. მაგალითად, იშვიათი არაა ასეთი მსჯელობა: მაკანს რომ ღვიძლი აწუხებს, - ეს იმისი ბრალია, რომ იგი ალკოჰოლურ სასმელს ბოროტად იყენებდა.

ცხადია, აქ „ბრალი“ „მეზის“ მნიშვნელობით გაიგება. ბრალი ვს, ასე ვთქვათ, „ჯანსაღი აზრის“ პოზიცია შეიძლება შეცნვიერებაშაც გამოიყენოს. კერძოდ, „ბრალი“ მერქოცხეულს ნააღმდევო ქმედების სუბიექტური მიზეზია. ბიბლიისიქს

ამრიგად, მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური დამოკიდებულება მართლზომიერი ქმედების საკმარისი და აუცილებელი პირობაა ანუ სუბიექტური მიზეზია. მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისადმი სუბიექტის ამგვარი პასუხისმგებლური დამოკიდებულება სუბიექტის ქმედების შექების, წახალისების საფუძველია. შესაბამისად, მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის აუცილებელი და საკმარისი პირობაა ანუ სუბიექტური მიზეზია. მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისადმი სუბიექტის ამგვარი უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება, რომელშაც სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენა გამოიწვია, სუბიექტის გაკიცხვის (დაგმობის) საფუძველია. ეს ბუნებრივია, რადგან სუბიექტს ხელს არაფერი უშლიდა, რომ მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისადმი პასუხისმგებლური დამოკიდებულება პქონოდა და, მაშასადამე, მართლზომიერი ქმედების სასარგებლოდ გადაეწყვიტა. მან კი, პირიქით, გადაწყვიტა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების სასარგებლოდ და ამიტომ გაკიცხვას იმსახურებს. მაშასადამე, ბრალი, როგორც მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება და მართლსაწინააღმდეგო ქმედების სუბიექტური მიზეზი, სინთეზურად გამოხატავს სუბიექტის გაკიცხვას (რომ ის მოიქცა „უპასუხისმგებლოდ,“) მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისათვის. უფრო სწორად, ბრალი აბსტრაქტული გაკიცხვა კი არაა, როგორც ეს ბრალის ნორმატივისტულ თეორიებშია მიღებული, არამედ გაკიცხვის საფუძველია. კერძოდ, „უპა-

სუხისმგებლო“ სუბიექტის უარყოფითი შეფასების გამოხატულებას წარმოადგენს. სუბიექტის უპასუხისმგებლობის ანუ ბრალის ხარისხი არაერთ ფაქტორზეა დამოკიდებული (მაგალითად, ნადუნელი ქმედების ობიექტურ და ქვეყნობრივ მხარეზე), მაგრამ ამჯერად მოკლედ აღვნიშნავთ, რომ ბრალის განზრახი ფორმა სახელმწიფოს წინაშე სუბიექტის პოზიტიური პასუხისმგებლობის შეგნებულ უარყოფას ანუ უპასუხისმგებელობის (ბრალის) უფრო მაღალ ხარისხს გამოხატავს, ვიდრე გაუფრთხილებლობა, რომელიც სახელმწიფოს წინაშე პოზიტიური პასუხისმგებლობის უგულებელყოფის შედეგია.

§ 8. დანაშაულებრივი ქმედების ფსიქოლოგიური ბუნება და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემა

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია ქცევის ფსიქოლოგიური ცნების (აგრეთვე მოტივისა და მიზნის ცნებათა) გარეშე ვერ აიგება. ამჯერად კი მოკლედ შევეხებით ქცევისა და დანაშაულის კავშირს, ხოლო მოტივისა და მიზნის ცნებებს მოგვიანებით, ბრალის ფორმებთან კავშირში, განვიხილავთ.

დანაშაულებრივი ქმედების მექანიზმი მართლზომიერი ქმედების მექანიზმისგან მოწყვეტით ვერ გაიგება. იხიცი ფაქტია, რომ დანაშაულებრივი ქმედების მექანიზმის დადგენა ამ ქმედების მხოლოდ ფსიქოლოგიური ბუნების დადგენით ვერ ამოიწურება, რადგან, ადამიანის მთლიანობა ფილოსოფიური პრობლემაა და ამიტომ ადამიანის ქმედება მსოფლმხედველობრივ დასაბუთებასაც მოითხოვს. ამ პოზიციიდან გასვება, რომ ადამიანის ქცევის ფსიქოლოგიური მხარე ღირებულებათა არჩევანის, თავისუფლებისა და პა-

სუხისმგებლობის მიმართებისგან მოწყვეტით ვერ გამოვა-
 მაგრამ, რამდენადაც ადამიანის პრაქტიკული ქმედება ფსიქო-
 იკური მხარის გარეშე არ შეიძლება იქნეს ჩადგინებული მშვენი-
 ბრივია, თუ დანაშაულებრივი ქმედების ფსიქოლოგიური
 ბუნების პრობლემა შეფარდებით დამოუკიდებელ ანალიზს
 მოითხოვს. მით უმეტეს, რომ ამ მიმართებით არაერთი და
 არსებითი გაუგებრობა დღემდე გრძელდება.

ამ მიმართებით დგას უმთავრესი მეთოდოლოგიური
 საკითხი, რომელსაც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის
 საქმეში უადრესად დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს:
 არის თუ არა დანაშაულებრივი ქმედება ქცევა ფსიქოლო-
 გიურად? თუ ამ კითხვას დადებითად ვუპასუხებთ, ესე იგი
 დანაშაულებრივი ქმედება ფსიქოლოგიურად ქცევაა, მაშინ,
 პასუხი უნდა გაეცეს შემდეგ კითხვასაც: დანაშაულებრივი
 ქმედება ფსიქოლოგიურად იმპულსურია (არაცნობიერია)
 თუ ნებისყოფითი, ცნობიერი აქტი? იგულისხმება, რომ
 თუ დანაშაული ფსიქოლოგიურად ქცევაა, ესე იგი, ქცევის
 ნაირსახეობაა, მაშინ დანაშაული იმპულსურიც უნდა იყოს
 და ნებისყოფითიც (ნებელობითიც), რაკი ფსიქოლოგიაში
 ქცევის ორი ფორმა - ნებისყოფითი და იმპულსური - არსე-
 ბობს. შემთხვევითი არც ისაა, რომ იურიდიულ ლიტერატურა-
 რაში, განზრახი დანაშაული ნებელობითი ქცევის ნაირსახე-
 ობად გამოაცხადეს, ხოლო, გაუფრხილებელი დანაშაულის
 ფსიქოლოგიური ბუნება ზოგჯერ იმპულსური ქცევის ბუნე-
 ბასაც მიუხადავს.

ამ მიმართებით ვრცელი დისკუსიის გამართვას მოკლე
 და მკვეთრ მეთოდოლოგიურ მსჯელობას ვამჯობინებ.
 ამოვდივარ იმ დებულებიდან, რომ დანაშაული ქცევა კი
 არაა, არამედ ქცევის განხორციელების ხერხია (ამის შეს-
 ახებ უფრო დაწვრილებით იხილეთ ბ. ხარაზიშვილი, სი-
 ცრუის ფსიქოლოგია, თბილისი, 1975; იხ. აგრეთვე მისი ნაშ-
 რომი „ხორნაბუჯელის“ ფსევდონიმით (Б. В. Хорнабуджели,
 Психологическая сторона вины, Тбилиси, 1981). მართლაც,

„ქცევა“ არის ფსიქოლოგიური ცნება და ამიტომ უკლებლად სხვა არაფსიქოლოგიური შეცნირება, რომელსაც ეს ცნება სჭირდება, მისი ფსიქოლოგიური გაგებით უნდა შეცნირდეს. ვალდებულ ვართ ვთქვათ, რომ „დანაშაული“ ქცევის განხორციელება ფსიქიკურისგან (მაგალითად, გადაწყვეტილების აქტისაგან) მოწყვეტით არ არსებობს, მაგრამ არც ქცევაზე დაიყვანება. დანაშაული რომ ქცევა იყოს, მაშინ, იგი ფსიქოლოგიის ცნება იქნებოდა. დანაშაული ორი შეფასებითი ცნების (ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის) საფუძველზე აიკვება, ხოლო, მართლწინააღმდეგობა და ბრალი ფსიქოლოგიურ ცნებებს სრულიადაც არ წარმოადგენს. მართლწინააღმდეგობა სამართლებრივი ურთიერთობის გარეშე არ არსებობს, ხოლო, სამართლებრივი ურთიერთობა ფსიქოლოგიური ცნება და პრობლემა, რასაკვირველია, არაა. ბრალი რომ მართლაც იყოს ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი ფსიქიკური დამოკიდებულება, როგორც ეს ბრალის ფსიქოლოგიურ თეორიაშია მიღებული, მაშინ, ლოგიკურად მივიღებდით ქცევისადმი, როგორც ფსიქიკურისადმი, ფსიქიკურ დამოკიდებულებას. ეს კი ორმაგი ფსიქოლოგიზმია. აქედან გამომდინარე, დანაშაული ფსიქოლოგიურად ქცევაზე არ დაიყვანება. დანაშაულებრივი ქმედება მართლაც არის ფსიქოლოგიური ქცევის განხორციელების ხერხი. მაგალითად, ქურდობა არის სხვისი მოძრავი ნივთის (მისი მისაკუთრების მიზნით) მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების ფარული ხერხი, ძარცვა- აშკარად დაუფლებისა, ყაჩაღობა- სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საშიში ძალადური ხერხით დაუფლებისა და ა. შ. დანაშაული რომ ქცევა იყოს, მაშინ, ყოველ კონკრეტულ დანაშაულს, როგორც ქცევას, თავისი საკუთარი მოტივი უნდა ჰქონოდ, მაშინ, როდესაც ერთი მოტივით(მაგალითად, ანგარებით) არაერთი დანაშაულებრივი ქმედება (როგორც წესი, ქურდობა, ძარცვა, ყაჩაღობა, გამოძალვა, მკვლელობაც კი და ა. შ.) ხორციელდება.

დებულება, რომ დანაშაული ფსიქოლოგიური ქცევის/ანუ, მოტივისა და მიზნის განხორციელების ხერხია, ერთის მხრივ, დანაშაულს ქცევასთან აკავშირებს, ხოლო მეორეს მხრივ, აშკარად მიჯნავს ქცევისგან, როგორც მტკიცებულებებისგან, და მას სამართლის სფერომდე აამაღლებს. კერძოდ, საზოგადოებრივად საშიში, მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული შეიძლება იყოს არა ქცევა ფსიქოლოგიურად, არამედ, ფსიქოლოგიური ქცევის განხორციელების ხერხი. ამ პოზიციიდან გასაგებია, რომ საქმე შეეხება ქმედებას, როგორც ობიექტური და სუბიექტური მხარეების ერთიანობას. ობიექტურის მხრივ იგულისხმება ადამიანის ნების გარეგანი გამოხატულება აქტიური მოქმედების გზით, ან სხვალდებულო მოქმედების შეუსრულებლობა უმოქმედობის გზით. სუბიექტურის მხრივ კი იგულისხმება ცნობიერება, ნება, ემოცია, რომელიც ფსიქოლოგიურად მოტივისა და მიზნის ერთიანობით ვლინდება. იხილეთ გასაგები უნდა იყოს, რომ „ქმედება,“ მისი სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობით, არაა მხოლოდ უბრალო ფსიქო-ფიზიკური აქტი, როგორც ფიზიკურისა და ფსიქიკურის ერთიანობა. ქმედების ცნება ამ ასპექტით შემადგენლობასთან ასოცირდება, რადგან, იგულისხმება სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის განხორციელება. ფსიქოლოგიურად პირველ რიგში აქ ქცევაა, ესე იგი, მოტივი და მიზანი; შემდეგ ქმედება, როგორც მოტივისა და მიზნის განხორციელების ხერხი. მაგალითად, მკვლელობა ანგარებით არის სხვისი სიცოცხლის მართლსაწინააღმდეგო და განზრახი მოსპობა, როგორც ანგარების მოტივის დაკმაყოფილების სპეციფიკური ხერხი. (ანგარების მოტივი შეიძლება დაკმაყოფილდეს სხვადასხვა ხერხითაც, მათ შორის, მკვლელობის გზითაც). სისხლისსამართლებრივად ეს ქმედება დაკვალიფიცირდება 109-ე მუხლის მეხამე ნაწილის „გ“ პუნქტით (მკვლელობა ანგარებით, ან შეკვეთით). კრიმინალისტიკურად კი, სისხლის საქმეზე ჰუმანიტარული დადგუ

ნის ინტერესებში, საჭიროა იმის დადგენაც, თუ რა ხერხით იქნა ჩადენილი ეს ანგარებითი მკვლევლობა. გამორიცხული არ არის მკვლევლობის ჩადენა მოწამლვით, მონეტარული ცეცხლსასროლი იარაღიდან გასროლით, დახის, ან სხვა ბასრი იარაღის გამოყენებით და სხვა. აქედან გამომდინარე, საჭიროა ერთმანეთისგან განვასხვაოთ დანაშაული, როგორც ფსიქოლოგიური ქცევის, ანუ, მოტივისა და მიზნის განხორციელების ხერხი, რომელიც საკმარისია სისხლის სამართალში ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ასპექტით და თვით დანაშაულის ჩადენის ხერხი, როგორც კრიმინალისტიკური ცნება (Г. И. Начкебия, Психологизм и нормативизм в науке уголовного права, Тбилиси, 2000, стр. 21). მაგალითად, ერთია ქურდობა, როგორც სხვისი მოძრავი ნივთის მისაკუთრების მიზნით მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების ფარული ხერხი, და მეორეა თვით ქურდობის ჩადენის ხერხი, რომელიც, როგორც წესი, საკმაოდ მრავალფეროვანია. მაგალითად, ქურდობა ტექნიკური ხერხის გამოყენებით, ბინაში, სადგომსა, თუ საცაგში შეღწევით და ა. შ. ცხადია, ზოგიერთი მათგანი სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობისაა, თუმცა მას კრიმინალისტიკური მნიშვნელობაც აქვს.

ამრიგად, დანაშაული ფსიქოლოგიურად ქცევა არაა და ამიტომ იგი არც ნებისმიერია (ნებისყოფითია) და არც იმპულსური. მითუმეტეს, რომ არაცნობიერი, ანუ, იმპულსური ქცევისგან ბრალის გამოყვანა ყოველად შეუძლებელია. დანაშაული, როგორც ფსიქოლოგიური ქცევის განხორციელების ხერხი, უკავშირდება მხოლოდ ნებელობით ქცევას, რომელიც მოტივირებული და მიზანდასახულია. ეს ეხება არა მარტო განზრახვას, როგორც ბრალის ერთ-ერთ ფორმას, არამედ, გაუფრთხილებლობასაც, რადგან, ერთია ნებელობითი ქცევა წმინდა ფსიქოლოგიურად და მეორეა ბრალის ცნება და ფორმები.

ამრიგად, დებულება, რომ დანაშაული ფსიქოლოგიურად ქცევა კი არაა, არამედ ფსიქოლოგიური ქცევის განხ-

ორციელების ხერხია, ქმედების დანაშაულად კვალითაა ციის პრობლემატიკაში მეტად მნიშვნელოვანია. მართლაც, ქცევის, როგორც ფსიქოლოგიური ცნების, შეფასება შეუძლებელია, რადგან ფსიქოლოგია შეფასებითი მეცნიერება არ არის. ქცევა ფსიქოლოგიურად არც კეთილია და არც ბოროტი, არც კარგი და არც ცუდი. სამაგიეროდ, დადებითად ან უარყოფითად შეიძლება შეფასდეს ფსიქოლოგიური ქცევის განხორციელების ხერხი. თუ, მაგალითად, პირი კანონიერი ხერხით აგროვებს ქონებას, - ეს ცხადია, „ანგარებად“ ვერ შეფასდება. მაგრამ თუ პირი უკანონო ხერხით აკეთებს იგივეს, მაშინ, მისი ეს ქმედება ანგარების დაკმაყოფილების ხერხად ფასდება. ამიტომ, მიზანშეწონილია მოკლედ შევჩერდეთ ტერმინოლოგიურ საკითხზეც. კერძოდ, ტერმინი „დანაშაულებრივი ქცევა“ არამეცნიერულია, რადგან, ქცევა დანაშაულებრივი ვერ იქნება. ქცევის ფსიქოლოგიური ცნებისადმი დანაშაულის ნიშნების მექანიკური მისადაგება უაზროა.

ჩემის აზრით, ქართულ ენაზე ხავსებით სწორი და მისაღებია ტერმინი „საქციელი.“ ეს ტერმინი არაა მოწვევითი ქცევის ფსიქოლოგიურ მხარეს, მაგრამ არსებითად სოციალურია და ადამიანის არსობრივ გამოხატულებასაც წარმოადგენს. **ჰ. ამირქაიძის** რომანში „დათა თუთაშხია“ იურისტებისთვის არაერთი საინტერესო ეპიზოდია მხატვრულად აღწერილი და ღრმა ფილოსოფიურად შეფასებული, მაგრამ ამჯერად მოკლედ შევეხებით იმ ეპიზოდს, როდესაც ხელმეორედ გააბრაგებულ და ნაავადმყოფარ დათას (მას მოსაკლავად ესროლეს, მაგრამ იგი გადარჩა) საყვედურებით იკლებს კონსტანტინე, მუშნი ზარანდიას უფროსი ძმა. მაგალი ზარანდია, მუშნისა და კონსტანტინეს მამა, აწვევტინებს კონსტანტინეს და ეუბნება: „საქციელს თუ დაუწუნებ ადამიანს, იქვე და მაშინვე უნდა ითქვას, როგორი საქციელი იქნებოდა კარგი და მისაღები.“ (გვ. 553). ამ მხრივ არანაკლებ საინტერესოა დათა თუთაშხიას მსჯელობაც. ეს

უკანასკნელი ამბობს, რომ ისე არ გამოდის ეს ცხოვრება, ვეღარ კარგად და მშვიდად იყოს, დათამ აბრაგობაზე ხელი აიღოს. როდესაც ორივე ერთად არ გამოდის, **ქუჩის ცუდები** დათა, - „**მაშინ ის უნდა აკეთოს კაცმა, ამ უფრო დირებულმა**“ (იქვე).

ამრიგად, სოციალურ-ფსიქოლოგიურად და მსოფლმხედველობრივად ხწორია ტერმინი „**დანაშაულებრივი საქციელი**,“ როგორც პიროვნების ბუნებისა და ხასიათის ნიშანი და არა ფსიქოლოგიური ცნება. დათა თუთაშხიას ნათქვამი, რომ ორიდან კაცმა უფრო დირებული უნდა აკეთოს, - ნიშნავს არჩევანს დირებულებთა შორის, როდესაც ადამიანი ირჩევს უფრო მაღალ და ობიექტურ დირებულებას და ამიტომ მისი საქციელი უფრო კეთილი და მისაბამია.

სამწუხაროდ, რუსულ იურიდიულ ლიტერატურაში ტერმინი „Преступное поведение“ თითქმის გაბატონებულია. აქედან ქართულად ითარგმნება ტერმინი „**დანაშაულებრივი ქცევა**.“ უფრო მართებულია რუსული ტერმინი „**Поступок**,“ რომელშიც სოციალურად შეფერილი ქვევა ანუ საქციელი იგულისხმება.

ამრიგად, დანაშაულებრივი ქმედება ქცევის ფსიქოლოგიური მხარისგან მოწვევით არ არსებობს, მაგრამ იგი ამ ქცევაზე არ დაიყვანება და ამიტომ შეიძლება ითქვას, რომ დანაშაულებრივი ქმედება ფსიქოლოგიური ქცევის (მოტივისა და მიზნის) განხორციელების ხერხია. საზოგადოებრივად საშიში, მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული არის არა ქცევა ფსიქოლოგიურად, არამედ, ქცევის განხორციელების ხერხი. ეს ხერხი, თავის მხრივ, უკავშირდება „**საქციელის**“ ცნებას, რადგან ამ ცნებაში ჩანს გარეხინამდვილისადმი ადამიანის პრაქტიკულ-დირებულებითი დამოკიდებულება და მისი შედეგი. ტერმინი „**საქციელი**“ მსოფლმხედველობრივი დატვირთვის მქონეა და ამა თუ იმ ადამიანის ცხოვრების წესის გამოხატულებასაც წარმოადგენს. ამ მიმართებით შემთხვევითი ხულაც არაა საქართ-

ველოში ატეხილი ბრძოლა ქურდული ცხოვრების წესის
 წინააღმდეგ. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგად
 თეორიაში ადამიანის საქციელის ცნებას და მის ხათხათოდ
 გაგებას უადრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს. ^{ქრქვენი}
 საბოლოოდ იმ დასკვნანდე მივდივართ, რომ ^{სისხლის}
 სამართალი ქცევის ფსიქოლოგიური ცნებისგან მოწყვეტით
 დანაშაულებრივი ქმედების ცნებას ვერ ააგებს, მაგრამ
 ტერმინი „ქმედება“ ქცევაზე არ დაიყვანება და „შემადგენ-
 ლობის“ ცნებასთან ასოცირდება. ფართო აზრით, ქმედე-
 ბა მთელი შემადგებლობაა, როგორც დანაშაულის ცნების
 პირველი ელემენტი. სხვა საკითხია, ქმედების სტრუქტუ-
 რა, რომელსაც ცალკე შევხებით. ყოველივე ამის შემდეგ
 შეიძლება ვცადოთ ქმედების შემადგენლობის ცნების დად-
 გენაც: ქმედების შემადგენლობა არის სისხლის სამართლის
 კანონით გათვალისწინებული ქმედების, როგორც დანაშაუ-
 ლის ჩადენის ხერხის, ინდივიდუალურად გამოკვეთილი ობი-
 ექტური და სუბიექტური ნიშნების ერთობლიობა, რომელიც
 დანაშაულად მისი კვალიფიკაციის პირველი და აუცილუ-
 ბელი პირობაა.

**მტკიცების საბანი, მისი სტრუქტურა და
ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის
პრობლემა**

**§ 1. ქმედების უმადგენლობის ობიექტური მხარის
ცნება და ნიშნები**

როგორც ყოფილი საბჭოთა კავშირის, ისე თანამედროვე რუსეთის ფედერაციის სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში „დანაშაულის შემადგენლობა“ გულისხმობს, უპირველეს ყოვლისა, დანაშაულის ობიექტს. „დანაშაულის კვალიფიკაციის“ ტრადიციული თეორია ამ ობიექტის დადგენით იწყებს. ცხადია, არსებობს დანაშაულებრივი ხელყოფის ობიექტი (სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, თავისუფლება, სახელმწიფო საუკუნეობა და ა. შ.). შით უმეტეს, რომ სისხლის სამართალი ამ ობიექტის დაცვას ეძღვნება. მაგრამ, ამ მიმართებით არსებითად შესაცვლელია როგორც ტერმინოლოგია, ისე ტრადიცია. ჯერ ერთი, ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ, რომ ქმედებას დანაშაულად აკვალიფიცირებს, უპირველეს ყოვლისა, კანონმდებელი სისხლის სამართლის კანონში. განსაზღვრული ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციით კანონმდებელი ადგენს სისხლისსამართლებრივი დაცვის ამა თუ იმ ობიექტს (აღამიანის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, თავისუფლებას, სახელმწიფო საუკუნეობას და ა. შ.). გასაგებია, რომ ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაციის პოზიციიდან ბუნებრივია „სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტის“ ცნება. სწორედ კანონმდებელი (და არა გამომძიებელი, პროკურორი, ან მოსამართლე) ქმნის ამ ცნებას და სისხლის სამართლის კანონს სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტის (მისი

მნიშვნელობის) მიხედვით ააგებს. ამიტომ, სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტის კლასიფიკაცია ამ მხრივ სახელმწიფოს საკანონმდებლო საქმიანობის ანალიზს უკეთესად შეორეც. უკვე ითქვა, რომ სისხლის სამართლის დანაშაულებრივი ქმედების მომენტიდან იქმნება დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა სახელმწიფოსა და სისხლის სამართლის ნორმის ადრესატებს (ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს) შორის. ამ პირთა მართლწოდებული ქმედება დანაშაულებრივი ხელყოფისგან იცავს იმ ობიექტს, რომელიც კანონმდებელმა სისხლისსამართლებრივი წესით დაცვის ღირსად გამოაცხადა. ამიტომ, სისხლის სამართლის ნორმის ამ ადრესატებს „სისხლის სამართლის სუბიექტი“ უნდა ეწოდოთ (ნაცვლად ტრადიციული „დანაშაულის სუბიექტისა“). გასაგებია, რომ დანაშაულის ჩადენას წინ უსწრებს სწორედ სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი და სისხლისსამართლებრივი დაცვის სუბიექტი, როგორც დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის ელემენტები. დანაშაულებრივი ქმედება სწორედ ამ ობიექტის ხელყოფით ვლინდება. აქედან გამომდინარე, პირველადი ცნება ამ მიმართებით არის არა „დანაშაულის ობიექტი“, არამედ, „სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი,“ რომელიც წინ უსწრებს დანაშაულის ჩადენას (ამის შესახებ უფრო დაწვრილებილი იხილეთ ბ. ნაჭყაბიძე, „სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტის“ ცნება, „სამართალი,“ 1999, № 6-7). ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია, ამიტომ „დანაშაულის ობიექტის“ ტრადიციული ცნებით ვერ დაიწვება. ეს გასაგებია, რადგან ჩადენილია თუ არა დანაშაული ეს თავიდანვე კი არაა ცნობილი, რომ უკვე მისი ობიექტი დავადგინოთ, არამედ, დადგენას ანუ კვალიფიკაციას მოითხოვს. შემდგომ ჩვენ ვნახავთ, რომ სუბიექტის მიზანზე არსებითადაა დამოკიდებული ის, თუ სისხლისსამართლებრივი დაცვის რომელ ობიექტზეა მიმართული სუბიექტის ქმედება, ხოლო, მიზანი ქმედების შემადგენლობის

სუბიექტური მხარის ერთ-ერთი ელემენტია. ბუნებრივად ეფიქროთ, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ცხაზე პირველია ქმედების შემადგენლობის **ობიექტური მხარის** დადგენა. იგულისხმება პასუხი კითხვაზე: **ჩადენილია თუ არა სისხლისსამართლებრივად რელევანტური რაიმე ქმედება?** ამ კითხვაზე რაიმენაირი პასუხის გარეშე სისხლის სამართლის საქმე ვერ აღიძვრებოდა (ვიდრე იგი საქართველოში ოფიციალურად იყო დაკანონებული სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში როგორც ერთ-ერთი დამოუკიდებელი სტადია), ხოლო, სადღეისოდ წინასწარი გამოძიება ვერ დაიწევა. (სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისა და დევნის მიმართების შესახებ. იხ. შ. ფაფიაშვილი, თბილისი 1999 წ.). მაგრამ ამ მიმართებით მოკლედ მაინც უნდა აღვნიშნოთ ერთი არსებითი ხასიათის გარემოება, რომელიც დანაშაულის ცნებისა და ქმედების შემადგენლობის გაიგივების სიძნელეებიდან მომდინარეობს. კერძოდ, **თუ დანაშაულის შემადგენლობა მისი ოთხი ელემენტისგან** (ობიექტის, ობიექტური მხარის, სუბიექტისა და სუბიექტური მხარისაგან) შედგება, მაშინ რა ვუყოთ იმას, რომ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის ეტაპზე **სუბიექტი, როგორც წესი, უცნობია?** იგი ფაქტობრივად ცნობილიც რომ იყოს, იურიდიულად მისი დადგენის პროცედურა მაინც პირველ რიგში ქმედების დადგენას მოითხოვს. ეს საკითხი სისხლისსამართლებრივი დევნის ცნებასაც უკავშირდება. კერძოდ, ამტკიცებდნენ, რომ სისხლის სამართლის საქმის არძვრა ხდება ქმედების ფაქტზე, სისხლისსამართლებრივი დევნა კი პიროვნების მიმართ ხორციელდება. ამიტომ იყო, რომ ყოფილ საბჭოთა კავშირში სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის ცნებასთან დაკავშირებით შემოტანილ იქნა „**დანაშაულის შემთხვევის**“ ცნება. რუსულ ენაზე კი არსებობდა ტერმინი „Событие преступления.“ რაც ქართულ ენაზე „**დანაშაულის ხდომილებას**“ ნიშნავს. ტერმინი „**ხდომილება**“ უფრო ბუნებისმეტყველური ტერმინია და ნიშნავს ბუნების მოვლენებს. იურიდიული ფაქტების

კლასიფიკაციაში, მაგალითად, ადამიანის დაბადებას ან გარდაცვალებას „ხდომილებად“ მიიჩნევენ. გასაგებია, რომ „დანაშაულის ხდომილება“ თუ „დანაშაულის შემთხვევა“ მდევობრივი ტერმინია. ჯერ ერთი, თუ ქმედება მისი მხარეა, მაშინ, ის სოციალური სინამდვილის ფაქტია და არა ბუნების ხდომილება; მეორეც, ცნობილია, რომ ტერმინი „შემთხვევა“ არაბრალეული ქმედების ანუ „კაზუსის“ გამომხატველია. ამიტომ, საკითხავია: თუ ქმედება დანაშაულია, მაშინ ის უჭკველად ბრალეულია და ამიტომ „შემთხვევა“ ანუ „კაზუსი“ ვერ იქნება. გასაგებია, რომ „დანაშაულის შემთხვევა“ ხელოვნურია, ურთიერთგამომრიცხავ ტერმინებზეა შეკოწიწებული. ამ ფრიად ხელოვნური ტერმინის შექმნაც იმან განაპირობა, რომ დანაშაული და მისი შემადგენლობა გააიგივეს. თუ დანაშაულის ჩადენა დანაშაულის შემადგენლობის ოთხივე ელემენტის ერთდროულად არსებობას ნიშნავს, მაშინ, რატომღა, რომ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის ან წინასწარი გამოძიების საწყის ეტაპზე ჯერ კიდევ უცნობია პირი, ხელყოფის ობიექტი, სუბიექტური მხარეც კი? ამიტომ ამ მიმართებით „დანაშაულის შემადგენლობის“ ტრადიციული ტერმინი პრაქტიკულად გამოუსადეგარი გამოდგა და ამიტომ შექმნეს სრულიად უაზრო და ხელოვნური ტერმინი „დანაშაულის შემთხვევა.“ მიუხედავად ამისა, იურისტები იძულებული ხდებოდნენ „დანაშაულის შემთხვევა“ დანაშაულის შემადგენლობის ცნებასთან კავშირში განეხილათ. ითქვა კიდევ, რომ ტერმინი „დანაშაულის შემთხვევა“ პირობით გამოიყენება გარემოებათა იმ წრის აღსანიშნავად, რაც ახასიათებს დანაშაულის ობიექტურ მხარესა და ობიექტს (Теория доказательств в советском уголовном процессе, М. 1973, стр. 164-165). ცხადია, დანაშაულის შემადგენლობის ობიექტური მხარის ცნება სავსებით კანონიერია და ამიტომ „დანაშაულის შემთხვევის“ წინააღმდეგობრივი ტერმინი საჭირო არც იქნებოდა, რომ დანაშაულისა და მისი შემადგენლობის თანაფარდობა სწორად ყოფილიყო გაგებული. ამ მიმართებით

პროფ. ბ. ხარაზიშვილი იყო ერთ-ერთი პირველი, რომელმაც გარკვევით აღნიშნა, რომ „დანაშაულის შემთხვევა“ ხშირად უკავშირდება დანაშაულის შემადგენლობას, რადგან ისინი სამართლის საქმე დანაშაულის ფაქტთან უკავშირდება ადვილად. ამიტომ იყო, რომ ავტორი სისხლის სამართლის პროცესის კონსტრუქციებთან სისხლის სამართლის ცნებების მჭიდრო კავშირს მოითხოვდა. კერძოდ, მტკიცების საგანში დანაშაულის შემადგენლობის შეტანას უჭერდა მხარს. მისი აზრით, თუ ჩვენ დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტებს „უშუალოდ მტკიცების საგანში გავითვალისწინებთ, ამით მხოლოდ საგამოძიებო-სასამართლო დარგის წარმომადგენლებს მუშაობას გავუადვილებთ“ (ბ. ხარაზიშვილი, მტკიცებითი სამართალი, თბილისი, 1982, 54-55).

ამრიგად, დანაშაულის ცნებაში „შემადგენლობის“ ცნების გათქვევვა სისხლის სამართლის პროცესს გაურკვეველ ვითარებაში ჩააგდებდა. ნ. პოლიანსკი საკვებით მართებულად წერდა: „უარის თქმა მატერიალური სისხლის სამართლის ისეთ ცნებაზე, როგორცაა დანაშაულის შემადგენლობა, გარდუვალად მიდის სისხლის სამართლის პროცესის უარყოფამდე. სისხლის სამართლის საქმის განხილვისას სასამართლომ უნდა დაადგინოს პირის ქმედებაში დანაშაულის შემადგენლობის არსებობა ან არარსებობა. სწორედ ამაში მდგომარეობს სასამართლოს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ამოცანა“ (. . . Полянский, Вопросы теории советского уголовного процесса, МГУ, 1956, стр. 235). ავტორი ხაზს უსვამდა დანაშაულის შემადგენლობის პროცესუალურ წარმომავლობას. მისი აზრით, ფეოდალური ეპოქის დასავლეთევროპულ სამართალში „კორპუს დელიქტის“ ცნება გულისხმობდა დანაშაულის კვალს, მოკლულის გვამს, სისხლის კვალს, მკვლელობის იარაღებსა და ა. შ. სხვანაირად, ამ ცნებაში იგულისხმებოდა იმ ნიშანთა ერთობლიობა, რომლის მეშვეობით შეიძლებოდა დანაშაულის ჩადენაში დარწმუნება, რათა შემდეგ გადასულიყვნენ დამნაშავის ძებნაზე. მხოლოდ XVIII საუკუნის ბოლოს

„კორპუს დელიკტი“ გერმანულ ლიტერატურაში გულახილ
იქნა სისხლის სამართლის სფეროში ისე, რომ დანაშაულის
შემადგენლობაზე მოძღვრებიდან ამოღებულ იქნა სისხლის
რი პირობები. ასე, რომ, მას პროცესუალური წარმომადგენლობის
კვალი დიდხანს ეტყობოდა. აქედან ნ. პოლიანსკი ასკვნის:
„დანაშაულის შემადგენლობის ცნება სისხლის სამართლის
ერთ-ერთ ცნებად იქცა, მაგრამ მისი პროცესუალური წარ-
მომავლობის კვალი შემონარჩუნებულ იქნა იმით, რომ ამ
ცნებაში დანაშაულის მხოლოდ ობიექტური ნიშნები იქნა
შეტანილი“ (იქვე, გვ. 235). ავტორი, როგორც ჩანს, გულისხ-
მობს დანაშაულის ე. წ. კლასიკურ სიტემას (ლისტ-ბელინგის
მოძღვრება), რომელშიც ქმედების შემადგენლობა მხოლოდ
ობიექტური ნიშნების ერთობლიობად იყო წარმოდგენილი. ამ
მხრივ ვითარება მოგვიანებით შეიცვალა, როდესაც უმართ-
ლობის სუბიექტური ელემენტების პრობლემა დაისვა და
დადებითად გადაწყდა კიდევ.

ამრიგად, მტკიცების საგანში უნდა ვიგულისხმოთ არა
„დანაშაულის შემთხვევა“, არამედ „დანაშაული“, რომელიც,
როგორც უკვე არაერთხელ აღინიშნა, საქართველოს სისხ-
ლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის თანახმად, არის
სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მარ-
თლსასწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება. შემთხვევითი
არ არის, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის საპ-
როცესო კოდექსის 112-ე მუხლის „ა“ პუნქტის მიხედვით,
წინასწარმა გამოძიებამ უნდა დადგინოს ბრალდებულის
ქმედება. დავას არ იწვევს დებულება, რომ სისხლის სამარ-
თალი არის ქმედების სამართალი. ცხადია, მთელი რივი
საკითხების გადაწყვეტისას მხედველობაში იღებენ ბრალ-
დებულის (განსახეულის) პიროვნებასაც, მაგრამ ქმედების
გარეშე „ბრალდებული“ არ არსებობს და ამიტომაც, რომ
ქმედების ფაქტის დადგენას ამ ქმედების დანაშაულად
კვალიფიკაციის საქმეში უადრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს.
ქმედება, ფართო გაგებით, მთელი დანაშაულია, მაგრამ ამ

ტერმინში ძირითადად მაინც იგულისხმება შემადგენლობა, რომელიც იყოფა ობიექტურ და სუბიექტურ მხარედ. ჩვენ ვერ დავეთანხმებით ტრადიციას, რომლის თანახმაა ქმედებების შემადგენლობის სტრუქტურაში შეაქვთ ხელყურძნ-ობიექტი და ხელყოფიც (სუბიექტიც). ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ არუბობს დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა, რომელიც დანაშაულებრივი ხელყოფისგან იცავს განსაზღვრულ ობიექტს. მეორეს მხრივ, არსებობს მართლზომიერი ქმედების სუბიექტი. მაშასადამე, სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი და სუბიექტი დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო არსებული ურთიერთობის ელემენტებია და არა დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტები. ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში სუბიექტი და ობიექტი არ შედის, რადგან, ქმედება არც ობიექტია და არც სუბიექტი. ცხადია, ქმედების დადგენა მიდის სუბიექტისა და ობიექტის დადგენამდეც, მაგრამ ქმედება შეიძლება დავახასიათოთ როგორც ობიექტურის, ისე სუბიექტურის მხრივ. ქმედების შენადგენლობის დადგენა თვით ამ ქმედების ობიექტური მხარის ნიშნების დადგენით უნდა დაიწკოს. ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარე არის ადამიანის ნების გარეგანი აქტი, რომელიც სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტზე მავნე, სოციალურად საშიში, ზემოქმედების პროცესისა და შედეგის იურიდიულ ნიშნებში გამოიხატება (იხილეთ ბ.ნაჭყვამიძე, სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა და დანაშაულის ცნება, თბილისი, 2002, (ლექციების კურსი), გვ. 66).

ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარე მთელი რიგი ნიშნებით ხასიათდება: ესაა ქმედება, ესე იგი, მოქმედება, ან უმოქმედობა; შედეგი; მიზეზობრივი კავშირი ქმედებასა და შედეგს შორის; ქმედების ჩადენის ადგილი, დრო, ხერხი, საშუალება, ვითარება და ზოგიერთი სხვა. მოკლედ განხვიხილეთ ისინი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ასპექტით.

დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც აქტიური მოქმედების, ისე, უმოქმედობის გზით. სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულ დანაშაულთა უმრავლესობა აქტიური მოქმედებით ხორციელდება (დაჭრით, მოწამლვით, თავდასხმით, გაძარცვით და ა. შ.). აქტიური დანაშაულებრივი მოქმედება, მართალია, მოტივისა და მიზნის, ანუ, ფსიქოლოგიური ქცევის განხორციელების ხერხია, მაგრამ მასში არ იგულისხმება რეფლექტორული მოქმედება, რომელიც ბუნებრივი რეფლექსიის (მაგალითად, სიმაღლიდან ჩამოვარდნის შიშის) გამოვლენაა და ნების გარეგან აქტს არ წარმოაგენს. მასში არ იგულისხმება არც იმპულსური მოქმედება, რომელიც არაცნობიერია, ანუ, ობიექტივაციის აქტის, ანუ, ცნობიერების გარეშე ხორციელდება. ბოლოს, მასში არ იგულისხმება ისეთი ფიზიკური იძულება, როდესაც სუბიექტს არა აქვს სხვაგვარად მოქმედების შესაძლებლობა. რა თქმა უნდა, სისხლისსამართლებრივი გაგებით მოქმედება არაა დაუძლეველი ძალის არსებობისას, უკიდურესი აუცილებლობის ვითარებაში, პათოლოგიური სიმთვრალის ან პათოლოგიური აფექტის მდგომარეობაში. რიგ შემთხვევებში კანონმდებელი იძლევა აქტიური დანაშაულებრივი მოქმედების დეტალურ აღწერას. მაგალითად, საქ. სსკ 117-ე მუხლში ზუსტადაა აღწერილი ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანების ყველა შესაძლო ვარიანტი, რაც გამოიძიებასა და სასამართლოს საშუალებას აძლევს დანაშაულებრივი მოქმედება ისე დააკვალიფიციროს, როგორც ეს კანონმდებელმა განსაზღვრა. კერძოდ, ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება, ესე იგი, სხეულის დაზიანება, რომელიც სახიფათოა სიცოცხლისთვის, ანდა რომელმაც გამოიწვია მხედველობის, სმენის, მეტყველების, ან რომელიმე ორგანოს, ან მისი ფუნქციის დაკარგვა, ფსიქიკური ავადმყოფობა, ორსულობის შეწყვეტა, სახის წარუშლელი

დამახინჯება, ან ჯანმრთელობის სხვაგვარი დაზიანება, რომელიც სახიფათოა სიცოცხლისთვის და დაკავშირებულია საერთო შრომისუნარიანობის მყარ ერთი მესამედით დაკარგვასთან; ან, წინასწარ პროფესიული შრომისუნარიანობის სრულ დაკარგვასთან. ცხადია, ამ აღწერილობაში გადმოცემულია ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანების ცალკეული შემადგენლობანი, რომელნიც, როგორც წესი, სხვადასხვა მოქმედებით ხორციელდება, თუმცა, შესაძლებელია ერთდროულად რამდენიმე შემადგენლობის განხორციელებაც (მძიმე საგნის თავსა და მუცელში არაერთგზისი ჩარტყმით, მაგალითად, ორსულობის შეწყვეტა და ფსიქიკური დაავადება).

ცხადია ისიც, რომ დანაშაულებრივი მოქმედება ზოგჯერ რთული და ეპისოდიალურია. მაგალითად, ერთია უეცრად აღბრუნებული სულიერი აღელვების ნიადაგზე ჩადენილი აქტიური მოქმედება, როგორც უშუალო რეაქცია დაზარალებულის მართლსაწინააღმდეგო ძალადობაზე, ან ამორალურ ქმედებაზე, და მეორეა წინასწარმოფიქრებული დანაშაულებრივი გეგმის განხორციელება (მაგალითად, მოწამლვის გზით მკვლელობის ჩადენისას საწამლაკის შექმნა, ან დამზადება, სასიკვდილო დოზის შერჩევა, მსხვერპლისთვის მისი მიწოდების ხერხი და სხვა).

ზოგიერთი შემადგენლობა მარტივია და კანონმდებელი ამიტომ ამ მიმართებით რაიმე საგანგებო აღწერილობას არ მიმართავს. მაგალითად, ჯანმრთელობის მძიმე, ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით (საქ. სსკ 122-ე მუხლი) რაიმე საგანგებო ახსნა-განმარტებას არ მოითხოვს, რადგან, **ჯერ ერთი**, აუცილებელი მოგერიების ცნება და ფარგლები დადგენილია სისხლის სამართლის ზოგად ნაწილში (საქ. სსკ 28-ე მუხლი); **მეორეც**, უკვე 117-ე მუხლის ანალიზი მოითხოვს იმის დადგენას, თუ ჯანმრთელობის რა ხარისხის დაზიანება არსებობს.

რიგი შემადგენლობა რთული კონსტრუქციისაა თავისი დამამძიმებელი გარემოებებით (მაგალითად, ძაღადობა, მუხლი 126-ე). ქმედებას ზოგჯერ შეიძლება ჰქონდეს მატური ხასიათი (ცემა); ან შეიძლება ჩადენილ იქნეს ან მეტი პირის, ან ორსულის და სხვა პირთა მიმართ. ამ მიმართებით იგულისხმება აქტიური მოქმედებების სისტემა, მაშინ როდესაც სხვა შემთხვევაში ერთი აქტიური მოქმედებაც კი საკმარისია (მაგალითად, მხარცველმა ახალგაზრდა ქალს მობილური ტელეფონი აართვა იმ დროს, როდესაც იგი ზარზე პასუხის გაცემას ცდილობდა).

არსებობს მარტივი შემადგენლობა ალტერნატიული ვარიანტებით. მაგალითად, 260-ე მუხლის პირველ ნაწილში გათვალისწინებულია ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის ან პრეკუსორის უკანონო დამზადება, წარმოება, შექმნა, შენახვა, გადაზიდვა, გადაგზავნა, ან გასაღება. გასაგებია, რომ ამ ტიპის დამთავრებულ დანაშაულად ქმედების კვალიფიკაციისთვის საკმარისია ერთ-ერთი მათგანის ჩადენა, თუმცა, არც ისაა გამორიცხული, რომ პირმა ერთდროულად განახორციელოს ორი, ან მეტი ალტერნატიული შემადგენლობა (მაგალითად, ნარკოტიკული საშუალების შექმნა და შენახვა).

ცხადია, დანაშაულებრივი ქმედება, როგორც წესი, შიშველი ხელებით არ ხდება. ადგილი აქვს გარესინამდვილის ობიექტური კანონზომიერების ცოდნას და მის გამოყენებას, ამ კანონზომიერებაზე ზემოქმედებას შესატყვისი საშუალებებით, იარაღებით, რაც, თავის მხრივ, განაპირობებს დანაშაულის ჩადენის ამ თუ იმ ხერხის შერჩევას. მაგალითად, დებულება, რომ ადამიანი მოკვდავია, ფსიქოლოგიურად აზრს აძლევს მკვლელის მოქმედებას, მაგრამ ამ მიმართებით შეიძლება მოხდეს გაუთვალისწინებელი შემთხვევაც. მაგალითად, მითრიდატეს, ან ცეზარს საწამლავით ვერ მოაკვდინებდნენ, რაკი ისინი საწამლავს ბავშვობიდან იყვნენ შეგუებული. ასეთ შემთხვევაში სახეზე იქნებოდა

მკვლევლობის მცდელობა და არა დამთავრებული მკვლევლობა; შესაძლოა პოტენციურ მკვლელს ცეცხლსასროლ-
მა იარაღმა უმტყუნოს და მან გასროლა ვერცხლსასროლ-
ან საწამლავი ვარდის წყალში აერიოს და მამაკაც-მკვლევარს
რაც იმაზე მეტყველებს, რომ ადამიანის მოქმედება გარ-
ესანყაროზუა მიმართული და მის ქმედებას მისი კანონზომ-
იერებაც განსაზღვრავს. ამდენად, ადამიანის ქმედება მისგან
მოწყვეტით არ არსებობს, მაგრამ მისგან შეფარდებით და-
მოუკიდებელია და ამიტომ მასზე არ დაიყვანება.

ქმედების დანაშაულად ზუსტი კვალიფიკაციისთვის
სისხლის სამართლის კანონი საკმარისი არ არის. იგუ-
ლისხმება ე. წ. **ბლანკეტური ნორმების** სისტემა, რომელიც
სამართლის სხვა დარგებს განეკუთვნება. მაგალითად, 248-ე
მუხლით ქმედების კვალიფიკაციის შემთხვევაში აუცილე-
ბელია გავუცნოთ იმ ნორმატიულ აქტს, რომელიც სანიტა-
რულ-ეპიდემიოლოგიურ წესებს ადგენს და შესაბამის სამ-
სახურებს მისი დცვის მოვალეობას აკირებს. გარდა ამისა,
ცნობილია, რომ გაუფრთხილებლობა, როგორც ბრალის
ერთ-ერთი ფორმა, წინდახედულობის ნორმებს (როგორც
წესი, დაუწერელი ქცევის წესებს) ეფუძნება და ქმედების
დანაშაულად კვალიფიკაციას ამ ნორმების დადგენაც
ხდება აუცილებელი. იურიდიული პირების მიერ ჩადენილი
ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისთვის საჭირო იქნე-
ბა ამ იურიდიული პირების დამაფუძნებელი დოკუმენტების
(ხელშეკრულების, დებულების, თუ წესდების ანდა, კან-
ონის) ანალიზი.

ბოლოს, აქტიური მოქმედების გზით უფრო ტიპიურია
დანაშაულში თანამონაწილეობა, თუმცა, ეს უკანასკნელი
უმოქმედობის გზითაც შეიძლება, როდესაც სუბიექტი ვალ-
დებული იყო ემოქმედა აქტიურად და როცა მისი ეს აქტი-
ური მოქმედება შესაძლო დანაშაულის თავიდან აცილების
ერთ-ერთი პირობა იქნებოდა.

დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს უმოქმედობით როდესაც პირს აქტიური მართლზომიერი ქმედება მოუწოდებდა, ხოლო მან ეს მოვალეობა არ შეასრულა, თუმცა, კი მას მისი შესრულება შეეძლო. არსებობს ე. წ. **წმინდა უმოქმედობა**, როდესაც დანაშაული მხოლოდ უმოქმედობის გზით შეიძლება იქნეს ჩადენილი. მაგალითად, გადასახადისთვის თავის არიდება (საქ. სსკ 218-ე მუხლი) მხოლოდ უმოქმედობით შეიძლება. მაგრამ არსებობს **შერეული უმოქმედობაც**, როდესაც დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით. მაგალითად, ახალშობილის მკვლელობა მშობლის უმოქმედობით, როდესაც საეციალურად არ კვებავს ბავშვს, რათა იგი შიმშილით დაიღუპოს, თუმცა, მკვლელობა აქტიური მოქმედებითაც შეიძლება იქნეს ჩადენილი.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში აღწერილი ქმედების შემადგენლობა თავისი შინაარსით გვინევენებს, თუ რა წესით შეიძლება მისი ჩადენა. მაგალითად, სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტების დაკარგვა (საქ. სსკ 321-ე მუხლი) შეიძლება მხოლოდ უმოქმედობით, როდესაც პირმა უგულვებელყო შესაბამისი დოკუმენტების შენახვის დადგენილი წესი, მაშინ როდესაც სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება (საქ. სსკ 320-ე მუხლი) შეიძლება მხოლოდ აქტიური მოქმედებით.

დანაშაული უმოქმედობით შეიძლება ჩადენილ იქნეს იმ შემთხვევაშიც, როდესაც პირი თავს არიდებს საეციალური მოვალეობის შესრულებას. მაგალითად, მობილიზაციით გაწვევისგან თავის არიდება (საქ. სსკ 358-ე მუხლი). სისხლის სამართლის კოდექსში დანაშაულებრივი უმოქმედობის სხვა არაერთი სახეა აღწერილი. მაგალითად, განსაცდელში მიტოვება პირისა, რომელიც სიცოცხლისთვის საშიშ მდგომარეობაში იმყოფებოდა, მა-

გრამ მოკლებული იყო შესაძლებლობას, დაეცვათ თუ
თუ მიმოტოვებულს ევალებოდა მასზე ზრუნვა და შეედლო
მისთვის დახმარების გაწევა (საქ. სსკ 128-ე);
ბით ხორციელდება დაუხმარებლობაც (საქ. სსკ 129-ე)
როდესაც სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში მყოფ
პირს არ გაუწევენ აუცილებელ და გადაუდებელ დახმარუ
ბას, როდესაც ეს დახმარება შესაძლებელია, ან როდესაც
არ ატყობინებენ, სადაც ჯერ არს ამ საფრთხის თაობაზე.
ცხადია, უმოქმედობით დანაშაულის ჩადენის სხვა არერ
თი შესაძლებლობაა გათვალისწინებული საქართველოს
სისხლის სამართლის კოდექსში, მაგრამ ამჯერად მოკლედ
შაინც შევეხები უმოქმედობით გამოწვეული შედეგების
პრობლემას. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ე. წ. სო
ციალური როლების თეორია, რომლის თანახმად, ერთსა
და იმავე ადამიანს სხდასხვა მიმართებაში სხდასხვა სო
ციალური როლი ეკისრება. კერძოდ, იგი არის მეუღლე
(ცოლი ან ქმარი), დედა, ან მამა შვილებთან მიმართუ
ბაში; მოქალაქე - სახელმწიფოსთან მიმართებაში; ჯარის
კაცი; მოხელე, ან მასთან გაათანაბრებული პირი და ა.შ.
აქედან გამომდინარე, თითოეულ ამ სოციალურ როლს
შესატყვისი მოვალეობა და მისი შესრულების მოლოდინი
მიეწერება (ამის შესახებ უფრო დაწვრილებით იხილეთ
**მ. ბომბლაური, სოციალურ მოლოდინთა მოტივაციური
მნიშვნელობის საკითხისათვის**, თბილისი, 1968). მაგალი
თად, სახელმწიფო მოქალაქისგან მართლზომიერ ქმედებას
მოელის; მეუღლე მეუღლისგან - ერთგულებას; შვილის
გან - მადლიერებას და მშობლიური ზრუნვის გამართლე
ბას და ა.შ. განსაგებია, რომ უმოქმედობა არის გაცუ
დება იმ მოლოდინისა, რომელიც მოცემულ შემთხვევაში
პიროვნების სოციალური როლიდან გამომდინარეობს. მაგ
ალითად, ჩვენ უკვე მოვისხენიეთ განსაცდელში მიტოვება,
რომელიც სხვა არაფერია, თქ არა სამართლებრივი გა
რანტის სოციალური როლიდან გამომდინარე დახმარების

მოლოდინის გაცუდება. როდესაც ამგვარი ~~სიციალური~~ მოლოდინი არ მართლდება, მაშინ, ირღვევა კიდევ ადამიანთა ურთიერთობის დადგენილი წესი, ხოლო ირღვევას ფრიად სერიოზული შედეგები მოსდევს.

ამრიგად, უმოქმედობას საკმაოდ სერიოზული შედეგები მოსდევს. ეს ბუნებრივია, რადგან, უმოქმედობისას სუბიექტი არ ასრულებს აქტიური მართლზომიერი მოქმედების მოვალეობას, რის გამოც ირღვევა ადამიანთა ურთიერთობის დადგენილი წესი. ეს გასაგებია, რადგან, პირის აქტიური მართლზომიერი მოქმედებით დანაშაულებრივი შედეგის დადგომა თავიდან იქნებოდა აცილებული.

§ 4. დანაშაულებრივი შედეგი

საქ. სსსკ 112-ე მუხელში გათვალისწინებულია მტკიცების საგანი, ესე იგი, ის გარემოებანი, რომელნიც უნდა დამტკიცდეს წინასწარი გამოძიების სტადიაზე. ამ გარემოებათა ჩამონათვალში დასახელებულია დანაშაულის შედეგად მიყენებული ზიანის ხასიათი და ოდენობაც (აუ პუნქტი). ცხადია, ამისი დადგენა ხელყოფის ობიექტის დადგენასაც მოითხოვს, მაგრამ ამჯერად დანაშაულებრივი შედეგის ზოგადი ცნებით შემოვიფარგლებით. როგორც ცნობილია, სისხლის სამართლის კოდექსში დანაშაულებრივი ქმედება აღწერილია რაიმე შედეგზე მითითების გარეშეც. მაგალითად, ყაჩაღობა დამთავრებულია ნივთის მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლების მიზნით თავდასხმის მომენტიდან. ასეთ შემადგენლობას „ფორმალურს“, ხოლო, ზოგჯერ „შეკვეცილსაც“ კი უწოდებენ, თუმცა არც ერთი ეს ტერმინი საქმის ამ ვითარებას ზუსტად ვერ გამოხატავს. იგულისხმება ვითარება, როდესაც დამთავრებული დანაშაულის მნიშვნელობა აქვს თვით ქმედებას. ასეთ შემთხვევაში დანაშაულებრივი ქმედება

სოციალურად საშიშია (მართლსაწინააღმდეგოდ) და ამიტომ მისი სხვა რაიმე შედეგის დადგენა-დამტკიცება საჭირო არ არის. ასეთ შემთხვევაში ჩადენილი ქმედება დანაშაულის დადგენის დადგენის და მისი ჩადენის მცდელობა (მაგალითად, ყანალობისა) გამოირიცხულია. მომზადება, ან მცდელობა შედეგიან შემადგენლობებს ახასიათებს. მაგრამ საკმაოდ ბევრია შემადგენლობა, რომელშიც დანაშაულებრივ შედეგებზე პირდაპირ, ან არაპირდაპირაა მითითებული. მაგალითად, **შუქარა** (საქ. სსკ 151-ე მუხლი) დამთავრებული დანაშაულია მისი დამაჯერებლად გამოხატვის მომენტიდან, როდესაც დაზარალებულს გაუნდა შუქარაში გამოხატული ძალადობის განხორციელების საფუძვლიანი შიში.

სისხლის სამართლის კოდექსში აღწერილია ისეთი შემადგენლობაც, რომელიც თავისი არსით დამთავრებულია და ამიტომ კიდევ რაიმე სხვა შედეგის დადგომის დამტკიცება საჭირო არ არის. მაგალითად, უცხო სახელმწიფოს წარმომადგენლისთვის სახელმწიფო საიდუმლოების გადაცემა (საქ. სსკ 313-ე მუხლი) დამთავრებული დანაშაულია და ამ შემთხვევაში არ არის საჭირო იმისი მტკიცება, თუ რა შეიძლება მოჰყვეს ამ ქმედებას, რაკი ისედაც ვახსებია, რომ უცხო სახელმწიფოს წარმომადგენელი ამ სახელმწიფო საიდუმლოებას საქართველოს სახელმწიფოს ინტერესების საწინააღმდეგოდ გამოიყენებს. არსებობს ე. წ. საფრთხის შემქნელი დელიქტებიც (დაუხმარებლობა, ავადმყოფის განხადვულში მიტოვება, შიდის შეყრის საფრთხე და სხვა), რომელიც რიგი თავისებურებით ხასიათდება, თუნდაც იმ თვალსაზრისით, რომ „საფრთხე“ მოცემულ შემთხვევაში დამთავრებული დანაშაულის ნიშანია და დანაშაულებრივ შედეგს წარმოადგენს.

დანაშაულებრივი შედეგები შეიძლება დავეთო რამდენიმე კატეგორიად: მატერიალურ და მორალურ-პოლიტიკურად. მატერიალურ შედეგში იგულისხმება მკვლელობა, ჯანმრთელობის დაზიანება, დანაშაული საკუთრების წი-

ნაადმდეგ, საბოტაჟი (საქ. სსკ 318-ე მუხლის მეორე და მესამე ნაწილი), ტერორისტული აქტი (საქ. სსკ 323-ე მუხლი) და სხვა. ცხადია, ყველა ეს შედეგი ერთმანეთშია გადახლართული. კერძოდ, მატერიალური შედეგი, როგორც მხარეებში ფასდება მორალურადაც და პოლიტიკურადაც. მაგალითად, დანაშაული საკუთრების წინააღმდეგ ამორალურია, ხოლო, საბოტაჟი სახელმწიფოს, როგორც პოლიტიკური სუბიექტის, ეკონომიკური საფუძვლის ძირის გამოთხრავს. მაგრამ დანაშაულებრივი შედეგების ეს დაყოფა მაინც საჭიროა იმის დასადგენად, თუ, სახელდობრ, როგორი შედეგი დადგა, ან შეიძლებოდა მოკვლოდა ამა თუ იმ დანაშაულებრივ ქმედებას? მაგალითად, ქრთამის აღება უაღრესად საშიში პოლიტიკური შედეგების მქონეა, რადგან, იგი მოქალაქეთა თვალში სახელს უტეხს სახელმწიფოს, როგორც, პოლიტიკურ სუბიექტს.

სისხლის სამართლის კოდექსში აღწერილია ისეთი შემადგენლობაც, რომელიც მაკვალიფიცირებელ შედეგებზე მიუთითებს. მაგალითად, საქ. სსკ 109-ე მუხლში გადმოცემულია მკვლელობის, 177-ე მუხლში - ქურდობის, 229-ე მუხლში - აფეთქების მაკვალიფიცირებელი გარემოებანი. ასეთ შემთხვევაში ჩადენილი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს ამა თუ იმ მუხლის ნაწილით ან იმ პუნქტით, რომელიც ამ ქმედებას ითვალისწინებს.

რიგ შემთხვევაში ქმედების შემადგენლობა გადმოცემულია შეფასებითი ნიშნებით. მაგალითად, გარყვნილი ქმედება (საქ. სსკ 141-ე მუხლი) გულისხმობს უარყოფით შეფასებას იმ ქმედებისა, რომელსაც პირი სჩადის წინასწარი შეცნობით 16 წლის ასაკს მიუღწეველთან. შეფასებითი ნიშნებია გამოყენებული მთელ რიგ სხვა შემადგენლობებშიც. მაგალითად, ქურდობა, თუ მან მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, დაიხჯება 177-ე მუხლის მეორე ნაწილით; იგივე ითქმის ძარცვის, თაღლითობის და სხვა მსგავს შემადგენლობათა შესახებაც, სადაც შეფასება აშკარადაა გამოკვეთილი. შე-

ფასებითი ნიშნები გამოკვეთილია, მაგალითად, სამოსხლელო/დანაშაულის შემადგენლობებშიც. კერძოდ, სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება დანაშაულებრივად მან არსებითი ზიანი გამოიწვია (საქ. სსკ 282-ე მუხლი) ცხადია, ამგვარი შეფასებითი ცნებების დადგენა ადვილი არ არის და ამიტომ კანონმდებელი ცდილობს, სადაც კი ეს შესაძლებელია, გამოიყენოს უფრო უდავო და ერთიანი კრიტერიუმი. მაგალითად, ქურდობა დიდი ოდენობით, ერთის მხრივ, შეფასებაა („დიდი“), ხოლო მეორე მხრივ, კანონმდებელი ადგენს დიდი ოდენობის საზომ ერთეულს. კერძოდ, თუ ზიანი, მისი ფულადი გამოხატულებით, 10 000 ლარის ზევითაა (იხ. 177-ე მუხლის პირველი შენიშვნა).

დანაშაულებრივი შედეგების მორალურ-პოლიტიკური შეფასების გამოა, რომ დანაშაულებრივი ქმედება და მისი შედეგი შეუქცევადია, ესე იგი, პირვანდელი, ანუ, დანაშაულის ჩადენამდე არსებული მდგომარეობის აღდგენა შეუძლებელია. სხვა საკითხია, თუ სახჯელის გამოყენების შედეგად ყოფილი მსჯავრდებული მართლზომიერი ქმედების მოვალეობას პოზიტიური პასუხისმგებლობის გრძნობით მოკვიდება და მართლზომიერ ქმედებას ცხოვრების წესად დასახავს, ესე იგი, აღსდგება სახელმწიფოსთან იმ ურთიერთობაში, რომელშიც იგი მის მიერ დანაშაულის ჩადენამდე იმყოფებოდა.

§ 5. მიზნობრივი პაწიური ქმედებასა და შედეგს შორის

ქმედება, როგორც უკვე ითქვა, შეიძლება შეფასდეს, როგორც დამთავრებული დანაშაული რაიმე მატერიალური შედეგების დადგომის გარეშეც (მაგალითად, ბანდიტიზმი). ასეთ შემთხვევაში ქმედებასა და შედეგს შორის მიზნობრივი

ბრივი კავშირის საკითხი არ დაისმის. ეს საკითხი დაისმის მხოლოდ მაშინ, როდესაც ქმედება იწვევს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებულ ზიანს, ან ქმედების შედეგად ზიანის მიყენების საფრთხეს (საქ. სსკ მე-8 მუხლის პირველი ნაწილი).

მიზეზობრივი კავშირის საკითხი ფილოსოფიურია (მიზეზისა და შედეგის ურთიერთკავშირი) და ყველა სხვა კერძო მეცნიერება, მათ შორის სისხლის სამართლისა, მიზეზობრიობის ფილოსოფიური გაგებით უნდა ხელმძღვანელობდეს. იგულისხმება, რომ ადამიანის ქმედება გარესამყაროზე მიმართული და ამიტომ ამ სამყაროს მიზეზ-შედეგობრივ ჯაჭვშია ჩართული. ქმედება, რომელიც იწვევს განსაზღვრულ შედეგებს, თვითონაც არის რაიმე მიზეზის შედეგი, ხოლო, ქმედების შედეგი, თავის მხრივ, თვითონაა მიზეზი სხვა შედეგებისა და ასე უსასრულოდ. მიზეზობრივი კავშირი სპეციფიკურად ვლინდება სოციალურ სფეროში და ეს უნდა გავითვალისწინოთ, განსაკუთრებით უმოქმედობის მიზეზობრიობის პრობლემატიკაში. კერძოდ, მიზეზობრიობის ბუნებისმეტყველური გაგება, რომლის თანახმად, მიზეზი არის ენერჯიის გადაცემა ერთი მოვლენიდან მეორეზე, უმოქმედობის მიზეზობრიობას ვერ დაასაბუთებს. სოციალურ სფეროში მიზეზ-შედეგობრივი კავშირურთიერთობანი ინფორმაციის გადაცემის სფეროა, ვიდრე ენერჯიის გადაცემისა. უმოქმედობის მიზეზობრიობისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული შემდეგი სამი მომენტი: როცა პირს ეკისრება აქტიური მოქმედების სამართლებრივი მოვალეობა, შეუძლია ამ მოვალეობის შესრულება და, ბოლოს, სავალდებულო მოქმედების შესრულებით მართლსაწინააღმდეგო შედეგი თავიდან იქნებოდა აცილებული (საქ. სსკ მე-8 მუხლის მესამე ნაწილი).

ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირი ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარის ერთ-ერთი არსებითი ელემენტია. საზიანო შედეგი შეიძლება გამოი-

წვიოს არა მარტო ადამიანის ქმედებამ, არამედ, ბუნების მოვლენებმაც. მაგალითად, ხანძარი შეიძლება მოხდეს (1997 წ. მოკლე ჩართვამ (ესე იგი დროებითმა ბუნებისმეტყველებლობის მიწოდებაში), მაღალი, ტროპიკული, სიცხეების გამო ტყის მასივების მეტისმეტმა გადახურებამ და სხვა. ამიტომ დგას საკითხი იმის შესახებ, არის თუ არა დამდგარი ზიანი ადამიანის მიერ გამოწვეული ან მონაწილეობდა თუ არა ადამიანის ქმედება ამ ზიანის დადგომაში? თუ ამ კითხვაზე უარყოფითი პასუხი გაეცა, მაშინ, ქმედება სისხლისსამართლებრივი გაგებით არ არსებობს და ცხადია, ამ მიმართებით წინასწარი გამოძიების დაწყების საფუძველიც გამორიცხულია. აქედან გამომდინარე, წინასწარმა გამოძიებამ და შემდეგ სასამართლომ აუცილებლად უნდა დაადგინოს მიზეზობრივი კავშირი ქმედებასა და შედეგებს შორის. მაგალითად, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატამ განიხილა სისხლის სამართლის საქმეზე ქუთაისის საოლქო სასამართლოს სააპელაციო პალატის 2001 წლის 20 აპრილის განაჩენი. კერძოდ, ტ. ლ-ძეს მსჯავრი დაედო იმისათვის, რომ მამას ვ. ლ-ძეს, იმის გამო, რომ მისმა ძროხამ დააზიანა დობე და შევიდა მის ნაკვეთში, დაუწყო ჩხუბი, და ხის კუტის თავში დარტყმით მიაყენა სიცოცხლისთვის სახიფათო მძიმე დაზიანება, რამაც გამოიწვია მისი სიკვდილი (იხ. საქართველოს უზენაეს სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სისხლის სამართლის საქმეებზე, 2001 წლის 11 ნოემბერი, გვ. 496). ამ საქმემ განსახვედლის ბრალის საკითხში აზრთა სხვადასხვაობა გამოწვია, მაგრამ ამჯერად მხოლოდ მიზეზობრივი კავშირის საკითხით ვიფარვლებით.

მიზეზობრივი კავშირის საკითხი სისხლის სამართლში არაერთგზის ყოფილა საგანგებო მსჯელობის საგანი, მათ შორის საქართველოშიც. ამ მხრივ გამორჩეულია პროფ. **ო. წაჩაბლის** კონცეფცია (Т. В. Церетели, Причинная связь в уголовной праве, М.1963; აგრეთვე, მისი „სისხლის სამართლის

პრობლემები“, ტ. 1. თბილისი, 2007). ითქვა, რომ ფილოსოფიაში მიზეზობრივ კავშირს განმარტავენ, როგორც მოვლენათა შორის ადამიანის ნებისა და ცნობიერებისგან დამოუკიდებელი არსებულ ობიექტურ კავშირს, რომელიც აისახება ადამიანის ცნობიერებაში და გამოიყენება მის პრაქტიკულ საქმიანობაში. პროფ. **თ. წარმოთქმა** შეიმუშავა ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის დადგენის ე. წ. პირობებრივი ელიმინაციის მეთოდი, რომლის თანახმად, ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირი არსებობს მხოლოდ მაშინ, თუ ეს ქმედება წარმოადგენს ამ შედეგის დადგომის ერთ-ერთ აუცილებელ პირობას, რომლის გარეშე ეს შედეგი არ დადგებოდა, ან დადგებოდა სხვაგვარად და სხვა პირობებში. ეს დებულება ერთი არსებითი ცვლილებით გადმოცემულია საქართველოს სსკ მე-8 მუხლში. კერძოდ, რატომღაც გამოტოვებულია პროფ. **თ. წერეთლის მიერ ხაზგასმული დებულება**, რომ ქმედება შედეგის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა და არა ერთადერთი. კერძოდ, პროფ. **თ. წარმოთქმა** ამოდიოდა იქიდან, რომ შედეგის გამომწვევი არაერთი პირობა არსებობს, მაგრამ ეს პირობები შედეგისთვის თანაბარი მნიშვნელობის კი არაა, როგორც ამას მიზეზობრივი კავშირის ექვივალენტური თეორია ამტკიცებს, არამედ, სხვადასხვა ძალისა და ინტენსივობისაა, რის გამოც ზოგი მათგანი შედეგისთვის გარეგანია, ზოგი კი – არსებითი, რომლის გარეშე ეს შედეგი არ დადგებოდა. მიზეზობრიობის ექვივალენტური თეორია ემყარება იმ მართებულ დებულებას, რომ ქმედება შედეგის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა, მაგრამ აქედან სრულიადაც არ გამომდინარეობს დასკვნა, რომ შედეგისთვის ყველა წინაპირობა თანაბარი მნიშვნელობისაა. ეს რომ ასე იყოს, მაშინ, მაგალითად, დანაშაულში თანამონაწილეობისას ორგანიზატორის მოქმედება დამხმარის მოქმედებას გაუტოლდებოდა, ხოლო, ეს სასჯელის დანიშვნის პრაქტიკას გამოუვალ მდგომარეობაში ჩააყენებდა. მეორეს მხრივ, ნაკლოვანია მიზეზობრიობის ე.წ. ადეკვატურობის

თეორიაც, რომლის თანახმად, შედეგი მიზეზის და ინტენსივობის ადექვატური უნდა იყოს. მაგალითად, წინმო- თელობის მსუბუქ დაზიანებას დაზარალებული ჩვეულებრივ როგორც წესი, არ მოხდევს, მაგრამ თუ აქ მიზეზის ინტენსი- ვობა სხვაგვარი განვითარება მოხდა (მაგალითად, დაზარალებუ- ლი ჭრილობაში ინფექციის შეჭრის გამო გარდაიცვალა), მაშინ, ადექვატურობის მომხრენი ან უარყოფენ ამ ასპექტით მიზეზობრიობას, ან შემთხვევით მიზეზობრიობაზე ანდა მიზეზობრიობის ჯაჭვში რაღაც მისტიკურ წვევტაზე ლაპარა- კობენ. სინამდვილეში კი არც შემთხვევითი მიზეზობრივი კავშირი არსებობს და არც მიზეზობრივი კავშირის წვევტაა შესაძლებელია. მიზეზობრიობის პოზიციიდან მთავარია, რომ დანაშაულებრივი შედეგის ერთ-ერთ აუცილებელ პირო- ბას ადამიანის ქმედება წარმოადგენდეს. ეს სრულიად საკ- მარისია იმის დასამტკიცებლად, რომ არსებობს ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარე. მიზეზობრიობის პრინ- ციპს სისხლის სამართალში სხვა ფუნქცია არ ეკისრება და ამიტომ მისი მექანიკური გადატანა ქმედების მართლწი- ნაადმეგობის, ან ბრალის სფეროში დაუშვებელია. სისხლის სამართლის სფეროში მიზეზობრიობის შესახებ ცნობილია კიდევ რამდენიმე სახე: ალტერნატიული, ანუ, ორმაგი, როდე- ხაც შედეგი გამოიწვია ორმა, ან მეტმა ქმედებამ, თუმცა, ამ შედეგის დადგომისთვის საკმარისი იყო ერთ-ერთი ქმედებაც; კუმულაციური, როდესაც შედეგის დადგომისათვის ერთი მო- ქმედება საკმარისი არ არის; პიპოთეტური, როდესაც ქმედება ანქარებს ამ შედეგს, რომელიც მოგვიანებით მაინც დადგუ- ბოდა (იხილეთ მ. ტურაზა, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბილისი, 2010). აღსანიშნავია, რომ მიზეზობრიობის პრინციპი გამოიყენება არა მარტო სვეუ- ლებრივი საქმეების სასამართლო პრაქტიკაში, არამედ, ადა- მიანის უფლების ევროპულ სამართალშიც. კერძოდ, ირკვევა, რომ „ადამიანის უფლებათა დაცვაზე ევროპული ზედამხედუ- ელობის განხორციელების დროს კონვენციის ხელშემკერველ

სახელმწიფოთა საერთაშორისო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა ეფუძნება მიზეზობრივ კავშირს სახელმწიფოს შესაბამისი ვალდებულების დარღვევასა და ადამიანის უფლებების დარღვევას შორის“ (ევა ბოციორიძე, მიზეზობრივ კავშირს ემყარება ცემლობა „ჯისიი“, თბილისი, 2006, გვ. 29).

ბოლოს, ცნობილია, რომ შესაძლო დანაშაულის წინასწარ შეპირებული დაფარვა მიზეზობრივ კავშირშია ამსრულებლის მიერ ჩადენილ ქმედებათან, რადგან, წინასწარი შეპირება იმისა, რომ პირი დაფარავს ამსრულებლის მიერ მომავალში ჩასადენ დანაშაულს, დანაშაულის შედეგად მოპოვებულ საგნებს, დანაშაულის იარაღს კვალს და ა. შ. - წარმოადგენს დანაშაულში თანამონაწილეობას დახმარების ფორმით. აქედან გამომდინარე, დანაშაულის წინასწარ შეპირებული დაფარვა (საქ. სსკ 375-ე მუხლი) წარმოადგენს დამოუკიდებელ დანაშაულს მართლმსაჯულების წინააღმდეგ.

§ 6. ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარის სხვა ნიშნები

ქმედების შემადგენლობის ობიექტურ მხარეში შედის რიგი ობიექტური ნიშანი, რომლის დადგენას ე. წ. მატერიალურ შემადგენლობებში არსებითი მნიშვნელობა აქვს. იგულისხმება ქმედების ჩადენის ადგილი, დრო, ხერხი, საშუალება, ვითარება. მოკლედ განვიხილოთ ისინი. ქმედების ჩადენის დრო და ადგილი დადგენილია სისხლის სამართლის ზოგად ნაწილში სისხლის სამართლის კანონის დროსა და სიურცეში მოქმედებასთან დაკავშირებით. მაგრამ ეს საკითხი განხილულია სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის სახელმძღვანელოში (სისხლის სამართლი, ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 2007; აგრეთვე პროფ. ო. ბამყრელიძის

ნაშრომშიც (იხილეთ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, თბილისი, 2005). ამჯერად კი მოკლედ შევეხები ამ საკითხს სიახლის სამართლის კერძო ნაწილის ასპექტით. მართლაც, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილში გათვალისწინებულია რიგი ისეთი ქმედება, რომელიც დანაშაულია მხოლოდ განაზღვრულ დროს, ან ადგილას მისი ჩადენის გამო. მაგალითად, უკანონო ნადირობა (საქ. სსკ 301-ე მუხლი) გულისხმობს, ჯერ ერთი, იმას, რომ ნადირობა საერთოდ კი არაა აკრძალული, არამედ, მხოლოდ განსაზღვრულ სფეროში, სადაც ნადირობას ნებაართვა სჭირდება, ან, იგი ჩადენილია აკრძალულ ადგილას ან აკრძალულ დროს, ან იგი (ნადირობა) დროსა და ადგილის მიხედვით ნებადართულია, მაგრამ ჩადენილია აკრძალული იარაღით, ან საშუალებით, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია.

დაახლოებით ასეთივეა სხვა ანალოგიურ შემადგენლობებში ქმედების ჩადენის ადგილისა და დროის საკითხი. მაგალითად, ხე-ბუჩქნარის უკანონოდ განეხვა (საქ. სსკ 303-ე მუხლი) გულისხმობს, ჯერ-ერთი, იმას, რომ ტყის განეხვა საერთოდ კი არაა აკრძალული, არამედ, აკრძალულ ადგილას (მაგალითად, ნაკრძალში) ან, ისეთი ხე-ბუჩქნარისა, რომელიც იშვიათობას წარმოადგენს და საგანგებოდაა დაცული ტყით სარგებლობის რეჟიმის მიხედვით.

ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ, რომ სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ქმედება დანაშაულის ჩადენის სპეციფიკური ხერხია. მაგალითად, ქურდობა არის სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების ფარული ხერხი, მაგრამ არსებობს თვით ქურდობის ჩადენის ხერხიც. თაღლითობა, მაგალითად, არის მოტყუების ხერხით სხვისი მოძრავი ნივთის დაუფლების, ან ქონებაზე უფლების მიღების განხორციელება, მაგრამ თვით თაღლითობაც შეიძლება სხვადასხვა ხერხით განხორციელდეს. მაგალითად, ჭეშარიტად უნიკალურ კედლის საათს თაღლითი საკმაოზე მეტ ფასს აძებდა, ხოლო ამ საათის ვითომცდა ქაღალდში

გახვევის საბაბით საათის ნაცვლად შეიძველს ლად და ოსტატურად ბრტყელ ქვას აჩვენებდა ხელში.

ქმედების შემადგენლობის ობიექტურ მხარეში მება დანაშაულის საგანი, რომელზე შემოქმედების ექტი შემოქმედებს ხელყოფის ობიექტზე. მაგალითად, ქურდობა ყოველთვის გულისხმობს მესაკუთრის რაიმე საგნის (ავტომანქანის, ტელევიზორის, კომპიუტერის და ა.შ.) მართლსაწინააღმდეგო და ფარულ დაუფლებას. სხვაგვარად და ფორმით საკუთრება არ არსებობს და მისთვის ზიანის მიყენება საგანზე შემოქმედებით ხდება. სხვა საკითხია, თუ ზოგ შემთხვევაში საგანი არ ზიანდება, პირიქით, უმჯობესდება კიდევ. მაგალითად, კაცმა მოპარული ტელევიზორი გააუშჯობესა. ზოგ შემთხვევაში კი დანაშაული საგანი ზიანდება, ან ნადგურდება და საკუთრება ამ ხერხით განიცდის ზიანს, ან განადგურებას (მაგალითად, ნივთის დაზიანება ან განადგურება - საქ. სსკ 187-ე მუხლი).

დანაშაულის საგანი განხვავდება დანაშაულის საშუალებისგან, ან იარაღისგან (მაგალითად, ქურდობისას - მორგებული გასაღები, მკვლელობისას - ცეცხლსასროლი იარაღი, ან საწამლავი და ა. შ.). არის შემთხვევაც, როდესაც ერთი და იგივე საგანი სხვადასხვა ფუნქციას ასრულებს. მაგალითად, ქრთამის ალებისას ფული არის დანაშაულის საგანი, ხოლო, ქრთამის მიცემისას - ქრთამის მიცემის საშუალება (იხ. ბ. უშრცხვანძიმ, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბილისი, 1971).

მოკლედ განვიხილოთ დანაშაულის ჩადენის ვითარება. იგი შეიძლება ამძიმებდეს პასუხისმგებლობას (მაგალითად, დანაშაულის ჩადენა ომიანობის ვითარებაში), ან, პირიქით, ამსუბუქებდეს მას (მაგალითად, ქმედების შემადგენლობის განხორციელება მძიმე ოჯახურ, ან პირად ვითარებაში) ან კიდევ გამორიცხავდეს პასუხისმგებლობას (მაგალითად, ვითარების შეცვლის გამო ქმედება აღარ არის სოციალურად საშიში და მართლსაწინააღმდეგო).

საქართველოს სისხლის სამართლის სასამართლო ექსპის 112-ე მუხლის თანახმად, მტკიცების საგნის სტრუქტურაში მეორე ელემენტია ქმედების მართლწინააღმდეგო ხასიათი. იგულისხმება, რომ ქმედება, მისი ობიექტური ნიშნებით, უკვე დადგენილია. ამის შემდეგ დგება ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობის საკითხი (თუმცა, როგორც შემდგომ დავინახავთ, ეს საკითხი სუბიექტის ქცევის მიზანსაც უკავშირდება). თუ ეს ქმედება აღარ არის მართლწინააღმდეგო, საქმის შემდგომ გამოძიებას აზრი არა აქვს, რადგან, ქმედების მართლწინააღმდეგობა დანაშაულის ცნების მეორე ელემენტია. მაგრამ რას ნიშნავს ქმედების მართლწინააღმდეგობა და რა ხერხით (მეთოდით) უნდა დადგინდეს იგი? ამ კითხვაზე პასუხისთვის მოკლედ აღვნიშნავთ, რომ, ჯერ ერთი, არსებობს ე. წ. **ბლანკეტური ნორმა**, რომელიც სამართლის სხვადასხვა დარგში მოქმედ ნორმათა სისტემას გამოხატავს. მაგალითად, მძღოლი არღვევს ავტორანსპორტის ექსპლოატაციისა და მოძრაობის უსაფრთხოების დადგენილ წესს; მშობელი არღვევს სამართლებრივი გარანტის მოვალეობას და სხვა. მეორეს მხრივ, არსებობს საკუთრივ სისხლისსამართლებრივი მართლწინააღმდეგობაც, რადგან, დანაშაულებრივი ქმედება არღვევს ამ ქმედების სისხლისსამართლებრივ აკრძალვას (აქტიური დანაშაულებრივი ქმედების წინააღმდეგ) ან სისხლის სამართლის კანონით დადგენილი აქტიური მოქმედების ვალდებულებას (დანაშაულის უმოქმედობის გზით ჩადენის შესაძლებლობის წინააღმდეგ). პროფ. **თ. წარბაქიანი** სავსებით მართებულად აღნიშნავდა, რომ საზოგადოებრივი ურთიერთობა, რომელსაც დანაშაულებრივი ხელყოფისგან იცავს სისხლის სამართლის კანონი, „შეიძლება დაცული იყოს სხვა დარგის სამართ-

ლებრივი ნორმებითაც. მაგალითად, საკუთრების უფლებას იცავს სამოქალაქო სამართალიც. მაგრამ ამ შემთხვევაშიც სისხლისსამართლებრივი მართლწინააღმდეგობა ნაარსს სულაც არ იღებს სამართლის ამ სხვა დარგების ნორმებისგან.“ ავტორის დასკვნით, „სისხლის სამართლის სფეროში იქმნება უმართლობის ახალი ტიპი, და ეს ახალი ტიპის უმართლობა იქმნება იმით, რომ იგი აღწერილია სისხლის სამართლის კანონში როგორც დანაშაულის შემადგენლობა“ (0.წმრმ0)მლი, საზოგადოებრივი საშიშროება და მართლწინააღმდეგობა სისხლის სამართალში, თბილისი, 2006, გვ. 104).

ამრიგად, სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების მართლწინააღმდეგობის დასადგენად საჭიროა, ერთის მხრივ, ბლანკეტური ნორმების დადგენა, ხოლო, მეორეს მხრივ – სისხლის სამართლის იმ ნორმებისა, რომელნიც ქედების ამა თუ იმ შემადგენლობას ითვალისწინებენ. სამწუხაროდ, ამ მიმართებით არაერთი გაუგებრობა იქმნება. ჯერ ერთი, ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარის დადგენა ჯერ კიდევ არ ნიშნავს ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობის დადგენას, რადგან არსებობს ქმედების მართლწინააღმდეგობის გამოპრიცხველი არაერთი გარემოება (მაგ. აუცილებელი მოგერიება, უკიდურესი აუცილებლობა და სხვა). მაშასადამე, ქმედების ობიექტური მხარის არსებობის მიუხედავად შესაძლებელია, რომ ეს ქმედება არ იყოს მართლსაწინააღმდეგო. მეორეც, ქმედების შემადგენლობა არის აღწერილობითი, ფაქტის მსჯელობა, ხოლო ფაქტიდან ნორმაზე ანუ შეფასებაზე პირდაპირი ლოგიკური გადასვლა შეუძლებელია. მეორენაირად რომ ვთქვათ, მეთოდოლოგიურად მცდარია მტკიცება, რომ ქმედების შემადგენლობის არსებობის ფაქტი ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობაზე მიუთითებს. ეს მტკიცება კი, როგორც უკვე იყო ნახვენები, ქმედების შემადგენლობაზე დანაშაულის დაყვანის შედეგია. ამ გაუგებრობის

თავიდან აცილების მიზნით ხაზი უნდა გაეხეხას იმ გარემოებას, რომ წინასწარი გამოძიება ქმედების მართლწინააღმდეგობის შესახებ მხოლოდ სავარაუდო დასკვნას ჩვენს იგულისხმება, რომ, თუ არ არსებობს ქმედების მართლწინააღმდეგობის გმომრიცხავი რომელიმე გრემოება (მაგალითად, აუცილებელი მოგერიება), მაშინ ივარაუდება, რომ ჩადენილი ქმედება მართლწინააღმდეგოა.

უკვე ითქვა, რომ „მართლწინააღმდეგობა“ არის ჩადენილი ქმედების უარყოფითი სამართლებრივი შეფასება. ობიექტური მხრივ ეს ქმედება იგივეობრივია იმ ქმედებთან, რომელიც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსით. ქმედების სამართლებრივი შეფასების საფუძველია სამართლის ნორმა, რომელიც სამართლის სუბიექტებს (ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს) მართლზომიერი ქმედების მოვალეობას აკისრებს. „მართლზომიერი“ არის ქმედების დადებითი შეფასება. სამართლის სუბიექტი პრაქტიკულად ახორციელებს სამართლის ნორმის მოთხოვნას და ქმნის მართლწესრიგს. ეს კი, თავის მხრივ, იმაზე მიანიშნებს, რომ სახეზეა სამართლებრივი ურთიერთობა, რომელიც სამართლის ნორმისა და მართლწესრიგის კავშირის ფორმაა. მეორეხარისხად რომ ვთქვათ, სამართლის ნორმის მოთხოვნა (ესე იგი მართლზომიერი ქმედების ჩადენისა) მართლწესრიგში სამართლებრივი ურთიერთობის ფორმით გადადის. სისხლის სამართლის სიბიექტი სამართლებრივ ურთიერთობაშია სახელმწიფოსთან, როგორც კანონმდებელთან, რომელიც სისხლის სამართლის კანონს დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლის ინტერესებით ამოქმედებს. უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია ზრუნვა დანაშაულთა თავიდან აცილებისთვის, რომელსაც სისხლის სამართლებრივი ურთიერთობა ემსახურება. ამიტომ, რომ სამართლებრივი ურთიერთობის ფარგლებში შესაძლებელია მართლზომიერი ქმედება, რომელსაც ნორმის მოთხოვნა მართლწესრიგში გადააქვს.

გასაკებია, რომ მართლწინააღმდეგო ქმედება სამარ-

თლებრივი ურთიერთობის ფარგლებში შეუძლებელია. კერძოდ, მართლწინააღმდეგო ქმედების ნადენას ჰისი ნადენი პირი გაჰყავს სახელმწიფოსთან სამართლებრივი ურთიობის ფარგლებს გარეთ, ესე იგი, იურიდიულად ვისუფალ სივრცეში, სადაც სუბიექტი არც ვალდებულია და არც უფლებამოსილი (არაა ვალდებული გამოცხადდეს და არც უფლებამოსილია მიიმალოს). ამ პირობებში სუბიექტის სამართლებრივი სტატუსიც გაურკვეველია, რადგან იგი კერ კიდევ „დამნაშავე“ არ არის (ბრალი ჯერ კიდევ დასადგენია), მაგრამ არც „უდანაშაულოა,“ რადგა, გამორიცხული არ არის, რომ ქმედების შემადგენლობა სუბიექტის დანაშაულებრივ ქმედებაზე მიუთითებდეს. ამიტომაც, რომ ქმედების შემადგენლობა არის ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და მართლწინააღმდეგობის კავშირის ფორმა, ანუ, კატეგორია, რომელიც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაში გადამწყვეტ როლს ასრულებს. ამ მიმართებით იგულისხმება სისხლის სამართლის საქმის ე. წ. ფაქტობრივი გარემოებანი, რომელთა დადგენის გარეშე ქმედების ვერც მართლწინააღმდეგობა იქნება დადგენილი და ვერც სუბიექტის ბრალი. მაგრამ სისხლის სამართლის საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა დადგენა ავტომატურად არ ადგენს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების მართლწინააღმდეგობას. ეს იმას ნიშნავს, რომ ერთია სისხლის სამართლის კანონით ქმედების გათვალისწინება და მეორეა ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობა. მაგალითად, მცირემნიშვნელოვანი ქმედება ფორმალურადაა გათვალისწინებული სისხლის სამართლის კანონით, მაგრამ იგი მართლწინააღმდეგობის თვალსაზრისით ვერ შეფასდება. მართლწინააღმდეგობა არის ქმედების უარყოფითი სახელმწიფოებრივი შეფასება, რომელიც ამ ქმედების სასამართლო შეფასების საფუძველია. სუბიექტი არღვევს მართლწინააღმდეგობის ვალდებულებას და ხელყოფს მართლწინააღმდეგობის. ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციის

თავისებურების შესახებ შემდგომ უფრო დაწერილებით ვიმსჯელებთ. ამჯერად კი გვინდა იმ დებულების, რომ წინასწარი გამოძიების სტადიაზე დასკვნა ქმედების მართლწინააღმდეგობის შესახებ მხოლოდ სავარაუდოა და არა კატეგორიული. ჯერ ერთი, მართლწინააღმდეგობა, როგორც უკვე ითქვა, არის ქმედების ზოგადი სახელმწიფოებრივი შეფასება, ხოლო, სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ამა თუ იმ ქმედების შემადგენლობის განხორციელება ინდივიდუალური აქტია. აქედან გამომდინარე, ისმის საკითხი: როგორაა შესაძლებელი, ან შესაძლებელია თუ არა საერთოდ სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების ინდივიდუალური შემადგენლობის დადგენის ფაქტიდან გაკეთდეს კატეგორიული დასკვნა, რომ ეს ამ ქმედება მართლწინააღმდეგოა? ამ კითხვაზე სწორი პასუხის გასაცემად საჭიროა მეთოდოლოგიური მსჯელობა კერძოდან ზოგადზე (შემადგენლობიდან მართლწინააღმდეგობაზე) გადასვლის თავისებურების შესახებ. პასუხი უარყოფითია, რადგან, კერძოდან ზოგადზე გადასვლა მხოლოდ ინდუქციური დასკვნის წესითაა შესაძლებელი. კერძოდ, ბ. ჯიბუჭი სწორად აღნიშნავს, რომ ინდუქცია კერძო შემთხვევებიდან ამოდის და ზოგადისა და აუცილებლის მიღებას ესწრაფვის. მაგრამ, ცდაში მოცემული ერთეული შემთხვევები არ იძლევა იმ დასკვნის საფუძველს, რომ რაიმე ყოველთვის ასე იქნება. ამ მხრივ რაიმე „დანასკვნის მიღებას გარკვეული ვარაუდის დაშვება ესაჭიროება“ (იხილეთ მისი „ინდუქციური დასკვნის ბუნებისათვის“, თბილისი, 1975, გვ. 121).

ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ ქმედების ინდივიდუალური შემადგენლობის დადგენიდან დასკვნა ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობის, როგორც მისი უარყოფითი სახელმწიფოებრივი შეფასების, შესახებ სავარაუდოა და არა კატეგორიული. კერძოდ, თუ ჩადენილია სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული რომელიმე ქმედება და

ამავე დროს, არ არსებობს ქმედების მართლწინააღმდეგობის გამოძირიცხავი რომელიმე გარემოება (მაგალითად, აუცილებელი მოგერიება), მაშინ, წინასწარი გამოძიება **კერძოდ** რომ ეს ქმედება მართლსაწინააღმდეგოა. **ბ.ნიკოლიძე**

ქმედების ინდივიდუალური შემადგენლობიდან მის მართლწინააღმდეგობაზე დასკვნის (გადასვლის) ინდუქციური ბუნება შეიძლება დავადასტუროთ იმ ზოგადმეთოდოლოგიური დებულებიდანაც, რომ ფაქტიდან ნორმაზე, ანუ, შეფასებაზე პირდაპირ-ლოგიკური გადასვლა შეუძლებელია. კერძოდ, ჩვენ უკვე არაერთგზის აღვნიშნეთ, რომ ქმედების შემადგენლობა, როგორც წესი, არის აღწერილობითი, ფაქტის მსჯელობა, იმის მიუხედავად, რომ ქმედების შემადგენლობის ნიშნებში შეფასებითი ნიშნებიც (მაგალითად, „არსებითი ზიანი“) გვხვდება. აქსიოლოგიურად რომ ვთქვათ, არსიდან ჯერარსზე პირდაპირი ლოგიკური გადასვლა არ არსებობს (იხილეთ **ო.ჯიორჯიძე**, „კულტურის სტრუქტურა,“ „კულტურა, როგორც ფილოსოფიური კვლევის საგანი,“ თბილისი, 1977. გვ. 78).

ამრიგად, ქმედების შემადგენლობა, როგორც წესი, არის აღწერილობითი, ფაქტის, მსჯელობა. ამიტომ ქმედების შემადგენლობის, როგორც ფაქტის, დადგენა, კერძოდ არ ამტკიცებს ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობას, როგორც ქმედების უარყოფით სამართლებრივ შეფასებას, თუმცა სავარაუდო დასკვნა ქმედების მართლწინააღმდეგობაზე მაინც შეიძლება გაკეთდეს (იხ. **ბ.ნაზაშვიძე**, **სისხლის სამართლის მეცნიერების მეთოდოლოგიური ანბანი**, თბილისი, 2006).

ყოველივე აქედან გამოიძინარეობს, რომ წინასწარი გამოძიების სტადიაზე შეიძლება უტყუარად დადგინდეს ქმედების შემადგენლობა, როგორც ფაქტის მსჯელობა, მაგრამ ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობაზე დასკვნა შეიძლება იყოს მხოლოდ სავარაუდო (ინდუქციური). აქედან ისიც გამოიძინარეობს, რომ წინასწარი გამოძიების სტადიაზე დასკვნა ბრალდებულის ბრალეულობის შესახებაც სა-

ვარაუდოა, მაგრამ ამ საკითხს მოგვიანებით შევეხებით. აქ კი მხოლოდ იმას ვიტყვით, რომ მტკიცება: „ბრალდებულმა ჩაიდინა დანაშაული,“ სავარაუდოა (სააღბათრობა თუნდაც მისი მაღალი ხარისხით) არა მარტო ბრალდების წარდგენის ეტაპზე, არამედ, საბრალდებო დასკვნაშიც. ცხადია, ქმედების შემადგენლობის დადგენა საბრალდებო დასკვნის შედგენის ეტაპზე უფრო უტყუარია, ვიდრე, ბრალდების წარდგენის ეტაპზე, მაგრამ რამდენადაც ქმედების მართლწინააღმდეგობაზე დასკვნა ორივე შემთხვევაში სავარაუდოა, ამდენად, წინასწარი გამოძიების ეტაპზე ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სავარაუდოა, ალბათურია და არა კატეგორიული და საბოლოო. ეს დებულება ბრალის კუთხითაც იქნება გამჟღავნებული.

§ 8. ქმედების სუბიექტის პროცესუალური მდგომარეობის საკითხისათვის

სადავო არ არის, რომ სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენა მხოლოდ ადამიანს შეუძლია (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თანახმად კი – განსაზღვრული კატეგორიის იურიდიულ პირსაც). სამწუხაროდ, როგორც სასამართლო-საგამოძიებო პრაქტიკაში, კანონმდებლობასა და თეორიაში დღემდე ბუნდოვანია საკითხი იმის შესახებ, თუ რა ცნებით გამოიხატოს სამართლებრივი მდგომარეობა იმ პირისა, რომელმაც, შესაძლოა, დანაშაული ჩაიდინა, მაგრამ რომელიც ოფიციალურად ჯერ კიდევ არაა ცნობილი დანაშაულის ჩამდენ პირად? სისხლის სამართლის კანონმდებლობასა და თეორიაში საკმაოდაა გავრცელებული ტერმინები „დამნაშავე“, „დანაშაულის სუბიექტი“, „დამნაშავეს პიროვნება“. ცხადია, წმინდა იურიდიული თვალსაზრისით ამ ტერმინებს

არავითარი საფუძველი არა აქვთ, რადგან, ჯერ ერთი, დანაშაულის ჩამდენი პირის სამართლებრივ მდგომარეობას სისხლის სამართალი არ ადგენს. მეორეც, წმინდა სინოდის უფლებრივი მდგომარეობა დანაშაულის ჩამდენი პირის სამართლებრივი მდგომარეობა გამოხატულია ტერმინით „**მსჯავრდებული**“, რომელიც გამამტყუნებელი განაჩენითაა აღიარებული ბრალდებულად სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩვენაში. გასაგებია, რომ „მსჯავრდებული“ სწორედ ის იურიდიული ტერმინია, რომელიც დანაშაულის ჩამდენი პირის პროცესუალურ მდგომარეობას გამოხატავს. ამიტომ, ტერმინი „**დამნაშავე**“ (და სხვა ამგვარი ტერმინი) იურიდიული აზროვნების წესს არ გამოხატავს და იგი სოციოლოგიური საზრისს ატარებს. იურიდიული აზროვნების ლოგიკურ ფორმად მისი გასაღება დაუშვებელია. ცხადია, ტერმინი „**დამნაშავე**“ გამოიყენება იმ ფაქტის აღსანიშნავად, რომ პირმა ჩამდვილად ჩაიდინა დანაშაული. ტერმინი „**უდანაშაულო**“ კი, პირიქით, იმ ფაქტის გამოხატავდაა დანიშნული, რომ პირს დანაშაული ფაქტობრივად არ ჩაუდენია. გასაგებია, რომ იურიდიულ ტერმინად არც „**უდანაშაულო**“ ჩაითვლება, რადგან, პირის სამართლებრივ მდგომარეობას არც ეს უკანასკნელი გამოხატავს. ამიტომ, ჩვენ არ მიგვაჩნია მართებულად ამ არაიურიდიული ტერმინების პროცესუალური მნიშვნელობით გამოყენება, როგორც ეს გვხვდება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში (მაგალითად, მე-10 მუხელში ლაპარაკია უდანაშაულობის პრეზუმფციაზე, როგორც ეს გადმოცემულია საქართველოს კონსტიტუციის 40-ე მუხელში). სინამდვილეში კი ლაპარაკი უნდა იყოს ეჭვმიტანილის, ბრალდებულისა და განსასჯელის **არაბრალეულობაზე**, ვიდრე, მათი ბრალი სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული, მართლსაწინააღმდეგო, ქმედების ჩადენაში არ იქნება დადასტურებული გამამტყუნებელი განაჩენით. ამაზე მეტყველებს საქ. სსსკ

მე-11 მუხლი, რომელშიც ეკვმიტანილის, ბრალდებულისა და განსასჯელის დაცვის უფლებაზეა ლაპარაკი. ეს უნდა ზეც მეტყველებს რომ პირის პროცესუალურ უფლებების დაცვა გამოხატავს არა ტერმინი „დანაშაუნი“ (ან, „უდანაშაულნი“), არამედ, ისეთი ტერმინები, როგორებიცაა: **ეკვმიტანილი, ბრალდებული, განსასჯელი და მსჯავრდებული**. თითოეულ ეს ტერმინი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის განსხვავებულ ეტაპებს გამოხატავს, ხოლო, ამ ეტაპების შესახებ ჩვენ უკვე ვეჭონდა მსჯელობა და აქ არ გავიმეორებთ.

ამრიგად, ჩვენ არ ვიზიარებთ „დანაშაულის სუბიექტის“ ტრადიციულ ცნებას, რადგან, ის იურიდიული აზროვნების წესს არ გამოხატავს. არსებობს სისხლის სამართლის სუბიექტის ცნება, რომელიც დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო წარმოშობილ სისხლისამართლებრივ ურთიერთობას გამოხატავს, ხოლო ქმედების შემადგენლობის განხორციელების კვალობაზე უფრო ლოგიკურია ტერმინი „**ქმედების სუბიექტი**“, რომელიც სისხლის სამართლის პროცესში, სისხლის სამართლის საქმის განხილვის, ანუ, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპების მიხედვით, მიიღებს პროცესუალურ ნათლობას ეკვმიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელისა და მსჯავრდებულის სახით (საქართველოს სისხლის სამართლის ახალ (2009 წლის 9 ოქტომბრის) საპროცესო კოდექსში გამოძიების სტადიაზე პროცესუალურად ფიგურირებს „**ბრალდებული**“, ხოლო გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველზე – „**მსჯავრდებული**“). მაგრამ ტერმინი „**ქმედების სუბიექტი**“ დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტი ვერ იქნება, სამწუხაროდ, როგორც ეს ტრადიციულად ესმით. მაგალითად, როგორ შეიძლება, რომ იურიდიული პირი, როგორც განსაზღვრული ორგანიზაციული წარმონაქმნი, ქმედების შემადგენლობის ელემენტად ჩაითვალოს? მაშასადამე, იგულისხმება რეალური, ცოცხალი, პიროვნება, რომელსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს როგორც სისხლის სამართალში, ისე სისხლის სამართლის

პროცესში. სისხლის სამართალში ქმედების დანაშაულოვან კვალიფიკაციის ასპექტით საყოველთაოდაა ცნობილი ის, რომ დანაშაული შეიძლება ჩაიდინოს სისხლის სჯაროვან კანონით დადგენილი ასაკისა და სულიერი ჯანმრთელობის პირმა; ზოგიერთი შემადგენლობის განხორციელებას მოქალაქეობის სამართლებრივი მდგომარეობა სჭირდება. კერძოდ, საქ. სსსკ მე-5-ე მუხელში დაპარაკია საქართველოს მოქალაქეზე, საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირზე და უცხოელ მოქალაქეზე, რომლებმაც შეიძლება ჩაიდინონ დანაშაული. მაგალითად, ჯაშუშობა, საქ. სსკ 314-ე მუხლის თანახმად, შეიძლება ჩაიდინოს მხოლოდ უცხოელმა მოქალაქემ, ან მოქალაქეობის არმქონე პირმა (იხილეთ **მ.ღეიკვიშვილი, გ.გამულაშვილი, დანაშაული სახელმწიფო და სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ**, თბილისი, 2002, გვ. 6). გარდა ამისა, სხვაგვარად წყდება საკითხი დიპლომატიური იმუნიტეტის მქონე უცხოელ მოქალაქეთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ, ვიდრე, სხვა ჩვეულებრივი პირის მიმართ; სამოხელეო, ან სამხედრო დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს მხოლოდ სახელმწიფო მოხელე, ან მასთან გათანაბრებული პირი, ანდა სამხედრო მოსამსახურე; ასევე, საყურადღებოა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისას ე.წ. სამართლებრივი გარანტის ცნება, როდესაც განსაზღვრული სტატუსის მქონე პირი ჩადის დანაშაულს. მაგალითად, დედის მიერ ახალშობილის მკვლელობა (საქ. სსკ 112-ე მუხლი); სატრანსპორტო დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს მძღოლი, თუ საქმე ავტოსატრანსპორტო დანაშაულს ეხება, ხოლო, რკინიგზის, წყლის, საჰაერო და საბაგირო ტრანსპორტის მართვა კოლექტიურად ხორციელდება, მაგალითად, სალოკომოტივო ბრიგადის, თუ ეკიპაჟების სახით (იხილეთ **ჯ. ბაბილაშვილი, სატრანსპორტო დანაშაულის პრობლემები და სასამართლო პრაქტიკა**, თბილისი, თბილისი, 2004, გვ. 58). გარდა ამისა, რაკი სიტყვა „მძღოლ-

ზე“ ჩამოვარდა, იმასაც მივაქციოთ ყურადღება, რომ მას შეიძლება გაუჩნდეს სამართლებრივი გარანტიის ფუნქციონირების დასაშვალად მიხიარულეს, ვალდებულება იზრუნოს მასზე იმ შემდგომშიც კი, როდესაც იგი სათანადო დახმარების აღმოჩენითაც კი ვერ გადაარჩენდა დაშავებულის სიცოცხლეს. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს ქმნის განსაცდელში მყოფი ადამიანის დაუხმარებლობის ფაქტი“ (სისხლის სამართლის კერო ნაწილი, თბილისი, 2006, გვ. 120).

ერთი სიტყვით, კანონმდებელი, ქმედების შემადგენლობის აღწერისას, ცდილობს მიუთითოს ქმედების სუბიექტის იმ ნიშნებზე, რაც ამა თუ იმ შემადგენლობის განხორციელების ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა (შერაცხაობა, მოქალაქეობა, თანამამდებობა, სამსახური და მისი სახე, სპეციალური მოვალეობანი და სხვა). მოკლედ აენიშნავთ ამ ხრივ, მაგალითად, ასაკის მნიშვნელობას. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკი შერაცხაობის ცნებაში შედის, მაგრამ ამ მხრივ საინტერესო რამდენიმე გარემოება. ჯერ ერთი, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი თოთხმეტი წელია. (სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა 12 წლის ასაკიდან ზოგიერთი სახის დანაშაულებრივი ქმედებისათვის უკვე გაუქმებულია).

სუბიექტის ასაკი ზოგჯერ სისხლის სამართლის კოდექსშია მითითებული. მაგალითად, 238-ე მუხლში ლაპარაკია 21 წლის ასაკს მიუღწევად ან ნასამართლობის მქონე ანდა ნარკოტიკების მოხმარებისთვის აღმინისტრაციულსახედვლადებული პირის მიერ ცივი იარაღის ტარებისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობაზე. გარდა ამისა, მხოლოდ სრულწლოვანმა პირმა შეიძლება ჩაიდინოს,

მაგალითად, არასრულწლოვნის ჩაბმა ანტიხაზოგადობრივ ქმედებაში - ხაქ. სსკ 171-ე მუხლი; არასრულწლოვნის მიმართ უკანონო გარიგების განხორციელება აუვანის მიზნით - 172-ე მუხლი; არასრულწლოვნის მიმართ ბა (ტრუფიკინგი) - 143-ე 2-ე მუხლი; სექსობრივი კავშირი, ან სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი მოქმედება თექვსმეტი წლის ასაკს მიუღწევებლად - 140-ე მუხლი; ძალადობის გარეშე გარყვნილი ქმედება წინასწარი შეცნობით 16 წლის ასაკს მიუღწევებლად - მუხლი 141-ე და სხვა. ამ და სხვა ამგვარი ფაქტების დადგენა, როგორც წესი, იმაზეც მიუთითებს, რომ სუბიექტმა დაარღვია მასზე დაკისრებული მოვალეობა ანუ, იგი მოიქცა მართლწინააღმდეგოდ, თუმცა, ამის დამტკიცება კატეგორიული დასკვნის ფორმით მხოლოდ სასამართლოს შეუძლია.

§ 9. ქმედების შემაღებლობის სუბიექტური მხარის ნიშნების (მოტივისა და მიზნის) დადგენა და საკვალიფიკაციო მნიშვნელობა

უკვე ითქვა, რომ როგორც საბჭოთა, ისე, თანამედროვე რუსეთის სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში დანაშაულის შემადგენლობის სუბიექტური მხარე გაგებულ იყო და არის, როგორც ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი სუბიექტის ფსიქიკური დამოკიდებულება, გამოხატული სუბიექტის ქცევის მოტივის, მიზნისა და ბრალის ერთიანობით. გასაგებია, რომ აქ გამოხატულია ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია, რომლის თანახმად, ბრალი ქმედების შემადგენლობის სუბიექტური მხარის წამყვანი ელემენტია. მაგრამ ჩვენ უკვე აღვნიშნეთ, რომ ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში ქმედების მართლწინააღმდეგობა არ შედის. ამიტომაც, რომ მართლწინააღმდეგობა დანაშაულებრივი ქმედების მეორე

ელემენტი. თუ ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში მართლწინააღმდეგობა არ შედის, მაშინ ამ სტრუქტურაში არც ბრალია შესაძლებელი, რადგან ქმედების წინააღმდეგობის გარეშე ბრალი არ არსებობს. მხოლოდ ქმედების თუ ბრალი, როგორც შემდგომში დავინახავთ, ქმედების სუბიექტის გაკიცხვას გამოხატავს, მაშინ გასაგებია, რომ გაკიცხვა, როგორც უარყოფითი შეფასება, ქმედების შემადგენლობასთან, როგორც აღწერილობით, ფაქტის, მსჯელობასთან, პირდაპირ კავშირში ვერ იქნება. ამიტომაც, რომ მართლწინააღმდეგობა არის ქმედების შემადგენლობისა და სუბიექტის ბრალის კავშირის ფორმა. მეორენაირად რომ ვთქვათ, კავშირი ქმედების შემადგენლობასა და ბრალს შორის გაშუალებულია ქმედების მართლწინააღმდეგობით. აქედან გამომდინარე, ბრალი ქმედების შემადგენლობისგან მოწვევებით არ არსებობს, მაგრამ იგი შემადგენლობის სტრუქტურაში უშუალოდ არ შედის. ამიტომ არსებითად სწორი არ არის მტკიცება, რომ ბრალი თითქოს არის ქმედების შემადგენლობის ერთ-ერთი ელემენტი. მაგრამ მაშინ საკითხავია: არსებობს კი ქმედების შემადგენლობის სუბიექტური მხარე? ცხადია, არსებობს, მაგრამ არა ბრალისა და მისი ფორმების სახით, არამედ, ქცევის ფსიქოლოგიური ფორმის სახით. იგულისხმება არა იმპულსური ქცევა, რომელიც პრინციპულად არაცნობიერია, არამედ, ქცევის ნებულობითი ფორმა, როდესაც სუბიექტს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქცევა და ნებულობის (ნებისყოფის) მეშვეობით იღებს და ასრულებს კიდევ გადაწყვეტილებას, იმოქმედოს, ან თავი შეიკავის რაიმე აქტიური მოქმედების ჩადენისგან. იმპულსური, ანუ, არაცნობიერი მოქმედებისაგან ბრალის გამოყვანა შეუძლებელია, მაგრამ აქ არ შეიძლება მოკლედ მაინც არ აღვნიშნო ადამიანის მთლიანობის ფილოსოფიური პრობლემა, რადგან, არც თუ იშვიათია ადამიანის არსის ისეთი ცალმხრივი და კერძომეცნიერული ინტერპრეტაცია, როგორიცაა: ბიოლოგიზმი, ფსიქოლოგიზმი, ბიპვეიორიზმი,

ფსიქონალიზი და სხვა. ამ და სხვა ანალოგიურ თეორიებში, როგორც წესი, მეთოდად გამოყენებულია პოზიტივისმი, რომელიც ბუნებისმეტყველების მეთოდებით ადამიანის დანაშაულებრივი ქმედების ახსნასაც ასევე უფრო დაწრილებით იხ. Ролалъд Блекбон, Психология криминального поведения, 2004, стр. 40). ამ მხრივ, როგორც საყოველთაოდაა ცნობილი, ერთ-ერთი გამორჩეულია ზ. ფროიდის ფსიქონალიზტიკური თეორია, რომელიც ცხოველ ინტერესთან ერთად კრიტიკულ განწყობასაც კბადებს, რადგან იგი, როგორც წესი, ადამიანის არსის ბიოლოგიზაციის შედეგია. **ზ. შროიდი** ე. წ. „ოიდიპოსის კომპლექსზე“ ლაპარაკობს, რადგან მის კონცეფციაში ადამიანის სქესობრივი ლტოლვა განმსაზღვრელია და საფუძვლად უდევს ადამიანის საქმიანობას, მისი ფსიქიკის თავისებურებას, აგრესიას, თუ ფსიქიკურ აშლილობას, ოლონდ, არაცნობიერის სფეროდან მომდინარე. **სოფოკლეს** მიერ შეთხზული ტრაგედიის თანახმად, ოიდიპოსმა არ იცის, რომ ის, ვინც მან მოკლა, მამამისია, ხოლო, დედამისია ის, ვინც მან ცოლად შეირთო. **ზ. შროიდი** ხაზს უსვამს იმას, რომ სოფოკლეს აღნიშნული თხზულება „ოიდიპოსის უცოდინარობაზე არაცნობიერის მართებული გადმოცემაა“ და რომ იგი „გმირს აქცევს უდანაშაულოდ, ან ასეთად უნდა აქციოს ის. ბედის გარდუვალობის აღიარებაა, რომ ყველა ვაჟიშვილს მისჯილი აქვს ოიდიპოსის კომპლექსის გადატანა“ (**ზ. შროიდი**, ფსიქონალიზი, თბილისი, 1996, გვ. 537). მუ არ შეუუდგებით ფროიდიზმის უფრო ვრცელ ანალიზს. ვიტყვი მხოლოდ იმას, რომ ბავშვობის შთაბეჭდილებანი და გარემოს ზეგავლენის შედეგები შეიძლება ადამიანის არაცნობიერში მართლაც დაილექოს და ყოველივე ეს მოგვიანებით გახდეს ამა თუ იმ სუბიექტური გადაწყვეტილების უშუალო მიზეზი, მაგრამ ეს სრულიად არ ათავისუფლებს მას პასუხისმგებლობისგან, როგორც ამას **ზ. შროიდი** ამტკიცებს.

შევეცდები მოკლედ განვიხილო ქცევის ფსიქოლოგიური

კონცეფცია. ცხადია, ფსიქოლოგია ერთ-ერთი კერძო მეცნიერებაა და ამიტომ გამორიცხული არ არის, ექსპერიმენტის ფსიქოლოგიაზე, მაშინ, როდესაც აღმსარებლობის ფსიქოლოგიური მხარის გამოვლენაში „მთავარია ადამიანის ღირებულებითი განწყობები: ის, რაც მას უფრო არსებითად და გადამწყვეტად მიაჩნია არა იმდენად მოცემულ მომენტში, არამედ, რამდენადაც ცხოვრებაში საზოგადოდ“ (E. П. Ильин Мотивация и мотивы, Питер, 2000, стр. 137). რაკი ღირებულების არსებობის ფორმა ჯერარსია, ადამიანის ქცევაში ჯერარსიც მონაწილეობს (იხილეთ ზ. კაპაბაძე, ადამიანი, როგორც ფილოსოფიური პრობლემა, თბილისი, 1987, გვ. 8) და ამიტომ მხოლოდ ფაქტობრივი გარემოებებით არ განისაზღვრება. **თ. ბიბიჩაიშვილის** აზრით, „თითოეულ ადამიანს ახასიათებს ინდივიდუალური, მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი, ცნობიერება, რომელიც განპირობებულია საზოგადოებრივი აზრით, პოლიტიკური, ფილოსოფიური, ეთიკური, რელიგიური, სამართლებრივი, ესთეტიკური წარმოდგენებითა და იდეებით“ (**თ. ბიბიჩაიშვილი**, „ზოგადი ფსიქოლოგიის კურსი, თბილისი, 2006, გვ. 19). რასაკვირველია, ქცევა ფსიქოლოგიურად სინამდვილის ისეთი ფაქტია, რომელიც სამართლებრივი სინამდვილისგან შეფარდებით დამოუკიდებელია. მეორეს მხრივ, ქმედების სამართლებრივი შეფასება (კვალიფიკაცია) მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული ქცევის ფსიქოლოგიურ მხარეზე, განსაკუთრებით მოტივსა და მიზანზე. მართალია, დანაშაულებრივი ქმედება სუბიექტური მხრივ მოტივისა და მიზნის საფუძველზე კი არ იწყება, არამედ, მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულებიდან, ანუ, ბრალიდან, მაგრამ ბრალის დადგენა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ბოლო ეტაპია. ამიტომ, ბრალისა და მისი ფორმების დადგენა მოტივისა და მიზნის დადგენით უნდა დაიწკოს.

აკად. ზ. შინაძე წერდა: „ფსიქოლოგიაში ნებისმიერი

მოქმედების საბუთს ანუ, საფუძველს მოტივს უწოდებენ
მაშასადამე, სანამ ადამიანი რაიმეს გადაწყვეტდეს, მან სა-
თანადო მოტივების ძებნა უნდა დაიწყო: გადაწყვეტის მოტივაციის პროცესი უძღვის წინ“ (დ. უზნაძე, ფსიქოლოგია, თბილისი, 1998, გვ. 203). მოტივაციის შედეგად ყალიბდება მოტივი. ქცევა კი „იმდენივეა, რამდენიცაა მოტივი, რომელიც მას აზრსა და მნიშვნელობას ანიჭებს“ (იქვე, გვ. 24). მაშასადამე, მოტივი ფსიქოლოგიურად არის ამა თუ იმ ქმედების ფსიქიკური საზრისი, რისი გულისთვისაც ქმედების ჩადენა გადაწყდა. ბ. კეტილიძე, ერთის მხრივ, სწორად მიუთითებს, რომ მოტივის გამოვლენას მოქმედების საზრისული შინაარსის დადგენამდე მიუყვართ (Б.Я. Петелин, Установление мотива и цели преступления, М. 1979, стр. 23). მეორეს მხრივ, აღიარებს მოტივთა ბრძოლის თაობაზე საკმაოდ გაურცელებულ მოსაზრებას (იქვე, გვ. 24). ცხადია, ეს ავტორის კონცეფციის წინააღმდეგობაა, რადგან, ერთსა და იმავე ქმედებას სხვადასხვა მოტივი, ანუ, საზრისი არ შეიძლება ჰქონდეს. მოტივთა ბრძოლა კი არ ხდება, არამედ, მოტივაციის ფაქტორთა შეპირისპირება. ამაზე მოტივთა კლასიფიკაციაც მეტყველებს. საზგასმით უნდა ითქვას, რომ მოტივი ფსიქოლოგიური ცნებაა და ამიტომ მისი კლასიფიკაცია ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით უნდა ხდებოდეს (Б. В. Харазишвили, Вопросы мотива поведения в советском праве, Тбилиси, 1963, стр. 151). მართალია, მოტივთა კლასიფიკაცია დანაშაულებრივი ქმედების ხერხების შერჩევასთანაა გადახლართული, მაგრამ ერთია ქცევა ფსიქოლოგიურად და მეორეა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია. სამწუაროდ, არც თუ იშვიათია მოტივის დუალისტური გაგება, რაც ქმედების დანაშაულად მცდარი კვალიფიკაციის საწინდარია. მაგალითად, ბ. ვოლკოვი თაყის დროზე ფიქრობდა, რომ ერთსა და იმავე დანაშაულს შეიძლება ჰქონდეს შერეული მოტივი. ამ დებულების დასაბუთების მიზნით ავტორი იშველიებდა მაგალითს თ. დოსტოევსკის („დანაშაული და სასჯელი“)

ერთ-ერთი პერსონაჟის – რასკოლნიკოვის – მოქმედებიდან. ბ. ვოლკოვის აზრით, რასკოლნიკოვმა მოხუცი კვების მკვლელობა ჩაიდინა არა მარტო ანგარებით, არამედ მოტივითაც, რომ გამოეყვინა საკუთარი თავი. ბ. ვოლკოვს თავად შთაქვს რასკოლნიკოვის მსჯელობა, საიდანაც ჩანს, რომ ამ დანაშაულის ჩადენაში მას ანგარება საერთოდ არ ამოძრავებდა და რომ მას უნდოდა გადაეღახა ე. წ. პატარა კაცობის ყოველდღიური ნორმა და ამ მხრივ ნაპოლეონს გატოლებოდა. ამიტომ „შერეული მოტივების“ იდეა არსებითად ეწინააღმდეგება ქმედების დანაშაულად სწორი კვალიფიკაციის იდეას. ბ. ვოლკოვი თავადვე აღნიშნავს, რომ შერეული მოტივები აბნელებენ კიდევ სწორად განესაჯოს საზოგადოებრივად საშიშ ქმედებათა ძირითადი მიმართულებანი და „დიდ სიბნელეს ქმნიან ჩადენილი ქმედების ხასიათის განსაზღვრაში, დანაშაულის კვალიფიკაციაში“ (Б. С. Волков, Мотив и квалификация преступлений, Казанский гос-унт. 1968, стр. 21). ავტორი იქვე ამბობს, რომ „ადამიანს არ შეუძლია თავის საქციელს საფუძვლად დაუდოს ერთ-დროულად შინაარსითა და მნიშვნელობით განსხვავებული მოტივები“ (იქვე, გვ. 21).

ამრიგად, ავტორი წინააღმდეგობაში აღმოჩნდა, როცა იგი, ერთის მხრივ, ერთსა და იმავე ქმედებას საფუძვლად უდებს შერეულ, ანუ, არაერთგვაროვან მოტივებს, ხოლო, მეორეს მხრივ, ამას უარყოფს და ერთ ფსიქოლოგიურ ქცევაში ერთი მოტივის იდეას ამკვიდრებს. ფსიქოლოგიურად ეს უკანასკნელი იდეა უფრო სწორია (Б. С. Волков, Мотивы преступлений (Уголовно-правовые, социально-психологическое исследование, Казань, 1982).

ერთ ქცევაში ერთი მოტივის იდეა კარგადაა დასაბუთებული ლ. პიკნაძის ნაშრომშიც. ავტორის აზრით, „ყოველ კონკრეტულ მოქმედებას აქვს მხოლოდ ერთი მოტივი. მართალია, მოტივაციის პროცესში მონაწილეობენ სხვა მოქმედებათა მოტივებიც, მოთხოვნილებანი, ინტერესები,

მიზნები, განწყობები, დამოკიდებულება და ა. შ. მაგრამ ისინი მოცემული მოქმედების მხლოდ ფაქტორების როლს ასრულებენ“ (Д. А. Кикнадзе, Система факторов развития личности, Тбилиси, 1982, стр. 148). ირკვევა, რომ მოტივი გადაწყვეტილების საფუძველია, რადგან, მოტივსა და გადაწყვეტილებას შორის რაიმე გამაშუალებელი რგოლი არ არსებობს. „ყოველ მოტივს, - ამტკიცებს ავტორი, - მოსდევს შესაბამისი გადაწყვეტილება. მოტივს აქვს თავისი შინაარსი, რომელიც სხვა სუბიექტისთვის დაფარულ საიდუმლოდ მოჩანს. მისი გახსნა კი იმის ტოლფასია, რომ შევიხედოთ ადამიანის შინაგან სამყაროში“ (იქვე, გვ. 146-147).

გამომდინარე იქიდან, რომ მოტივის გარეშე არც ერთი ნებისყოფითი ქცევა არ ხორციელდება, ჩვენ სწორად არ მიგვაჩნია მოტივების დაყოფა დანაშაულის მოტივებად და ქმედების მოტოვებად, როგორც ეს **О. ШОЛАНОВСКИИ** წარმოუდგენია. ავტორი ფიქრობს, რომ დანაშაულის მოტივი განზრახი ბრალის პირობებში არსებობს, მაშინ, როდესაც გაუფრთხილებობისას სახეზეა მხოლოდ ქმედება, რომლის შედეგსაც სუბიექტი მიზნად არ ისახავდა (**И. Г. Филановский**, Социально-психологическое отношение субъекта к преступлению, ЛГУ, 1970, стр.49). ცხადია, ქცევის „გაუფრთხილებელი მოტივაცია“ შეუძლებელია, მაგრამ, ჯერ ერთი, დანაშაული საკუთრივ ფსიქოლოგიური ქცევა კი არაა, არამედ, ქცევის ხერხია (**ბ. ხარაზიშვილი**, სიცრუის ფსიქოლოგია, თბილისი, 1975). მეორეც, რაკი დანაშაული ფსიქოლოგიურად ქცევა არაა, მას არც საკუთარი მოტივი აქვს. მეორეც, მაშინ, როდესაც ფსიქოლოგიურად ერთ ქცევას ერთი მოტივი შეესაბამება, ერთი მოტივით არაერთი დანაშაული ხორციელდება. მაგალითად, ანგარების მოტივით ხორციელდება, როგორც წესი, ქურდობა, ძარცვა, ყინაღობა, თაღლითობა, მკვლელობაც კი. შესამე, სათანადო მოტივის გარეშე არც გაუფრთხილებელი დანაშაულია შესაძლებელი. ბნელ

ოთახში სანთლის დანთების ფსიქოლოგიური საზრისი, ანუ, მოტივი ოთახის განათებაა, ხოლო, სხვა საკითხია, თუ სუბიექტს დაუდევრობით დარჩა ანთებული, ხანდაზღვევა ან ანთებული. ამან ხანძარი გამოიწვია (მ. ტურაშა, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბილისი, 2004). ან კიდევ როდესაც ტყვიით სროლაში დიდოსტატი ნიშანზე ესვრის ადამიანის თავზე დადგმულ საგანს, ფსიქოლოგიურად მისი ქცევის მოტივი სროლაში მისი ოსტატობის დადასტურებაა (B. B. Хорнабуджели, Психологическая сторона вины, Тбилиси, 1981, стр. 80), ხოლო, ადამიანის თავში ტყვიის მოხვედრის შემთხვევაში ქმედება კვალიფიცირდება, როგორც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა თვითიმედოვნებით.

ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ დანაშაული ფსიქოლოგიური ქცევის, ანუ, მოტივისა და მიზნის განხორციელების ხერხია და არა საკუთრივ ქცევა ფსიქოლოგიურად. განაცხადი არაა, რომ, მაგალითად, ქურდობა სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლების ფარული ხერხია, ძარცვა – აშკარა ხერხი, ყაჩაღობა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადური ხერხი და ა. შ. ეს დებულება ურცვლდება გაუფრთხილებლობაზეც. როცა პირი სროლაში თავისი ოსტატობის დადასტურების მიზნით ცეცხლსასროლ იარაღს იღებს ხელში, იგი გარკვეული ხერხით მოქმედებს, ისევე, როგორც ოთახის განათების მიზნით სანთლის დანთებაც ფსიქოლოგიური ქცევის გარკვეული ხერხია. სხვა საკითხია, თუ სუბიექტი მოქმედებს შეგნებული უპასუხისმგებლობის პირობებში, ანუ, განზრახ ან უგულებელყოფს წინდახედულობის ნორმის მოთხოვნებს და მოქმედებს გაუფრთხილებლობით. ამით იმის თქმა გვინდა, რომ, ჯერ ერთი, სისხლის სამართალი მოტივისა და მიზნის საკუთარ გაგებას არ ქმნის და მათი ფსიქოლოგიური, თუ ფილოსოფიური (მიზნის კატეგორია) გაგებიდან ამოდის, რათა ადამიანთა ქმედებას შესატყვისი შეფასება მიეცეს. მეორეც, მოტივი და მიზანი ბრალის ფორმებს უკავშირდება და ამ

გზით გაველენას ახედენს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცი-
 ციაზე, ბრალის ხარისხზე და, მაშასადამე, სისხლისსამარ-
 თლებრივი პასუხისმგებლობის ინდივიდუალისა და საზოგადოებისა

სანამ მოტივისა და მიზნის მიხედვით ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაზე უშუალოდ ვისაუბრებდეთ, საჭიროდ მიმაჩნია ყურადღება მივაქციო იმ ფაქტს, რომ ყოფილ საბჭოთა კავშირში დანაშაულებრივი ქმედების მოტივის პრობლემა მონოგრაფიული წესით ერთ-ერთმა პირველმა პროფ. ბ. ხარაზიშვილმა დაამუშავა. ავტორმა ყურადღება გაამახვილა მოტივის არა მარტო სისხლისსამართლებივ ასპექტზე, არამედ, სისხლის სამართლის საპროცესო და კრიმინალისტიკურ ასპექტზეც. მანვე შემოგთავაზა მოტივთა კლასიფიკაცია მოტივის ფსიქოლოგიური არსის გათვალისწინებით. კერძოდ, 1. მოტივები, რომლებიც იდეურ მოვლენებთან არიან დაკავშირებული (კლასობრივი სწრაფვა, რასობრივი სიძულვილი და სხვა); იდეურ მოტივებში შედის აგრეთვე ესთეტიკური ხასიათის მისწრაფებანი; რელიგიური ხასიათის მოტივები და მოტივები, რომლებიც გვაროვნულ გადმონაშთებს უკავშირდებიან. 2. პირადი ხასიათის მოტივები გამოვლენილი ქვენაგრძნობების სახით (ეგოიზმი, კარიერიზმი, შური, ეჭვიანობა, შურისძიება, უპატივცემლობა, სიმუნწყანგარება). ავტორი პირად მოტივებში ათავსებს აგრეთვე არაქვენაგრძნობით მოტივებს (მომჭირნეობა, გულუხეობა, სიჯოუტე, თავმოთნეობა, სიმორცხვე) და განწყობილებიდან გამომდინარე მოტივებს: კმაყოფილება, უკმაყოფილება, სიხარული, სასოწარკვეთა, მოწყენილობა, აფექტური მოტივი, სპორტული ინტერესი და ა. შ. (Б. В. Харазишвили, Вопросы мотива поведения в советском праве, стр. 63).

ამ მხრივ საქართველოში რიგით მეორეა ირ. ზვალთაძე, რომელმაც მოტივისა და მიზნის პრობლემა ფრიად ნაყოფიერად და საინტერესოდ დაამუშავა, ჯერ ერთი, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ასპექტით; მეორეც, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ინდივიდუალისა და საზოგადოებისა

პოზიციიდან. ავტორი ვრცლად ეხება, მაგალითად, მოტივთა/კლასიფიკაციის დღემდე სადავო საკითხებს და აკეთებს დასკვნას, რომ მოტივი, **ერთის მხრივ**, ფსიქოლოგიური ბაზაა, როგორც ადამიანის ქცევის ფსიქიკური ერთი კომპონენტი, ხოლო, მეორეს მხრივ უკავშირდება სოციალურ-პოლიტიკურ შეფასებებს (იხილეთ ირ. **ფვალიძე**, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიციაციაზე და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბილისი, 2008, გვ. 63) და რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათავალისწინებულ დანაშაულთაგან თითქმის ორმოცდახუთი ქცევის მოტივითა და მიზნითაა დეტერმინირებული (იქვე, გვ. 64). გარდა ამისა, საყურადღებოა ის გარემოებაც, რომ დასახელებული ავტორი მოტივისა და მიზნის ცნებებს განიხილავს დანაშაულის სამწვერიანი დაყოფის მიხედვით დანაშაულის თითოეული ელემენტის თავისებურების გათვალისწინებით. კერძოდ, ავტორი ასახელებს მოტივებსა და მიზნებს, რომლებიც ქმედების შემადგენლობის სუბიექტური მხარის თავისებურებას განსაზღვრავენ (მაგალითად, ანგარება). საესებით სწორია ავტორის დასკვნა, რომ დანაშაულის მეორე ელემენტის - ქმედების მართლწინააღმდეგობის - ასპექტით არსებითია მიზნის ცნება, რადგან მიზანი **ერთ შემთხვევაში**, თუ არ არსებობს მართლწინააღმდეგობის გამოძრვითი გარემოება, აფუძნებს ქმედების მართლწინააღმდეგობას, ხოლო **მეორე შემთხვევაში**, როცა სუბიექტი სამართლებრივი სიკეთის დაცვის მიზნით მოქმედებს (მაგალითად, აუცილებელი მოგერიების ფარგლებში), მაშინ ჩადენილი ქმედება მართლწინააღმდეგობისაა. და, ბოლოს, ავტორი საესებით მართლებულად უსვამს ხაზს იმ გარემოებას, რომ მიზანი გავლენას ახდენს ბრალის შინაარსზე და ხარისხზე და, მაშასადამე, საბოლოო ჯამში სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე (იქვე, გვ. 65).

მიუხედავად იმისა, რომ მოტივისგან არც ერთი დანაშაუ-

ლებრივი ქმედება არაა მოწყვეტილი, სისხლის სამართლის საკონმდებლო შემადგენლობაში მოტივი ყოველთვის პირდაპირ არაა გათვალისწინებული. მაგრამ ქცევის მოტივი ქმედების გარეშე ვერც ერთი ქმედება ვერ იქნება სათანადოდ დაფასებული. მაგალითად, ჩვენ უკვე გვქონდა მსჯელობა იმაზე, რომ პირს ანთებული სანთელი დარჩა ჩაუქრობელი, რასაც ხანძარი მოჰყვა. ქმედება, სხვა თანაბარ პირობებში, დაუდგერობად ფასდება, მაგრამ თუ სანთლის დანთების მოტივი არ იქნება დადგენილი (იგულისხმება, რომ სათანადო განათება არ იყო და სანთელი ოთახის გასანათებლად აანთეს), შეიძლება წარმოიშვას ეჭვი ხანძრის განზრახ განხვის თაობაზე. ან კიდევ თუ ადამიანის თავზე დადგმულ საგანზე სროლის მოტივი (ტყვიით სროლაში ოსტატობის დადასტურების სურვილი) და ტყვიით სროლაში თვით მსროლელის ოსტატობა არ იქნება დადგენილი, მაშინ, ადამიანის თავში ტყვიის მოხვედრის შემთხვევაში, ქმედება, ნაცვლად თვითიმედოვნებად მისი შეფასებისა, შეიძლება შეფასდეს განზრახ მკვლელობად (ევენტუალური განზრახვით ჩადენილად). მოკლედ განვიხილოთ ქცევის მოტივისა და მიზნის მიხედვით ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის მოქმედი კანონმდებლობის გათვალისწინებით.

**§ 10. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია
დანაშაულპირობი ქმედების (საქციელის)
მოტივების მიხედვით**

ზემოთ მოკლედ იყო განხილული ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემატიკაში მოტივისა და მიზნის ზოგადი საკითხები. ამ პარაგრაფში კი ამ საკითხებს უფრო კონკრეტულად, მოტივთა მიღებული კლასიფიკაციის მიხედვით, შევეხები.

ა) ეჭვიანობა არის პირადი მოტივი, რომელიც სუბიექტური მხრივ შეიძლება საფუძვლად დაედოს მარტივ მკვლელობას (საქ. სსკ 108-ე მუხლი) ან ჯანმრთელობის დაზიანებას, თუმცა, ამ უკანასკნელთა შემადგენლობებში, ეჭვიანობის ქმედების სხვა მოტივებისგან უნდა გაიმიჯნოს (მაგალითად, აფექტური მოქმედებისგან). ეჭვიანობა – ესაა ერთგულებასა და სიყვარულში დაექცევა, ოღონდ, არა პათოლოგიური ეჭვიანობა, (ხისხლის სამართლის კერძო ნაწილის სახელმძღვანელო, წიგნი პირველი, 2006, გვ. 30), არამედ ნორმალური ფსიქიკის ადამიანის ემოციური გრძობა, რომელიც ზოგჯერ ხანგრძლივად და მტანჯველად განიცდება, ხოლო, მოტივად იგი შეიძლება კონკრეტულ შემთხვევაში ჩამოყალიბდეს. ასეთ შემთხვევაში იგულისხმება დალატის ფაქტზე შესწრება, ან დალატში დარწმუნების მაღალი ხარისხი, რომელიც მკვლელობის გადაწყვეტილების საფუძველი ხდება. ცხადია, აქ ერთმანეთში არ უნდა აგვერიოს მკვლელობა ფიზიოლოგიური აფექტის ვითარებაში (Т. Г. Шавгулидзе, Аффект и уголовная ответственность, Тбилиси, 1974), რადგან, ამ უკანასკნელ შემთხვევაში მკვლელობის მოტივი არის აფექტი (Б. В. Хразишвили, Вопросы мотива поведения в советском праве, стр. 59). რასაკვირველია, აფექტის დროს სუბიექტს ამოძრავებს თავისი ღირებებისა და პატივის დაცვის მიზანი, მაშინ, როდესაც ეჭვიანობისას სუბიექტის ქმედებას პარტნიორის (მეუღლის, საყვარლის თუ ახლო მეგობრის) მხრივ სიყვარულსა და ერთგულებაში დაექცევა წარმართავს.

ბ) შურისძიება. ესაა ემოციური გრძობა, რომელიც წარსულში მიყენებული წყენისთვის სამაგიეროს მიზლის მოტივად ვალიბდება. იგულისხმება დაზარალებულის მხრივ ამორალური ან მართლსწინააღმდეგო ქმედება, რომელიც იწვევს პირის განაწვეუნებას და მათზე რეაქციის მოთხოვნილებას. ამ მოტივით ჩადენილი განზრახი მკვლელობა საქ. სსკ 108-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება, თუ იგი გაიმიჯნება

აფექტური მოქმედებისგან (საქ. სსკ III-ე მუხლი) მაგალითად, ქუთაისის საოლქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ გ-ს სცნო ბრძანებულმა საქართველოს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 105-ე მუხლით, შურისძიების მოტივით ჩადენილ მკვლელობაში. ამ სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა უფრო ღრმა შესწავლამ და ანალიზმა აჩვენა, რომ სინამდვილეში ადგილი ჰქონდა ფიზიოლოგიური აფექტის ვითარებაში ჩადენილ მკვლელობას. კერძოდ, საქმე ეხებოდა გ-ს დედის ინტიმურ ურთიერთობას მსვერპლთან. ამასთან დაკავშირებით სწორადაა მითითებული, რომ „ამ დროს დაზარალებულის სისტემატურმა ამორალურმა საქციელმა შეიძლება წარმოშვას ხანგრძლივი ფსიქოტრამეული ვითარება, რომელმაც ასევე შეიძლება გამოიწვიოს ფიზიოლოგიური აფექტის მდგომარეობა-განმუხტვა“ (იხილეთ სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, თბილისი, 2002, გვ. 24-25). მეორეს მხრივ, ეს მოტივი უნდა გაიმიჯნოს - საქ. სსკ 109-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ პუნქტისგან, რომელიც ითვალისწინებს მკვლელობას მსხვერპლის, ან მისი ახლო ნათესავის სამსახურებრივი ან საზოგადოებრივ მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით, ესე იგი როცა მსხვერპლი მოქმედებს მართლზომიერად და შურიძიების საფუძველი რეალურად არ არსებობს. მაგალითად, მოსამართლემ გამოიტანა კანონიერი განაჩენი, ან მოწმემ სასამართლოში ამხილა პირი დანაშაულის ჩადენაში, რაც მკვლელობის მოტივად იქცა და მაშინ ქმედება დაკვალიფიცირდება საქ. სსკ 109-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ პუნქტით. თუ, პირიქით, მოსამართლემ გამოიტანა წინასწარ შეცნობით უკანონო განაჩენი, ან მოწმემ ბრალდებულის წინააღმდეგ ცრუ ჩვენება მისცა და ეს იქცა მკვლელობის მოტივად, მაშინ ქმედება დაკვალიფიცირდება საქ. სსკ 108-ე მუხლით. მაგალითად, ქუთაისის საოლქო სასამართლოს სისხლის სამართლის სასამართლო კოლეგიის 2000 წლის 31 იანვრის განაჩენით დ. ს-მე ცნობილ იქნა

ბრალეულად 1960 წლის სსკ 105-ე მუხლით (მკვლელობა შემამსუბიქებელ და დამამძიმებელ გარემოებათა ვარაუდით) აგრეთვე ამავე კოდექსის 187-ე მუხლით (საქსახურთხევით უფლებამოსილების გადაშეტება). საქმე გასახივრდა საქართველოს უზენაეს სასამართლოს საკასაციო პალატაში იმ მოტივით, რომ მსჯავრდებულის ქმედება გადაკვალიფიცირებული ყოფილიყო იმავე კოდექსის 110-ე მუხლის მეორე ნაწილზე (ჯანმრთელობის გაზრახ მიძიმე დაზიანება, რომელსაც გაუფრთხილებლობით მოჰყვა დაზარალებულის სიკვდილი). საქართველოს უზენაესი სასამართლოს საკასაციო პალატა ქმედების ამგვარ გადაკვალიფიცირებას არ დაეთანხმა და მან დადასტურებულად მიიჩნია, რომ დ. ს-ქმ ნაიღინა მკვლელობა შურისძიების მოტივით. კერძოდ, დ. ს-ესა და დაზარალებულს (მსხვერპლს) შორის ადრე არსებობდა კონფლიქტური დამოკიდებულება, მაგრამ ეს არავითარ აუცილებლობას არ უქმნდა დ. ს-ქმ. რომ მოეკლა მსხვერპლი. საქმის ვითარება კი ასეთი გახლდათ: ქ. ფოთში იდგა პოლიციელთა პიკეტი. ერთ-ერთმა პოლიციელმა გააჩერა „ჭიგულის“ მარკის ავტომანქანა, რომელსაც უნებართვოდ მართავდა გ. ყ-ს შვილი (აღნიშნული მანქანა ამ უკანასკნელის სიმამრს ეკუთვნოდა). ამ ავტომანქანაში იჯდა ოთხი პირი, მათ შორის ფაქტობრივი მძღოლის ორსული ცოლი. პოლიციელებმა მანქანა დაათვალიერეს, მაგრამ საუკვო ვერაფერი ნახეს და ფაქტობრივ მძღოლს ნება მისცეს, განეგრძო გზა. მაგრამ პოლიციელებს შემოუერთდა დ. ს-ქმ, რეიდის ხელმძღვანელი, რომელმაც კატეგორიულად მოითხოვა მგზავრების ჩამოსმა და პოლიციის ეზოში ავტომანქანის დაყენება. ფაქტობრივმა მძღოლმა ორსული ცოლის შინ მიყვანა სთხოვა და მერე იგი მზად იყო პოლიციისათვის გადაეცა ავტომანქანა. მაგრამ დ. ს-ქმ ამაზე კატეგორიული უარი განუცხადა, თან ძველი წყენაც შეახსენა. ამაზე მძღოლი გაბრაზდა და პოლიციელს სიტყვიერი შეურაცხყოფა მიაყენა. გაბრაზებულმა დ. ს-ქმ ყველასთვის მოულოდნელად თავისი ავტომანქანის სალონიდან

გადმოიღო ატომატური ცეცხლსასროლი იარაღი, საიდანაც ერთი გასროლა მოახდინა პაერში, ხოლო შემდეგ სირბილით მიუახლოვდა მისგან 10 მეტრის მანძილზე გაუნძღვრებულ გომ გ. ყ. ს-შვილს და გულმკერდის არეში იარაღს წაეჭრა მის თითქმის მიბჯენით, ერთჯერადი გასროლით, მძიმედ დაჭრა იგი. დაჭრილი მალევე გარდაიცვალა. ამ ფაქტების დადგენით და სათანადო შეფასებით საკასაციო პალატა მივიდა დასკვნამდე, რომ დ. ს-მე მოქმედებდა შურისძიების მოტივით და, მაშასადამე, ქმედების სხვა მუხლზე გადაკვალიფიცირების საფუძველიც არ არსებობს (საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება იხსნის სასამართლოს საქმეებზე, 2001, II ნოემბერი, გვ. 706-709).

გ) სისხლის აღება – ესაა ფართო გაგებით შურისძიების სახე, მაგრამ იგი ფსიქოლოგიურად არსებითად განსხვავდება შურისძიებისგან. შურისძიებას პრაქტიკულად არც ერთი ადამიანი არაა მოკლებული, მაშინ, როდესაც სისხლის აღება ძველი, გვაროვნული, წყობილების გადმონაშთია, რომელიც დღემდეა შემორჩენილი საქართველოს ზოგიერთ რეგიონში (კერძოდ, ხევსურეთი, სვანეთი, ზემო აჭარა). არაა აუცილებელი, რომ სისხლის ამღები ამ რეგიონებში ცხოვრობდეს. საკმარისია, თუ მკვლელობას იგი მიიხრევს იმ წესის აღსრულებად, რომელსაც ხსენებულ რეგიონებში მისდევენ. გარდა ამისა, სისხლის აღებისას შესაძლებელია მოკლან პირველადი მკვლელის გვარიდან ისეთიც, რომელიც არა მარტო საუკეთესოა ამ გვარში, არამედ ისეთიც, რომელსაც ამ დავაში არანაირი წილი და ბრალი არ მიუძღვის. ისიც აღსანიშნავია, რომ სისხლის აღება, როგორც წესი, რომელიმე კერძო პირის პირადი საქმე კი არაა, არამედ, გვარის კაცების ერთობლივი გადაწყვეტილებაც, რომლის აღსრულება ღირსების საქმედ ითვლება.

მკვლელობა სისხლის აღების ნიადაგზე, საქართველოს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 104-ე მუხლის

თანახმად, მკვლევლობისთვის პასუხისმგებლობის დამამყმობებელ გარემოებად იყო მიჩნეული. ამჟამად მკვლევლობის 109-ე მუხლი (მკვლევლობა პასუხისმგებლობის მკვლევარის მიერ) ბელი გარემოებანი) სისხლის აღების ნიადაგზე ჩადენილ მკვლევლობას არ ითვალისწინებს. აქედან გამომდინარე, მკვლევლობა სისხლის აღების ნიადაგზე უნდა დაკვალიფიცირდეს საქ. სსკ 108-ე მუხლით.

დ) მკვლევლობა ურთიერთშელაპარაკების, ე. წ. გარჩევებისა და ჩხუბის ნიადაგზე, როგორც წესი, კვალიფიცირდება საქ. სსკ 108-ე მუხლით, მაგრამ იმ პირობით, თუ გამოირიცხა ხულიგნური ქვენაგრძნობა(საქ. სსკ 109- ე მუხლის მეორე ნაწილის „გ“ პუნქტი), ხოლო თუ მარტივი სახის მკვლევლობას თან ახლდა ხულიგნური მოქმედება (საქ. სსკ 239-ე მუხლი), მაშინ, ქმედება, სხვა თანაბარ პირობებში, დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობის წესით, ესე იგი, მარტივი მკვლევლობა (საქ. სსკ 108-ე მუხლი) და ხულიგნობა (საქ. სსკ 239-ე მუხლი), თუ ადგილი აქონდა მკვლევლობას ხულიგნური ქვენაგრძნობით, ესე იგი, სრულიად უმნიშვნელო, გამოვლილი, საბაბით, რის გამოც ისე ჩანს, რომ ამ მიმართებით სახეზეა თითქოს უმოტივო მოქმედება, - მაშინ, ქმედება კვალიფიცირდება საქ. სსკ 109-ე მუხლის მეორე ნაწილის „გ“ პუნქტით. თუ ხულიგნურ ქვენაგრძნობით მკვლევლობას თან ახლდა ხულიგნური მოქმედება, მაშინ ქმედება, უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულთა ერთობლიობის წესით (საქ. სსკ 109-ე მუხლის მეორე ნაწილის „გ“ პუნქტი და საქ. სსკ 239-ე მუხლი). ამ მიმართებით (იხილეთ **აღ. შუშანაშვილი, ხულიგნობა და მასთან ბრძოლა**, თბილისი, 1986, გვ. 15). მაგრამ, როგორც ირკვევა, ხულიგნური ქვენაგრძნობისა და ხულიგნური მოქმედების გამოჯენა იოლი არ არის. როგორც პროფ. **შ. შაშიაშვილი** აღნიშნავს, სასამართლო პრაქტიკაში ხულიგნური ქვენაგრძნობის, როგორც მოტივის, და ხულიგნური მოქმედების აღრევა იშ-

კიათი არაა(იხილეთ შ. შაშიაშვილი, განზრახი მკვლევარობის კავალიფიკაციის ზოგიერთი პრობლემა, „ადამიანი და კონსტიტუცია,“ 2004, № 4). შემოთაღნიშნულ პერიოდში მკვლევლობა საქ. სსკ 108-ე მუხლით დაკვალიფიცირებული შემთხვევაშიც, თუ გამოირიცხა მკვლევლობა ფიზიოლოგიური აფექტის ვითარებაში (საქ. სსკ 111-ე მუხლი), აგრეთვე აუცილებელი მოგვრიების ფარგლების გადაცილებით (საქ. სსკ 113-ე მუხლი).

ბოლოს, ჩულებრივ გარჩევებში მკვლევლობა უნდა განვასხვაოთ ე. წ. „ქურდული გარჩევებისაგან,“ რადგან ამ შემთხვევაში იგულისხმება „ქურდული სასამართლო“ რომელიც ქურდული ცხოვრების წესის გამოხატულებაა. თუ ამგვარი გარჩევების მოტივი იყო რაიმე ქონებრივი ინტერესი, ისე ანგარება, და თუ ამ გარჩევებს თან დაერთო მკვლევლობა, მაშინ, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულთა ერთობლიობის წესით (საქ. სსკ 109-ე მუხლის მესამე ნაწილის „გ“ პუნქტით) და ქურდული სამყაროს წევრობა, კანონიერი ქურდობა (საქ. სსკ 223-ე მუხლი). ცხადია, ქურდობა „კანონიერი“ ვერ იქნება და ამიტომ ამ მიმართებით ტერმინოლოგიის შეცვლა აუცილებელი ხდება (ტერმინი „კანონიერი ქურდობა“ ბრტყალებში მაინც ჩაიხვას).

ე) ანგარების მოტივით საკმაოდ ბევრი დანაშაულებრივი ქმედება ხორციელდება (ქურდობა, მარცვა, ყანალობა, თაღლითობა, მკვლევლობაც კი). ადამიანი ფსიქოლოგიურად შეიძლება იყოს ხარბი, მომხვეჭელი, მაგრამ ეს ჯერ კიდევ არაა ანგარება, ვითარც მოტივი. როგორც მართებულად აღნიშნავდა პროფ. ბ. ხარაზიშვილი (ხორნაბუჯელი), მოტივი თავისთავად, როგორც ასეთი, არ შეიძლება შეფასდეს, როგორც ანტისაზოგადოებრივი. მაგალითად, პირადი გამდიდრების სურვილი მაშინვე იქცევა „უარყოფით“ მოტივად, როგორც კი პირი მისი აღსრულებისთვის მიმართავს ისეთ ხერხებს, როგორიცაა: ქურდობა, ყანალობა, თაღლითობა

და ა.შ. (იხილეთ ბ. ხორნაბუჯელი, გვ. 89). მაშასადამე, „ანგარება“ არის ფსიქიკური საზრისი იმ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისა, რომელიც, ერთი მხრივ, მატერიალური გამორჩენის ხერხია, ხოლო, მეორე მხრივ - მატერიალური ვალდებულებისაგან გათავისუფლების ხერხი. მაგალითად, პირი დროზე ვერ ისტუმრებს აღებულ ხესხს და სასესხო ვალდებულებისგან თავის დაღწევის მიზნით კლავს გამსესხებელს.

მკვლელობა ანგარებით (ან შეკვეთით) გათვალისწინებულია საქ. სსკ 109-ე მუხლის შესამე ნაწილის “ გ ” პუნქტით როგორც პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება. მაგალითად, ღ. ყ.-შვილმა ნ. ნ.-შვილს 3000 ამერიკული დოლარის საფასურად მოაკვლევინა ქმარი, მაგრამ შემკვეთმა მკვლელს შეპირებული თანხა არ გადაუხადა. ეტყობა, ეს საფუძვლად დაედო ნ.ნ.-შვილის აღიარებით ჩვენებას, რის საფუძველზე მსჯავრდებულის აღფოკატმა ნ.ნ.-შვილის ქმედების კვალიფიკაციიდან ანგარების მოტივის ამორიცხვა მოითხოვა. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საკასაციო პალატამ არ გაიზიარა ეს საჩივარი და მიუთითა, რომ სასამართლო კოლეგიამ, რომელმაც ეს საქმე პირველი ინსტანციის წესით განიხილა, „სწორი სამართლებრივი შეფასება მისცა საქმეში არსებულ მტკიცებულებებს ო. ყ. შვილის მკვლელობის ეპიზოდში და სწორად დასდო მსჯავრი ნ.ნ.-შვილს ამ უკანასკნელის მკვლელობისთვის დამამძიმებელ გარემოებებში...“ (იხილეთ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სისხლის სამართლის საქმეებზე, 12 დეკემბერი, 2001 წელი, გვ. 638).

ანგარების მოტივით ხორციელდება არა მარტო დანაშაული საკუთრების წინააღმდეგ, არამედ, რიგი სხვა ეკონომიკური ხასიათის დანაშაულიც (მაგალითად, ცრუ მეწარმეობა - საქ. სსკ 193-ე მუხლი), თუმცა ყველა ამ ტიპის დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ ნიშნად იგი არ ჩითვლება.

ანგარება ფსიქიკური საზრისია რიგი სხვა დანაშაულებრივი ქმედებისაც (მაგალითად, ქრთამის აღება - საქ. სსკ 338-ე მუხლი), მაგრამ ამჯერად ნათქვამით შემოვიფარგლებოთ აღნიშნავთ მხოლოდ იმას, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში ვთქვით, ქურდობის ამსრულებელი, ან თანამონაწილე შეიძლება მოქმედებდეს სხვისადმი მატერიალური დახმარების სურვილითაც, მაგრამ, ეს წმინდა ფორმალური ალტრუიზმია (ალტრუისტული მოტივის შესახებ იხილეთ E. П. Ильин, Мотивация и мотивы, 200, стр. 218-222), რომელიც ამიტომ პასუხისმგებლობის შემსუბუქებას, როგორც წესი, არ გამოიწვევს. მით უმეტეს, რომ ამ შემთხვევაში სხვისი ქონების მითვისების მიზანი არსებობს და იგი საბოლოოდ მაინც ანგარებად ფასდება

საქართველოს სსსხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს ისეთ ქმედებასაც, რომელიც დანაშაულად მისი მოტივის (ანგარების) გამო ითვლება. ასეთია, მაგალითად, ფალსიფიკაცია, ესე იგი მოტყუებით ნივთის თვისებრიობის შეცვვლა შწარმოებლის ან გამსაღებლის მიერ, ჩადენილი ანგარებით (საქ. სსკ 197-ე მუხლი);

ანგარების მოტივთან დაკავშირებით შესაძლოა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია გართულდეს დანაშაულში თანამონაწილეობის დროს. კერძოდ, არაა გამორიცხული, რომ, ვთქვათ, წამქეზებელს მკვლელობის ჩადენისას ამობრავებდეს ანგარების მოტივი, ხოლო, ამსრულებელს თუ დამხმარეს- ეკვიანობის მოტივი. გასაგებია, რომ წამქეზებლის ქმედება დაკვალიფიცირდება საქ. სსკ 109-ე მუხლის მესამე ნაწილის „ა“ პუნქტით (მკვლელობა ანგარებით, ან შეკვეთით), ხოლო ამსრულებლისა თუ დამხმარის მოქმედება - 108-ე მუხლით, იმის მიუხედავად, იცოდნენ თუ არა ამ უკანასკნელებმა, რომ წამქეზებელი მოქმედებდა ანგარების მოტივით. საქმე ისაა, დანაშაულში თანამონაწილეობა ხორციელდება ბრალის განხრახი ფორმით. მოტივი კი პერსონალურად ქმნის სუბიექტის მოქმედების ფსიქიკურ საზ-

რისს. ამიტომ, სწორი არ იქნებოდა, თუ ანგარების მოტივს მივაწერდით იმ თანამონაწილეს, რომელმაც იცოდა, რომ წამქეზებელი მოქმედებდა ანგარებით, მაგრამ მოტივით არ მოქმედებდა.

რაც შეეხება იმას, რომ თანამონაწილეთა ქმედების მოტივების მიხედვით განსხვავებული კვალიფიკაცია დანაშაულში თანამონაწილეობას არ ანგრევს, დასაბუთებულია უმართლობის ცნებით. კერძოდ, როგორც სწორადაა აღნიშნული სპეციალურ ლიტერატურაში, მკვლელობა, მისი ჩადენის მოტივების მიუხედავად, ერთიანი სისხლისსამართლებრივი უმართლობაა (ამის შესახებ უფრო დაწერილებით იხილეთ **ო. ბამპრელიძე, სისხლისსამართლებრივი უმართლობა და თანამონაწილეთა დასჯადობის საფუძველი**, თბილისი, 1989). მაშასადამე, ყველა თანამონაწილე ამ ერთიანი უმართლობის განხორციელებისთვის არის პასუხისმგებელი, ხოლო, ანგარების მოტივი ბრალის ხარისხზე მოქმედი ფაქტორია და ამიტომაც, რომ ამ მოტივით ჩადენილი ქმედება კვალიფიცირდება საქ. სსკ 109-ე მუხლით.

ვ) რასობრივი, რელიგიური, ან ეთნიკური შეუწყნარებლობის მოტივით შეიძლება ჩადენილ იქნეს მკვლელობა (საქ. სსკ 109-ე მუხლის მეორე ნაწილის „გ“ პუნქტი), აგრეთვე ჯანმრთელობის მძიმე, ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებანი (საქ. სსკ 117-118-ე მუხლები). იგივე მოტივი უდევს საფუძველად გენოციდსაც (საქ. სსკ 407-ე), ოღონდ, ეს უკანასკნელი გულისხმობს წინასწარ შეთანხმებული გეგმის მიხედვით მოქმედებას გარკვეული ჯგუფის ადამიანთა მოსასპობად, მკვლელობის, ან ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანების მიყენების ვზით. იგივე მოტივებით შეიძლება ჩადენილ იქნეს მიცვალებულისადმი უპატივცემლობა (საქ. სსკ 258-ე მუხლი).

ამასთან დაკავშირებით ფრიად საინტერესოა პროფ. **პ. კლენოვას** პოზიცია, როცა ავტორი იმოწმებს შემთხვევებს, როცა რუსეთის ფედერაციაში ეროვნული, რასობრივი, თუ

ეთნიკური სიძულვილის მოტივით ჩადენილი მკვლელობები დაკვალიფიცირდა, როგორც ჩადენილი ხულიგნური, თუ სხვა პირადი მოტივით. აქედან ავტორი ასკვნის, რომ ქვეყნულ დონის ერთი ნაწილის აზრით, სახელმწიფო ანტიდისკრიმინაციული პოლიტიკის აღსაკვეთად აუცილებელ ზომებს, ხოლო, საზოგადოების მორე ნაწილის აზრით კი ამ ფაქტებს სახელმწიფო დისკრიმინაციულად ეკიდება. ამის საბუთად ავტორი იმეორებს რუსეთის ფედერაციის სისხლის სამართლის კოდექსში 2007 წლის 24 ივლისს შეტანილ ცვლილებას, რომლის თანახმად, 213-ე მუხლი „ხულიგნობა“ მესამე ნაწილის სახით ითვალისწინებს ხულიგნობას, თუ ის ჩადენილია პოლიტიკური, იდეოლოგიური, რასობრივი, ეროვნული, თუ რელიგიური მოტივებით, ანდა გარკვეული სოციალური ჯგუფისადმი სიძულვილის ან შტრობის მოტივით. ასეთ საკანონმდებლო ცვლილებებს ავტორი არ უთანხმება და ფიქრობს, რომ აქ ერთმანეთშია აღრეული ხულიგნური ქვენაგრძობა და რასობრივი, ეროვნული, რელიგიური თუ სხვაგვარი შეუწყნარებლობის მოტივი. ამ პოზიციიდან ჩადენილი ქმედების სწორი სამართლებრივი შეფასება შეუძლებელია (იხ. Н. В. Кленова, О недостатках формального отношения к квалификации преступлений, „Государство и право,“ 2010, № 2, с тр. 46). აქ, ჩვენის მხრივ, დავსძენთ (თუ სხვა ქვეყნის შიდა საქმეებში ჩარევად არ ჩაგვეთვლება), რომ ეს ის შემთხვევაა, როცა სახელმწიფოს ოფიციალური პოლიტიკა განკუთვნილია რუსეთის სინამდვილეში არსებული რასობრივი, ეროვნული, ეთნიკური, თუ რელიგიური დაპირისპირების ფაქტებს და მათ „ხულიგნობის“ საფარს უკეთებს, რაც სირაქლემას პოზაში დგომას მოგვაგონებს.

რელიგიური მოტივი, თავის მხრივ, შეიძლება საფუძვლად დაედოს, მაგალითად, სამხედრო ვალდებულებების მოხდისგან თავის არიდებას (სსკ 356-ე ან 358-ე მუხლები) იმ პირის მხრივ, ვინც, ვთქვათ, იოლოველია და ამიტომ თავს არიდებს

სახელმწიფო, ან სამხედრო სამსახურში ჩადგომას.

ვ) კარიერიზმისა და ყალბად გაგებულ ინტერესის მოტივით შეიძლება ჩადენილ იქნეს, სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადაამეტება (სსკ 333-ე მუხლი), აგრეთვე, განმარტების, ჩვენების, ან დასკვნის მიცემის იძულება (საქ. სსკ 335-ე მუხლი).

ზ) მოკლედ შევეხებით დანაშაულის წინასწარშეუპირებელი დაფარვისა და შეუტყობინებლობის მოტივებს. ცხადია, ობიექტური მხრივ ეს დანაშაულობანი ზიანს აყენებენ მართლმსაჯულებას (იხე იგი, დანაშაულის თავიდან აცილების, ან უკვე ჩადენილი დანაშაულის დროულად გახსნის ინტერესებს. მაგრამ დანაშაულის დაფარვა (საქ. სსკ 375-ე მუხლი) ხორციელდება არა იმ მოტივით, რომ ზიანი მიაყენონ მართლმსაჯულების ინტერესებს (ეს უკანასკნელი სუბიექტს შეგნებული აქვს), არამედ, ანგარებით, ნათესაური გრძნობის კარნახით, მხილების შემთხვევაში შურისძიების შიშით, ყალბად გაგებული ამხანაგური გრძნობით, ქურდული ცხოვრების წესის გამო და სხვა (М. Х. Хабибулин, Ответственность за укрывательство и недоносительство по советскому уголовному праву, Казанский гос-унт, 1984, стр. 70). შემთხვევითი არაა, რომ დანაშაულის წინასწარშეუპირებელი დაფარვისთვის პასუხისმგებლობისგან თავისუფლდება პირი, რომელმაც დაფარა ახლო ნათესავის მიერ ჩადენილი დანაშაული, ან ის, რომელიც ტრუფიკინგის მსხვერპლთა მომსახურების პასუხისმგებელი პირია (საქ. სსკ 375-ე მუხლის მეორე ნაწილი).

რაც შეეხება შეუტყობინებლობას (საქ. სსკ 376-ე მუხლი), მასში ნათესაურ გრძნობაზე მითითებული არ არის და ეს გასაგებიცაა, რადგან, საქმე ეხება იმ პირის უმოქმედობას, ვინც იცის, რომ მზადდება, ან ჩადენილია მძიმე, ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული. აღნიშნული დანაშაულებრივი უმოქმედობა საკმაოდ დიდი საშიშროების შემ-

ცველია, რადგან, ჯერ ერთი, მომზადების სტადიიდან ამ ქმედებათა შესახებ შეტყობინება მათი თავიდან აცილების პირობაა; მეორეც, თუ აღნიშნული კატეგორიის დაქვემდებარებული უკვე ჩადენილია, მაშინ, საქმე ეხება მათი დროულად აღიარებისა და ბრალეულ პირთა დასჯის ინტერესებს. ცხადია, ნათესაური გრძნობა, რომელმაც აღნიშნული შეუტყობინებლობა გამოიწვია, სასჯელის დანიშვნისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული.

§ 11. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სუბიექტის საბციელის მიზნის მიხედვით

მოკლედ შევეხებით მიზნის მიხედვით ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემას. მიზანი, როგორც სწორად მიუთითებს დ. კიძნაძე, ადამიანის მოთხოვნილებების, როგორც მოქმედების ამღმერელის, ახალ თვისებრიობას წარმოადგენს (დ. კიძნაძე, ადამიანის მოქმედების საკითხისათვის, თბილისი, 1971, გვ. 6). ფრიად საყურადღებოა ამავე ავტორის შემდეგი მოსაზრებაც: „ერთი და იგივე მიზანი შესაძლებელია სხვადასხვა მოქმედებით განხორციელდეს. თუ რომელ მოქმედებას აირჩევს ადამიანი მოცემულ სიტუაციაში, - ეს დამოკიდებულია შემდგომ ეტაპზე - მოტივაციის (ხაზგასმა ავტორისაა - გ. ნ.) პროცესზე“ (იქვე, გვ. 7). მაშასადამე, მოტივი და მიზანი ფსიქოლიგიურად ქცევის განუყოფელი კომპონენტებია, თუმცა, თითოეულს თავისი სპეციფიკური ნიშან-თვისება აქვს. აქვე ვიტყვი იმასაც, რომ „მიზანი - ეს იდეალურად მოცემული მოქმედების შედეგია, რომელიც ადამიანის რაიმე მოთხოვნილებას აკმაყოფილებს“ (იქვე, გვ. 152). არსებობს მიზანთა იერარქია, როდესაც უფრო მაღალი დირებულების მიზანს უფრო დაბალი რანგის მიზანი, ვითარც საშუალება, მოემსახურება. მეორეს

მხრივ, დებულება, რომ ობიექტურად ერთი და იგივე ქმედება შეიძლება ფსიქოლოგიურად სულ სხვადასხვა შინაარსს გამოხატავდეს, დასტურდება სისხლის სამართლის წესების ოშიც. მაგალითად, მოქმედება აფეთქებით, თუ ცეცხლის წაქიდებით ერთ შემთხვევაში არის დანაშაული საკუთრების წინააღმდეგ (საქ. სსკ 187-ე მუხლის მეორე ნაწილი); მეორე შემთხვევაში – დანაშაული საზოგადოებრივი წესრიგისა და უშიშროების წინააღმდეგ (მაგალითად, აფეთქება- საქ. სსკ 229-ე მუხლი); მესამე შემთხვევაში – შეიძლება თან ახლდეს მასობრივ არეულობას (საქ. სსკ 225-ე მუხლი); მეოთხე შემთხვევაში შეიძლება გამოხატავდეს საბოტაჟის შემადგენლობას (საქ. სსკ 318-ე მუხლის მესამე ნაწილი) და სხვა. მართლაც, პირველ შემთხვევაში სუბიექტის მოქმედების მოტივი არის შურისძიება, ხოლო მიზანი არის მესაკუთრისთვის ქონებრივი ზიანის მიყენება; მეორე შემთხვევაში – საზოგადოებრივი წესრიგის ხელყოფის მიზანი; მესამე შემთხვევაში იგი თან ახლავს მასობრივ არეულობას, რომელსაც თავისი მოტივი და მიზანი აქვს; მეოთხე შემთხვევაში კი სუბიექტს ის მიზანი აქვს, რომ ზიანი მიაყენოს სახელმწიფოს ეკონომიკურ საფუძვლებს.

აქედან ის დასკვნაც გამომდინარეობს, რომ სიბიექტის ქცევის მიზანი განსაზღვრავს ხელყოფის ობიექტის ხასიათსაც. როგორც სწორად მიუთითებს ირ. დვალდიე, სწორედ „მიზანი მიუთითებს იმაზე, რომ ობიექტურად მსგავსი ქმედებები სხვადასხვა ობიექტებს ხელყოფენ“ (0. ღვალდიემ, მოტივისა და მიზნის სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობა, „მართლმსაჯულება და კანონი“, 2006, № 2, გვ. 70). გასაკვებია, რომ პირველ შემთხვევაში ქმედების ობიექტია საკუთრება, მეორე და მესამე შემთხვევაში – საზოგადოებრივი წესრიგი, ხოლო, მეოთხე შემთხვევაში სუბიექტი ხელყოფს სახელმწიფოს ეკონომიკურ საფუძვლებს. ამიტომ ჩვენთვის გაუგებარია, რანაირად უნდა დავიწყოთ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია დანაშაულებრივი ხელყოფის

ობიექტიდან, როგორც ეს ტრადიციულადაა მიღებული რუსულ სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში? ვიდრე სუბიექტის ქცევის მიზანი არ ვიცით, ხელყოფის ობიექტის დადგენა შეუძლებელია. მით უმეტეს, რომ „დაჯიშვლის“ მოტივი და მიზანი“ თავიდანვე კი არაა ცნობილი (რაკი „დანაშაული“ გამამტყუნებელი განაჩენით დასტურდება), არამედ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის სხვადასხვა ეტაპზე, განსაკუთრებით კი სისხლის სამართლის საქმეზე კეშმარიტების დადგენის კვალობაზე. მაგრამ ამ საკითხს მოგვიანებით შევეხები. ამჯერად კი აღვნიშნავ, რომ მიზანი ქმედების მართლზომიერებისა და მართლწინააღმდეგობის ერთ-ერთი კრიტერიუმია. როგორც პროფ. **თ. წარბთელი** მართებულად აღნიშნავდა, თუ ვინმე ამტკრევს ფანჯარას გაზით (კვამლით) მოხრჩობისგან ბავშვის გადარჩენის მიზნით, მაშინ, ეს მოქმედება მართლზომიერი და საზოგადოებრივად სასარგებლოა. მაგრამ თუ იგივე ქმედება ხორციელდება გაძარცვის მიზნით, მაშინ, იგი არაა მართლზომიერი და საზოგადოებრივად სასარგებლო, თუნდაც ფანჯრის გატეხვის შედეგად კვამლი გაიფანტოს და ბავშვი გადარჩეს (Т. В. Церетели, Причинная связь в уголовном праве, М. 1963, стр. 196). მიზანი ქმედების მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებათა დამაფუძნებელი ზოგადი ნიშანია (**0. ღვალიძის** დასახელებული ნაშრომი, გვ. 76). მართლაც, აშკარაა, რომ აუცილებელი მოგერიებისას (საქ. სსკ 28-ე მუხლი) სუბიექტს ამოძრვებს დანაშაულებრივი, ან შეურაცხადის მხრივ მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან თავისი ან სხვისი სამართლებრივი სიკეთის (სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, საკუთრების და ა.შ.) დაცვის მიზანი; სავარაუდო დამნაშავის შეპყრობისას (საქ. სსკ 29-ე მუხლი) სუბიექტი მოქმედებს ამ პირის მიმართ კანონით გათვალისწინებული ზომების გამოყენებისთვის ხელისშეწყობის მიზნით და სხვა. ამიტომ, ვერ დავეთანხმები გავრცელებულ მოსაზრებას, რომ ქცევის მიზანს თითქოს არ შეუძლია

შეამციროს, ან გაზარდოს ქმედების საზოგადოებრივი სე-
 შიშროება (В. Н. Кудрявцев, Объективная сторона преступления,
 М. 1960, стр.114). ეს დებულება არსებითად განსაზღვრავს
 სავსებით მართებულად აღნიშნავს პროფ. ო. გამყრელიძემ,
 რომ სამართალდამრღვევის შემყრობის მოქმედების მართლ-
 ზომიერებას მისი მიზანი განსაზღვრავს. ავტორის აზრით,
 „იმ შემთხვევაში, როცა სამართალდამრღვევს შეიპყრობენ
 მისთვის სამაგიეროს გადახდის, ან სხვა რაიმე მიზნით,
 მისი შეპყრობა არ შეიძლება მართლზომიერი იყოს; ასე-
 თი ქმედება მართლსაწინააღმდეგოა და შემყრობი პასუხს
 აგებს თავისუფლების უკანონო აღკვეთისათვის“ (ო. გა-
 მყრელიძემ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის
 განმარტება, თბილისი, 2005, გვ. 226). ვ. კუდრიავცევი თა-
 ვის სხვა ნაშრომში ავითარებდა მისაზრებას, რომ სისხლის
 სამართალსა და კრიმინოლოგიაში მიზნები შეიძლება იყოს
 ნეიტრალური, მართლზომიერი და მართლსაწინააღმდეგო
 (В. Н. Кудрявцев, Причинность в криминологии, М. стр. 137). ამ
 დებულების სასარგებლოდ მიზნით დაფუძნებული დელი-
 კტების ცნებაც შეტყვევებს. მაგალითად, ქურდობა (საქ.
 სსკ 177-ე მუხლი), ძარცვა (საქ. სსკ 178-ე მუხლი), ყაჩაღობა
 (საქ. სსკ 179-ე მუხლი) და სხვა დაფუძნებულია სხვისი მოძ-
 რავი ნიუთის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების მიზნით.
 ცნობილია, რომ გასაღების მიზნის გარეშე ყალბი ფულის,
 ან ფასიანი ქაღალდის დამზადება დანაშაულად არ თვლე-
 ბა (საქ. სსკ 212-ე მუხლი). იგივე ითქმის გასაღების მიზნის
 გარეშე ნარკოტიკული საშუალების შესაძენად ყალბი რე-
 ცეპტის, ან სხვა დოკუმენტის დამზადების შესახებაც (საქ.
 სსკ 267-ე მუხლი), აგრეთვე, ფსიქოტროპული, ან ძლიერ
 მოქმედი ნივთიერების შესაძენად (საქ. სსკ 268-ე მუხლი);
 დანაშაულად არ ითვლება აგრეთვე ანგარების მიზნის გა-
 რეშე ოფიციალური დოკუმენტის, ან სახელმწიფო ჯილდოს
 შექმნა (საქ. სსკ 361-ე მუხლი), გასაღების მიზნის გარეშე
 ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ბლანკის დამზადება

(საქ. სსკ 362-ე მუხლი).

მიზანი მაკვალიფიცირებული ნიშანია, მაგალითად, 109-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ პუნქტით (მკვლევარობა სხვა დანაშაულის დაფარვის ან მისი ჩადენის გადავიღების მიზნით), ამავე მუხლის მეხამე ნაწილით (მკვლევლობა სხეულის ორგანოს ნაწილის, ან ქსოვილის გადანერგვის, ან სხვაგვარად გამოყენების მიზნით; მკვლევლობა მსხვერპლის თხოვნით (საქ. სსკ 110-ე მუხლი) გულისხმობს მოქმედებას ფიზიკური ტკივილისგან მსვერპლის გათავისუფლების მიზნით; რასობრივი დისკრიმინაცია (საქ. სსკ 142 -ე პრიმი მუხლი), ესე იგი, ქმედება, ჩადენილი ეროვნული, ან რასობრივი მტრობის, ან განხეთქილების ჩამოღების, ეროვნული, პატივისა და ღირსების დამცირების მიზნით; თავისუფლების უკანონო აღკვეთა შეიძლება ჩადენილ იქნეს სხვა დანაშაულის დაფარვის, ან მისი ჩადენის გადავიღების მიზნით (საქ. სსკ 143-ე მუხლის მეორე ნაწილის „გ“ პუნქტი); მძევლად ხელში ჩაგდება იმ მიზნით, რომ მძევლის გათავისუფლების პირობით აიძულონ ორგანიზაცია, ან პირი შეახსრულოს, ან არ შეახსრულოს ესა თუ ის მოქმედება (საქ. სსკ 144-ე მუხლი); მიზანია მითითებული ცრუ მუწარმეობის (საქ. სსკ 193-ე მუხლი), უკანონო შემოსავლის ღვეგზაციის (საქ. სსკ 194-ე) და სხვა.

დავას არ იწვევს სახელმწიფოს წინააღმდეგ დანაშაულებში სახელმწიფოსთვის ზიანის მიყენების მიზანი (საქ. სსკ 308-ე მუხლი- საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხლებლობის დარღვევა, მუხლი 309-ე- ანტიკონტიტუციური ხელკშეკრულების დადება, ან მოლაპარაკების წარმოება, მუხლი 310-ე საქართველოს საგარეო უშიშროების ხელყოფა და სხვა). სპეციალური მიზანია გათვალისწინებული ტერორიზმი შემადგებლობებში (ტერორისტული აქტი, საქ. სსკ 323-ე მუხლი), მძევლად ხელში ჩაღება ტერორისტული მიზნით (საქ. სსკ 329-ე), ტერორიზმის დაფინანსება (საქ. სსკ 331 პრიმი მუხლი) და სხვა.

როგორც ვხედავთ, მე მხოლოდ ზოგიერთი ძირითადი მომენტი აღვიშნე და ვნახეთ, რომ საქართველოს ხელისუფლების სამართლის კოდექსში ქმედების მოტივი დაქვემდებარებულია ელთვის პირდაპირ არაა გამოხატული, მაგრამ მისი მნიშვნელობა შემაღვენლობებში ისინი მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ. ქმედების მოტივი და მიზანი ფსიქოლოგიურად გასაგებს ხდის ამ ქმედების ფსიქიკურ საზრისს, თუ რისი გულისთვის იქნა წადენილი ესა თუ ის ქმედება, ან რა მიზანს ისახავდა სუბიექტი. ამის მიხედვით წყდება საკითხი, არის თუ არა ეს ქმედება დანაშაული (განსაკუთრებით მიზნის ასპექტით), თუ იგი მართლზომიერი ქმედებაა? მეორეც, მოტივისა და მიზნის მიხედვით ხდება ერთი დანაშაულებრივი ქმედების გამოჯენა მეორისგან. მესამეც, ამის შესაბამისად ხდება ხელყოფის ობიექტის დადგენაც. მეოთხე, მოტივისა და მიზნის მიხედვით ხდება ბრალის ფორმების დადგენაც. აქ არაფერს ვამბობ უმართლობის სიბიექტური ელემენტების პრობლემაზე. მეხუთეც, ამ მხრივ ფრიად ხაინტკერესოა დანაშაულში თანამონაწილეობის პრობლემაც მეექვსე, ბრალის ხარისხისა და პასუხისმგებლობის ინდივიდუალზაციის პრინციპის განხორციელება.

§ 12. ბრალის ფორმების დადგენა და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია

(ბრალის შინაარსისა და ფორმების ერთიანობის საკითხისათვის)

როგორც უკვე დავინახე, ქმედების მოტივისა და მიზნის დადგენა ბრალისა და მისი ფორმების დადგენის წინაპირობაა. ცხადია, მოტივისა და მიზნის დადგენიდან ბრალის ფორმებზე დასკვნა პირდაპირი ლოგიკური გზით ვერ მიიღება, რადგან, მოტივი და მიზანი ფსიქოლოგიური ცნებებია, ხოლო, ბრალის ფორმები, მართალია, ქცევის

ფსიქოლოგიური მხარისგან მოწყვეტილი არაა, მაგრამ წმინდა ფსიქოლოგიურ ცნებებს უკვე არ წარმოადგენს ამიტომ, ელემენტარულად არაა სწორი ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია, რომლის თანახმად, ბრალი არის ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი სუბიექტის ფსიქიკური დამოკიდებულება, გამოხატული განზრახვის, ან გაუფრთხილებლობის ფორმით. ბრალი, ჯერ ერთი, მისი ფორმების გარეშე ვერ გამოვლინდება; მეორეც, ბრალის ფორმა ჯერ კიდევ ბრალი არაა, ისევე როგორც ფორმა ჯერ კიდევ შინაარსი არ არის. მესამე, ბრალის ფორმა ბრალის შინაარსითაა განსაზღვრული და ამიტომ წმინდა ფსიქოლოგიურად არ არსებობს. მეოთხე, ბრალის ფორმების დადგენა ბრალდების საფუძველია და ხისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა. მეხუთე, ბრალის ფორმების დადგენა ბრალის დადგენას ჯერ კიდევ არ ნიშნავს და ამიტომ ბრალის ფორმების უტყუარად დადგენის მოუხედავად ბრალდებული ჯერ კიდევ არაბრალდებულია, ვიდრე მისი ბრალი არ იქნება დადგენილი სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენით. მეექვსე, ბრალისა და მისი ფორმების გამოიჯენა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის საქმეში წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლო საქმიანობის გამოიჯენის საფუძველია.

როგორც ჩანს, საკმაოდ რთული ამოცანა დავისახეთ. მაგრამ საქმე ის გახლავთ, რომ ამ საკითხებზე ამჯერად პირველად არ ვმსჯელობთ, ესე იგი, გვაქვს გარკვეული პოზიცია (იხილეთ გ. ნაჭყებია, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, თბილისი, 2001), რომელსაც გზადავსა მოკლედ გადმოვცემთ. პირველ რიგში საკითხი ასე დგას: არსებობს თუ არა ბრალის ფორმა? თუ არსებობს, რა ფორმებში ვლინდება იგი? ამ კითხვებზე ბრალის ფსიქოლოგიურ თეორიას თავისებური პასუხი აქვს. კერძოდ, ბრალის ფორმებად განზრახვა და გაუფრთხილებლობაა მიჩნეული. მაგრამ ამ საკითხში ბრალის ფსიქოლოგიური

თეორია თანმიმდევრული არ არის. ვგულისხმობ იმას, რომ ეს თეორია, ერთის მხრივ, ლაპარაკობს ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი სუბიექტის ფსიქიკურ დამოკიდებულებას, განზრახვისა, ან გაუფრთხილებლობის ფორმის, ალიარებს, რომ ბრალი განზრახვის, ან გაუფრთხილებლობის ფორმით ვლინდება. მეორეს მხრივ ალიარებს, რომ არსებობს განზრახი ბრალი და გაუფრთხილებელი ბრალი, ესე იგი, გამოდის, რომ განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ბრალის სახეებია და არა ფორმები. მართლაც, თუ ბრალი სხვა არაფერია, თუ არა ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი სუბიექტის ფსიქიკური დამოკიდებულება, მაშინ, რა განსხვავებაა, ერთის მხრივ, მოტივისა და მიზნის ფსიქოლოგიურ შინაარსსა და ბრალის ფორმებს შორის? პ. ღაბუაძე თვის დროზე წერდა: „ბრალი არის დანაშაულის შემადგენლობის სუბიექტური მხარე; ბრალისა და დანაშაულის სუბიექტური მხარის ცნებები იგივეობრივია“ (П. С. Дагель, Д. П. Котов, Субъективная сторона преступления и ее установление, Воронеж, 1974, стр. 41). ავტორის მტკიცებით, „მოტივი, მიზანი და ემოცია - აუცილებელი კომპონენტებია ფსიქიკური დამოკიდებულებისა, რომელიც ბრალს შეადგენს“ (იქვე, გვ. 43).

სამწუხაროდ, ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია თითქმის გაბატონებულია თანამედროვე რუსეთის ფედერაციის სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაშიც. მაგალითად, ბ. რაბოტი წერს: „ბრალი - ეს არის პირის ფსიქიკური დამოკიდებულება მის მიერ ჩადენილი სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული საზოგადოებრივად საშიში ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი“ (А. И. Рагог, Субъективная сторона и квалификация преступлений, М. 2001, стр. 14). მეორეს მხრივ, ავტორი იქვე ამტკიცებს, რომ „ბრალი - ეს იურიდიული ცნებაა და ამიტომ მისი ზედმეტი ფსიქოლოგიზაცია არ უნდა მოხდეს...“ (იქვე, გვ. 14). საკითხავია: როგორ უნდა გარდაიქნას ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი ფსიქიკური დამოკიდებულება იურიდიულ ცნებად? სამწუხაროდ, ამ კითხ-

ვაზე ბრალის ფსიქოლოგიურ თეორიაში ზუსტი პასუხი არ არსებობს, მიუხედავად იმისა, რომ ბრალის პრობლემატიკაში ფსიქოლოგიზმის საფრთხეს ბევრი აცნობიერებს. ამგვარად დაკუბურუნდეთ ბრალის ფორმების განხრახვა ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის თანახმად, როგორც უკვე ნანს, განხრახვა და გაუფრთხილებლობა ბრალის, როგორც ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი ფსიქიკური დამიკიდებულების სახეებია, რადგან, აღიარებულია ის, რომ არსებობს განხრახი ბრალი და გაუფრთხილებელი ბრალი. მაგრამ მაშინ სადღაა ბრალის ფორმა? საკითხის ამგვარად დასმის შემთხვევაში განხრახვა, ან გაუფრთხილებლობა ბრალის სახეები კი არაა, არამედ, **ბრალის, როგორც რაღაც არაფსიქოლოგიური შინაარსის, გამოვლენის ფორმები**. ამ დოგმით კი არსებობს არა განხრახი, ან გაუფრთხილებელი ბრალი, არამედ, ბრალის განხრახი, ან გაუფრთხილებელი ფორმა. მაშასადამე, ბრალის ფსიქოლოგიურმა თეორიამ ბრალის ფორმების ცნება არ იცის, რადგან იგი ბრალის ფორმებად ასაღებს იმას, რაც, ბრალის ფსიქოლოგიური თეორიის თანახმად, ბრალის სახეებია.

იცის თუ არა ბრალის ფორმების ცნება ბრალის ნორმატიულმა თეორიამ? ამ მხრივ ფრიად საინტერესოა „ფინალური თეორიის“ ძირითადი დებულებები. კერძოდ, ფინალიზმი, ერთის მხრივ, ამტკიცებს, რომ ბრალი არის გაკიცხვა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისთვის, ხოლო, მეორეს მხრივ, მიდის დასკვნამდე, რომ განხრახვა და გაუფრთხილებლობა ქმედების ელემენტებია და არა ბრალის ფორმები. იგულისხმება, რომ განხრახვა და გაუფრთხილებლობა, როგორც ქმედების ელემენტები, წმინდა ფსიქოლოგიური ცნებებია და არა სუბიექტის გაკიცხვის გამოხატველი ცნებები. თუ ამ მხრივ განხრახვამ მართლაც შეიძლება ერთი შეხედვით გვაფიქრებინოს, რომ იგი წმინდა ფსიქოლოგიური ცნებაა, გაუფრთხილებლობა წმინდა ფსიქოლოგიურად შეუძლებელია და ამიტომ ეს

უკანასკნელი ბრალის ფორმაა (ო. ბაშყრელიძე, შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, „დაპროცესი“ 2004, № 3-4). აქედან გამომდინარეობს, რომ ფინანსური მართლმართლის თანახმად, განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ბრალის ფორმებს არ წარმოადგენს. მაგრამ მაშინ როგორაა შესაძლებელი ბრალი მისი გამოვლენის რაიმე ფორმის გარეშე? განა უფორმო შინაარსი, ან უშინაარსო ფორმაა შესაძლებელი? თუ ბრალი სუბიექტის გაკიცხვაა, ის ხომ რაიმე ფორმით და გაკიცხაობის არაერთნაირი ხარისხით უნდა გამოვლინდეს? ლაშა-გიორგი კუტალია „ფინანსური თეორიის“ ფუნდამენტურ კრიტიკას იძლევა. მისი აზრით, „ნორმატიულ შეფასებასთან გაიგივებული სისხლისსამართლებრივი ბრალი არ მოიცავს თავის შემადგენელ კომპონენტად არც განზრახვას და არც გაუფრთხილებლობას, არ გულისხმობს სუბიექტური ფსიქიკის მადეფინირებელ როლს და, ამგვარად, სხვა ნაკლოვანებებთან ერთად იქცევა დოგმატურად ამორფულ (უფორმო) სისხლისსამართლებრივ ცნებად“ (ლაშა-გიორგი კუტალია, ბრალის ნორმატივისტული მოდელი, თბილისი, 1999, გვ. 228; იხილეთ აგრეთვე მისი „ბრალი სისხლის სამართალში“, თბილისი, 2000).

თუ განზრახვა ბრალის ფორმა არაა და ამიტომ იგი ქცევის ფსიქოლოგიური კომპონენტია, მაშინ, იგი ნებისმიერი გადაწყვეტილების ნაირსახეობად უნდა ჩათვალოს. თუ პირდაპირი განზრახვა ქცევის ფსიქოლოგიურ კომპონენტად გამოიყურება, ამ მხრივ ევენტუალური განზრახვა აშკარად პრობლემატურია. როგორც სწორად აღნიშნავდა პროფ. ბ. ხარაზიშვილი (ხორნაბუჯელი), თუ განზრახვას ნებისმიერი ქცევის გადაწყვეტილებასთან გავაიგივებთ, მაშინ არაპირდაპირი, ევენტუალური, განზრახვა არაპირდაპირ, „ნეიტრალურ“, გადაწყვეტილებად უნდა მივიჩნიოთ, „რაც არაფრით არ უკავშირდება ნებისმიერ ქცევას, არ უტოლდება მას, რა ფორმაშიც არ უნდა იყოს ის“ (Б. В. Хорнабуджели,

Психологическая сторона вины, Тбилиси, 1981, стр. 40). მარტო
ლაც, რანაირად შეიძლება ფსიქოლოგიურად დასაბუთდეს
„არაპირდაპირი,“ „ნეიტრალური“ გადაწყვეტილება? აქვე უნდა აღვნიშნავ
რომ კვებტუალური განზრახვის წმინდა ფსიქოლოგიური
ანალოგი არ არსებობს.

ცხადია, გაუფრთხილებლობის, ანუ, თვითიმედოვნების,
ან დაუდევრობის წმინდა ფსიქოლოგიური ანალოგიც არ
არსებობს, რადგან, ჯერ ერთი, სუბიექტი ორივე შემთხ-
ვევაში არღუევს წინდახედულობის ნორმის მოთხოვნებს
(წინდახედულობის ნორმებისა და გაუფრთხილებლობის
ორგანული კავშირის შესახებ იხ. საინტერესო სტატია (M.
Г. Угрехелидзе, Социально-этическая природа неосторожности,
საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის „მაცნე,“ ფი-
ლოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სამართლის
სერია, 1993, № 1). მეორეც, თვითიმედოვნებისას სუბიექტი
არ ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დად-
გომის გარდუვალობას, დაუდევრობისას კი - შესაძლებლო-
ბას (რაც ამ ასპექტით უკვე გამოორიცხავს ქმედებისა და
მისი შედეგებისადმი სუბიექტის ფსიქიკურ დამოკიდებულე-
ბას, მაგრამ არ გამოორიცხავს ბრალის გაუფრთხილებელ
ფორმას). მესამე, სუბიექტს შეუძლია და იგი ვალდებულია
კიდევ აღნიშნული გაითვალისწინოს.

არსებობს თუ არა განზრახვის ფსიქოლოგიური ანალო-
გი? ცხადია, არსებობს განზრახვის წმინდა ფსიქოლოგი-
ური ცნება, როგორც რაიმე ქმედების ჩასადენად ცნობიერი
მზაობა (ლ. ყვავილაშვილი, განწყობა და ნებელობითი
ქცევა, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის „მაცნე,“ ფი-
ლოსოფიისა და ფსიქოლოგიის სერია, 1994, № 1). გასაგებია,
რომ ამ მიმართებით იგულისხმება შეგნებული, ნებელობითი
ქცევა. მაგრამ ისიც გასაგებია უნდა იყოს, რომ ტერმინები
„შეგნება“ („გაცნობიერება“) და „განზრახვა“ იდენტური ში-
ნაარსის მქონე არაა. ამაზე მეტყველებს თუნდაც საქ. სსკ
მე-10-ე მუხლი. მართლაც, თვითიმედოვნების საკანონმდუ-

ბლო ცნებაში ნათქვამია, რომ პირს გაცნობიერებული აქვს წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედება. მაგრამ პირს მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენა განზრახული არა აქვს. გარდა ამისა, ბრალის ფორმებში იგულისხმება ქმედების მართლწინააღმდეგობის შეგნება, ან მისი შეგნების შესაძლებლობა (ნებულობითი ქვეის ინტელექტუალური ასპექტი) და მართლზომიერ და მართლსაწინააღმდეგო ქმედებებს შორის არჩევანის შესაძლებლობა (ნებისყოფის თავისუფლება). მეორეს მხრივ, ჩვენ უკვე საუბარი გვქონდა იმაზე, რომ ევენტუალური განზრახვის წმინდა ფსიქოლოგიური ანალოგი არ არსებობს, რადგან, ხაქ. სსკ მე-9 მუხლის შესამე ნაწილის თანახმად, სუბიექტი გულგრილად ეკიდება მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას. გასაგებია, რომ „გულგრილი“ არის შეფასებითი ცნება და ამიტომ ევენტუალური განზრახვა წმინდა ფსიქოლოგიურად აღარ არსებობს. ამაზე მეტყველებს ხაქ. სსკ 342-ე მუხლი (სამსახურებრივი გულგრილობა), რომელშიც დაუდევრობის შინარხია გადმოცემული (იხილეთ ბ. ნაჭყებია, სისხლის სამართლის მეცნიერების მეთოდოლოგიური ანბანი, თბილისი, 2006, გვ. 200). გასაგებია, რომ „დაუდევარი“ შეფასებაა იმ პირისა, რომელიც მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულების გამო არ ითვალისწინებდა იმას, რომ მის მიერ ჩადენილ ქმედებას მართლსაწინააღმდეგო შედეგი მოჰყვებოდა. ისიც გასაგებია, რომ სუბიექტის უარყოფითი შეფასებაა გამოხატული თვითიმედოვნების ცნებაშიც. მაგალითად, ქარაფშუტაა პირი, რომელიც უსაფუძვლოდ (უპასუხისმგებლოდ) იმედოვნებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის თავიდან აცილებას. მაშასადამე, სუბიექტის უარყოფითი შეფასებაა გამოხატული როგორც ევენტუალური განზრახვის ფორმულაში („გულგრილი“), ისე თვითიმედოვნებისა და დაუდევრობის ცნებებში. უფრო მეტიც, სუბიექტის უარყოფითი შეფასების უფრო მაღალი ხარისხია გამოხატული პირდაპირი

გაზრახვის საკანონმდებლო ფორმულაშიც: მაგალითად, „ანგარი“, „სასტიკი“, „თავედი“, „ხულიგანი“ და სხვა. იხილეთ **ბ. ნაჭყეძია**, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის აქსიოლოგიური ბუნება, „მართლმსაჯულება“, 2007, № 1-2, გვ. 11-15. ბრალის ფორმებში გამოხატული ეს უარყოფითი შეფასებანი სუბიექტისა თვით ბრალის არსიდან მომდინარეობს. კერძოდ, ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ბრალი არის პასუხისმგებლობის პოზიტიური და ნეგატიური ასპექტების კავშირის ფორმა, როგორც სციალური ფილოსოფიის კატეგორია. საქმე ისაა, რომ სათანადო ასაკისა და ნორმალური ფსიქიკის პიროვნება მოწოდებულია, თავის ნორმატიულ მოვალეობას (სისხლის სამართალში მართლზომიერი ქმედების მოვალეობას) მოეცილოს პასუხისმგებლურად, ანუ, ამ მოვალეობის აღსრულების განწყობით. მაშასადამე, მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური დამოკიდებულება მართლზომიერი ქმედების სუბიექტური მიზეზია. კერძოდ, თუ პასუხისმგებლობის პოზიტიური ასპექტი მოვალეობისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლურ დამოკიდებულებას გამოხატავს, ბრალი, პირიქით, მოვალეობისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულების გამოვლენაა (ბ. ნაჭყეძია, ბრალის ცნების საკანონმდებლო განსაზღვრების საკითხისათვის, „სამართალი“ 2002, № 5-6).

ბრალის არსის შესახებ უფრო მოგვიანებით ვიმსჯელებ. ამჯერად კი ბრალის ეს ზოგადი ნიშანი იმისთვის დამჭირდა, რომ ბრალის ფორმების პრობლემა უფრო აღქვამურად წარმოგვედგინა. კერძოდ, თუ განზრახვა პოზიტიური პასუხისმგებლობის (მოვალეობისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური დამოკიდებულების) შეგნებული უარყოფაა, გაუფრთხილებლობა არის პოზიტიური პასუხისმგებლობის უგულვებელყოფა. შესაბამისად, თუ პირდაპირი განზრახვა არის სუბიექტის უპასუხისმგებლობის, ანუ, ბრალის უკიდურესად მაღალი ხარისხი, ვვენტუალური განზრახვა უპასუხისმგებლობის უფრო დაბალი ხარისხია. თუ თვითიმი-

ედოვნებისას სუბიექტი უპასუხისმგებლოდ იმედოვნებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის თავიდან აცილებას და ამ უპასუხისმგებლობის გამო არ ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის გარდუვალობას, დაუდევრობისას სუბიექტი წინდახედულობის ნორმისადმი უპასუხისმგებლო დამოკიდებულების გამო არ ითვალისწინებს აღნიშნული შედეგის დადგომის შესაძლებლობას.

ერთი სიტყვით, განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი ფსიქიკური დამოკიდებულების ფორმები, თუ სახეები კი არაა, როგორც ეს ბრალის ფსიქოლოგიურ თეორიაშია მიღებული, არამედ, მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულების გამოხატვის ფორმები. იგულისხმება, რომ მოვალეობისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური დამოკიდებულების ვითარებაში იგი მართლზომიერ ქმედებას წაიდენდა. თუ მოვალეობისადმი პასუხისმგებლური დამოკიდებულება წახალისების, შექების ღირსია, ამ მოვალეობისადმი უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება, როგორც სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედების სუბიექტური მიზეზი, პირიქით, დაგმობას, გაკიცხვას იმსახურებს.

დებულება, რომ ბრალი არ შეიძლება ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი ფსიქიკური დამოკიდებულებით ამოიწუროს და რომ ბრალეული პირი უარყოფითად ეკიდება საზოგადოებრივ ღირებულებებს, არაერთხელ იყო აღნიშნული. მაგრამ პროფ. **თ. წარბეთელი** და **მ. მაყაშვილი** მართებულად აღნიშნავენ, რომ გაუფრთხილებლობისას საზოგადოებრივი ღირებულებებისადმი უარყოფითი დამოკიდებულება არ არსებობს (Т. В. Цероетели, В. Г. Макашвили, Понятие вины в уголовном праве, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის „მაცნე“ ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1986, № 2, გვ. 79). ასეთივე მოსაზრება გამოთქვა **ა. რარობაა**. მისი აზრით, გაუფრთხილებლობისას საზოგადოებრივი ღირე-

ბულებებისადმი დამოკიდებულება არის არა უარყოფითი, არამედ, არასაკმარისად ფრთხილი და ყურადღებიანი. ავტორის მტკიცებით, გაუფრთხილებლობისას საზოგადოებრივი ინტერესებულებებისადმი სუბიექტის დამოკიდებულება მხოლოდ მდებარეობს სხვადასხვა ელფერი პქონდეს: „უგულებელყოფითი, უდარდელი, უყურადღებო, არასაკმარისად ყურადღებითი. მაგრამ ამასთან საზოგადოებრივად საშიში შედეგი ბრალეულისთვის ყოველთვის არასასურველი და მოულოდნელია“ (ბ. რარობის დასახ. ნაშრომი, გვ. 22). აქ ავტორს იმისი თქმა უნდა, რომ გაუფრთხილებლობისას წინდახედულობის ნორმებისადმი სუბიექტის დამოკიდებულება უბრალოდ უარყოფითი კი არაა, არამედ, უპასუხისმგებლოა, რადგან, ეს დამოკიდებულება პასუხისმგებლური რომ ყოფილიყო, მაშინ, ის მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას გაითვალისწინებდა და ამ უპასუხისმგებლო ქმედებას არ ჩაიდენდა.

როგორც უკვე ვთქვი, რომ განზრახვის შემთხვევაში სუბიექტი შეგნებულად უარყოფს სახელმწიფოს წინაშე პოზიტიურ პასუხისმგებლობას, ხოლო, გაუფრთხილებლობისას - უგულებელყოფს მას. ცხადია, აქ უპასუხისმგებლობის, ანუ, ბრალის ხარისხი სრულიად განსხვავებულია: პირდაპირი განზრახვა უპასუხისმგებლობის უკიდურესად მაღალი ხარისხია, მაშინ, როდესაც ევენტუალური განზრახვა უპასუხისმგებლობის, ანუ, ბრალის უფრო დაბალი ხარისხს გამოხატავს. შესაბამისად, გაუფრთხილებლობა სახელმწიფოს წინაშე პოზიტიური პასუხისმგებლობის უგულებელყოფით ვლინდება, ხოლო, ეს უგულებელყოფა თვითიმედოვნებისას უფრო მაღალია, ვიდრე, დაუდევრობისას.

ამრიგად, განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი სუბიექტის ფსიქიკური დამოკიდებულებისგან მოწყვეტილი არ არის, მაგრამ ამ ფსიქიკურ დამოკიდებულებაზე არ დაიყვანება. ამიტომაც, რომ განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ქმედებისა და მისი შედეგები-

სადმი ფსიქიკური დამოკიდებულების სახეები თუ ფორმები კი არაა, არამედ, სახელმწიფოს წინაშე პოზიტიური პასუხისმგებლობის შეგნებული უარყოფისა და უგუნდობის გამოხატვის, ანუ, ბრალის ფორმები. აქედან გამომდინარე, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ასპექტით ნათქვამიც საკმარისია, რათა ბრალის ფორმების მიხედვით მოკლედ მაინც განვიხილოთ ზოგიერთი საკითხი.

როგორც ცნობილია, განზრახვა ორი სახისაა: პირდაპირი და არაპირდაპირი, ანუ, ვენტუალური. პირდაპირი განზრახვისას, საქ. სსკ მუ-10 მუხლის თანახმად, სუბიექტი აცნობიერებს მის მიერ ჩადენილი ქმედების მართლწინააღმდეგობას, ითვალისწინებს ამ ქმედების მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და სურს ეს შედეგი, ანდა, ითვალისწინებს ასეთი შედეგის განხორციელების გარდუვალობას.

ამ დებულებიდან გამომდინარეობს, რომ ინტელექტუალურ ასპექტში პირდაპირი განზრახვა გამოიხატება ქმედების მართლწინააღმდეგობის გაცნობიერებასა და ამ ქმედების მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობის გათვალისწინებაში, ხოლო, ნებელობითი ასპექტით- მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის სურვილში, ან როცა ეს სურვილი არაა და აღნიშნული შედეგის გარდუვალობაში სუბიექტი დარწმუნებულია.

სამართლიანობა მოითხოვს იმის აღნიშვნას, რომ საბჭოური სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში პირდაპირი განზრახვა ჩამოყალიბებული იყო შემდეგნაირად: დანაშაული პირდაპირი განზრახვით ჩადენილად ჩაითვლება, თუ პირს შეგნებული ჰქონდა მისი ქმედების საზოგადოებრივად საშიში ხასიათი, ის ითვალისწინებდა ამ ქმედების საზოგადოებრივად საშიშ შედეგებს და სურდა ამ შედეგების დადგომა (სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის 1958 წლის საფუძვლების მუ-8 მუხლი; საქ. სსრ სისხლის სამართლის 1960 წლის კოდ-

ექსის მე-9 მუხლი). თუ კარგად ჩაუკვირდებით, პირდაპირი განზრახვის ამ ცნებაში ინტელექტუალური და ნებულობითი მხარე ერთმანეთს ემთხვევა. გამოდის, რომ, თუ ჩვენი მსჯელობა შეგნებული აქვს მისი ქმედების საზოგადოებრივად დადგენილ ხასიათი, მაშინ, მას სურს კიდევ საზოგადოებრივად საშიში შედეგების დადგომა. უფრო მოკლედ რომ ვთქვათ, პირდაპირი განზრახვის ამ ფორმულის მიხედვით, ის, რაც შეგნებულია, სასურველია კიდევ. გამოდიოდა, რომ ადამიანის ნებულობით მხარეზე მისი ინტელექტუალური მხარის მიხედვით უნდა ვიმსჯელოთ. მაგალითად, თუ პირი ნათესაური გრძნობის კარნახით დაფარავდა მისი ახლობლის მიერ ჩადენილ დანაშაულს, უნდა გვემტკიცებინა, რომ პირი მოქმედებდა დანაშაულის დაფარვისთვის დამახასიათებელი საზოგადოებრივად საშიში შედეგების დადგომის სურვილით, მაშინ, როდესაც სუბიექტს ეს უკანასკნელი შეგნებული კქონდა, ხოლო, ნებულობის მხრივ მას ეს შედეგი კი არ სურდა, არამედ, ახლობლის დახსნა ჩადენილი დანაშაულისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან, ესე იგი, მოქმედებდა ნათესაური გრძნობის კარნახით. დანაშაულებრივი ქმედების სწორი ფსიქოლოგიური ანალიზის საფუძველზე პროფ. ბ. ხარაზიშვილი (ხორნაბუჯელი) მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ პირდაპირი განზრახვის დროს პირს შეიძლება სურდეს საზოგადოებრივად საშიში შედეგის დადგომა (მაგალითად, ეჭვიანობის მოტივით ჩადენილი მკვლელობისას მხვერპლის სიკვდილი), მაგრამ შეიძლება ეს შედეგი არ სურდეს და მას ითვალისწინებდეს, როგორც მოცემულ შემთხვევაში გარდუვალს. მისი მტკიცებით, ინტელექტუალური თვალსაზრისით პირდაპირი განზრახვა ხასიათდება საზოგადოებრივად საშიში შედეგების გარდუვალად დადგომის გათვალისწინებით, ხოლო, საკითხი იმის შესახებ, სურს თუ არა სუბიექტს ეს შედეგები, - სუბიექტის ქცევის მოტივების მიხედვით უნდა გადაწყდეს (Б. В. Хорнабужели, Психологическая сторона вины, Тбилиси,

1981, სტრ. 34). მართლაც, თუ მკვლეელი მოქმედებს უკვიანობის მოტივით, მაშინ, მას მსხვერპლის სიცოცხლეს მისკობა უეჭველად სურს, ხოლო, თუ პირი მოქმედებს სხვა მიზეზის მოტივით, მაშინ, მას სურს ქონებრივი გამოირჩევის მიღება, ხოლო ან გზაზე მკვლელობას იგი განიხილავს, როგორც მისი მოქმედების გარდუვალ შედეგს.

მიუხედავად იმისა, რომ პროფ. ბ. ხარაზიშვილის (ხორნაბუჯელის) ეს და სხვა ანალოგიურ ორიგინალურ მონაზრებას (ზოგჯერ სამწუხარო გაუგებრობის გამოც) ბევრი დაუპირისპირდა, მოგვიანებით მაინც გაცნობიერდა, რომ პირდაპირი განზრახვის ტრადიციული ფორმულა სწორი არ იყო (ჩემის მხრივ დავამენ, რომ ეს ფორმულა კვლევიანური ინტელექტუალისმია) და ამიტომ საქართველოს ახალი (1999 წლის 22 ივლისის) სისხლის სამართლის კოდექსის მეცხრე მუხლის მეორე ნაწილში პროფ. ბ. ხარაზიშვილის ხსენებული პოზიცია გამოიხატა იმ დებულების დამატებით, რომ სუბიექტს შეიძლება სურდეს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომა, „ანდა ითვალისწინებდეს ასეთი შედეგის განხორციელების გარდუვალობას.“ ამით არსებითად იქნა დაძლეული ადამიანის ინტელექტზე მისივე ნების დაყვანის კვლევისეული ტენდენცია და პირდაპირი განზრახვის ფსიქოლოგიური მხარე მოტივის ცნებას და სახეებს ბუნებრივად დაუკავშირდა. დიახაც, სწორედ პირდაპირი განზრახვისთვის არის დამახასიათებელი ისეთი მოტივები, როგორიცაა: ანგარება, ხულიგნური ქვენაგრძნობა, განსაკუთრებული სისასტიკე, სისხლის აღება და სხვა.

§ 13. ქმედების დანაშაულად კვალიშობაცია პირდაპირი განზრახვის მიხედვით

ა) ქმედებაში შურისძიების, უკვიანობის, სისხლის

აღების, ანგარების, ხულიგნური ქვენაგრძობის და სხვა მსგავსი მოტივები მიუთითებენ, რომ ქმედება ჩადენილია პირდაპირი განზრახვით. იგულისხმება როგორც ქმედების ბუბი, ისე, ჯანმრთელობის დაზიანებანი. ამასთან, რიგ შემთხვევაში (მაგალითად, ვტკვიანობისას) სუბიექტი მოქმედებს სხვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის, ან ჯანმრთელობის დაზიანების სურვილით, ხოლო, სხვა შემთხვევაში (მაგალითად, ანგარების მოტივისას) იგი მოქმედებს ანგარების დაკმაყოფილების სურვილით, ხოლო, მკვლელობა ან ჯანმრთელობის დაზიანება ანგარების დაკმაყოფილების ხერხია. მაშასადამე, ამ ბოლო ასპექტით მართლსაწინააღმდეგო შედეგები სასურველი არაა, მაგრამ, სუბიექტი მათი გარდუვალად დადგომას ითვალისწინებს.

ბ) თუ სისხლის სამართლის კანონი მიუთითებს სუბიექტის მოქმედების მიზანზე, მაშინ, ქმედება, ან მართლზომიერია (მართლწინააღმდეგობის გამოძრიცხველი გარემოებანი) ან იგი მართლსაწინააღმდეგოა და მაშინ იგი ჩადენილია პირდაპირი განზრახვით. ამ მიმართებით ისიც საყურადღებოა, რომ მიზანი უმართლობის (ქმედების შემადგენლობისა და მართლწინააღმდეგობის ერთიანობის) სუბიექტური ელემენტი. პროფ. ო. ბამშრელიძემ სწორად მიუთითებს, რომ მიზანი არის „ის სუბიექტური ელემენტი, რომელიც უმართლობას განსაზღვრავს ყოველთვის პირდაპირი განზრახვით ჩადენილ დელიქტებში“ (ო.ბამშრელიძემ, სისხლისსამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, თბილისი, 1989, გვ.170). ჩვენ არ შეუვდგებით ამ მხრივ ცალკეულ შემადგენლობათა ანალიზს, რადგან, მიზნის სისხლისსამართლებრივი მნიშვნელობის თაობაზე ზემოთ მოკლედ გვქონდა საუბარი.

გ) პირდაპირ განზრახვაზე მიუთითებს კანონმდებელი, როდესაც სისხლის სამართლის კოდექსის ამა თუ იმ მუხლ-

ში ლაპარაკობს „წინასწარ შეცნობაზე.“ ე.წ. როგორც სუბიექტს წინასწარვე, ანუ, რაიმე ქმედების ჩადენამდე აქვს შეგნებული სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების რომელიმე არსებითი ნიშანს მსგავსება მკვლევლობა წინასწარ შეცნობით ორსული ქალისა (საქ. სსკ 109-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ პუნქტი); წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის, ან არასრულწონის გაუპატიურება (საქ. სსკ 137-ე მუხლის მეხამე ნაწილის „დ“ პუნქტი); ძალადობის გარეშე გარყვნილი ქმედება წინასწარი შეცნობით 16 წლის ასაკს მიუღწეველთან (საქ. სსკ 141-ე მუხლი) და სხვა.

დ) ქმედების ჩადენაზე პირდაპირი განზრახვით მიუთითებს თვით ქმედების შემადგენლობის ტიპიც. მაგალითად, ყანალობა, ბანდიტიზმი, სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება და სხვა ამგვარი ქმედება მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით ხორციელდება.

ე) პირდაპირი განზრახვა, როგორც წესი, დაზუსტებული და დაკონკრეტებულია იმ თვალსაზრისით, რომ სუბიექტმა იცის, თუ რა ქმედებას სჩადის და რა შედეგს გამოიწვევს. მაგრამ ზოგჯერ ასეთი კონკრეტიზაცია შეიძლება არ იყოს და მაშინ ქმედება დაკვალიფიცირდება განზრახვის მიმართულების მიხედვით. მაგალითად, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საკასაციო პალატამ განიხილა საკასაციო საჩივარი ქუთაისის საოლქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სააპელაციო პალატის 2001 წლის 8 ივნისის განჩინებაზე, რომლითაც საქმე დამატებითი გამოძიებისთვის დაუბრუნდა საქართველოს გენერალურ პროკურატურას.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საკასაციო პალატამ აღნიშნა შემდეგი: როგორც წინასწარმა გამოძიებამ, ისე, პირველი ინსტანციის

სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია, რომ მსჯავრდებულმა ი. მ.-იამ თანამზრახველ პირებთან, გ. და ბ. ა-ძეებთან წინასწარი შეთანხმებით, ხულიგნური ქვენაგრძნობით, სხეულის დაზიანება-შეწყენასთან ერთად, ორ პირს, ბ. და რ. ს-ძეებს, რაც დაკვალიფიცირებულია საქ. სსკ 118-ე მუხლის მეორე ნაწილით, ამავე კოდექსის 239-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ პუნქტით და 239-ე მუხლის მესამე ნაწილით.

საკასაციო პალატამ მიუთითა, რომ „საბრალდებო დასკვნით არაა დასაბუთებული ზემოაღნიშნულ დანაშაულთა ერთობლიობის აუცილებელი საჭიროება. აღნიშნული ხარვეზი იმითაა გამოწვეული, რომ გამოძიების მიერ არაა დადგენილი ამ ეპიზოდში ი. მ.-იას განზრახვის მიმართულება (სუბიექტური მხარე). კერძოდ, მას ამოძრავებდა საზოგადოებრივი წესრიგის უხეში დარღვევისა და საზოგადოებისადმი აშკარა უპატივცემულობის, თუ დაზარალებულისთვის სხეულის მიყენების განზრახვა. იმ შემთხვევაში, თუ ი. მ.-იას განზრახვას შეადგენდა ხულიგნობის ჩადენა, დაზარალებულისთვის სხეულის ნაკლებად მძიმე დაზიანება მოცული იყო ხულიგნობის დანაშაულის დისპოზიციით და საქართველოს სსკ 118-ე მუხლის მეორე ნაწილით დამატებით კვალიფიკაციას არ საჭიროებდა, ხოლო, თუ მისი განზრახვა მიმართული იყო ხულიგნური ქვენაგრძნობით დაზარალებულისთვის სხეულის დაზიანების მისაყენებლად, ასეთ შემთხვევაში მას ხულიგნობის კვალიფიკაციით არ უნდა წაყენებოდა ბრალდება. პირველი ინსტანციის სასამართლო ვალდებული იყო ი. მ.-იას ქმედებისათვის მიეცა სწორი იურიდიული კვალიფიკაცია“ (საქართველოს უზენაეს სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სისხლის სამართლის საქმეებზე, 2001 წლის 12 დეკემბერი, გვ. 889).

როგორც ვხედავთ, საკასაციო პალატამ სწორად აღნიშნა ქმედების დანაშაულად სწორი კვალიფიკაციისთვის მეტად მნიშვნელოვანი რამდენიმე გარემოება. ჯერ ერთი, საქმე

ეხება ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას **განზრახვის/ მიმართულების მიხედვით**. კერძოდ, თუ პირს განზრახვით ქმონდა ხულიგნური მოქმედების ნაღენა, მაშინ, განზრახვითობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება მოცული იყო ამ მოქმედებით. თუ ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება ნადენილი იყო ხულიგნური ქვენაგრძობით, მაშინ, ხულიგნური მოქმედებით ქმედების კვალიფიკაცია დაუშვებელია, რადგან, ერთია ხულიგნური ქვენაგრძობა, როგორც ქმედების მოტივი, და მეორეა ხულიგნური მოქმედება (საქ. სსკ 239-ე მუხლი).

რაკი სიტყვა ჩამოვარდა „**განზრახვის მიმართულებაზე**“ აქვე ვიტყვით იმაზეც, რომ ამ ნიშნით ქმედება შეიძლება შეფასდეს, ვითარც მცირემნიშვნელოვანი (საქ. სსკ მე7-ე მუხლის მეორე ნაწილი), თუ სუბიექტს ქმონდა შესაძლებლობა, უფრო მნიშვნელოვანი ზიანი გამოეწვია, მაგრამ ამ გზით იგი შეგნებულად არ წავიდა. შეიძლება მოხდეს პირიქით, როდესაც ობიექტურად მცირემნიშვნელოვანი ქმედება, სუბიექტის განზრახვის მიმართულების მიხედვით, შეიძლება შეფასდეს დანაშაულად. მაგალითად, ჯიბის ქურდმა მოქალაქეს ავტობუსში ხუთღარიანი ამოაცალა. ქმედება დამთავრებული დანაშაულია, რადგან ქურდის განზრახვა ნებისმიერ შემდეგ იყო მიმართული.

ვ) რიგ შემთხვევაში ადგილი აქვს ე. წ. ალტერნატიული შემადგენლობის განხორციელებას **პირდაპირი განზრახვით**. მაგალითად, უკანონო შემოსავლის ღეგალიზაცია (საქ. სსკ 194-ე მუხლი) შეიძლება განხორციელდეს ქონების სარგებლობით, შეძენით, ფლობით, გადაცემით და სხვა. განხვევებენ აგრეთვე წინასწარ მოფიქრებულ და უეცრად აღმოცენებულ განზრახვას. წინასწარ მოფიქრებული განზრახვა აშკარაა, მაგალითად, გენოციდის შემადგენლობაში (ესე იგი, მოქმედება წინასწარ შეთანხმებული გეგმის მიხედვით - საქ. სსკ 407-ე მუხლი); უეცრად აღძრული განზრახვის მაგალითად შეიძლება დავასახელოთ ფიზიოლოგიური

აფექტის ვითარება.

ზ) დანაშაულის მოშზადება და მცდელობა, დანაშაულში თანამონაწილეობა, როგორც წესი, ხორციელდება პირდაპირი განზრახვით.

როგორც ჩანს, დანაშაულთა დიდი ნაწილი ხორციელდება პირდაპირი განზრახვით. მაგრამ ამ მხრივ ყურადღებას იპყრობს ვენტუალური ანუ არაპირდაპირი განზრახვაც. საქსკ მე-9 მუხლის მესამე ნაწილის თანახმად, ქმედება არაპირდაპირი განზრახვითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და არ სურდა ეს შედეგი, მაგრამ შეგნებულად უშვებდა ან გულგრილად კვიდებოდა მის დადგომას.

თუ არაპირდაპირ განზრახვას შევადარებთ პირდაპირ განზრახვას, დავინახავთ მათ როგორც ხაერთო, ისე განმასხვავებულ ნიშნებს. ჯერ ერთი, ორივე შემთხვევაში შეგნებულია ქმედების მართლწინააღმდეგობა და გათვალისწინებულია მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობა. მეორეც, ორივე შემთხვევაში განზრახულია დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენა, განსხვავებით თვითიმედოვნებისგან, როდესაც პირი უპასუხისმგებლოდაა დაიმედებული, რომ მართლსაწინააღმდეგო შედეგი არ დადგება. მაგრამ განზრახვის ამ სახეებს შორის თვისებრივი სხვაობაა. ჯერ ერთი, პირდაპირი განზრახვისას მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომა სუბიექტისათვის, როგორც წესი, ხასურველია, მაშინ, როდესაც არაპირდაპირი განზრახვისას ის ხასურველი არაა. მეორეც, პირდაპირი განზრახვისას მართლსაწინააღმდეგო შედეგი შეიძლება ხასურველი არც იყოს, მაგრამ სუბიექტი ითვალისწინებდეს ამ შედეგის გარდუვალობას, ანუ, ადგილი აქვს მართლწინააღმდეგობის შეგნების უკიდურესად მაღალ ხარისხს, მაშინ, როდესაც ვენტუალური განზრახვისას მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომა შეგნებულადაა დაშვებული (ანუ შესაძლებლო-

ბაში) ან პირი ამ შედეგის დადგომას გულგრილად ეკიდება. ამიტომ ჩვენ უკომენტაროდ ვერ დავტოვებთ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის კოდექსის საქასაციო პალატის ერთ-ერთ განჩინებას (2004 წლის 11.11.11 სექტემბერი), რომელშიც, როგორც გვეჩვენება, ერთმანეთშია არეული პირდაპირი და არაპირდაპირი განზრახვის ელემენტები. განჩინების სამოტივაციო ნაწილში გ. ხ-იანის მიერ მკვლელობის ჩადენა დადასტურებულადაა მიჩნეული. კერძოდ, გ.-ხიანი, რომელსაც ცუდი ურთიერთობა ჰქონდა გ. ხ-იანთან, მასთან შელაპარაკებისა და ჩხუბის შემდეგ შევიდა სახლში, სადაც აიღო პურის საჭრელი დანა და დაბრუნდა ისევ გ. ხ-იანთან. განჩინებაში აღნიშნულია, რომ დანის აღებისა და გ.-ხ-იანთან დაბრუნების მომენტიდან მას შეგნებული ჰქონდა მისი მოქმედების მართლწინააღმდეგობა. მსჯავრდებულმა მსხვერპლს დანა ჩაარტყა მუცლის არეში, სადაც, განჩინების თანახმად, უმნიშვნელოვანესი სასიცოცხლო ორგანოებია. განჩინებაში გაკეთებულია დასკვნა, რომ მას შეგნებული ჰქონდა ყოველივე ეს, „რითაც უშვებდა მისი სიკვდილის შესაძლებლობას და სურდა ეს შედეგი“ (833). ვფიქრობთ, დასკვნა ზუსტი არაა. კერძოდ, თუ მსჯავრდებულს სურდა დაზარალებულის სიკვდილი, მაშინ, იგი მოქმედებდა პირდაპირი განზრახვით და მაშინ დებულება, რომ იგი „შეგნებულად უშვებდა“ ამ შედეგს სწორი არაა. პირიქითაც, თუ მსჯავრდებული შეგნებულად უშვებდა ამ შედეგს, მაშინ, ის მოქმედებდა არაპირდაპირი (ევენტუალური) განზრახვით და დებულება, რომ მას „სურდა“ აღნიშნული შედეგი, სწორი არ არის.

ევენტუალური (არაპირდაპირი) განზრახვით შეიძლება ჩადენილ იქნეს, მაგალითად, მარტივი მკვლელობა, ვთქვათ, ჩხუბის ნიადაგზე (საქ. სსკ 105-ე მუხლი), ან, ჯანმრთელობის დაზიანებანი, მკვლელობა, აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით (საქ. სსკ 113-ე მუხლი), ან ამ

ვითარებაში ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე, ან მძიმე დაზიანება(საქ. სსკ 123-ე მუხლი), მკვლელობა დამნაშავეის შეპყრობისთვის აუცილებელი ზომების გაღება(სსკ 114-ე მუხლი), საფრთხის შემქნელი დედნის შექმნა(იხილეთ მ. შტრეხელიძე, ბრალი საფრთხის დელიქტებში, თბილისი, 1982 (საქ. სსკ 127-ე მუხლი-სიცოცხლისთვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება, საქ.სსკ 128-ე მუხლი- განსაცდელში მიტოვება, საქ. სსკ 129-ე მუხლი - დაუხმარებლობა; საქ. სსკ 131 - მუხლის პირველი და მეორე ნაწილი- შიდასის შეყრა, მაგალითად, სქესობრივი კავშირის გზით, როცა პირი შეგნებულად უშვებდა პარტნიორის შიდასის ვირუსით ინფიცირებას); ფალსიფიკაცია, თუ ამ ქმედებას შეეძლო საფრთხე შეექმნა ადამიანის სიცოცხლის, ან ჯანმრთელობისთვის (საქ. სსკ 197-ე მუხლის მეხამე ნაწილი) და სხვა.

უნდა აღინიშნოს, რომ რამდენადაც დანაშაულის ჩადენის მცდელობა ევენტუალური განზრახვით ფსიქოლოგიურად შეუძლებელია (როგორ უნდა სცადოს პირმა იმისი ჩადენა, რისი ჩადენაც მას ხსენებული განზრახვისას არ სურს?). თუ პირმა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომა შეგნებულად დაუშვა, ხოლო, ეს შედეგი რეალურად არ დადგა, აქ თითქოს ადგილი აქვს მცდელობას, ანალოგიურად მცდელობისა პირდაპირი განზრახვით. მაგრამ ეს ანალოგია დაუშვებელია, რადგან, პირდაპირი განზრახვისას სახეზეა არა მხოლოდ დანაშაულის ჩადენის განზრახვა, არამედ, რეალური ქმედებაც, რომელიც, საქ. სსკ მე-18 მუხლის თანახმად, მიმართული იყო დანაშაულის ჩასადენად, როგორც ამას სწორად მოუთითებს პროფ. ო. ბამყრელიძე (იხილეთ ისი „საქართველოს სსსხლის სამართლის კოდექსის განმარტება,“ თბილისი, 1005, გვ. 158-161). მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შეგნებულად დაშვების შემთხვევაში, როდესაც ეს შედეგი რეალურად არ დადგა, დანაშაულის ჩადენის მცდელობად ამ „დაშვების“ კვალიფიკაცია, სხვა არაფერია, თუ არა აზრის მიხნევა დანა-

შაულად, რაც ეწინააღმდეგება იმ ცნობილ პრინციპს, რომ სისხლის სამართალი ქმედების სამართალია, ესე იგი, დანაშაულად ცხადდება არა აზრი, შეხედულება ან მოქმედება, არამედ, ქმედება, რომელიც ზიანს აყენებს საზოგადოების მიყენების საფრთხეს უქმნის კანონით დაცულ ინტერესს.

§ 14. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია ბრალის გაუფრთხილებელი ფორმის მიხედვით

აღსანიშნავია, რომ საქართველოში გაუფრთხილებლობის პრობლემას ორი მონოგრაფიული ნაშრომი მიეძღვნა (B. G. Макашвили, Ответственность За неосторожность, М. 1957; M. G. Угрехелидзе, Проблема неосорожной вины в уголовном праве, Тбилиси, 1975). მართალია, ბრალის გაუფრთხილებელი ფორმით ჩადენილი დანაშაულთა ხვედრითი წილი გაცილებით უფრო მცირეა ამ მხრივ განზრახი დანაშაულის რაოდენობასთან მიმართებაში, მაგრამ ეს არამც და არამც არ ამცირებს გაუფრთხილებლობის, როგორც, ბრალის დამოუკიდებელი ფორმის, პრაქტიკულ, თუ თეორიულ მნიშვნელობას. უფრო მეტიც, გაუფრთხილებლობის პრობლემზე შეიძლება გამოვცადოთ ბრალის ესა თუ ის კონცეფცია. მაგალითად, ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია, როგორც ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი სუბიექტის ფსიქიკური დამოკიდებულება, ვერაფრით ვერ ეგუება თვითიმედოვნების იმ ფსიქოლოგიურ მხარეს, რომ სუბიექტი, წინდახედულობის ნორმის მოთხოვნებისადმი უპასუხისმგებლო დამოკიდებულების გამო, არ ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის გარდუვალობას (ამ შედეგის დადგომის მხოლოდ შესაძლებლობას ითვალისწინებს), რის გამოც ამ მიმართებით „ფსიქიკური დამოკიდებულება“ სრულიადაც არაა საკმარისი. მით უფრო შეუძლებელია აიხსნას დაუდეუ-

რობა „ფსიქიკური დამოკიდებულების“ პოზიციიდან, რადგან ამ დროს პირი არც ქმედებას აცნობიერებს და არც შედეგს ითვალისწინებს. გარდა ამისა, როგორც უკვე აღვნიშნულ „ფინალურ თეორიაში“ განზრახვა და გაუფრთხილებლობა ბრალის ფორმებს კი არ წარმოადგენს, არამედ, ქმედების ბუნებრივ, ანუ, ფსიქიკურ ელემენტს, რომელიც ყოველგვარი გასაკიცხობის გარეშე დგას. თუ ამ ასპექტით განზრახვა მართლაც შეიძლება მოგვეჩვენოს ქმედების ბუნებრივ, ფსიქიკურ, ელემენტად, „ბუნებრივი, ანუ, ფსიქიკური გაუფრთხილებლობა“ შეუძლებელია. ამიტომაც, რომ ბრალის გაუფრთხილებელი ფორმის პრობლემა „ფინალიზმს“, როგორც თეორიულ სისტემას, შიგნიდან აფეთქებს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-10 მუხლის მეოთხე ნაწილის თანახმად, გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ქმედება მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება დანაშაულად, თუ ამის შესახებ მითითებულია ამ კოდექსის შესაბამის მუხლში. ცხადია, ამ დებულებაში თავისებურადაა გამოხატული კანონიერების პრინციპი, რომლის თანახმად, დანაშაულად შეიძლება ჩაითვალოს მხოლოდ ის ქმედება, რომელიც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კანონით. მაგრამ, მეორე მხრივ, კანონის ხსენებული დებულება გამოხატავს იმ ვითარებას, როდესაც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში კონკრეტულად იყო მითითებული ამა თუ იმ ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენის შესახებ. მოგვიანებით კი სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილიდან ეს მითითება ამოღდეს და ამიტომ სადღეისოდ ბრალის გაუფრთხილებელი ფორმით ჩადენილი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემა სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-10 მუხლის თანახმად, ბრალის გაუფრთხილებელი ფორმად ორ სახედ იყოფა: თვითიმედოვნებად და დაუდევრობად. დანაშაული თვითიმედოვნებითაა ჩადენილი, თუ პირი აც-

ნობიერება წინდახედულობის ნორმით აკრძალულ ქმედებას, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, მაგრამ უსაფუძვლოდ იმედოვნებდა, რომ ამ შედეგს თავიდან აცილებდა. ქმედება დაუდევრობითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული არ აქონდა წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედება, არ ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, თუმცა, ამის გათვალისწინება მას ვეალებოდა და შეუძლო კიდევ.

შევეცდებით, მოკლედ განვიხილოთ ბრალის გაუფრთხილებელი ფორმის ძირითადი ნიშნები ისე, როგორც ჩვენ, ბრალის ახალი ცნების, როგორც უპასუხისმგებლობის, სინონიმის, პოზიციიდან წარმოგვიდგენია. უპირველეს ყოვლისა, დავას არ იწვევს გაუფრთხილებლობის კავშირი წინდახედულობის ნორმებთან, რადგან სწორედ წინდახედულობის ნორმისადმი უპასუხისმგებლო დამოკიდებულების გამოა, რომ სუბიექტი არ ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის გარდუვალობას (თვითმედოვნება) ან შესაძლებლობას (დაუდევრობა). წინდახედულობის ნორმა, არც თუ იშვიათად არის დაუწერელი წესი ქცევისა, რადგან ის ადამიანთა საუკუნოვანი პრაქტიკული გამოცდილების ფონზე ყალიბდება, როგორც გარესინამდვილის საგნებისა და მოვლენებისადმი ადამიანის ფრთხილი, ყურადღებიანი, პასუხისმგებლური დამოკიდებულების მოთხოვნა. ცხადია, სისხლის სამართლის კანონი წინდახედულობის ნორმის ამ მოთხოვნებისგან მოწვევბით ვერ აიგება. იგულისხმება, ერთის მხრივ, სისხლის სამართლის კანონის ნორმები, რომლებიც წინდახედულობის ნორმებთან კავშირში ავალდებულებენ სუბიექტებს, მოიქცნენ მართლზომიერად, ესე იგი დაიცვან როგორც საკუთრივ სისხლის სამართლის, ისე, წინდახედულობის ნორმის მოთხოვნა. იგულისხმება დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო ურთიერთობა, როცა სუბიექტი მოქმედებს მართლზომიერად, ხოლო, თუ სუბი-

ექტი მოიქცა მართლსაწინააღმდეგოდ, მაშინ ისმის საკითხი იმის შესახებ, იყო თუ არა ეს ქმედება სუბიექტის შეგნებული უპასუხისმგებლობის, ანუ, განზრახვის გამოხატულება, თუ იგი პოზიტიური პასუხისმგებლობის უგულვებელური ანუ, ბრალის გაუფრთხილებელი ფორმის შედეგია?

ამრიგად, გაუფრთხილებლობა წინდახედულობის ნორმების მოთხოვნებისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულების გამოხატულებას წარმოადგენს. ამ მხრივ უპასუხისმგებლობის უფრო მაღალი ხარისხი გამოხატულია თვითიმედოვნების ფორმით, რადგან, ამ შემთხვევაში სუბიექტს შეგნებული აქვს (და არა „განზრახული“) თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, იგი ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, მაგრამ უსაფუძვლოდ იმედოვნებს, რომ ამ შედეგს თავიდან აიცილებს. მეორეხარისხად რომ ვთქვათ, თვითიმედოვნებისას სუბიექტი იმდენადაა დარწმუნებული მართლსაწინააღმდეგო შედეგის არდადგომაში, მოცემულ კონკრეტულ ვითარებაში მის თავიდან აცილებაში, რომ იგი ამიტომ არ ითვალისწინებს ამ შედეგის დადგომის გარდუვალობას. აქ სუბიექტის ბრალი ისაა, რომ იგი სრულიად ზერელედ, ქარაფშუქულად, ე. ი. უპასუხისმგებლოდ, იმედოვნებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის თავიდან აცილებას, მაშინ, როდესაც წინდახედულობის ნორმისადმი პასუხისმგებლური დამოკიდებულების ვითარებაში იგი ამ შედეგის დადგომის გარდუვალობას გაითვალისწინებდა და ამიტომ ამ ქმედებას არ ჩაიდენდა. სწორედ იმ მომენტით, რომ სუბიექტი არ ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის გარდუვალობას, აპირისპირებს თვითიმედოვნებას პირდაპირ განზრახვასთან, როდესაც პირი ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის არა მარტო შესაძლებლობას, არამედ გარდუვალობასაც კი, და განასხვავებს ვენტიუალური განზრახვისგან, როდესაც სუბიექტი შეგნებულად უშვებს ამ შედეგის დადგომის შესაძლებლობას,

მაშინ, როდესაც თვითიმედოვნებისას, პირიქით, ამ შესაძლებლობას გამოიყენებს. მეორე მხრივ, სწორედ იმ მომენტით, რომ სუბიექტი არ ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის გარდუკალობას, აახლოებს მას დიდუფრობასთან და ხდის გაუფრთხილებლობის ერთ-ერთ სახედ. ისიც ცხადია, რომ დაუდევრობა ბრალის ანუ უპასუხისმგებლობის უკიდურესად დაბალი ხარისხია, რადგან ამ შემთხვევაში სუბიექტი წინდახედულობის ნორმებისადმი უპასუხისმგებლო დამოკიდებულების გამო არ აცნობიერებს იმას, რომ მისი ეს ქმედება მართლსაწინააღმდეგოა, და არც იმას, რომ ამ ქმედებას მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომა მოჰყვება. როგორც პროფ. ბ. ხორნაბუჯელი (ხარაზიშვილი) აღნიშნავდა, „... დაუდევრობა ყოველთვის უნდა გულისხმობდეს სუბიექტის მიერ რომელიღაც წესის, ნორმის საზოგადოებრივად შეუთავსებელ, შეურიგებელ დარღვევას, როდესაც იგი ამ დარღვევისადმი იმდენად დაუდევარია, რომ მას არ შეუძლია გაითვალისწინოს კანონით გათვალისწინებული ანტისაზოგადოებრივი შედეგები...“ (იხ. ნ. ნ. Хорнабуджели, Психорлогическая сторона вины, стр. 96). ავტორის დებულება „იმდენად დაუდევარია“ სვენ შეგვეძლო შემდგენაირად გამოგვეხატა: სუბიექტი, მოცემულ ვითარებაში, იმდენად უპასუხისმგებლოა, რომ იგი არ ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას. მაშასადამე, სუბიექტი პასუხისმგებლურად რომ მოჰკიდებოდა წინდახედულობის ნორმის მოთხოვნებს, მაშინ, იგი მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას გაითვალისწინებდა და ამიტომ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას არ ჩაიდენდა. მეორეხარად რომ ვთქვათ, სუბიექტის ბრალია, რომ ის მისი ქმედების მართლსაწინააღმდეგობას არ აცნობიერებს და ამ ქმედების მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას არ ითვალისწინებს.

საქართველოს სსსხლის სამართლის კოდექსის სხვადასხვა მუხლებში, ან მუხლის ნაწილებში, ან პირდაპირ

რაა მითითებული ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენის თაობაზე, ან ქმედების ხასიათიდან გამომდინარე, შეიძლება ასეთივე დასკვნა გაკეთდეს. ამის საილუსტრაციოდ მიმოვიხილავ ზოგიერთ შემადგენლობას. მაგალითად, საქსკ 116-ე მუხლი ითვალისწინებს სიცოცხლის მოსპობას გაუფრთხილებლობით. იგულისხმება, რომ „მკვლელობა“ არის მხოლოდ განზრახი ქმედება, ხოლო, გაუფრთხილებლობით შეიძლება ჩადენილ იქნეს არა მკვლელობა, როგორც ეს ადრინდელ (1960 წლის) კოდექსში იყო გადაწყვეტილი, არამედ, სიცოცხლის მოსპობა. უსაფუძვლოა, რომ „მკვლელის“ იარღიეი ხელოვნურად მივაკეროთ პირს, რომლისთვისაც სხვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა არა მარტო არასასურველია და არც შეგნებულადაა დაშვებული, არამედ, აშკარად მოულოდნელიცაა. ცხადია, წმინდა ფორმალური-ლოგიკური მსჯელობით აქ ფონს ვერ გავაღწევთ, რადგან, მკვლელობაც, ობიექტური მხრივ, სხვისი სიცოცხლის მოსპობაა. ამიტომ, იგულისხმება ის განსხვავება, რაც ამ მხრივ შეაქვს შეფასებას „მკვლელობა“ („მკვლელი“).

სხვა ადამიანის სიცოცხლის გაუფრთხილებელი მოსპობა შესაძლებელია როგორც თვითიმედოვნებით, ისე, დაუდევრობით, ცხადია, შესაძლებელია ბრალის გარეშეც ანუ, „შემთხვევით.“ მაგრამ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას გადაამწყვეტია ბრალის თუნდაც მინიმალური ხარისხი, რომელიც, როგორც წესი, დაუდევრობის ფორმით გამოიხატება (თვითიმედოვნება ამ მხრივ ბრალის უფრო მაღალ ხარისხს გამოხატავს). ასეთივე შედეგი, ესე იგი სიცოცხლის გაუფრთხილებელი მოსპობა, შეიძლება გამოწვეულ იქნეს ჯანმრთელობის განზრახ მიიმე დაზიანების შედეგად (საქსკ 117-ე მუხლის მეორე ნაწილი), აგრეთვე ჯანმრთელობის ნაკლებად მიიმე დაზიანების შედეგადაც (საქსკ 118-ე მუხლის მეორე ნაწილი). ამ მიმართებით იგულისხმება დანაშაული ბრალის ორი ფორმით, როდესაც ჯანმრთელობის დაზიანება განზრახია, ხოლო ამ ქმედებას შეიძლება მოჰყვეს

ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით, როგორც ეს ნაგულისხმეულია საქ. სსკ 11-ე მუხლში. იგულისხმება პასუხისმგებლობა თანამდევით შედეგით ქადაგებულ ბული განხრახი დანაშაულისთვის(ამის შესახებ მ. შტრახველიძე, **შერეული ანუ ორმაგი ბრალი სისხლის სამართალში**, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის "მაცნე." ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1971, № 1). ასეთივე კვალიფიკაცია უნდა მიეცეს, მაგალითად, ფალსიფიკაციას (მუხლი 197-ე), რომელიც განხრახი ქმედებაა, ხოლო, მას შეიძლება მოჰყვეს სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით, ან სხვა მძიმე შედეგი(სხენებული მუხლის მე-4 ნაწილი); ადამიანის სიცოცხლისთვის, ან ჯანმრთელობისთვის საშიში პროდუქციის დამზადება, შემოტანა, ან რეალიზაცია (მუხლი 198-ე) განხრახია, რომელსაც გაუფრთხილებლობით შეიძლება მოჰყვეს ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, ან სხვა მძიმე შედეგი (ამავე მუხლის მეხამე ნაწილი); აფეთქება (მუხლი 229-ე), რომელიც ხორციელდება განხრახ, რომელსაც შეიძლება გაუფრთხილებლობით მოჰყვეს ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, ან სხვა მძიმე შედეგი (ამავე მუხლის მეხამე ნაწილის „ა“ პუნქტი) და ა. შ. ცხადია, იგულისხმება ისეთი ქმედება, რომელიც შეიძლება მხოლოდ გაუფრთხილებლობით იქნეს ჩადენილი. მაგალითად, სატრანსპორტო დანაშაული (საქ. სსკ XXXIV თავი), როგორც წესი, ხორციელდება გაუფრთხილებლობით.(იხილეთ ჯ. ბაბილაშვილი, **სატრანსპორტო დანაშაულის პრობლემები და სასამართლო პრაქტიკა**, თბილისი, 2004). არაა გამორიცხული მაგალითად, სატრანსპორტო საშუალების ექსპლოატაციისთვის გაუვარგისება (მუხლი 278-ე) საბოტაჟის მიზნით, ესე იგი განხრახ და მაშინ ქმედება უნდა დაკვალიფიციროდეს არა სხენებული მუხლით, არამედ საქ. სსკ 318-ე მუხლის (საბოტაჟი) მეორე ნაწილით. როგორც წესი, გაუფრთხილებლობით ხორციელდება სამუშაოს წარმოების წესის დარღვევა (საქ. სსკ თავი XXXI), რიგი დანაშაუ-

ლი გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით ხარვეზობის წესის წინააღმდეგ (საქ. სსკ XXXVI-ე თავი) და ზოგიერთი სხვა. ცხადია, გაუფრთხილებლობით შეიძლება ჩადენილ იქნეს ისეთი დანაშაულიც, რომელიც შეიძლება ჩადენილ იქნეს ბრალის განზრახვი ფორმითაც. მაგალითად, ნიუთის დაზიანება, ან განადგურება გაუფრთხილებლობით (საქ. სსკ 118-ე მუხლი), ბუნების ძეგლის დაზიანება, ან განადგურება გაუფრთხილებლობით (საქ. სსკ 257-ე მუხლის შესამე ნაწილი), სამხედრო ქონების გაუფრთხილებლობით დაზიანება ან განადგურება (საქ. სსკ 398-ე) და სხვა.

**ქმედების დანაშაულად სასამართლო
კვალიფიკაციის მეთოდოლოგია**

ქვეყნული
ბიბლიოთეკა

**§ 1. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სისხლის
სამართლის ნორმათა კონკურენციის პირობებში**

აქ ერთი არსებითი შენიშვნა უნდა გაკეთდეს: კერძოდ, წმინდა ლოგიკური თვალსაზრით, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის იმ საკითხებს, როგორცაა: ნორმათა კონკურენცია, ერთიანი დანაშაული და დანაშაულთა სიმრავლე, თანამონაწილეობა დანაშაულში და ა. შ. წინ უნდა უძღოდეს ბრალის პრობლემის განხილვა, მაგრამ ჩვენ გვაინტერესებს ბრალის განხილვა სასამართლოში. ამიტომ, ბრალი, როგორც ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციის სასრული ეტაპი, უფრო ბოლო საფეხურზე გადავიტანე, რადგან, ამ ლოგიკით სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენა და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია ერთმანეთისგან უფრო ნათლად იმიჯნება.

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრაქტიკული პროცესი ზოგჯერ აწყდება ვითარებას, როცა ესა თუ ის დანაშაულის ნიშნები გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის ორი, ან მეტი ნორმით, ხოლო, რეალურად კი მათ შორის შერჩეული უნდა იქნეს მხოლოდ ის ნორმა, რომელიც ჩადენილ ქმედებას უფრო სრულად ითვალისწინებს. გარდა ამისა, ნორმათა კონკურენციისას იგულისხმება, რომ ჩადენილია ერთი დანაშაული, მაშინ, როდესაც არსებობს დანაშაულთა ერთობლიობა (იხ. საქ. სსკ მე-16 მუხლის პირველი ნაწილი), როცა ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს სისხლის სამართლის ორი, ან მეტი მუხლით, ან შესაძლე-

ბელია არსებობდეს არაერთგზისი დანაშაულის ვითარება, როცა ქმედება კვალიფიცირდება ორი ან მეტი მუხლით (მაგალითად, ქურდობა, ჩადენილი არაერთგზისი ქურდობა 177-ე მუხლის შენიშვნის მეორე პუნქტი). ზ ი ბ ლ ი მ ი მ ე ქ ა

ვიდრე ამ საკითხს უფრო ჩაუღრმავდებოდეთ, საჭიროდ მიმაჩნია მოკლედ მაინც აღვნიშნო, რომ ნორმათა კონკურენცია არ უნდა აგვერიოს ნორმათა კოლიზიაში. ეს უკანასკნელი ნიშნავს ვითარებას, როცა ერთი და იგივე საკითხი გადაწყვეტილია ორი ან მეტი ნორმით ისე, რომ ამ გადაწყვეტებს შორის არსებობს არსებითი წინააღმდეგობა. ნორმათა კოლიზიის წყარო, როგორც წესი, არის კონფლიქტები და მათი საკანონმდებლო გადაჭრის ცდები (ამის შესახებ უფრო დავწრილებით იხ. Ю. А. Тихомиров, Коллизийное право, М. 2000).

როგორც სწორადაა აღნიშნული, ნორმათა კონკურენციისას არავითარი წინააღმდეგობა ამ ნორმებს შორის არ არსებობს. სამსახურებრივ უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების ამკრძალავ და დოკუმენტების გაყალბების ამკრძალავ ნორმას შორის წინააღმდეგობა კი არაა, არამედ, კონკურენცია, ესე იგი, დგას ის საკითხი, თუ რომელი ნორმით უნდა დაკვალიფიცირდეს ჩადენილი ქმედება? გარდა ამისა, ნორმათა კოლიზია არსებობს იმის მიუხედავად, ჩადენილია თუ არა რომელიმე კონკრეტული ქმედება, მაშინ, როდესაც ნორმათა კონკურენციისას, პირიქით, საქმე ეხება უკვე ჩადენილ ქმედებას, როცა ამ ქმედების ნიშნები გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის ორი, ან მეტი ნორმით (В. Н. Кудрявцев, Общая теория квалификации преступлений, М. 1999, стр. 214).

მართლაც, იშვიათი არაა შემთხვევა, როცა ჩადენილი ქმედება გათვალისწინებულია მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის სხვადასხვა მუხლით. მაგალითად, ქრთამის აღება (საქ. სსკ 338-ე მუხლი) სახელმწიფო მოხელის, ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივ

უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების (საქ. სსკ 332-ე მუხლი) სახეა. ისმის კითხვა: **რომელი მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს ეს ქმედება?** ამ კითხვაზე არაერთგვაროვანი პასუხი გაცემულია საქართველოს სსხლის **ქმედების კოდექსის მე-16 მუხლში**. კერძოდ, ნორმათა კონკურენციის პრობლემა გადაჯაჭვულია დანაშაულთა ერთობლიობასთან. მაგრამ თუ ჩადენილი ქმედება გათვალისწინებულია ზოგადი და სპეციალური მუხლით, მაშინ დანაშაულთა ერთობლიობა არ არსებობს და პირს სსხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება სპეციალური ნორმით (საქ. სსკ მე-16 მუხლის მეორე ნაწილი). მეორეაირად რომ ვთქვათ, მართალია, ქრთამის აღება სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებაც არის, მაგრამ ეს ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს იმ სპეციალური ნორმით, რომელიც ქრთამის აღებას სპეციალურად და სრული მოცულობით ითვალისწინებს (ესე იგი საქ. სსკ 338-ე მუხლით).

აქედან გამომდინარე, სსხლის სამართლის ნორმათა კონკურენციის ამ სახეს უწოდებენ კონკურენციას **ზოგად და სპეციალურ ნორმებს შორის**, როცა ჩადენილი ქმედება საბოლოოდ კვალიფიცირდება სპეციალური ნორმით. მაგრამ შესაძლებელია კონკურენცია სსხლის სამართლის ორ ან მეტ სპეციალურ ნორმებს შორისაც. ეს საკითხი დგება იმასთან დაკავშირებით, რომ არსებობს პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებანი, რომლებიც სსხლის სამართლის სპეციალური მუხლებითაა გათვალისწინებული. შესაძლოა წარმოიშვას კონკურენცია სსხლის სამართლის ორ სპეციალურ ნორმას შორის, როცა ერთ ნორმაში გადმოცემულია პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი გარემოებანი, მაგრამ ჩადენილ ქმედებაში არსებობს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება. მაგალითად, შესაძლებელია, რომ უეცრად აღძრულ ძლიერი სულიერი აღელვების, ანუ ფიზიოლოგიური აფექტის ვითარებაში ხელყოფილ იქნეს ორი, ან მეტი ადამიანის სიცოცხ-

ლე (საქ. სსკ III-ე მუხლის მეორე ნაწილი), ხოლო განს-
რახ მკვლევობა ორი ან მეტი პირისა გათვალისწინებულია
საქ. სსკ 109-ე მუხლის შესამე ნაწილის „ა“ პუნქტით, კითხვა:
კითხვა: რომელი მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს მკვლევ-
ლი ქმედება? მიღებულია აზრი, რომ ამ ორ ნორმას შორის
უპირატესობა უნდა მიენიჭოს იმ ნორმას, რომელიც პასუხ-
ისმგებლობის შემამსუბუქებელ გარემოებას ითვალისწინებს
(Б. А. Куринов, Научные основы квалификации преступлений,
ИГУ, стр. 173), მეორეხარად რომ ვთქვათ, ფიზიოლოგიური
აფექტის ვითრებაში შეიძლება ხელყოფილ იქნეს ორი, ან
მეტი ადამიანის სიცოცხლე, მაგრამ ამის გამო ეს ქმედე-
ბა არ შეიძლება დაკვალიფიცირდეს 109-ე მუხლის შესამე
ნაწილის „ა“ პუნქტით.

შესაძლებელია კონკურენცია სისხლის სამართლის ორ,
ან მეტ სპეციალურ ნორმას შორის პასუხისმგებლობის დამ-
ამძიმებელ გარემოებებშიც, იმ პირობით, თუ ბოლო მაკვალი-
ფიცირებელი გარემოება უფრო მძიმეა, ვიდრე, წინარე
ნორმით გათვალისწინებული. მაგალითად, თავისუფლების
უკანონო აღკვეთა, ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ,
რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, ან სხვა
მძიმე შედეგი, გათვალისწინებულია საქ. სსკ 143-ე მუხლის
მეოთხე ნაწილით და ისჯება თავისუფლების აღკვეთით
რვიდან თორმეტ წლამდე.

გავრცელებულია მოსაზრება, რომ თუ სისხლის სამარ-
თლის ნორმის ორ, ან მეტ ნაწილს შორის გათვალისწინე-
ბულია ორი ან მეტი თითქმის თანაბარი სიმძიმის მაკვალი-
ფიცირებელი გარემოება, მაშინ, ქმედება უნდა დაკვალი-
ფიცირდეს თითოეულ ამ გარემოებაზე მითითებით (Н.
Г. Кандинов, Квалификация преступлений, (Терия и практика), М.
1999, стр. 46). ამ მოსაზრებას დასახელებული ავტორი გა-
მოთქვამს რუსეთის ფედერაციის უზენაეს სასამართლოს
პლენუმის იმ მითითების საფუძველზე, რომ მკვლევობის
მაკვალიფიცირებელი გარემოებანი, რომელნიც გადმოცემუ-

ლია რუსეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 405-ე მუხლის მეორე ნაწილის პუნქტებში, უნდა დაკვალიფიცირდეს ცალ-ცალკე ამ პუნქტებზე მითითებით (იხილეთ [135] [136] [137] ე მუხლი მკვლელობის ცალკეული მაკვალბების გარემოებებით).

ეს მოსაზრება შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს, რადგან, როგორც უკვე იყო ნათქვამი, დანაშაულის ჩადენა ხდება არა საერთოდ, თუ ზოგადად, არამედ, ამა თუ იმ კონკრეტული ქმედების კონკრეტული შემადგენლობის განხორციელების გზით, იმის მოუხედავად, რომ მკვლელობა ერთი დანაშაულია, ესე იგი, არსებობს მკვლელობის ერთი უმართლობა.

არსებობს სისხლის სამართლის ნორმათა კონკურენციის მეორე სახეც, კერძოდ, მთელისა და ნაწილის მიხედვით. ამ შემთხვევაში ჩადენილი ქმედება სისხლის სამართლის ერთ ნორმაში გათვალისწინებულია მთლიანად, ხოლო, სხვა ნორმაში - მისი ცალკეული ნაწილი. სისხლის სამართლის ნორმათა ამ სახის კონკურენციის ზოგადი წესი ასეთია: ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს სისხლის სამართლის იმ ნორმით, რომელიც ჩადენილ ქმედების ნიშნებს უფრო სრულად ითვალისწინებს, ესე იგი, ამ ნორმას აქვს უპირატესობა იმ ნორმასთან, შედარებით, რომელიც ამ ქმედების ნიშნებს ითვალისწინებს ნაწილობრივ (იხილეთ მ. კუდრიანკინი, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 226).

დასახელებული ავტორი სისხლის სამართლის ნორმათა კონკურენციის ამ სახეს განიხილავს დანაშაულის შემადგენლობის რუსული გაგების მიხედვით (მისი ოთხი ელემენტის ლოგიკური თანმიმდევრობით (ხელყოფის ობიექტის, ობიექტური მხარის, სუბიექტისა და სუბიექტური მხარის ერთიანობით). კი უკვე აღვნიშნე, რომ ქმედების შემადგენლობის ამ გაგებას ვერ დავეთანხმები. მით უფრო, რომ ხელყოფის ობიექტიდან ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას ვერ დავიწყებთ, რადგან, ხელყოფის ობიექტის დადგენა არსე-

ბითადაა დამოკიდებული სუბიექტის მოქმედების მიზანზე, ხოლო, მიზანი ქმედების შემადგენლობის სუბიექტური მხარის ერთ-ერთი ელემენტია. სხვათა შორის, ამ მხრივ **მ. კუჭრიაშვილი** **პუბლიცისტი** **მ. კუჭრიაშვილი** წინააღმდეგობებში მოექცა. მართლაც **მ. კუჭრიაშვილი** თის მხრივ, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას იწყებს დანაშაულებრივი ხელყოფის ობიექტიდან, მაგრამ, მეორეს მხრივ, ამტკიცებს, რომ თუ სუბიექტი ქონებას განზრახ აზიანებს რუსეთის ფედერაციის ეკონომიკური საფუძვლებითვის და თავდასაცვისუნარიანობისთვის ძირის გამოთხრის მიზნით, მაშინ, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც დივერსია და არა როგორც ქონების განზრახ დაზიანება და განადგურება (მ. კუჭრიაშვილი, დასახელებული ნაშრომი, გვ. 230).

გამოდის, რომ დანაშაულებრივი ხელყოფის ობიექტის მიხედვით ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია არსებითადაა დამოკიდებული სუბიექტის მიზანზე, ხოლო, ქვეყნის მიზანი ქმედების შემადგენლობის სუბიექტური მხარის ერთ-ერთი ელემენტია. მასაშადამე, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას ხელყოფის ობიექტის კვალიფიკაციით ვერ დავიწყებთ, მაგრამ ამჯერად იძულებული ვართ, სისხლის სამართლის ნორმათა კონკურენციაზე **მ. კუჭრიაშვილის** მიერ მოტანილი ამ სქემის მიხედვით ვიმსჯელოთ. კერძოდ, დასახელებული ავტორი სისხლის სამართლის ნორმათა კონკურენციას მოვლისა და ნაწილის მიხედვით გადმოგვეცემს, უპირველეს ყოვლისა, ხელყოფის ობიექტის მიხედვით. ამ მხრივ იგი ასეთ მაგალითს იშველიებს: **სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით** (საქ. სსკ 116-ე მუხლი) შეიძლება კონკურენციაში იყოს საქ. სსკ 170-ე მუხლის მეორე ნაწილთან (შრომის წესის დარღვევა, რომელმაც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა გამოიწვია). ავტორის დასკვნით, ამ შემთხვევაში ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს 170-ე მუხლის მეორე ნაწილით, რადგან, აქ ადამიანის სიცოცხლე, როგორც დანაშაულებრივი ხელყოფის ობიექტი,

უფრო სრულად და კონკრეტულადაა გათვალისწინებული, ვიდრე, საქ. სსკ 116-ე მუხლში, რომელიც უფრო ზოგადია, ვიდრე, 170-ე მუხლის მეორე ნაწილი, რომელიც უფრო სპეციალურსა და წარმოადგენს. ცხადია, ამ მხრივ უფრო კონკურენცია მთელისა და ნაწილის მიხედვით ნაწილობრივ ემთხვევა კონკურენციას ზოგადი და სპეციალური ნორმების მიხედვით.

რაც შეეხება ნორმათა კონკურენციას ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარის მიხედვით, ავტორი აქ არაერთ შემთხვევას განიხილავს, მაგრამ ჩვენ ერთი მაგალითით შემოვიფარგლებით. კერძოდ, თუ წამება (საქ. სსკ 144-ე მუხლი) მკვლევლობის ხერხია, მაშინ, მას დამოუკიდებელი მნიშვნელობა არა აქვს და ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს საქ. სსკ 109-ე მუხლის შესამე ნაწილის „ბ“ პუნქტით (მკვლელობა განსაკუთრებული სისასტიკით).

სისხლის სამართლის ნორმათა კონკურენცია ქმედების სუბიექტების მიხედვით, **მ. კურდიანავის** აზრით, შესაძლებელია მხოლოდ ზოგადი და სპეციალური ნორმების მიხედვით. მაგალითად, განსაცდელში მიტოვებისა (საქ. სსკ 128-ე მუხლი) და ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვებას (საქ. სსკ 130-ე მუხლი) შორის კონკურენციისას ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს ამ უკანასკნელით, რადგან, მასში პირდაპირაა შთითებული მედიცინის მუშაკზე, რომელიც ე. წ. სპეციალურ სუბიექტს წარმოადგენს.

ბოლოს, სისხლის სამართლის ნორმათა კონკურენციას შეიძლება ადგილი აქონდეს დანაშაულის სუბიექტური მხარის მიხედვითაც, მაგრამ სუბიექტის ქცევის მოტივი და მიზანი, აგრეთვე, ბრალის ფორმები, უკვე მოკლედ მაინც განვიხილეთ და აქ არ გავიმეორებთ. ამ მიმართებით მოვიტანთ სამართლის დოქტორის გ. მაშელაშვილის კრიტიკულ მოსაზრებას, რომ საქ. სსრ 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 243-ე მუხლის ახალი, რედაქციის ჩამოყალიბების შემდეგ (სატრანსპორტო საშუალებათა გატაცება) შესაძლოა

ხელოვნურად წარმოიქმნას კონკურენცია ხსენებულ მუხლ-
სა და საკუთრების დაცვის სისხლისსამართლებრივ ნორმებს
შორის (იხილეთ ბ. მამულაშვილი, ერთიანი დანაშაული და
კანონთა კონკურენცია, „სამართალი,“ 1993, № 9-10).

§ 2. ძმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია ერთიანი დანაშაულისა და დანაშაულის სიმრავლის დროს

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალ-
ისწინებს როგორც ერთიანი დანაშაულის ცნებასა და
ფორმებს, ისე, დანაშაულთა სიმრავლის ცნებასა და სახ-
ეებს. მოკლედ განვიხილოთ დანაშაულებრივი ქმედების ამ
ფორმების კვალიფიკაციის ზოგიერთი საკითხი.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ერთიანი
დანაშაულის ორი ფორმაა გათვალისწინებული. პირველი -
ეს არის დენადი დანაშაული (საქ. სსკ მე-13 მუხლი), როცა
ეს დანაშაული გათვალისწინებულია კოდექსის ერთი მუხ-
ლით, ან მუხლის ნაწილით; მისი ჩადენა ხდება აქტიური
მოქმედებით, ან უმოქმედობით და შემდეგ უწყვეტად ხორ-
ციელდება. მაგალითად, ცეცხლსასროლი იარაღის უკანონო
ტარება (საქ. სსკ 236-ე მუხლი); თავისუფლების უკანონო
აღკვეთა (საქ. სსკ 143-ე მუხლი; დეზერტირობა (საქ. სსკ
389-ე მუხლი, როცა სამხედრო ან ხარუხერუო სამსახურის
მოსამსახურე თვითნებურად ტოვებს სამსახურს მისგან თავის
არიდების მიზნით) და სხვა.

თუ კარგად ჩაუუკვირდებით, ადვილად შევნიშნავთ, რომ
დენადი დანაშაული, ჯერ ერთი, განზრახია (ხორციელდება
პირდაპირი განზრახვით); მეორეც, ხორციელდება აქტიური
მოქმედებით (მაგალითად, თავისუფლების უკანონო აღკვე-
თა), თუმცა, იგი შესაძლებელია უმოქმედობითაც (მაგალი-
თად, აღიმენტის გადახდისაგან ჯიუტად თავის არიდება

(საქ. სსკ 176-ე მუხლი); შესაძგ, მისი ჩადენის შემდეგ იგი უწყვეტად ხორციელდება იქამდე, ვიდრე, ოფიციალურად წესით არ იქნება აღკვეთილი, ან თვით ქმედების სფეროში მისი არ იქნება შეწყვეტილი. მაგალითად, ცეცხლსასროლი იარაღის უკანონო ტარება შეიძლება შეწყდეს ამ იარაღის ნებაყოფლობით ჩაბარების გზით (საქ. სსკ 236-ე მუხლის შენიშვნა).

დენადი დანაშაულის დროში ამ უწყვეტობის გამო კრიმინალისტები იქამდეც კი მივიდნენ, რომ დაიწყეს ლაპარაკი დანაშაულის ჩამდენი პირის „დანაშაულებრივი მდგომარეობის“ შესახებ, მოუხედავად იმისა, რომ დანაშაულის ჩამდენი პირის სამართლებრივ მდგომარეობას სისხლის სამართალი არ ადგენს. ის ფაქტი, რომ დენადი დანაშაული დროში უწყვეტად გრძელდება, იურიდიული აზროვნების წესის თავისებური გამოვლენაა. თუ სხვა ჩვეულებრივი დანაშაულის (მაგალითად, ქურდობის) შემადგენლობის გამხორციელება, ასე ვთქვათ, ერთჯერადი აქტია და სრულდება ნივთის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლებით, დენადი დანაშაული „დანაშაულის“ მნიშვნელობას დროში უწყვეტად ინარჩუნებს.

არსებობს განგრძობადი დანაშაულიც, როცა სისხლის სამართლის კოდექსის ერთი მუხლით, ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული ერთიანი მიზნისა და განზრახვის პირობებში ორი, ან მეტი მოქმედებით ხორციელდება (საქ. სსკ 14-ე მუხლი). მაგალითად, პირს გარკვეული კონსპირაციული მიზნით გადაწყვეტილი აქვს ნაწილ-ნაწილ მიითვისოს მისთვის საგებლობისთვის გადაცემული სახელმწიფო ქონება (ტელევიზორი, ვიდეოკამერა, კომპიუტერი და ა. შ.). ასეთ შემთხვევაში დანაშაული დამთავრებულია უკანასკნელი ამგვარი აქტის ჩადენის მომენტიდან, თუმცა, გამორიცხული არაა შემთხვევა, როცა პირის მორიგი დანაშაულებრივი ქმედება ოფიციალური სახელმწიფო ორგანოების მიერ აღკვეთილ იქნა. ასეთ შემთხვევაში დანაშაული მაინც ჩადენილად ითვლება, თუ ამ პირობებში

სუბიექტმა ერთი მოქმედება (მაგალითად, კომპიუტერის მითვისება) მაინც განახორციელა. აქ ისიც უნდა შევი-
ლოთ მხედველობაში, რომ გაგრძობადი დანაშაულებრივი
ცალკეულ ქმედებებს შორის დროის ძალიან დიდ ინტერვალს
ვალე არ უნდა იყოს (ამის შესახებ იხილეთ **ბ. მამულაშ-
ვილი, გაგრძობადი დანაშაული**, „სამართალი“ 1996, №5-6,
გვ. 49). მართლაც, გაგრძობადი დანაშაულის ერთ-ერთი თა-
ვისებურება ისაა, რომ ფსიქოლოგიურად იგი ერთი გადაწ-
ვეტილების ობიექტური მხრივ ნაწილ-ნაწილ აღსრულე-
ბას წარმოადგენს. უფრო სწორი იქნებოდა გვეთქვა, რომ
გაგრძობადი დანაშაულის დროს ობიექტური მხრივ ყოველი
ცალკეული აქტი, რომელიც ერთიანი მიზნის განზრახვის
განხორციელების ერთ-ერთი მორიგი ხერხია, დამოუკიდე-
ბელი ფსიქოლოგიური ქცევა კი არაა, არამედ, ერთ-ერთი
ოპერაციული ხასიათის აქტია. ამიტომ, თუ ამ ცალკეულ
აქტებს შორის დროის საკმაოდ დიდი ინტერვალი გამოი-
კვეთა, მაშინ, შეიძლება ვიფიქროთ, რომ უკანასკნელი აქტი
ახალი ფსიქოლოგიური გადაწვეტილების აღსრულებაა და,
მაშასადამე, სახეზეა არა გაგრძობადი დანაშაული, არამედ,
დანაშაულთა ერთობლობა.

ამ მიმართებით დგას სხვა არაერთი საინტერესო საკითხი.
ჯერ ერთი, არაა გამორიცხული, რომ სუბიექტმა მოიპარა,
თავისთავად აღებული, მცირემნიშვნელობის ნივთი (საგანი),
მაგრამ ამით გამოუსწორებელი ზიანი მიადგა სამოქალაქო,
თუ სამხედრო ტექნიკას. მაგალითად, სატრანსპორტო საშუ-
ალების ექსპლუატაციისთვის გაუარესება (საქ. სსკ 278-ე
მუხლი). მეორეც, თავისებურია ამ ხრივ დანაშაულში თანა-
მონაწილეობის საკითხიც. კერძოდ, არაა გამორიცხული,
რომ პირი სხვა პირის გაგრძობად დანაშაულებრივ ქმედებას
შემოუერთდეს მოგვიანებით, თუნდაც, უკანასკნელი ერთ-
გვაროვანი აქტის განხორციელებისას. მაშინ ეს უკანასკნე-
ლი დანაშაულში თანამონაწილეობის ფორმით პასუხს
აგებს მხოლოდ ამ უკანასკნელ აქტში მონაწილეობისთვის.

მესამე, არაა გამორიცხული, როცა გაგრძობად დანაშაულის
ში ცალკეულ, ერთგვაროვან, აქტებს შორის შეიცვალოს /
სისხლის სამართლის კანონი. თუ ახალი კანონის მიზანშეწონი
ისმგებლობა უკანასკნელი აქტის ნაღვანად დაამტკიცა, მანამდე
ქმედება კვალიფიცირდება ძველი კანონით. თუ უკანასკნე-
ლი ქმედება ახალი, უფრო მძიმე, კანონის მოქმედების პი-
რობებში ხორციელდება, მაშინ, ახალი კანონი მხოლოდ ამ
უკანასკნელი აქტის მიმართ ვრცელდება, იმის მიუხედავად,
რომ გაგრძობადი დანაშაულის წესით დანაშაულის ნაღ-
ენის შესახებ გადაწყვეტილება სუბიექტმა უფრო მსუბუქი
კანონის მოქმედების პირობებში მიიღო. საკითხის ამგვარად
გადაწყვეტის სასარგებლოდ მეტყველებს ის საყოველთაოდ
ცნობილი დებულება, რომ პირი სისხლის სამართლებრივად
პასუხს აგებს არა განზრახვისთვის, აზრთა წყობისთვის,
არამედ, კონკრეტული ქმედებისთვის, რომელიც სუბიექტის
განზრახვის ობიექტურ გამოხატულებას წარმოადგენს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ერთიანი
დანაშაულის ფორმებში რატომღაც არ ითვალისწინებს ამ
ტიპის დანაშაულის სხვა ფორმებს, როგორცაა: **შენადგენი
დანაშაული**. მაგალითად, ცნობილია, რომ უჩინარი ძა-
ღადობა (საქ. სსკ 179-ე მუხლი), ერთის მხრივ, საფრთხეს
უქმნის ადამიანის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას, ხოლო,
მეორე მხრივ, - საკუთრებას, მაგრამ ის მაინც ერთიანი,
შენადგენი, დანაშაულია. ასეთივე ერთიანია, მაგალითად,
ორაქტიანი დანაშაული, ტრეფიკინგი, ანუ, ადამიანებით
ვაჭრობა (საქ. სსკ 143-ე მუხლი); ან: კომერციული მოსყიდვა
(საქ. სსკ 221-ე მუხლი); აგრეთვე, ქრთამის მიცემა-აღება
(საქ. სსკ 339-ე და 338-ე მუხლები), თუმცა, შესაძლებელია
ქრთამის მიცემის, ან მისი აღების მცდელობა.

არსებობს არაერთგვისი დანაშაული, როცა საქმე ეხება
სისხლის სამართლის კოდექსის ერთი მუხლით, ან მუხლის
ნაწილით გათვალისწინებულ რრი ან მეტი ერთგვაროვანი
ქმედების ნაღენას, ხოლო, ზოგიერთ სპეციალურ შემხვევა-

ში არაერთგზისი დანაშაული შეიძლება არაერთგვაროვან
მა დანაშაულებმაც შეადგინონ. მაგალითად, **მკვლელობა**
არაერთგზის (საქ. სსკ 109-ე მუხლის მესამე ნაწილის
პუნქტი), ერთგვაროვანი ქმედებაა, მაშინ, როცა **საკუთრების**
წინააღმდეგ დანაშაულის არაერთგზისობა არაერთგვაროვან
ქმედებებზეა აგებული. მაგალითად, საქ. სსკ 177-ე მუხლის
შენიშვნის მეორე პუნქტში ლაპარაკია საკუთრების წინააღმ-
დეგ დანაშაულის არაერთგზისობაზე, როცა, ქურდობას წინ
უსწრებდა, მაგალითად, ბანდიტიზმი (საქ. სსკ 224-ე მუხლი).
ისიც აღსანიშნავია, რომ არაერთგზისობისთვის მნიშვნელო-
ბა არა აქვს იმას, არის თუ არა პირი მსჯავრდებული წინათ
ჩადენილი ქმედებისთვის, თუ ნასამართლობა მოხსნილი, ან
გაქარწლებული არ არის, აგრეთვე, პირი წინათ ჩადენილი
ნაკლებად მძიმე დანაშაულისთვის სისხლისსამართლებრი-
ვი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლებული არ ყოფილა
(ამის შესახებ უფრო დაწვრილებით იხილეთ **ბ. მამულაშ-
ვილი**, „ერთიანი დანაშაული და დანაშაულის სიმრავლე.“
სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის სახელმძღვანელო,
თბილისი, 2007).

არსებობს დანაშაულთა ერთობლიობა, რაც ნიშნავს ამ
კოდექსის მუხლით, ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებ-
ული ორი, ან მეტი ქმედების ჩადენას, როცა პირი არც
ერთისთვის მსჯავრდებული არ ყოფილა (საქ. სსკ მე-16 მუხ-
ლი). შესაძლებელია შემთხვევაც, როცა ჩადენილი ქმედების
სასამართლო განხილვის დროს აღმოჩნდება, რომ ამ პირს
აღრე ჰქონია ჩადენილი რომელიმე დანაშაული, რომელიც
სასამართლო შეფასებას, ანუ, კვალიფიკაციას მოითხოვს.
ამდენად, თავის დროზე სწორად მიუთითებდა პროფ. **ბ.
ტყეშელაძე**, რომ დანაშაულთა ერთოვლიობას ახასიათებს
შემდეგი ნიშნები: 1. ორი, ან მეტი სხვადასხვა დანაშაულის
ჩადენა; 2. ერთ-ერთის მიმართ განაჩენის გამოტანამდე (იხი-
ლეთ **ბ.ტყეშელაძე**, პასუხისმგებლობა დანაშაულთა ერ-
თობლიობისათვის, თბილისი, 1965, გვ. 75). გარდა ამისა,

დანაშაულთა ერთობლიობა გამორიცხულია, თუ ქმედება გათვალისწინებულია ერთი და იგივე მუხლის, მუხლისა და ნაწილში, ან სისხლის სამართლის კოდექსის 177-ე მუხლის ერთი და იგივე ნაწილში (იქვე, გვ. 79).

ამ დებულების სისწორეზე მეტყველებს დებულება, რომ, მაგალითად, პირის მიერ ჩადენილი ქმედება, რომელიც მოიცავს საქართველოს სსკ-ის 177-ე მუხლის რამდენიმე ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულს, უნდა დაკვალიფიციროდეს და სასჯელი განისაზღვროს 177-ე მუხლის ყველაზე მძიმე ნაწილით (იხილეთ საქართველოს უზენაეს სასამართლოს სახელმძღვანელო წინადადებები და რეკომენდაციები სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემატურ საკითხებზე, თბილისი, 2007 წლის 25 ივნისი, გვ. 15). ეს დასკვნა ბუნებრივია, რადგან, ქურდობა ერთი დანაშაულია, ხოლო, თუ იგი სხვადასხვა შემადგენლობებით ხორციელდება, - ეს ქურდობას ორ, ან მეტ დანაშაულად ვერ გადაქცევს. აქ კიდევ უფრო აშკარაა დანაშაულისა და მისი შემადგენლობის განსხვავების საკითხი.

გარდა ამისა, ხსენებულ დოკუმენტში ფრიალ საყურადღებოა დანაშაულის მცდელობის საკითხიც, მართალია, ქურდობის ასპექტში, მაგრამ მითითება მაინც საინტერესოა. აქ ნათქვამია: „თუ ბინაში, სადგომში ან საცავში შეღწევისას მოხდა ნივთის ფაქტობრივი დაუფლება, მაგრამ პირი არ გასცდენია ბინის, სადგომის ან საცავის ფარგლებს, არის ქურდობის მცდელობა, ხოლო თუ პირი გასცდა ბინის, სადგომის ან საცავის ფარგლებს - არის დამთავრებული დანაშაული“ (იქვე, გვ. 15).

როგორც ცნობილია, დანაშაულთა ერთობლიობა ორი სახისაა: რეალური და იდეალური. რეალურია ერთობლიობა, როცა სუბიექტის მიერ განხორციელებულია ორი, ან მეტი ქმედება. მაგალითად, ხელიგნური მოქმედების დროს ჩადენილი მკვლელობა უნდა დაკვალიფიციროდეს 109-ე მუხლით (მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში) და 139-ე მუხლით (ხელიგნობა).

აქ ერთმანეთში არ აკვერიოს მკვლევლობა ხულიგნური ქმნაგრძობით (საქ. სსკ 109-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ბ“ პუნქტი), როცა ქმედება კვალიფიცირდება მხოლოდ ამ ნაწილის ამ პუნქტით, და ხულიგნური მოქმედების დროს ჩადენილი ქმედება, რომელიც ქმნის ამ სახის მკვლევლობისა და ხულიგნობის ერთობლიობას.

იდეალურია დანაშაულთა ერთობლიობა, როცა ერთი მოქმედებით ორი, ან მეტი დანაშაული ხორციელდება. მაგალითად, პირი ცრცხლს უკიდებს სახლს, რომელშიც მისთვის წინასწარი შეცნობით იმყოფება ღრმად მოხუცი, რომელიც განჩენილი ხანძრიდან ცოცხალი ვერ გამოაღწევს. აქ ჩადენილია ორი დანაშაული ხელყოფის ორი ობიექტი- დანაშაულის საკუთრების წინააღმდეგ (ნივთის დაზიანება, ან განადგურება - საქ. სსკ 187-ე მუხლის მეორე ნაწილი) და დანაშაული სიცოცხლის წინააღმდეგ (საქ. სსკ 109-ე მუხლის შესაბამე ნაწილის „ბ“ პუნქტით - მკვლევლობა განსაკუთრებული სისასტიკით); ან: მაგალითად, შიდსით დააავადებული პირის მიერ (როცა მან ამ დაავადების შესახებ კარგად უწყის) გაუპატიურების გზით ამ დაავადების სხვისთვის შეყრა უნდა დაკვალიფიცირდეს ორი მუხლით - გაუპატიურება (საქ. სსკ 137-ე მუხლი და შიდსის შეყრა (საქ. სსკ 131-ე მუხლი).

§ 3. სამართლებრივი ვიქცია და მისი მეთოდოლოგიური მნიშვნელობა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის საქმეში

ტერმინი „ვიქცია“ ხშირად გამოიყენება როგორც საზოგადოებრივ პრაქტიკაში, ისე, თეორიაში. მას არც თუ იშვიათად განმარტავენ, როგორც რეალურად არარსებულს, ყალბს, ხელოვნურ გამონაგონს, რომელსაც რეალ-

ური საფუძველი არა აქვს. მაგრამ თუ უფრო ღრმად შევსწავლივით საქმის ვითარებას, მაშინ, აღმოვაჩინებთ, რომ ფიქცია საკმაოდ ხეროზულ პრობლემებს უკავშირდება. ამ მხრივ გამონაკლისი არც სამართლის სფეროში არ არის. სამართალი სამართლებრივი მოწესრიგების შეთოდებით ფიქციასაც იყენებს. ფიქციის ფილოსოფიური საფუძვლის თაობაზე ჩვენ მოკლედ მაინც გვქონდა მსჯელობა ერთ-ერთ მონოგრაფიულ ნაშრომში, რომელიც სისხლის სამართლის მეცნიერების მეთოდოლოგიურ პრობლემებს მიეძღვნა (იხილეთ ბ. ნაჭყვამია, სისხლის სამართლის მეცნიერების მეთოდოლოგიური ანბანი, თბილისი, 2006, გვ. 131-134). აღვნიშნეთ, რომ ფიქცია, როგორც სამართლებრივი მოწესრიგების ერთ-ერთი მეთოდი, გამოიყენება სისხლის სამართალშიც. ასე, მაგალითად, ფაქტობრივად პირველი ქურდობა (საქ. სსკ 177-ე მუხლი), იურიდიულად მეორეა, თუ იგი ჩადენილია, ეთქვამთ, ბანდიტიზმის (224-ე მუხლი) ჩადენის შემდეგ. აქ იკვეთება არაერთგზისი დანაშაულის მეთოდოლოგიური საფუძველი, კერძოდ კი, ფიქცია (იხილეთ В.М. Коган, Социальный механизм уголовно-правового воздействия М. 1983, стр. 110). ამ მაგალითიდანაც კი ჩანს, რომ ფიქცია სამართლებრივი მოწესრიგების ერთ-ერთი ხერხია. იგი წმინდა ვნახოლოგიურად ჭეშმარიტი არ არის, რადგან, ამ პოზიციიდან ქურდობა სხვაა, ვიდრე ბანდიტიზმი და ამ აზრით ქურდობის არაერთგზისობა შეუძლებელია. მაგრამ, ფიქცია, ამავე დროს არც მცდარია, რადგან მას განსაზღვრული პრაქტიკული საზრისი აქვს. კერძოდ, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ბანდიტიზმი, როგორც უფრო მძიმე დანაშაული, ქურდობას ვერ შთანთქავს და ამიტომ აქ ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც, ბანდიტიზმისა და ქურდობის რეალური ერთობლიობა (იხილეთ სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, თბილისი, 2006, გვ. 334). მეორეს მხრივ, იქმნება იმისი ფიქცია, რომ აქ ქურდობა თითქოს ჩადენილია არაერთგზის, მაშინ როდესაც ის ჩადენილია პირველად

(ბანდიტიზმის შემდეგ), მაგრამ ამ ფიქციას ის საზოგადოებრივი აქტის, რომ ამით უფრო ეფექტურად საბუთდება როგორც ქმედების, ისე მომქმედის მომეტებული საზოგადოებრივი ხელის მოშროება, რომელიც სასჯელის უფრო ადეკვატურ დასჯის შესრულების თავისებური წინაპირობაა. ამიტომაც, რომ ფიქცია გაგებითი შემეცნების საგანია.

საქმე ის გახლავთ, რომ არსებობს მიზეზობრიობის პრინციპი, რომლის თანახმად, მოვლენები ერთმანეთთან კავშირში არსებობენ და ამ კავშირში აიხსნებიან. მიზეზობრიობის პრინციპი მოქმედებს სისხლის სამართალშიც, რადგან, ჯერ ერთი, დანაშაული უმიზეზო არ არის. მეორეც, დანაშაულებრივი ქმედება, როგორც წესი, მიზეზობრივად აპირობებს განსაზღვრულ დანაშაულებრივ შედეგს.

ამ უკანასკნელ შემთხვევაში იგულისხმება არა მარტო ერთპიროვნული დანაშაულებრივი ქმედება, არამედ, დანაშაულში თანამონაწილეობაც. საქმე ის გახლავთ, რომ დანაშაულში ყველა თანამონაწილის მოქმედება მიზეზობრივ კავშირშია დამდგარ დანაშაულებრივ შედეგთან, მაგრამ არა უშუალოდ და პირდაპირ, არამედ, უშუალო ამსრულებლის მოქმედების მეშვეობით. უშუალო ამსრულებელი სწორედ ის პირია, ვინც თავისი გონებითა და ხელებით ასრულებს დანაშაულში თანამონაწილეთა საერთო ჩანაფიქრს. აქ კი დგება მეტად საინტერესო საკითხი: როგორ უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულში თანამონაწილეთა ქმედება, თუ ამ მიმართებით მიზეზობრიობის პრინციპით შემოვიფარგლებით? მართლაც, თუ მხოლოდ მიზეზობრიობის პრინციპიდან ამოვალთ, მაშინ, ლოგიკურია დასკვნა, რომ დანაშაულში თითოეული თანამონაწილე (ორგანოზატორი, წამქეზებელი თუ, დამხმარე) განზრახ ქმნის უშუალო ამსრულებლის მიერ დანაშაულის ჩადენის პირობებს. დანაშაულის ჩადენის პირობების განზრახ შექმნა კი დანაშაულისთვის მომზადებად ითვლება (საქ. სსკ მე-18 მუხლის პირველი ნაწილი). გამოდის, რომ სისხლის სამართლის კერძო ნაწილის ამა

თუ იმ მუხლის შემადგენლობას უშუალო ამსრულებელი ახორციელებს, ხოლო, თანამონაწილენი ამზადებენ ამ დანაშაულის ჩადენის პირობებს. ისე ჩანს, რომ თანამონაწილეთა ქმედება დანაშაულის მომზადებად უნდა აღიქვას ფიცირდეს. მაგრამ, ჯერ ერთი, ისჯებოდა მხოლოდ მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მომზადება(საქ. სსკ მე-18 მუხლის მეორე ნაწილი). გამოდის, რომ თანამონაწილეობის ფორმით ჩადენილი ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მომზადება დაუსჯელი რჩებოდა (ამჟამად ეს მუხლი შეცვლილია). მეორეც, რანაირად შეიძლება დანაშაულში თანამონაწილეობა, როდესაც უშუალო ამსრულებელი დამთავრებული დანაშაულის ავტორია, ხოლო თანამონაწილეთა ქმედება ამავე დანაშაულის მომზადებად დაკვალიფიცირდეს? საქმე ისაა, რომ დანაშაულში თანამონაწილეობა თავისი ბუნებით აქცესორულია (ამის შესახებ იხილეთ **თ. წიკრიძე**, თანამონაწილეობა დანაშაულში, თბილისი, 1965; **ო. ბაგჩაშვილი**, შუალოებითი ამსრულებლობა და თანამონაწილეობა, თბილისი, 1974; სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის სახელმძღვანელო, **ბ. ნაზუმიძის** და **ი. ჯვარცხელი**ს რედაქციით, თბილისი, 2007). ეს იმას ნიშნავს, რომ თანამონაწილეთა ქმედების კვალიფიკაცია უშუალო ამსრულებლის ქმედების კვალიფიკაციაზე დამოკიდებული. თუ ამსრულებელმა დაამთავრა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება, ესე იგი, აღასრულა თანამონაწილეთა საერთო ჩანაფიქრი, მაშინ, ორგანიზატორი, წამქეზებელი, თუ დამხმარე პასუხს აგებენ, როგორც დამთავრებული დანაშაულის თანამონაწილენი. მაშასადამე, მიზეზობრიობის პოზიციიდან თანამონაწილეთა ფაქტობრივად მოსამზადებელი ქმედება, იურიდიულად ფასდება, როგორც დამთავრებულ დანაშაულში თანამონაწილეობა. გასაგებია, რომ დანაშაულში თანამონაწილეობის აქცესორული თეორია გარკვეული ფიქციის გარეშე ვერ აიგება. იქნებ, ამ ფიქციურობის გამო იყო, რომ ყოფილ საბჭოთა

კავშირში, როგორც წესი, კატეგორიულად უარყოფილს თანამონაწილეობის აქცესორულ თეორიას და აღიარებდნენ თეზისს, რომ ყველა თანამონაწილე პასუხს თითქმის ვინმე მანეთისგან დამოუკიდებლად აგებს (თანამონაწილეობის დამოუკიდებელი პასუხისმგებლობის თეორია). სინამდვილეში კი აქცესორულია, ესე იგი თანამონაწილეთა ქმედების კვალიფიკაცია უშუალო ამსრულებლის ქმედების კვალიფიკაციაზეა დამოკიდებული. მაგრამ, ეს, ცხადია, სრულიადაც არ ეწინააღმდეგება და არ გამორიცხავს როგორც უშუალო ამსრულებლის, ისე თანამონაწილეთა პასუხისმგებლობის ინდივიდუალიზაციას.

ამრიგად, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია ფიქციის მეთოდის გარეშე სწორად ვერ აიგება. ამაზე მეტყველებს შუალობითი ამსრულებლობის ცნებაც. მაგალითად, ბებიამ თავისი შვიდი წლის შვილიშვილი ნარკოტიკული საშუალების გასაღებაში გამოიყენა (მზესუმზირას გასაღების ნიღბით ნარკოტიკულ საშუალებას ასაღებდა). ამ მაგალითიდან აშკარაა, რომ ბებია ფაქტობრივად არის თავისი შვილიშვილის ამ მოქმედების წამქმნებელი. მაგრამ, რამდენადაც შვიდი წლის ბავშვს ეს ქმედება უასაკობის გამო ბრალად არ შეერაცხება (საქ. სსკ 33-ე მუხლი), ამდენად, იგი იურიდიულად ამ ქმედების ამსრულებელი ვერ იქნება. მართალია, იგი ამ ქმედების ფაქტობრივი ამსრულებელია თავის ბებიასთან ერთად, რის გამოც ისინი ქმედების ფაქტობრივი თანამონაწილეები არიან. წმინდა იურიდიულად კი, ბებია არის ამ დანაშაულის **შუალობითი** (სხვისი ხელით) ამსრულებელი და პასუხისმგებელი ნარკოტიკული საშუალების გასაღებისთვის (საქ. სსკ 260-ე მუხლი), მაშინ როდესაც ბავშვი ბებიის მხრივ დანაშაულის იარაღია.

ამრიგად, აშკარაა, რომ ამ მაგალითზე ფიქცია უფრო ადეკვატურად აგვარებს პრობლემას. კერძოდ, **ფაქტობრივად წამქმნებელი** (ბებია) იურიდიულად ამსრულებელია, ხოლო, ფაქტობრივად ამსრულებელი იურიდიულად დანა-

შაულის იარაღია. მაგრამ შუალობითი ამსრულებლობა არაა გამორიცხული იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ფაქტობრივად წამქეზებელი მოქმედებს განზრახ, ხოლო ფაქტობრივად ამსრულებელი - გაუფრთხილებლობით. საც ეს უკანასკნელი ფაქტობრივად წამქეზებლის მხრივ შეცდომაშია შეყვანილი. გასაგებია, რომ აქ დანაშაულში თანამონაწილეობა გამორიცხულია, რადგან, როგორც ცნობილია, დანაშაულში თანამონაწილეობა ნიშნავს ორი, ან მეტი პირის განზრახ ერთობლივ მონაწილეობას განზრახი დანაშაულის ჩადენაში (საქ. სსკ 23-ე მუხლი). აქედან გამომდინარე, სამართლებრივი ფიქცია აქაც მუშაობს, რადგან, ფაქტობრივად წამქეზებელი იურიდიულად ამსრულებელია, იმის მიუხედავად, რომ ფაქტობრივი ამსრულებელი პასუხს აგებს ბრალის გაუფრთხილებელი ფორმის ფარგლებში.

სამართლებრივი ფიქციით აიხსნება აგრეთვე დანაშაულის პროვოკაცია (საქ. სსკ 145-ე მუხლი), როდესაც პროვოკატორი ცდილობს დაიყოლიოს პირი რომელიმე დანაშაულის ჩადენისთვის, რათა შემდგომ იგი ამხილოს პასუხისგებაში მისი მიცემის მიზნით. ცხადია, აქ მხედველობაში არაა ოპერატიულ-სამძებრო მოქმედება, როდესაც ხდება, მაგალითად, მზადებაში მყოფი დანაშაულის პროვოცირება მისი აღკვეთის მიზნით.

გასაგებია, რომ დანაშაულის პროვოკაციისას პროვოკატორი ფაქტობრივად წამქეზებელია, მაგრამ იურიდიულად არის ამსრულებელი დანაშაულის პროვოკაციისა. ისიც ცხადია, რომ პროვოკატორი იურიდიულად წამქეზებელი ვერ იქნება. კერძოდ, თუ იურიდიულად წამქეზებელი დანაშაულში თანამონაწილეა, პროვოკატორი მის მიერ პროვოცირებული დანაშაულის თანამონაწილე ვერ იქნება (იხილეთ **ო. ბამჟრელიძე**, საქართველოს სსრ-ის სამართლის კოდექსის განმარტება, გვ. 196). პირიქით, წამქეზებელი, როგორც დანაშაულის თანამონაწილე, წამქეზებულის, ანუ, უშუალო ამსრულებლის მხილების მიზნით სრულიადაც არ

მოქმედებს. და, ბოლოს, დანაშაულის პროვოკაცია და მთავრებული დანაშაულია იმის მიუხედავად, ფაქტობრივად დაასრულა თუ არა პროვოკაციის მსხვერპლმა პირმა ბრალის ბრალის დასაშვლი, თუ მან სცადა სხენებული დანაშაულის ჩადენა (იქვე, გვ. 196).

ამრიგად, მიზეზობრიობის პრინციპი სისხლის სამართალში აუცილებელია, რადგან, ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარე ამ პრინციპის გარეშე ვერ აიგება, მაგრამ ეს პრინციპი საკმარისი არ არის და ამიტომ, რომ თეორიული, თუ პრაქტიკული შემეცნება საზრისის მოხელთების (გაგების) ამოცანასაც ისახავს. გაგებითი შემეცნების საგანია საზრისი. ფიქვია გნოსეოლოგიურად ჭეშმარიტი არაა, მაგრამ იგი არც მცდარია, რადგან მას განსაზღვრული პრაქტიკული საზრისი აქვს. ცხადია, გაგებითი შემეცნება ფიქციის პრაქტიკული დანიშნულების დასაბუთებით არ ამოიწურება, რადგან, ამ მიმართებით დგას მთელი რიგი მეთოდოლოგიური საკითხი, რომელიც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციასაც მოიცავს.

§ 4. სასამართლოში ქმედების მართლწინააღმდეგობის დადგენის საკითხისათვის

ჩვენ უკვე მოკლედ მაინც განვიხილეთ წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მეთოდოლოგიური საკითხები. აღვნიშნეთ, რომ წინასწარი გამოძიების ეტაპზე უტყუარად უნდა დადგინდეს ქმედების შემადგენლობა, როგორც ფაქტის ანუ აღწერილობითი მსჯელობა, ამ ქმედების მოტივი და მიზანი, ქმედების სუბიექტის ნიშნები (შერაცხაობა, მისი სახე, ასაკი, სქესი, სამსახურებრივი მდგომარეობა და სხვა). ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის მტკიცებაზე კი

წინასწარი გამოძიება პირდაპირი ლოგიკური გზით ვერ გადადის. **ჯერ ერთი**, უკვე აღვნიშნე, რომ ქმედებების მართლწინააღმდეგობა არის აღწერილობითი, ფაქტის მსჯელობა. როდესაც ქმედების მართლწინააღმდეგობა არის ღირებულებითი (შეფასებითი) მსჯელობა. აქსიოლოგიაში (ღირებულების ფილოსოფიაში) დადგენილია, რომ ფაქტიდან ნორმაზე, ანუ, შეფასებაზე (ესე იგი, ქმედების მართლწინააღმდეგობის მტკიცებაზე) პირდაპირი ლოგიკური გადასვლა შეუძლებელია და ამიტომ, ეს გადასვლა არის ინდუქციური, ესე იგი, სავარაუდო. მაშასადამე, ქმედების შემადგენლობის ფაქტიდან ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობაზე წინასწარი გამოძიების დასკვნა ინდუქციურია, სავარაუდოა. ეს დებულება მტკიცდება იქიდანაც, რომ სისხლის სამართლის კერძო ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის განხორციელება ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მკაცრად ინდივიდუალურია. ამ ინდივიდუალურობიდან, ანუ, კერძოდან ზოგადზე, ესე იგი ქმედების მართლწინააღმდეგობაზე გადასვლა პირდაპირი ლოგიკური გზით არ ხდება და ამიტომ ინდუქციურია, სხვანაირად რომ ვთქვათ, ალბათურია. მეორეც, წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ხდება ბრალის ფორმების დადგენა, რათა სწორად გადაწყდეს სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში პირის მიცემისა და საბრალდებო დასკვნაში ბრალდების ფორმულირების საკითხი, მაგრამ, ბრალის ფორმა ჯერ კიდევ ბრალი არ არის, ისევე, როგორც ფორმა საზოგადოდ ჯერ კიდევ არაა შინაარსი. ბრალის ფორმებიდან ბრალზე გადასვლა პირდაპირი ლოგიკური გზით შეუძლებელია, ისევე, როგორც ფორმიდან შინაარსზე პირდაპირი ლოგიკური გადასვლა არ ხდება. მაშასადამე, ბრალის ფორმებიდან ბრალის მტკიცებაზე წინასწარი გამოძიება პირდაპირი ლოგიკური გზით ვერ გადადის. აქედან გამომდინარეობს დასკვნა, რომ წინასწარი გამოძიება ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის მტკიცებაზე ვერ გადადის. ამიტომ

მაა, რომ ამ ეტაპზე როგორც ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ისე, სუბიექტის ბრალი სავარაუდოა, ალბათობა, ამ უკანასკნელის თუნდაც მაღალი ხარისხით. მწიკაძის წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ქმედების დანაშაულად საბოლოო კვალიფიკაცია კი არ ხდება, არამედ, ეს კვალიფიკაცია მაღალი ხარისხის ალბათობას გამოხატავს. მით უმეტეს, რომ წინასწარი გამოძიება უტყუარად ადგენს მოცემულ შემთხვევაში ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის გამომრიცხველ გარემოებათა არარსებობის ფაქტებს. ასე, რომ წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის თაობაზე სავარაუდო დასკვნა წინასწარ გამოძიებას ხელს არ უშლის ნაატაროს კანონით გათვალისწინებული ნებისმიერი საგამოძიებო მოქმედება. ეს ბუნებრივია, რადგან, წინასწარ გამოძიებას არ შეუძლია და არც მოეთხოვება, რომ ქმედების მართლწინააღმდეგობის თაობაზე კატეგორიული, ანუ, დედუქციური დასკვნა გააკეთოს.

არიგად, ქმედების დანაშაულად საბოლოო კვალიფიკაციას მხოლოდ სასამართლო ახორციელებს. ამ დებულების დასაბუთება კი რიგი მეთოდოლოგიური საკითხის განხილვას მოითხოვს. ამ მხრივ პირველ რიგში შევხებით ქმედების მართლწინააღმდეგობის დადგენის მეთოდოლოგიას. ისმის კითხვა: საკმარისია თუ არა ქმედების მართლწინააღმდეგობის თაობაზე ეს სავარაუდო დასკვნა სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვის ეტაპზე? პასუხი უარყოფითია, რადგან სასამართლო განაჩენი უტყუარ მტკიცებულებებს უნდა ეყარებოდეს და არა ვარაუდებს. მაშასადამე, სასამართლომ დანაშაულებრივი ქმედების ყველა ელემენტი კატეგორიულად, ანუ, დედუქციური დასკვნის წესით უნდა დაადგინოს (ამის შესახებ უფრო დაწვრილებით იხილეთ **0. ბაბისონია, სისხლის სამართლის საქმეთა განხილვა სასამართლოში**, თბილისი, 2002, გვ. 245). მაგრამ მაშინ რა გზას უნდა დაადგეს სასამართლო, რომ ქმედების

მართლწინააღმდევობის თაობაზე დედუქციური დასკვნა მიიღოს? სამწუხაროდ, ეს საკითხი დღემდე ბუნდოვანია. ამ ბუნდოვანებას განაპირობებს ქმედების მართლწინააღმდევობის არაერთგვაროვანი გაგებაც. სამართლებრივ სფეროში უწინააღმდეგოა ნორმატივისტული პოზიციის იურისტები ამტკიცებენ, რომ მართლწინააღმდევობა უფრო ფართოდ უნდა იქნეს გაგებული, ვიდრე, იურიდიულად მასში იგულისხმება. მართლწინააღმდევობა სიტყვა-სიტყვით ნიშნავს ქმედების წინააღმდეგობას ნორმასთან, რომლითაც ეს ქმედებაა აკრძალული. მაგრამ გერმანელი კოლეგები, როგორც წესი, იზიარებენ **კარლ ბოგდოშის** იმ მოსაზრებას, რომ სისხლის სამართლის კანონი აღწერს ქმედების შემადგენლობას, ხოლო, დანაშაულებრივი ქმედების აკრძალვა მოცემულია სისხლის სამართლის კანონამდე და მის გარეთ (მაგალითად, ბიბლიურ აკრძალვებში). ამიტომაც, რომ ამ მხრივ ხშირად უფრო შორს მიდიან და მართლწინააღმდევობის ცნება გააქვთ არა მარტო სისხლის სამართლის ფარგლებს გარეთ, არამედ, საზოგადოდ იურისპრუდენციის ფარგლებს გარეთაც, როდესაც ამტკიცებენ, რომ დანაშაულებრივი ქმედება ეწინააღმდეგება საზოგადოდ კულტურის ნორმებს.

გასაგებია, რომ ასე ფართოდ გაგებული მართლწინააღმდევობის ცნება სცილდება იურიდიული აზროვნების წესსა და ფორმებს, ხოლო ამ პოზიციიდან იგი სამართლებრივ ურთიერთობას ვერც დაუკავშიდება. სამართლებრივი ურთიერთობის გარეშე კი თვით ტერმინი “**მართლწინააღმდევობა**“ ვერ გამოყალიბდება. კერძოდ, თავდაპირველად უნდა დავადგინოთ ქმედების მართლწინააღმდევობა, რათა შემდგომ მისი საპირისპირო („**მართლწინააღმდევობა**“) უფრო გარკვევით დავადგინოთ. კერძოდ, ტერმინი „**მართლწინააღმდევობა**“ მიეწერება ქმედებას, რომელიც ახორციელებს სამართლის ნორმის მოთხოვნას და ქმნის მართლწინააღმდევობას. მოცემულ შემთხვევაში სამართლის სუბიექტი ახორციელებს მართლწინააღმდევობის ვალდებულებას და ამდენად, სამართ-

ლებრივ ურთიერთობაშია კონტრაგენტთან, სისხლის სამართლის სფეროში კი - სახელმწიფოსთან. სისხლის სამართლის სუბიექტისა და სახელმწიფოს ეს სამართლებრივი ურთიერთობა მართლზომიერი ქმედების, ანუ, ფაქტობრივად, თავიდან აცილების გამო ყალიბდება და ამიტომაც, რომ ეს ურთიერთობა სამართლის ნორმისა და მართლწესრიგის კავშირის ფორმას წარმოადგენს. სამართლის ნორმა მართლწესრიგში სამართლებრივი ურთიერთობის ფორმით გადადის. მაგრამ რა ხდება სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის განხორციელების შემთხვევაში? ამ კითხვაზე პასუხი ადვილი არაა. კერძოდ, მოგვეხსენება, რომ ქმედების შემადგენლობის განხორციელებას სუბიექტი ქმედების მართლწინააღმდეგობის სფეროში გადაჰყავს. მაგრამ მაშინ უნდა დავასკვნათ, რომ ქმედების შემადგენლობის განხორციელება ავტომატურად ხდება მართლსაწინააღმდეგო. ეს დასკვნა კი მეთოდოლოგიურად სრულიად მიუღებელია, რადგან, მართლწინააღმდეგობა ქმედების შემადგენლობაზე არ დაიყვანება.

ამრიგად, ქმედების შემადგენლობის განხორციელება უკვე სცილდება დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის ფარგლებს, ესე იგი, უკვე არაა მართლზომიერი აქტი, მაგრამ ეს ქმედება ჯერ კიდევ არაა მართლსაწინააღმდეგო. ამით იმის თქმა გვინდა, რომ ქმედების შემადგენლობის განხორციელებას სუბიექტი გადაჰყავს სამართლებრივად თავისუფალ სივრცეში, სადაც ეს ქმედება არც მართლზომიერია და არც მართლსაწინააღმდეგო. სამართლებრივად თავისუფალ სივრცეში კი სუბიექტის სამართლებრივი სტატუსი არ არსებობს. კერძოდ, იგი ჯერ კიდევ „დამნაშავე“ არაა, რადგან, ამ ეტაპზე ქმედების მართლწინააღმდეგობაც კი არაა დადგენილი, რომ არაფერი ეთქვათ ამ ეტაპზე ბრალის დადგენის შეუძლებლობაზე, მაგრამ არც „უდანაშაულოა“, რადგან, გამორიცხული არაა, რომ ქმედების შემადგენლობის განხორციელების გზით და-

ნაშაული იყოს ჩადენილი. მაშასადამე, დანაშაულის ჩადენი პირის სამართლებრივ მდგომარეობას სისხლის სამართალი არ ადგენს. ამდენად, ქმედების შემაღგენლობის შესახებ მახორცილებელი პირის სამართლებრივ (პატივცემადი) მდგომარეობას, სისხლის სამართლის საქმის განხილვის სტადიების მიხედვით, ადგენს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონი.

პირის სამართლებრივი მდგომარეობის საკითხი სისხლის სამართალში კი გადაწყვეტილია საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად (საქართველოს მოქალაქე და საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი - საქ. სსკ მე-5 მუხლი). რა თქმა უნდა, საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ დანაშაული შეიძლება ჩაიდინოს უცხოელმაც, მაგრამ ამჯერად მხოლოდ იმისი თქმა გვირდა, რომ სისხლის სამართლის კანონის ძალაში შესვლის მომენტიდან, როგორც ეს უკვე აღნიშნული გვქონდა, იქმნება სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა სახელმწიფოსა და პიროვნებას (აგრეთვე განსაზღვრულ ფარგლებში - იურიდიულ პირს) შორის დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო. ეს ურთიერთობა წინ უსწრებს დანაშაულის ჩადენას და, აქედან გამომდინარე, ავადდებულებს სისხლის სამართლის სუბიექტს, ჩაიდინოს მართლზომიერი ქმედება. ქმედების შემაღგენლობის განხორციელების ფაქტი კი დღის წესრიგში აყენებს ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობის დადგენას. კერძოდ, სასამართლო, რომელმაც ერთხელ კიდევ გადაამოწმა წინასწარი გამოძიების მიერ დადგენილი ფაქტები, რომლებიც ქმედების შემაღგენლობას განეკუთვნებიან, უნდა დადგეს სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის პოზიციაზე იმის დასადგენად, რომ **განსასჯელს** (საქართველოს სისხლის სამართლის ახალი საპროცესო კოდექსით კი - ბრალდებულს) სისხლის სამართლის, ან წინდახედულობის ნორმის მიხედვით უნდა ემოქმედა. მან კი დაარღვია მართლზომიერი ვალდებულება და, მაშასადამე, ქმედების

შემადგენლობა მოცემულ შემთხვევაში განხორციელდა ქართლსაწინააღმდეგოდ. მაშასადამე, ქმედების შემადგენლობის დადგენის შემდეგ, ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობის დასადგენად, სასამართლო აკეთებს შემადგენლობაში სისხლისსამართლებრივ ურთიერთობაზე, რომელიც წინ უსწრებდა ამ ქმედების შემადგენლობის განხორციელებას. ამ უკუდასკვნის საფუძველზე სასამართლო აკეთებს დედუქციურ დასკვნას, რომ სისხლის სამართლის კერძო ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობა განხორციელებულია მართლსაწინააღმდეგოდ (ამის შესახებ უფრო დაწვრილებით იხილეთ ბ. ნაჭყაბია, ქმედების მართლწინააღმდეგობის დადგენის საკითხისათვის, "მართლმსაჯულება და კანონი," 2006, № 1).

ამრიგად, წინასწარი გამოძიება ქმედების მართლწინააღმდეგობის მტკიცებაზე პირდაპირი ღოკიკური გზით ვერ გადადის და ამ მიმართებით იგი ალბათობის (ვარაუდის) ფარგლებს ვერ გასცდება. ეს ერთხელ კიდევ ადასტურებს იმ ფაქტს, რომ წინასწარი გამოძიება სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდებას არ ახორციელებს და ამიტომ, უფლებამოსილი არაა, სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის პოზიციაზე დადგეს და ქმედების მართლწინააღმდეგობა ამ გზით დაადგინოს. რაკი სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდება მხოლოდ სასამართლოს პრეროგატივაა, სწორედ სასამართლოს აქვს იმისი უფლებამოსილება, რომ ჩადენილ ქმედებას მისცეს ის სამართლებრივი შეფასება, რაც ქმედებას უკვე მისცა კანონმდებელმა სისხლის სამართლის კანონში. მით უმეტეს, რომ სისხლის სამართლის ნორმის შეფარდება ნიშნავს იმ დასკვნასაც, რომ ქმედება ჩადენილია ბრალეულად. ეს დასკვნა კი მით უფროა სასამართლოს პრეროგატივა. მაგრამ საკითხავია: რა გზითა და ხერხით ადგენს სასამართლო, რომ ჩადენილი ქმედება ბრალეულია? ბრალის დადგენის მეთოდოლოგიას, მისი განსაკუთრებული სირთულის გამო, ცალკე პარაგრაფში განვიხილავთ.

§ 5. სასამართლოში სუბიექტის
ბრალის დადგენის მეთოდოლოგია

ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ წინასწარი გამოძიება მხოლოდ ქმედების შემადგენლობის დადგენით ვერ შემოიფარგლება. იგი ადგენს ბრალის ფორმებსაც, რადგან, ბრალდების ფორმულირება ბრალის ფორმების დადგენის გარეშე შეუძლებელია. მით უმეტეს, რომ საბრალდებო დასკვნის შედგენა ბრალის ფორმების დადგენას მოითხოვს (იმის მიუხედავად, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის ახალ საპროცესო კოდექსში საბრალდებო დასკვნა უკვე არ იხსენიება). იგულისხმება, როგორც განზრახვის, ისე, გაუფრთხილებლობის ფსიქოლოგიური მხარე, რადგან, ბრალის ფორმებში გამოხატულია სუბიექტის ისეთი უარყოფითი შეფასება (მაგალითად, „განსაკუთრებული სისასტიკე“ პირდაპირი განზრახვის სფეროში, „გულგრილი“ – ევენტუალური განზრახვის ფორმაში, „ქარაფშუტა“ – თვითიმედოვნებისას, „დაუდევარი“ დაუდევრობის ფორმით და სხვა), რომელიც ბრალის, როგორც უპასუხისმგებლობის, თავისებურ გამოხატულებას წარმადგენს და ამიტომ სუბიექტის სასამართლო შეფასების საგანში შემოდის. მაგრამ ამ მიმართებით მთავარი მაინც ისაა, რომ ბრალის ფორმების დადგენა ბრალის დადგენის ერთ-ერთი აუცილებელი, მაგრამ საკმარისი პირობა არაა.

ეს ბუნებრივია, რადგან, ფორმიდან შინაარსზე, ანუ, ბრალის ფორმებიდან ბრალზე პირდაპირი ლოგიკური გადასვლა შეუძლებელია და ამდენად სავარაუდოა.

ვიდრე ამ საკითხებზე უშუალოდ გადავიდოდეთ, გვინდა ყურადღება მივაქციოთ იმ გარემოებას, რომ ყოფილ საბჭოთა კავშირში იშვიათად არ ცდილობდნენ, ერთმანეთისგან განეხსენავებინათ „ბრალის“ და „ბრალეულობის“ ცნებები. მაგალითად, მ. საპინოვი, ბ. მოლოდცოვი და ე. ბლაბოვი ცდილობენ დასმული საკითხის გადაჭრას. ისინი აანალიზებენ ამ მაგალითად, ბ. პეტელინის მოსაზრებას, რომ ბრალი

არის დანაშაულის სუბიექტური მხარე, ხოლო, ბრალდებულობა არის სისხლის სამართლის პროცესუალური ცნება, რომლის ელემენტს ბრალდებულისა და სამართალში მდგომარეობის ბრალის დამტკიცებულობა წარმოადგენს. ამის დასაბუთება რა ისინი **ბ. პეტელდინის** ამ მოსაზრებას, ასევე იხილეთ, რომ ბრალის ცნების საერთო ძირის არსებობა არ ნიშნავს, რომ მათ აქვთ ერთნაირი შინაარსი, რომელიც ცნების გამოყენების სფეროზეა დამოკიდებული (В. Н. Савинов, А. С. Молодцов, Е. В. Благов, О категориях вины и виновности в уголовном праве и процессе, „Вопросы взаимосвязи уголовного права и процесса“, Калинин, 1986, стр. 51).

ჯერ ერთი, არსებითად არაა სწორი დებულება, რომ მოვლენის შინაარსი მისი გამოყენების სფეროზეა დამოკიდებული. ბრალის კატეგორია ერთია, ხოლო, საზოგადოების ნორმატიულ სისტემაში მისი გამოვლენის სპეციფიკა განსხვავებულია, მაგრამ ეს სრულიადაც იმას არ ნიშნავს, რომ ბრალი სისხლის სამართლის პროცესის კატეგორიაა და წარმოადგენს. ვფიქრობთ, ამ უმართებულო დავაში უკუღებულყოფილია მთავარი, კერძოდ, ის, რომ სისხლის სამართლის პროცესში გადამწყვეტია პირის პროცესუალური მდგომარეობა. კერძოდ, წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ბრალდებული, თავისი ობიექტური პროცესუალური მდგომარეობით, არაბრალეულია იმის მიუხედავად, სარწმუნოა თუ არა მისი ბრალეულობის დამადასტურებელი მტკიცებულებანი. შესაბამისად, სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენისა და ჩადენილი ქმედების სწორი კვალიფიკაციის ერთიანობის საფუძველზე ხდება განსახილველის არაბრალეულობის პრეზუმფციის გაბათილება და, მაშასადამე, გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის ეტაპზე ამ პირის პროცესუალური მდგომარეობა გამოიხატება მისი ბრალეულობით. ბრალეულობა, ცხადია, ბრალის პროცესუალური ცნება კი არაა, არამედ, პირის პროცესუალური მდგომარეობის გამოხატულებას წარმოადგენს. **მ. სტროგოვიჩი**

თავის დროზე სწორად აღნიშნავდა, რომ არაბრალეულობის/პრეზუმფცია პროცესის რომელიმე მონაწილის ქვეყნიდან ახრი კი არაა, არამედ, „კანონში ობიექტური სამართლებრივი მდგომარეობის გამოხატულებაა“ (M. C. Строгович, Права обвиняемого на защиту и презумпция невиновности, 1981, стр. 66-67). მეორეც, სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვის სასრულ ეტაპზე სასამართლომ განსასჯელის არაბრალეულობის პრეზუმცია უნდა გააბათილოს და ამით ეს პირი ბრალეულობის პროცესუალურ მდგომარეობაში უნდა ჩააყენოს, რათა გამამტყუნებელი განაჩენი მართლმსაჯულების ჭეშმარიტ აქტს წარმოადგენდეს.

ისმის კითხვა: რა ხერხით უნდა დაადგინოს სასამართლომ სუბიექტის ბრალი? ამ კითხვაზე პასუხი მე უკვე მაქვს გაცემული, როდესაც მივედით დასკვნამდე, რომ ბრალი არის პასუხისმგებლობის პოზიტიური და ნეგატიური ასპექტების კავშირის ფორმა. (იხილეთ ბ. ნაჰყუბია, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, თბილისი, 2001). კერძოდ, სამართლებრივი ურთიერთობა არის სამართლის ნორმის, როგორც ჯერარსის და მართლწესრიგის, როგორც არსის, ანუ, განხორციელებული სამართლის, კავშირის ფორმა. გასაგებია, რომ სამართლებრივი ურთიერთობა, როგორც სამართლის ნორმისა და მართლწესრიგის კავშირის ფორმა (ესე იგი, როგორც ფორმა), მართლზომიერი ქმედების ჩასადუნად საკმარისი არ არის. საჭიროა ამ ფორმის შინაარსის პოვნა და დადგენა. კერძოდ, სისხლის სამართალში ინსტანცია, ვის წინაშეც სუბიექტია პასუხისმგებელი როგორც პოზიტიურად, ისე, ნეგატიურად, არის სახელმწიფო. სახელმწიფოს წინაშე სუბიექტის პოზიტიური პასუხისმგებლობა მართლზომიერი ქმედებისთვის არის შინაარსი იმ სამართლებრივი ურთიერთობისა, რომელიც სახელმწიფოსა და სისხლის სამართლის სუბიექტს შორის დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო ვალიდდება. თუ მართლზომიერი ქმედების ვალდებულება სამართლებრივი

ურთიერთობის ელემენტია, ამ ვალდებულებისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური დამოკიდებულება მართლზომიერი ქმედების ჩადენის სუბიექტის მიზეზია. მართლაც, ვალდებულებული ქმედების ვალდებულებას უკმაყოფილო ფოს წინაშე პოზიტიური პასუხისმგებლობით მოეკიდება, მაშინ, ის მართლზომიერ ქმედებას უკვკვლად ჩაიდენს.

ამრიგად, მართლზომიერი ქმედების ჩადენის სუბიექტურ მიზეზად მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური გამოკიდებულება უნდა ჩაითვალოს. შესაბამისად, მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო (ბრალეული) დამოკიდებულება, პირიქით, მართლსაწინააღმდეგო ქმედების სუბიექტური მიზეზია.

საქმე ის გახლავთ, რომ ადამიანის არსის ფილოსოფიურ კონცეფციაში არსებითია თავისუფლება, რომლის გარეშე არ არსებობს ადამიანი და მისი პასუხისმგებლური გადაწყვეტილება. ეს იმას ნიშნავს, რომ თავისუფლება არაა თვითნებობა, არამედ, ზღვარდებულია პასუხისმგებლობით. იგულისხმება პასუხისმგებლობის პოზიტიური ასპექტი, რომელსაც თავისუფლება აუცილებლობაში (ზნეობრივად გამართულ, თუ სამართლებრივად მართლზომიერ ქმედებაში) გადააქვს. ეს იმით ხერხდება, რომ სუბიექტი თავის ზნეობრივი, თუ სამართლებრივი ვალდებულების შესრულებას ეკიდება პასუხისმგებლურად, ესე იგი ამ მოვალეობათა აღსრულების განწყობით. თუ სუბიექტს ამ მოვალეებებისადმი პასუხისმგებლური დამოკიდებულება აქვს, მაშინ, იგი ამ მოვალეობებს უკვკვლად შეასრულებს. მაშასადამე, მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური დამოკიდებულება მართლზომიერი ქმედების ჩადენის საკმარისი პირობაა. ეს ბუნებრივია, რადგან, მართლზომიერი ქმედების მოვალეობა მიუთითებს სამართლებრივ ურთიერთობაზე, როგორც სამართლის ნორმისა და მართლწესრიგის კავშირის ფორმაზე. ამ ფორმის შინაარსი

კი არის პოზიტიური პასუხისმგებლობა, რომელიც ქმნის ამ ურთიერთობას, როგორც თავის ფორმას. ნათქვამი ვრცელდება სისხლის სამართლის სფეროზეც, რადგან სისხლის სამართლის სუბიექტი ვალდებულია მოქმედებულა მხოლოდ ზომიერად და მოწოდებულია ამ ვალდებულებას სახელმწიფოს წინაშე პოზიტიური პასუხისმგებლობით მოეკიდოს. მაშასადამე, სისხლის სამართლებრივი ურთიერთობა, როგორც სისხლის სამართლის ნორმისა და მართლწესრიგის კავშირის ფორმა, მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური დამოკიდებულება, როგორც ამ ფორმის შინაარსი, ერთიანია და იგი სრულიადაც საკმარისია მართლზომიერი ქმედების ჩასადენად. მეორეხარისხად რომ ვთქვათ, მართლზომიერი ქმედების მოვალეობა არის სამართლებრივი ურთიერთობის ელემენტი, ანუ, სახელმწიფოსთან სისხლის სამართლის სუბიექტის ობიექტური კავშირის ნიშანი, ხოლო, ამ ვალდებულებისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური დამოკიდებულება სახელმწიფოსთან პიროვნების სუბიექტურ კავშირს გამოხატავს.

ისმის კითხვა: რა ხდება ქმედების შემადგენლობის ფორმით დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში? ისე ჩანს, რომ პირველ რიგში ირდევია მართლზომიერი ქმედების მოვალეობა, ანუ, სახელმწიფოსთან პიროვნების ობიექტური კავშირი, რომელიც ქმედების მართლწინააღმდეგობის დადგენის ნორმატიული წინააღმდეგობაა. მაგრამ ეს მოხვედრებითობა ქრება, როდესაც გავაცნობიერებთ იმას, თუ რა ემართება ამ შემთხვევაში სახელმწიფოსთან პიროვნების სუბიექტურ კავშირს, ანუ, მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლურ დამოკიდებულებას: ეს პასუხისმგებლური დამოკიდებულება მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულებად იცვლება. ეს უპასუხისმგებლობა კი სხვა არაფერია, თუ არა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების სუბიექტური მიზეზი, ანუ, ბრალის სინონიმი. მაშასადამე, ბრალი არის

მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება, რომელიც წინ უსწრებს მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენას. ეს უპასუხისმგებლობა გამოიხატება, უპირველეს ყოვლისა, ტექსტურულად, როგორც პოზიტიური პასუხისმგებლობის შეგნებულ უარყოფას წარმოადგენს, ხოლო, შემდეგ - გაუფრთხილებლობის ფორმით, რომელიც პოზიტიური პასუხისმგებლობის უგულვებელყოფაა. ამიტომ, რომ განზრახვა ბრალის, ანუ, უპასუხისმგებლობის უფრო მაღალი ხარისხია, ვიდრე, გაუფრთხილებლობა.

ამრიგად, დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობა და ამ ურთიერთობის ფორმაში გამოხატული პოზიტიური პასუხისმგებლობა ერთიანია, როგორც ფორმისა და შინაარსის ერთიანობა. სამართლებრივი ურთიერთობა პოზიტიური პასუხისმგებლობის გამოხატვის ფორმაა, რის გამოც მას, როგორც ფორმას, მართლზომიერი ქმედების გამოწვევა არ შეუძლია. მართლზომიერი ქმედების ჩადენის სუბიექტურ მიზეზს მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებისადმი სუბიექტის პასუხისმგებლური დამოკიდებულება წარმოადგენს. ბრალეული ქმედების შემთხვევაში კი პოზიტიური პასუხისმგებლობა უპასუხისმგებლობად შემობრუნდება, ხოლო, ეს უპასუხისმგებლობა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების სუბიექტური მიზეზია. მაშასადამე, ქმედების შემადგენლობის მართლსაწინააღმდეგოდ განხორციელებას წინ უსწრებს ბრალი, როგორც მართლზომიერი ქმედების მოვალეობისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება, ხოლო, ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციისას ბრალი ბოლო ეტაპზე ინაცვლებს. კერძოდ, ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციის ლოგიკურ წინამძღვარს სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობისა და ამ ურთიერთობის ფორმაში გამოხატული პოზიტიური პასუხისმგებლობის ერთიანობა წარმოადგენს. თუ ქმედების

მართლწინააღმდეგობის დასადგენად სასამართლო აქტებს, რომ სუბიექტმა დაარღვია მართლზომიერი ქმედების ვალდებულება, ბრალის დასადგენად სასამართლო სისხლის სამართლის სუბიექტს ჰქონდა უნარი აღმოეჩინა ტური შესაძლებლობა, რომ მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებას სახელმწიფოს წინაშე პოზიტიური პასუხისმგებლობის გრძნობით მოჰკიდებოდა, მაგრამ მან, პირიქით, სახელმწიფოს წინაშე უპასუხისმგებლობა გამოიჩინა, რის გამოც ნეგატიური წესითაა პასუხისმგებელი იმ უპასუხისმგებლობისთვის, რომელმაც მართლსაწინააღმდეგო ქმედება სუბიექტურად გამოიწვია (იხილეთ ბ. ნაჭყაბია, ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციის პრობლემა, „მართლმსაჯულება და კანონი,“ 2006, № 3).

ამრიგად, როგორც ქმედების მართლწინააღმდეგობის, ისე სუბიექტის ბრალის დასადგენად სასამართლო აქტებს უკუდასკვნას, უპირველეს ყოვლისა, დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივ ურთიერთობაზე, როგორც ქმედების მართლწინააღმდეგობის ლოგიკურ წინამძღვრზე, ხოლო შემდეგ – ამ ურთიერთობის ფორმაში სუბიექტის პოზიტიურ პასუხისმგებლობაზე, როგორც ბრალის ლოგიკურ წინამძღვარზე. მაშასადამე, დანაშაულთა თავიდან აცილების გამო სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობისა და პოზიტიური პასუხისმგებლობის ერთიანობა ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის ერთიანობის ლოგიკური წინამძღვარია. ამდენად, ამ ერთიანობას ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისთვის უადრესად დიდი მეთოდოლოგიური მნიშვნელობა აქვს. ცხადია, ბრალის დადგენა ბრალის ფორმების დადგენასაც მოითხოვს, მაგრამ ბრალის ფორმებზე უკვე ვეჭონდა მსჯელობა და აქ არ გავიმეორებთ.

§ 6. სისხლის სამართლის საქმეზე ჯუშმარიტების
დადგენისა და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის
თანავარდობის პრობლემა

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ცნობილი ფაქტია, რომ სასამართლო სახელმწიფო ხელისუფლების ერთადერთი ორგანოა, რომელიც უფლებამოსილია განახორციელოს მათლმსაჯულება, განიხილოს სისხლის სამართლის საქმე, გამოიტანოს კანონიერი, დასაბუთებული და სამართლიანი განაჩენი (საქ. 2009 წლის 9 ოქტომბრის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-19 მუხლი). ამავე კოდექსის 82-ე მუხლში კი ლაპარაკია მტკიცებულებათა შეფასებაზე მათი რელევანტურობის, დასაშვებობისა და უტყუარობის თვალსაზრისით. გამამტყუნებელი განაჩენით პირის ბრალეულად ცნობისათვის კი საჭიროა „გონივრულ ეჭვს მიღმა არსებულ შეთანხმებულ მტკიცებულებათა ერთობლიობა“ (ამავე მუხლის შესამე ნაწილი).

რამდენადაც ჩვენ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემა გვაქვს მხედველობაში, ბუნებრივია, თუ გამამტყუნებელი განაჩენის ბუნება დაგვანტერესებს. კერძოდ, გამოხატავს თუ არა გამამტყუნებელი განაჩენი სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტებას? საქართველოს ახალი (2009 წლის 9 ოქტომბრის) სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 269-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, გამამტყუნებელი განაჩენი შეიცავს სასამართლოს გადაწყვეტილებას ბრალდებულის დამნაშავედ ცნობის შესახებ. ამავე მუხლის მეორე ნაწილში ნათქვამია, რომ „არ შეიძლება გამამტყუნებელ განაჩენს საფუძვლად დაედოს ვარაუდი.“

ჯერ ერთი, დებულება, რომ გამამტყუნებელი განაჩენი შეიცავს სასამართლო გადაწყვეტილებას ბრალდებულის დამნაშავედ ცნობის შესახებ, წმინდა იურიდიულად გამართლებული ვერ არის, რადგან, „დამნაშავე“ იურიდიული ტერმინი არ არის და ის პირის სამართლებრივ მდ-

გომარეობას არ გამოხატავს. მით უფრო, რომ „**დამნაშავეის სამართლებრივი მდგომარეობა**“ არ არსებობს. ამიტომ გაუგებარია, როგორ უნდა სცნოს სასამართლომ **„დამნაშავედ“**, რომლის შესატყვისი სამართლებრივი მდგომარეობა არ არსებობს? მით უფრო, რომ გამამტყუნებელი განაჩენით პირს **„მსჯავრდებული“** ეწოდება და არა **„დამნაშავე“**. ხოლო, **„მსჯავრდებული“** **„დამნაშავეს“** არ უდრის. მაგალითად, მოსამართლეთა შეცდომის წყალობით პირი, რომელიც ფაქტობრივად უდანაშაულოა, შეიძლება იურიდიულად **„მსჯავრდებული“** აღმოჩნდეს. ამდენად, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ გამამტყუნებელი განაჩენი პირს სცნობს არა **„დამნაშავედ“**, არამედ **ბრალეულად** საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაში. ის დებულება, რომ გამამტყუნებელი განაჩენი სასამართლო პირს სცნობს ბრალეულად (და არა **„დამნაშავედ“**), დასტურდება საქართველოს სისხლის სამართლის ამ ახალი კოდექსის 270-ე მუხლის პირველი ნაწილით, რომლის თანახმად, **„გამამართლებელი განაჩენი ნიშნავს ბრალდებულისთვის წაყენებული ბრალის დაუდასტურებლობას.“**

ამრიგად, გამამართლებელი განაჩენი იმის გამო დგება, რომ ბრალდებულისთვის წაყენებული ბრალი სასამართლოში არ დასტურდება. აქედან გამომდინარე, **გამამტყუნებელი განაჩენით სასამართლო ბრალდებულს სცნობს ბრალეულად საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაში.**

გარდა ამისა, დებულება, რომ გამამტყუნებელ განაჩენს არ შეიძლება საფუძვლად დაედოს ვარაუდი, სწორია და სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის მოთხოვნაზე მეტყველებს. მაგრამ ეს დებულება ეწინააღმდეგება საპროცესო შეთანხმებისას (საქმის არსებითი განხილვის გარეშე) გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის პროცესუალურ ფორმას. ცხადია, იგულისხმება სისხლის

სამართლის საქმის წარმოება მისი არსებითი განხილვის გარეშე. კერძოდ, ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარის პოზიციიდან 211-ე მუხლის „ბ“ პუნქტში შეტანილი მითითებული მოთხოვნა (ბრალდების ფორმულირება) არაა აღწერილ იქნეს ბრალდებულისთვის ინკრიმინირებული ქმედება მისი ჩადენის ადგილის, დროის, ხერხის, საშუალების, იარაღის, აგრეთვე, ამ ქმედებით გამოწვეულ შედეგზე მითითებით. ამ მუხლის „ბ“ პუნქტში კი ნათქვამია, რომ საპროცესო შეთანხმებაზე შეამდგომლობაში უნდა აღინიშნოს „მტკიცებულებები, რომლებიც საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდისთვის, რომ აღნიშნული დანაშაული ამ პირმა ჩაიდინა.“

ამრიგად, რაკი საპროცესო შეთანხმებისას სისხლის სამართლის საქმის არსებითი განხილვა არ ხდება, ბუნებრივია ვივარაუდოთ, რომ დანაშაული უკვე ჩადენილია სწორედ ამ ბრალდებულის მიერ, ოღონდ ეს ვარაუდი უნდა იყოს დასაბუთებული საქმეში არსებული მტკიცებულებების მეშვეობით. მაშასადამე, საპროცესო შეთანხმების პირობებში გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანას შეიძლება საფუძვლად დაედოს დასაბუთებული ვარაუდი იმის თაობაზე, რომ ჩადენილია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაული და რომ ეს დანაშაული სწორედ ამ ბრალდებულმა ჩაიდინა. ამიტომ უმჯობესი იქნებოდა, თუ კანონმდებელი 269-ე მუხლის მეორე ნაწილში მიუთითებდა იმ გამონაკლისზე, როცა გამამტყუნებელ განაჩენს (ესე იგი საპროცესო შეთანხმებისას) საფუძვლად უდევს სწორედ ბრალდებულის მიერ დანაშაულის ჩადენის თაობაზე დასაბუთებული ვარაუდი.

ამრიგად, იმის მიუხედავად, რომ გამამტყუნებელ განაჩენს ზოგჯერ (გამონაკლისის სახით) შეიძლება საფუძვლად დაედოს დასაბუთებული ვარაუდი, სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების უარყოფა ან უგულებელყოფა სწორი არ უნდა იყოს. მით უმეტეს, რომ დანაშაულის ელემენტ-

ებში ქმედების შემადგენლობა, როგორც უკვე აღქმა, არის აღწერილობითი, ფაქტის, მსჯელობა და ამიტომ სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის უკუჩვენებელი სამწუხაროდ, საბჭოურ და პოსტსაბჭოურ იურიდიულ საზოგადოებაში ვრატურაში სამართლის ფუნოქმენისადმი აქსიოლოგიური მიდგომის დეფიციტი იმდენად საგრძნობია, რომ არსებითად ბატონობს სამართლისადმი გნოსეოლოგიური მიდგომა. საქმე იქამდეც კი მივიდა, რომ თვით სამართლის ნორმაც კი გამოაცხადეს გნოსეოლოგიური ტიპის მსჯელობად, რომელიც თითქოს არის ჭეშმარიტი, ან მცდარი (მაგალითად, იხ. P. O. Халфина, Критерии истинности в правовой науке, „Советское государство и право,“ 1974, № 9, СТР. 21-23). ამ მხრივ უფრო შორსაც მიდიოდნენ, როცა ამტკიცებდნენ, რომ „განსხვავება სამართალსა და სამართლებრივ თეორიას შორის დევს არა თვით ცოდნის შინაარსში, არამედ არსებული ცოდნის ფიქსაციის მიზნებსა და ხერხებში“ (იხ. А. М. Василев, Правовые категории, М. 1977, стр.51). გამოდის, რომ სამართალი და სამართლის მეცნიერება შინაარსობრივად ერთი და იგივეა, ხოლო, მათ შორის განსხვავება ისაა, რომ სამართალში ცოდნა კანონის ფორმითაა დადგენილი. ამ პოზიციიდან დაპარაკი შეიძლება მხოლოდ ჭეშმარიტებაზე და არა შეფასებაზე, რომელიც აქსიოლოგიური მიდგომის გარეშე დასაბუთებული ვერ იქნება. მაგრამ აქედან არ შეიძლება იმ დასკვნის გაკეთება, რომ საბჭოური იურიდიული მეცნიერება ნორმატიული მსჯელობის სპეციფიკას თითქოს ხაერთოდ არ იცნობდა. მაგალითად, **ბ. ჩაბღანცევი** პირდაპირ წერდა, რომ „ნორმებს ჭეშმარიტობისა და მცდარობის დახასიათება არ ეხებათ“ (А. Ф. Черданцев, Толкование советского права, М. 1979, стр. 125).

მიუხედავად ამისა, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ბუნება მაინც სადავოა. ამაზე მეტყველებს თვით ამოსავალი დებულებების არაერთგვაროვანი მნიშვნელობაც. მაგალითად, **მ. ჩუღოვი** ხაზს უსვამდა იმ გარემოებას, რომ

ტერმინი „ჭეშმარიტი“ მხოლოდ ერთი, ვნოსეოლოგიური, მნიშვნელობით არ გამოიყენება. ავტორი აანალიზებდა ამ შემთხვევებს, როცა ტერმინი „ჭეშმარიტი“ გადატანითი მნიშვნელობით გამოიყენება და ამდენად შეუფასებას ვაძლევს ავტორის აზრით, ჩვენ ვლაპარაკობთ, მაგალითად, ჭეშმარიტ მეგობარზე, და მაშინ მხედველობაში გვაქვს ჩვენდამი მისი ერთგულება; მუსიკოსი მის მიერ შესრულებულ მისიკალურ ნაწარმოებს ხელოვნების ჭეშმარიტ ქმნილებას უწოდებს; გამომძიებელი, რომელმაც შესძლო სისხლის სამართლის საქმის ოსტატური გამოძიება, იტყვის, რომ მან ჭეშმარიტი დამნაშავე გამოავლინა; მეცნიერს, რომელმაც მისი თეორიის სისწორე ექსპერიმენტულად შეამოწმა, შეუძლია თქვას, რომ მისი თეორია ჭეშმარიტია (Э. М. Чудинов, Природа научной истины, М. 1977, стр. 10).

გასაგებია, რომ პირველ ორ მაგალითზე ტერმინი „ჭეშმარიტი“ შეუფასებას გამოხატავს და იგი „ნამდვილის“ სინონიმია. რაც შეეხება გამომძიებლის მიერ სისხლის სამართლის საქმის ოსტატურ გამოძიებას, რომლის შედეგად დადგენილია როგორც ქმედება, ისე, მისი ჩამდენი პირიც, სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენაზე მეტყველებს, იმის მიუხედავად, რომ ქმედებას დანაშაულად სრული მოცულობით აკვალიფიცირებს არა გამომძიებელი, არამედ, მოსამართლე (სასამართლო). ბოლოს, ტერმინი „ჭეშმარიტი“ პირდაპირი მნიშვნელობით გამოიყენება მეცნიერული თეორიის მიმართ, რადგან, თეორიული შემეცნება გარეხინამდვილისადმი ადამიანის თეორიულ დამოკიდებულებას გამოხატავს. იმ შემთხვევაში, როცა ტერმინი „ჭეშმარიტი“ გადატანითი მნიშვნელობით გამოიყენება და შეუფასების სინონიმია, ვნოსეოლოგიურ შინაარსთან მისი აღრევა მაინც დაუსწვებელია და გაუგებრობას გამოიწვევს. მართლაც, ცნობილი ფაქტია, რომ შეუფასების საფუძველია არა ჭეშმარიტება, არამედ, ღირებულება. ამაზე მეტყველებს ის გარემოებაც, რომ სამართალი და სამართლებრივი ურთ-

იერთობანი გარესინამდვილისადმი ადამიანის შეფასებით, ღირებულებით დამოკიდებულებას გამოხატავენ. შექმნილია თი არ არის ის გარემოება, რომ სამართლებრივ ურთიერთობებს იდეოლოგიური სახის ურთიერთობას უწოდებენ. ტერმინი „**იდეოლოგიური**“ როგორც ჩანს, ნაწარმოებია იდეის ცნებიდან. როგორც თავის დროზე მართებულად აღნიშნავდა **დ. ქორძაძე**, იდეაში საგანი უბრალოდ კი არ არსებობს, არამედ, ნაჩვენებია როგორც ჯერარსი და შესაძლებლობა. ავტორის დასკვნით, „**იდეოლოგია არის აზრების ისეთი სისტემა, რომელსაც აქვს პირდაპირი მიმართება ადამიანის ნებასთან: იგი ადამიანის ნებას რაღაცას კარნახობს, აძლევს რეკომენდაციას, ურჩევს, უბრძანებს ამ მოუწოდებს. ყოფიერების ფუნდამენტურ საკითხებს იგი აქცევს პრინციპებად, რომელსაც აქვს დანიშნულება, იყოს ადამიანის მოღვაწეობისა და ცხოვრების რეგულატორი**“ (**დ. ქორძაძე, კულტურა და იდეოლოგია, „კულტურა და სოციალიზმი“**, თბილისი, 1975, გვ. 77).

აშკარაა, რომ ამ მიმართულებით იგულისხმება საზოგადოების ნორმატიული სისტემა და მისი შესატყვისი ურთიერთობანი. გამონაკლისი ამ მხრივ არც სამართალია. სამართლის ნორმა, როგორც ქვეყნის განსაზღვრული წესი, ფაქტობრივ სინამდვილეს მოწვევტილი არაა, მაგრამ ის არსებითად არის ადამიანის საქციელის სამართლებრივი შეფასების საფუძველი. ამაზე ჩვენ აქამდეც ვმსჯელობდით, მაგრამ ეს საკითხი ამჯერად სხვა კუთხითაც დაგვჭირდა. როგორც სწორად მიუთითებს **გ. ხუბუა**, „**ლოგიკური თვალსაზრისით ნორმა შედგება ორი ნაწილისაგან: 1) დესკრიფციული ნაწილი ანუ, ის ფაქტობრივი ურთიერთობა, რომელიც ნებადართულია, აკრძალულია ან მოთხოვნილია; და 2) ნორმატიული ნაწილი, რომელიც ამბობს, რომ ეს ფაქტობრივი ურთიერთობა აკრძალულია, ნებადართულია თუ მოთხოვნილია**“ (**გ. ხუბუა, სამართლის თეორია, თბილისი, 2004, გვ. 52**).

ამრიგად, აშკარაა, რომ ნორმა, როგორც ქვეყნის წესი, არც მცდარია და არც შეშმარიტი. ის ღირებულებითი მიზნების მქონეა და ამიტომ ადამიანთა ქმედების შეფასების საფუძველია. ცხადია, თუ სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობა განხორციელებულია, ისე, როგორც ის აღწერილია კოდექსში, მაშინ აშკარაა, რომ საქმე, უპირველეს ყოვლისა, ამ შემადგენლობის დადგენას ეხება. ამ მიმართებით სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის საფუძველი (ქმედების შემადგენლობის აღწერილობითი ბუნება) დავას არ უნდა იწვევდეს. მაგრამ საქმე ისა, რომ სისხლის სამართლის ნორმა ქმედების შემადგენლობის აღწერილობაზე არ დაიყვანება. სისხლის სამართლის ნორმა კრძალავს ქმედების შემადგენლობის განხორციელებას, როცა დანაშაულის ჩადენა ხდება აქტიური მოქმედებით ან, პირიქით, მოითხოვს მართლზომიერ ქმედებას, როცა დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს უმოქმედობით. თუ განხორციელებულია სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ქმედების რომელიმე შემადგენლობა და ამავე დროს არ არსებობს ამ ქმედების მართლწინააღმდეგობის გამოძირიცხავი რომელიმე გარემოება, მაშინ წინასწარი გამოძიება აკეთებს სავარაუდო დასკვნას, რომ ჩადენილი ქმედება მართლსაწინააღმდეგოა. სასამართლო, ქმედების მართლწინააღმდეგობის დასადგენად, აკეთებს უკუდასკვნას იმ სისხლისსამართლებრივ ურთიერთობაზე, რომელიც წინ უსწრებდა დანაშაულის ჩადენას, ესე იგი, როცა სისხლის სამართლის სუბიექტი ვალდებული გახლდათ ემოქმედა მართლზომიერად, ხოლო, მან ქმედების შემადგენლობის განხორციელების გზით დაარღვია მართლზომიერი ქმედების ვალდებულება და, მაშასადამე, იმოქმედა მართლსაწინააღმდეგოდ. როგორც სწორად აღნიშნავს პროფ. **ო. ბამყრელიძე**, მართლწინააღმდეგობა ქმედების უარყოფითი შეფასებაა. **(ო. ბამყრელიძე, სისხლისსამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და**

თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, თბილისი, 1989, გვ. 132).

ამრიგად, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენით (ანუ ქმედების შემადგენლობის დადასტურებით) არ ამოწურვება. პირიქით, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია არსებობს იწყება მას შემდეგ, რაც დადგენილია ქმედების რომელიმე შემადგენლობა. სამწუხაროდ, დღემდე ვრცელდება აზრი, რომ ჭეშმარიტება ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მიმართაც ვრცელდება. ისე ჩანს, რომ ამ კვალიფიკაციას თითქოს ეს ერთი ჭეშმარიტება ამოწურავდეს. მაგალითად, **ბ. ნაუმოვი** და **ბ. ნოვიჩენკოს** აზრით, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის შინაარსიდან ჭეშმარიტების ამორიცხვა დაუშვებელია, რადგან, ამით ჩვენ წინასწარი შეცნობით ვურიგდებით სისხლის სამართლის საქმის არასწორი გადაწყვეტის შესაძლებლობას, უკანონო განჩინების გამოტანას (A. B. Наумов, А.С. Новиченко, Закон логики при квалификации преступлений, М. 1978, с. 48).

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციიდან ჭეშმარიტების ამორიცხვა მართლაც დაუშვებელია, მაგრამ „**ჭეშმარიტებამდე**“ „**კვალიფიკაციის**“ დაყვანა მეორე უკიდურესობაა, როდესაც კვალიფიკაცია, როგორც შეფასება, არსებითად ქრება და რჩება მხოლოდ ჭეშმარიტება. ამ ლოგიკით კი ჩვენ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია უნდა ამოვწუროთ ქმედების შემადგენლობის დადგენით. ამ პოზიციიდან კი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციაში ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის დადგენა არ შედის. რეალურად კი ხდება პირიქით, ქმედების დანაშაულად ნამდვილი კვალიფიკაცია ქმედების მართლწინააღმდეგობისა და სუბიექტის ბრალის დადგენით ხდება. ცხადია, სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტებას და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციას თავისი კრიტერიუმი აქვს. კერძოდ, ჭეშმარიტება ობიექტურია. მართალია, ჭეშმარიტება

საგნის შესახებ აზრია, ესე იგი, ცნობიერების შინაარსია. მაგრამ ისეთი, რომელიც ადამიანის ნებაზე არაა დამოკიდებული. ცხადია, განსაზღვრული ობიექტურობა შეფასებული ახასიათებს. შეფასება სუბიექტური აქტია, მაგრამ თავისი არსითა და საფუძვლით ის ინტერსუბიექტურია. შეფასება ღირებულების საფუძველზე ხორციელდება, ხოლო, ღირებულება ობიექტურია, რაც ღირებულებათა იერარქიის, ანუ, წესრიგის ფაქტითაც დასტურდება. თუ ზნეობა სიკეთის, როგორც უმაღლესი ღირებულების, დამკვიდრების მოთხოვნას გამოხატავს, სისხლის სამართალში მოთხოვნის ის მინიმუმი გამოხატული, რომ სისხლის სამართლის სუბიექტს დანაშაულის ჩადენისაგან თავშეკავება მოეთხოვება.

ამრიგად, როგორც ჭეშმარიტებას, ისე ღირებულებას ობიექტური ხასიათი აქვთ და სუბიექტის თვითნებობას გამორიცხავს. მაგრამ ერთია ჭეშმარიტების ობიექტურობა და მეორე - ღირებულების ობიექტურობა. პროფ. ნ. ჰაპტავაძემ საკვებით მართებულად წერდა: „არ შეიძლება ღირებულების ობიექტურობა გავაიგივოთ ჭეშმარიტების ობიექტურობასთან. ნეოკანტიანელების მსგავსად ერთმანეთში ავრიოთ აქსიოლოგია და გნოსეოლოგია, ვინაიდან, ამგვარი აღრევისას კვლავ უგულებელყოფილი ხდება ღირებულებათა სპეციფიკა, რომელთა შინაარსი (განსხვავებით ჭეშმარიტების შინაარსისგან) არაფრით არ შეიძლება რეალური სინამდვილის ზუსტ ასახვად ჩაითვალოს. სწორედ პირიქით, ღირებულებამ სინამდვილე კი არ უნდა ასახოს, არამედ, გარდაქმნას იგი თავის ხატად და სახედ, ესე იგი, მას თვითონ სჭირდება რეალობაში გადმოსვლა“ (Н. З. Чавчавадзе, Культура и ценности, Тбилиси, 1984, стр. 42).

ცხადია, ღირებულება ციდან კი არ ვარდება, არამედ, სინამდვილის ანარეკლია, მაგრამ ის, როგორც ჯერარსი, პრაქტიკულ განხორციელებას მოითხოვს. სამართლებრივი ურთიერთობა, როგორც სამართლის ნორმისა და მართლწესრიგის კავშირის ფორმა, მართლზომიერი ქმედების ჩა-

დენის ერთ-ერთი პირობაა, როცა მართლზომიერი ქმედება მართლწესრიგში სისხლის სამართლის ნორმის გადასვლის სპეციფიკური ხერხია. მართლსაწინააღმდეგო ქმედებებში კონკრეტულ შემთხვევაში, აჩერებს მოქმედებას ქმედებების რომელიც ამ ქმედების ჩადენის ვალდებულებას ითვალისწინებს. ამის გამო სამართლის ნორმა მართლწესრიგში არ გადადის და მართლწესრიგი ვერ იქმნება. ამის გამო ჩადენილ ქმედებას უნდა შეეფარდოს სწორად ის ნორმა, რომელიც მართლზომიერ ქმედებას მოითხოვდა. რაკი სუბიექტი ნებაყოფლობით არ ასრულებს სისხლის სამართლის ნორმის მოთხოვნას, ამდენად მას აიძულებენ, რომ ამ მოთხოვნას გამამტყუნებელი განაჩენის ფორმით დაემორჩილოს. აქედან გამომდინარე, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ობიექტურობა მხოლოდ იმით კი არ განისაზღვრება, რომ შეფასებაზე, ანუ, „კვალიფიკაციაზე“ საერთოდ ვთქვათ უარი და სისხლის სამართლის საქმე მხოლოდ ჭეშმარიტების დადგენით შემოვიფარგლოთ, როგორც ამას ხშირად ამტკიცებენ. სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის შემდეგ არსებითად იწყება ქმედების დანაშაულად საგამოძიებო-სასამართლო კვალიფიკაცია, რომლის ობიექტურობას ქმედების დანაშაულად საკანონმდებლო კვალიფიკაცია განსაზღვრავს. ამდენად, საკვებით მართებული გახლდათ პროფ. მ. სტროგოვიჩის მტკიცება, რომ ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის საქმეზე დასადგენი ჭეშმარიტების შინაარსში არ შედის (М. С. Строгович, Курс советского уголовного процесса, т. I. М. 1968, стр. 325). თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენა ძირითად ქმედების შემადგენლობის დადგენას შეეხება, ამდენად იგულისხმება, რომ ქმედების შემადგენლობის სტრუქტურაში არც ქმედების მართლწინააღმდეგობა შედის და არც სუბიექტის ბრალი. თუ მართლწინააღმდეგობა არის ქმედების უარყოფითი სამართლებრივი შეფასება, ბრალი არის ქმედების სუბიექტის გა-

კიცხვის საფუძველი იმ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისათვის, რაც სუბიექტმა ჩაიდინა.

პროფ. ბ.ხარაზიშვილი სწორად მიუთითებდა, რომ სისხლის სამართლის საქმეზე დასადგენი ზედსარჩევითი შინაარსში ქმედების კვალიფიკაცია არ შედის. მისი აზრით, „ბრალი არ არსებობს იურიდიული და პოლიტიკური შეფასების გარეშე. ბრალეულობის დადგენა ფაქტობრივი გარემოებების დადგენით არ ამოიწურება. შეიძლება დაადგინო ფაქტები, მაგრამ მერე როგორ შეაფასებო მათ, რა დასკვნებს გამოიტანო ამ დადგენილი ფაქტებიდან, - ეს შეშმარიტების დედაზრს სრულიად სცილდება“ (ბ. ხარაზიშვილი, ზედსარჩევითი ცნებისათვის სამართალში, „Правовые исследования“, Тбилиси, 1977, стр. 216). მით უფრო, რომ ბრალი ქმედებისა და მისი შედეგებისადმი სუბიექტის ფსიქიკური დამოკიდებულება კი არაა, როგორც ეს ბრალის ფსიქოლოგიურ თეორიაშია მიღებული, არამედ, სუბიექტის უარყოფითი შეფასებაა, მისი გაკიცხვაა (ო. გამყრელიძე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, თბლისი, 2005. გვ. 85). ეს ბუნებრივია, რადგან, ბრალეული პირი მართლზომიერი ქმედების ვალდებულებას მოეკიდა უპასუხისმგებლოდ და მან ჩაიდინა მართლსაწინააღმდეგო ქმედება, ნაცვლად იმისა, რომ ის ამ ვალდებულებას მოეკიდებოდა პასუხისმგებლურად და მას ემოქმედა მართლზომიერად (იხილეთ ბ. ნაჭვშიძე, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, თბილისი, 2001).

გასაკებია, რომ სუბიექტის შეფასება, ვითარც „უპასუხისმგებლო“ არსებითად მისი გაკიცხვაა. მართლაც, არსებობს სუბიექტის დადებითი შეფასება ნორმატიულად დადგენილი ვალდებულებისადმი მისი პასუხისმგებლური დამოკიდებულების ხარისხების შესაბამისად. ნორმატიულად დადგენილი ვალდებულებისადმი სუბიექტის განსაკუთრებით მაღალი ხარისხის პასუხისმგებლური დამოკიდებულება სუბიექტის შექების, მისი წახალისებისა და დაჯილდოების

საფუძველია. ცხადია, მართლზომიერი ქმედების სამართლებრივი მოთხოვნა იმდენად დაბალი რანგისაა, რომ მისი ჩადენა თუნდაც პოზიტიური პასუხისმგებლობის გამოცხადდეს ვერ დაიმსახურებს, თუმცა, წახალისების დინამიკით ძლება აღმოჩნდეს.

ამ ვითარების ფონზე საკვებით გნოსეოლოგიისტურია ბ. ნაშრომისა და ბ. ნოვინკოვს დებულება, რომლის თანახმად, „სამართლის ნორმა არის კიდევ სამართლებრივი შეფასების ჭეშმარიტების ობიექტური ეტალონი“ (ბ. ნაშრომისა და ბ. ნოვინკოვს დასახელებული ნაშრომი, გვ. 48). ამ დებულების მიხედვით, სამართლებრივი შეფასება ხორციელდება არა ღირებულების, არამედ, ჭეშმარიტების საფუძველზე. გამოდის, რომ ჭეშმარიტება შეფასების საფუძველია და, მაშასადამე, ღირებულებაა. ამგვარი მოსაზრების მეთოდოლოგიური საფუძველი ისაა, რომ აქ „ღირებულება,“ როგორც აქსიოლოგიის ძირითადი ცნება, უგულვებელყოფილია და ამიტომ, გნოსეოლოგიური მიდგომა გამართლებულად ეწევენებათ იქაც კი, სადაც მისი ადგილი არ არის. ეს კი არის გნოსეოლოგიზმი, რომლის საფუძველზე ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის აგება შეუძლებელია.

ამრიგად, სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენისა და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის სინთეზური ერთიანობა გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველია, ხოლო ამის შემდეგ დგება სასჯელის დანიშვნის პრობლემა, რომელიც წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებს სცილდება.

თავი პირველი

„დანაშაულის კვალიფიკაციის“ ტრადიციული ცნება და ქმედების
დანაშაულად კვალიფიკაციის მნიშვნელობა

- § 1. ტერმინი „დანაშაულის კვალიფიკაცია“ და მისი საფუძველი — 7
- § 2. „დანაშაულის კვალიფიკაციის“ ცნება — 11
- § 3. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის სახეები — 14
- § 4. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის მნიშვნელობა — 17
- § 5. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი
თეორიის ადგილი ცოდნის სისტემაში — 21
- § 6. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის
ზოგადი თეორიის სისტემა — 26

თავი მეორე

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპები

- § 1. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპები
რუსული ტრადიციის მიხედვით — 29
- § 2. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ეტაპები
საქართველოს სსრ-ის სამართლის საპროცესო
კანონმდებლობის მიხედვით — 36

თავი მესამე

ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის
საუბეჭდო და სუბიექტური

- § 1. ტერმინი „კვალიფიკაცია“ და მისი აქსიოლოგიური საფუძველი — 55
- § 2. არაბრალებლობის პრეზუმფციის პრინციპი და
ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემა — 65
- § 3. სამართლებრივი სახელმწიფოს იდეა და ქმედების
დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორია — 71
- § 4. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო და ქმედების
დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემა — 84

თავი მეოთხე

დანაშაულის ჩადენის შექანიზმის და ქმედების
დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემა

§ 1. სისხლისსამართლებრივი ურთიერთობის იდეა და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია	104
§ 2. დანაშაულის ჩადენის შექანიზმის მსოფლმხედველობრივი დასაბუთებისთვის	110
§ 3. დანაშაულის ცნება და ქმედების შემადგენლობა	115
§ 4. ქმედების შემადგენლობა, როგორც კატეგორია	121
§ 5. დანაშაულის ცნება და ქმედების შემადგენლობა აქსიოლოგიური თვალსაზრისით	125
§ 6. ჩადენილი ქმედების ნიშნებისა და სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების ნიშნების იგივეობის საკითხისათვის	131
§ 7. დანაშაულებრივი ქმედების გენეზისი და მისი მნიშვნელობა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის სფეროში	135
§ 8. დანაშაულებრივი ქმედების ფსიქოლოგიური ბუნება და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემა	144

თავი მესამე

მტკიცების საბანი, მისი სტრუქტურა და ქმედების
დანაშაულად კვალიფიკაციის პრობლემა

§ 1. ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარის ცნება და ნიშნები	152
§ 2. დანაშაულებრივი მოქმედება	159
§ 3. დანაშაულებრივი უმოქმედობა	163
§ 4. დანაშაულებრივი შედეგი	165
§ 5. მიზეზობრივი კავშირი ქმედებასა და შედეგს შორის	168
§ 6. ქმედების შემადგენლობის ობიექტური მხარის სხვა ნიშნები	173
§ 7. ქმედების მართლწინააღმდეგობის დადგენის მეთოდოლოგია	176

§ 8. ქმედების სუბიექტის პროცესუალური მდგომარეობის საკითხისათვის ————— 182

§ 9. ქმედების შემადგენლობის სუბიექტური მხარის ნიშნების (მოტივისა და მიზნის) დადგენა და საკვალიფიკაციო მნიშვნელობა ————— 187

§ 10. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია დანაშაულებრივი ქმედების (საქციელის) მოტივების მიხედვით ————— 197

§ 11. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სუბიექტის საქციელის მიზნის მიხედვით ————— 209

§ 12. ბრალის ფორმების დადგენა და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია (ბრალის შინაარსისა და ფორმების ერთიანობის საკითხისათვის) ————— 214

§ 13. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია პირდაპირი განზრახვის მიხედვით ————— 226

§ 14. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია ბრალის გაუფრთხილებელი ფორმის მიხედვით ————— 234

თავი მუხუხუხა

ქმედების დანაშაულად სასამართლო კვალიფიკაციის მეთოდოლოგია

§ 1. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის ნორმათა კონკურენციის პირობებში ————— 242

§ 2. ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია ერთიანი დანაშაულისა და დანაშაულის სიმრავლის დროს ————— 249

§ 3. სამართლებრივი ფიქცია და მისი მეთოდოლოგიური მნიშვნელობა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის საქმეში ————— 255

§ 4. სასამართლოში ქმედების მართლწინააღმდეგობის დადგენის საკითხისათვის ————— 261

§ 5. სასამართლოში სუბიექტის ბრალის დადგენის მეთოდოლოგია ————— 268

§ 6. სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენისა და ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის თანაფარდობის პრობლემა ————— 275

80

ი 4 / 860

საგამომცემლო უზრუნველყოფა:
საგამომცემლო სახლი „ინოვაცია“

ქვემოთაღნიშნული

გისწავლიან

დირექტორი:

ზაურ ნაჭყვიაძე

ტექნიკური რედაქტორი:

ლევან ბოჭორიშვილი

ოპერატორები:

მზია კახარავა

ნონა ჯღარკავა

კორექტორები:

გვანცა შანავა

ლელა კვიციანი

მისამართი: თბილისი, ძმები კაკაბაძეების ქ. №22

ტელ: 10-26-28.

Email: inovacia@caucasus.net

R273-600
3

მეცნიერული
ბიბლიოთეკა

გურამ ნაჭუშია

წარჩინებით დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი და ამავე უნივერსიტეტის ასპირანტურა სისხლის სამართლის სპეციალობით. იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი და პროფესორია.

1977 წლიდან დღემდე მუშაობს ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე. არჩეულია თსუ იურიდიული ფაკულტეტის სისხლის სამართლის მიმართულების სრულ პროფესორად; ამასთან, თსუ იურიდიული ფაკულტეტის სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის პროცესის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის დირექტორია.

1999 წლიდან არჩეულია საქართველოს ფილოსოფიურ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსად.

გამოქვეყნებული აქვს 60-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომი, მათ შორის 6 მონოგრაფია.

მუშაობს სისხლის სამართლის მეცნიერების მეთოდოლოგიურ და სისხლის სამართლის ფილოსოფიის საკითხებზე.

ჰყავს მეუღლე, ქალიშვილი და ერთი შვილიშვილი.